

Oversigt

over det

Kongelige danske Videnskabernes Selskabs

Forhandlinger

og

dets Medlemmers Arbejder

i Aaret 1865.

Af

Selskabets Secretair

Conferentsraad, Professor **G. Forchhammer,**

og efter dennes Død af hans Eftermand i Secretariatet

Prof. zool. **J. J. S. Steenstrup.**

Over sigt

over det

Kgl. danske Videnskabernes Selskabs

Forhandlinger

og

dets Medlemmers Arbejder

i Aaret 1865.

Af

Selskabets Secretair

G. Forchhammer,

Conferentsraad og Professor,

og efter dennes Død af hans Eftermand i Secretariatet

Prof. zool. **J. J. S. Steenstrup.**

Kjöbenhavn.

Trykt i Bianco Lunos Bogtrykkeri

ved F. S. Muhle.

1865.

Mødet den 13de Januar.

Hr. Stadingenieur *Colding* meddelte følgende *Fremstilling af en almindelig Lov for alle flydende Legemers Bevægelse i Strømme, der have et constant Tværsnitsareal og en constant Strømningsmængde.*

Naar en Ledning gennemstrømmes af et Fluidum, som udgaar fra en Beholder, hvori det er i Hvile, da møder Fluidet forskellige Modstande, som det maa overvinde paa dets Vei igjennem Ledningen, og for at overvinde disse Modstande, maa det afgive en tilsvarende Arbeidsmængde, som gaar tabt.

Tænkes Ledningen at udmunde i en Beholder, og Bevægelsen at være frembragt ved et Overtryk, som hidrører derfra, at Trykket i Indløbsbeholderen er større end det Tryk, som finder Sted i Afløbsbeholderen, saa er det klart, at den frie Overflade (Vandspeilet) maa staae lavere i Udløbs- end i Indløbsbeholderen, og, at Høidedifferentsen netop vil svare til den Arbeidsmængde, Fluidet har maattet anvende paa at overvinde de Modstande, som fremtraadte i de forskellige Punkter af Ledningen. Men den Arbeidsmængde, som Fluidet afgiver paa Veien til Udløbsbeholderen, er af en tredobbelt Art; den har deels sin Grund i, at Fluidet, som i Indløbsbeholderen er i Hvile, pludse-

ligt skal meddeles den Hastighed v , hvormed Strømmen senere skal gjennebløbe hele Ledningen, og den dertil medgaaede Arbeidsmængde, der er repræsenteret ved Strømmens levende Kraft, fordeler sig tilsidst i Udløbsbeholderen paa hele den der-værende Masse. Men i Indløbsaabningen strømmer Fluidet dernæst ind i Ledningen i alle mulige Retninger fra Indløbsbeholderen og fremkalder derved en Contraction af Straalen i den nærmeste Deel af Ledningen samt en Stødvirkning, som foranlediger et Tab i Arbeidsmængde i denne Deel af Ledningen. Endelig medgaaer der en Arbeidsmængde til at overvinde den egentlige Ledningsmodstand, der hidrører fra Fluidets Friction i Ledningen.

Paa Grund af, at Fluidet skal overvinde alle disse Modstande, taber det efterhaanden en Deel af sin Stigehøide og navnlig saameget, som det udviklede Arbeide kræver. Det Trykhøide-tab, som derved opstaaer, vil, for alle Fluidet, der gjenne-strømme en Ledning, som har et constant Tværnsnitsareal, tilnærmelsesviis kunne fremstilles ved følgende Formel:

$$h' = \left(1 + \beta + \alpha \frac{c}{s}\right) \frac{v^2}{2g}, \dots \dots \dots (1)$$

hvor h' betegner Høiden af den Fluidumssøile, der fremstiller Tryktabet paa en hvilkenksomhelst Længde l af Ledningen, regnet fra Indløbet henimod Udløbet af Ledningen, medens Ledningens constante Tværnsnitsareal er betegnet med s , hvis beskyllede Contour eller Omtræk har Længden c . I denne Formel betegner endvidere v Strømhastigheden, g Tyngdekraften, α og β to ubestemte Coefficienter, der kunne variere med Fluidets Beskaffenhed, og hvoraf den sidste (β), som hidrører fra Contractionen af Straalen, stedse kan bringes ned til Nul, ved foran Indstrømningsaabningen at anbringe en passende Indløbstragt.

Formlen (1) er ikkun tilnærmelsesviis rigtig, da den er bygget paa den Forudsætning, at alle Elementer af en saadan Strøm gjennebløbe Ledningen med den samme Hastighed, hvilken Forudsætning strengt taget er urigtig; men Forfatteren paaviste

paa den anden Side, at Feilen, som begaaes ved at antage, at Strømmen bevæger sig med den Hastighed, som er Strømmens Middelhastighed, i alle Tilfælde maa blive en forholdsviis lille Størrelse, og at man derfor med en stor Grad af Tilnærmelse til Sandheden kan lægge Formlen (1) til Grund for alle herhenhørende Beregninger, naar man kun kjender Værdierne af Størrelserne α og β , som svare til de Fluider, hvormed man har at gjøre.

Kjendte man de Love, hvorefter Størrelserne α og β variere, naar Fluidets Beskaffenhed forandres, saa vilde Formlen (1) være at betragte som den almindelige Lov for alle flydende Legemers Bevægelse i Ledninger, hvori Strømmen har et constant Tværsnitsareal, og man behøvede da kun ved Forsøg at bestemme de Forhold, hvorunder et bestemt Fluidum, f. Ex. Vandet, bevæger sig, for at blive istand til, ligefrem ad Beregningens Vei, at bestemme de tilsvarende Forhold for ethvert andet Fluidum.

Vort Blik paa disse Forhold vilde altsaa udvides i en ikke ringe Grad, hvis det var muligt at bestemme de Love, hvorefter α og β variere med Fluidets Beskaffenhed. Forfatteren henvendte derfor sin Opmærksomhed paa dette Forhold, og han er ved sine Undersøgelser bleven ledet til det mærkelige Resultat, at Størrelserne α og β ere uafhængige af Fluidets Natur.

Resultatet af Forfatterens Undersøgelser er da dette, at, naar Foden vælges som Eenhed for Længdemaal og Secundet som Tids-Eenhed, saa kan man, naar Ledningerne ere rene og gode, for alle flydende Legemers Bevægelse i Ledninger, sætte:

$$\alpha = 0,00448 \left(1 + \frac{1}{v} \right), \text{ og } \beta = 1,5 \dots \dots \dots (2)$$

forudsat, at der finder en fuldstændig Contraction Sted af Straalen i Indstrømningsaabningen. Den almindelige Formel for alle flydende Legemers Bevægelse, kan altsaa fremstilles ved Formlen (1), naar man for α og β indsætter Værdierne (2).

Istedetfor at maale Fluidets Tryktab ved Høiden af en Colonne af det betragtede Fluidum, hvis Tæthed, i Forhold til

Vandets Tæthed, vi betegne med ϱ , vil det i Almindelighed være beqvemmere at maale Tryktabet ved Høiden af en Vandcolonne, udtrykt i Fod. Men sættes Høiden af den Vandcolonne, der kan holde Ligevægt med en Søile af Fluidet, hvis Høide er h' , liig h , saa er $h = h' \cdot \varrho$ og den almindeligt gjældende Lov for alle flydende Legemers Bevægelse, kan altsaa fremstilles saaledes:

$$\left. \begin{aligned} h &= \left[0,016 (1 + \beta) + \left(\frac{\alpha}{2g} \right) \cdot \frac{c}{s} l \right] \cdot \varrho \cdot v^2 \\ \text{idet} \quad \left(\frac{\alpha}{2g} \right) &= 0,0000715 \left(1 + \frac{1}{v} \right) \end{aligned} \right\} \dots \dots (3).$$

Om den Indflydelse, som Skorsteenshøiden udøver paa Trækket i Skorstenen.

Tænker man sig Jorden omgivet med en Atmosfære af et hvilket som helst Fluidum, hvis Tæthed i Forhold til Vandets Tæthed er ϱ , og dette Fluidum at være i Ligevægt, saa er det klart, at Spændingen eller Trykket i denne Atmosfære overalt maa være ligestort i ligestore Høider over Jorden — afseet fra den ringe Indflydelse Jordens Rotation udøver. Men dersom vi altsaa tænke os en hvilken som helst Ledning at være fyldt med et Fluidum, som er i Hvile, saa er det tillige indlysende, at Fluidets Spænding eller Tryk stedse vil være ligestort for alle de Punkter af Ledningen, som ligge i et og samme horizontale Plan.

Da dernæst Vægten af en vertikaltstaaende Colonne af det betragtede Fluidum, hvis Høide er h' , er ligestort med Vægten af en vertikaltstaaende Vandcolonne af Høiden: $h = h' \cdot \varrho$, saa er det endvidere indlysende, at, hvis vi stige op til Høiden h' i dette Fluidum, saa vil Trykket aftage med Vægten af en Vandcolonne af Høiden $h' \cdot \varrho$. Stige vi t. Ex. h' Fod op i Atmosfæren, hvis Tæthed, ved 28 Tom. Barometerstand, Nul Grads Varme og under fuldkommen tør Tilstand, er lig $0,0013 = \frac{1}{770}$ af Van-

dets Tæthed, saa vil Lufttrykket aftage med Vægten af en Vandcolonne af Høiden $\frac{h'}{770}$ Fod. Stige vi derimod h' Fod op i en anden Luftart, hvis Tæthed i Forhold til den betragtede atmosfæriske Luft er ϱ' og hvis Tæthed i Forhold til Vandets Tæthed altsaa er $\varrho = \frac{\varrho'}{770}$, saa vil Lufttrykket aftage med Vægten af en Vandcolonne af Høiden $\frac{h'}{770} \cdot \varrho'$.

Men heraf fremgaaer, at den atmosfæriske Lufts Tryk aftager stærkere med Høiden, end Trykket i en Luftart, hvis Tæthed er ϱ' , naar $\varrho' < 1$; hvorimod den aftager langsommere, end Trykket i en Luft, hvis Tæthed er $\varrho' > 1$.

Tænkes den Luft, hvis Tæthed er ϱ' , indesluttet i en hvilken som helst Ledning, som er omgivet af den atmosfæriske Luft, og antages det indvendige og udvendige Lufttryk for et vist Punkt af Ledningen at være ligestort for begge Luftarter, og navnlig lig H Fods Vandtryk, saa vil der være Ligevægt imellem det indvendige og det udvendige Lufttryk i alle de Punkter af Ledningen, hvori denne skjæres af det horizontale Plan, der kan lægges igjennem det betragtede Ligevægtspunkt og dette Plan kalde vi derfor Ligevægtsplanet for det indvendige og udvendige Lufttryk. I Høiden h' over dette Ligevægtsplan vil Lufttrykket inden i Ledningen svare til $\left(H - \frac{h'}{770} \cdot \varrho'\right)$ Fod Vandhøide, udenfor Ledningen derimod til $\left(H - \frac{h'}{770}\right)$ Fod Vandhøide, og dersom man altsaa betegner den Vandhøide, som svarer til den indvendige Lufts Overtryk over det udvendige Tryk, ved z Fods Høide, saa haves altsaa:

$$z = \frac{h'}{770} (1 - \varrho'), \dots \dots \dots (4)$$

hvoraf fremgaaer, at, naar $h' = 0$, da er $z = 0$, og, naar $\varrho' < 1$, da er Differentstrykket z positivt for alle positive Værdier af h' , ϱ : for alle Punkter, der ligge over Ligevægtsplanet, samt, at Overtrykket (z) voxer med Høiden h' . For negative Værdier af

h' , z : for alle Punkter, der ligge under Ligevægtsplanet, er det indvendige Overtryk, derimod negativt. — Er $\varrho' > 1$, da er Forholdet omvendt.

Betragte vi nu blot det Tilfælde, hvor $\varrho' < 1$, hvilket ved Constructionen af Skorstene har den største Interesse, da sees let, at den indesluttede Luft har Tendents til at strømme ud paa alle Punkter af Ledningen, der ligge over Ligevægtsplanet, hvorimod den udvendige Luft har Tendents til at strømme ind, — der finder altsaa en Sugning Sted — paa alle Punkter af Ledningen, som ligge under Ligevægtsplanet.

Antages den ene Ende af den betragtede Ledning at udgaae fra en Indstrømningsbeholder, der indeholder den Luft, som fylder Ledningen, samt at Lufttrykket i Indstrømningsbeholderen netop er ligestort med Atmosfærens Lufttryk, udenfor Beholderen, saa ligger Ligevægtsplanet altsaa i Høide med Indstrømningsaabningen. Den modsatte Ende af Ledningen ville vi tænke os at være stigende saaledes, at Ledningen udmunder i Høiden H' over Ligevægtsplanet, hvilken Udmunding vi dog foreløbigt ville tænke os lukket.

Ved Udstrømningsaabningen i Høiden H' , har den indesluttede Luft altsaa et Overtryk, over den udvendige Lufts Tryk, der kan fremstilles ved Trykhøiden:

$$z' = \frac{H'}{770} (1 - \varrho'),$$

med hvilket Differentstryk Luften naturligviis stræber at trænge ud af den nævnte Udstrømningsaabning.

Saalænge Ledningen er lukket foroven, og der altsaa ikke finder nogen Udstrømning Sted, er det indre Fluidum i Ligevægt i alle Punkter, og saalænge, er der følgelig Ligevægt imellem de Kræfter, som virke paa hver enkelt Deel af det indesluttede Fluidum. Men da det Overtryk eller den Spænding, der er repræsenteret ved Trykhøiden z' , og som er tilstede i Ledningen ved Udstrømningsaabningen, virker tilbage paa samtlige Punkter af Fluidet i den hele Ledning saaledes, at Ligevægten derved

tilveiebringes paa alle Punkter af hele Fluidets Masse, saa er det klart, at, dersom vi borttage dette Overtryk i Ledningens øverste Punkt, saa ville samtlige Punkter af Fluidet fra dette Øieblik af være paavirkede af et Overtryk i modsat Retning fra Indstrømningsaabningen til Udstrømningsaabningen, hvis Størrelse er repræsenteret ved Trykhøiden z' , og med denne Kraft vil altsaa Fluidet drives igjennem hele Ledningen, naar vi aabne fri Udgang for Fluidet foroven.

Men ved denne Strømning af Fluidet, som derved opstaaer i Ledningen, fremtræder der forskjellige Ledningsmodstande, og Trykhøidetabet svarende til disse Modstande kan fremstilles ifølge Formlen (3) ved:

$$h = \left[0,016 (1 + \beta) + \left(\frac{\alpha}{2g} \right) \frac{c}{s} l \right] \frac{\varrho'}{770} \cdot v^2;$$

men dersom Strømmen bevæger sig med constant Hastighed, saa er nødvendigviis $z' = h$, og deraf følger, at Udstrømningsaabningens Høide over Ligevægtsplanet kan fremstilles ved:

$$H' = \left(0,016 (1 + \beta) + \left(\frac{\alpha}{2g} \right) \frac{c}{s} l \right) \frac{\varrho'}{1 - \varrho'} \cdot v^2.$$

Hypptigt forekommer imidlertid det Tilfælde, at Spændingen i Indstrømningsbeholderen enten er større eller mindre end Atmosfærens Tryk udenfor, og i saa Tilfælde ligger Ligevægtsplanet altsaa respective under eller over Indstrømningsaabningen til Ledningen.

Antages Overtrykket i Indstrømningsbeholderen at svare til Z Tommers Vandtryk over Atmosfærens Tryk udenfor, saa ligger Ligevægtsplanet altsaa i en Afstand H_0' under Indstrømningsaabningen, der ifølge (4) bestemmes af Ligningen:

$$\frac{Z}{12} = \frac{H_0'}{770} (1 - \varrho'),$$

som giver:

$$H_0' = \frac{64 \cdot Z}{1 - \varrho'}.$$

Sættes nu Udstrømningsaabningens Høide over Indstrømningsaabningen lig $H = H' - H_0'$, saa finder man Høiden:

$$H = \frac{\left(0,016 (1 + \beta) + \left(\frac{\alpha}{2g} \right) \frac{c}{s} l \right) \varrho' \cdot v^2 - 64 \cdot Z}{1 - \varrho'} \dots (5).$$

Ved Fremstillingen af denne Formel blev det forudsat, at Spændingen i Indstrømningsbeholderen var større end den atmosfæriske Lufts Spænding, hvilket bl. A. finder Sted ved Gasledninger, hvorpaa denne Formel derfor finder en udstrakt Anvendelse. Men forudsætte vi derimod at Spændingen i Indstrømningsbeholderen (Z) er negativ eller, at den indesluttede Luftmasse har en mindre Spænding end den atmosfæriske Luft, hvilket bl. A. finder Sted ved Skorstene, saa fremstiller Formlen sig under følgende Form:

$$H = \frac{\left(0,016 (1 + \beta) + \left(\frac{\alpha}{2g}\right) \frac{c}{s} l\right) \varrho' \cdot v^2 + 64 \cdot Z}{1 - \varrho'} \dots \dots (6)$$

og denne Formel finder derfor en ikke mindre vigtig Anvendelse ved Constructioner af alle Slags Skorstene, hvor det stedse er en vigtig Opgave at bygge dem saaledes, at de fremkalde det Træk som Ildstedet, Ventilationssystemet o. s. v. udkræver.

Men hvad er det, vi kalde Ildstedets Træk? Det er den Kraft, hvormed Luften skal gjenstrømme Brændslet, for at der i hvert Øieblik kan tilstrømme Ilden den Iltmængde, som er nødvendig for den fuldstændige Forbrænding, og denne Kraft er netop fremstillet ved Differentstrykhøiden Z , der følgelig maa betragtes som en given Størrelse, naar Ildstedets Øiemed er givet.

Naar Ildstedet ligger nær ved Skorstenen, da beløber det første Led i Formlen (6), som hidrører fra Ledningsmodstanden, sig kun sjældent til 10 pCt. af det sidste Led, og man kan derfor tilnærmelsesviis fremstille Skorsteenshøiden:

$$H = \frac{70 \cdot Z}{1 - \varrho'} \dots \dots \dots (7).$$

Med Hensyn til det nødvendige Træk, eller Størrelsen Z svarende til forskellige Ildsteder, da har Forfatteren udført flere Maalninger ved Hjælp af et Manometer, hvis Resultater tyde paa, at, for et og samme Brændsel, er Z proportional med Brændselets Tykkelse, og han har navnlig fundet, at, naar Brændselslaget

Tykkelse paa Risten, udtrykt i Tommer, betegnes ved B , saa kan man for sædvanlige, gode Newcastle Kul, saavel som for Cokes sætte Minimum af $Z = 0,04 \cdot B$. For smaa Steenkul o. desl., maa man derimod sætte Minimum af $Z = 0,06 \cdot B$.

Skulde der bygges en Skorsteen for et Ildsted, hvorpaa der skulde brændes smaa Kul i Lag af c. 3 Tom. Tykkelse, saa maatte man altsaa sætte $Z = 0,18$ Tom. Antages Skorsteens-temperaturen lig 130° , saa bliver $\rho' = \frac{2}{3}$ og man finder da ifølge (7), at Skorstenen skal som Minimum have en Høide $H = 38$ Fod. Men denne Høide vilde kun være tilstrækkelig, hvis Lufttrykket stedse svarede til 28 Tom. Barometerstand og Luften derhos havde Nul Grads Varine samt var fuldkommen tør. Falder Lufttrykket til 27 Tom., stiger Lufttemperaturen til 20° C. samt er Luften mættet med Fugtighed, saa maa Skorsteenshøiden multipliceres med $\frac{3}{2}$ ved en Skorsteenstemperatur af 130° *). Dens Høide bliver da som Minimum c. 60 Fod og man vilde følgelig gjøre vel i at give Skorstenen en Høide af c. 80 Fod.

Ligger Ildstedet i en Afstand fra Skorstenen, da maa Ledningsmodstanden i Ildcanalen adderes til Trækket Z , naar Skorsteenshøiden skal bestemmes.

Secretairen forelagte Observator Dr. *Skjellerups* »Stjernefortegnelse indeholdende 10,000 Positioner af telescopiske Fixstjerner imellem -15 og $+15$ Graders Declination«, som har været forelagt Selskabet og er udgivet paa dets Bekostning.

*) Naar Skorsteenstemperaturen er $50^\circ - 100^\circ - 200^\circ - 300^\circ - 400^\circ$ da bliver Coefficienten respective 2,1 — 1,6 — 1,4 — 1,36 — 1,33.

I Mødet var fremlagt fra:

Schlesische Gesellschaft für vaterländische Cultur.

41 Jahresbericht. Breslau 1864.

Abhandlungen. Abtheilung für Naturwissenschaften und Medicin.
1862. Heft III.

— Philosophisch-historische Abtheilung 1864. Heft I.
Königl. Sternwarte in München.

Annalen XIII Band.

Geographical Society i London.

Address of the anniv. meeting. London 1864.

Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen i Haarlem.

Natuurkundige Verhandelingen. Tweede Verzameling. XVIII Bd.

Société des Sciences Naturelles du Grand-Duché de Luxembourg.
Tome Sixième Année 1863.

Società Reale di Napoli.

Rendiconto. Science Fisiche e Matematiche Anno II. Fasc. 11
& 12. Anno III Fasc. 1—2.

Atti. Science Fisiche e Matematiche. Vol I. Napoli 1863.

Smithsonian Institution i Washington.

Annual Report for the Year 1862.

Smithsonian Contributions to Knowledge. Vol VIII. Washing-
ton 1864.

Smithsonian Miscellaneous Collections. Vol V. Washington
1864.

Catalogue of Minerals. Washington 1863.

Mødet den 27de Januar.

Hr. Prof. *Steenstrup* forelagde følgende *Meddelelse* fra Prof. *A. S. Ørsted* om *Iagttagelser anstillede i Løbet af Vinteren 1863—64, som have ledet til Opdagelsen af de hidtil ukjendte Befrugtningsorganer hos Bladsvampene.*

1.

Uagtet der i de sidste Aartier er bleven paavist Befrugtningsorganer hos saa mange af de laveste Sporeplanter, at man er fuldkommen berettiget til at antage, at der gennem hele Planteriget gjør sig en Kjønsmodsætning gjældende, og at Befrugtningen med Hensyn til Artens Vedligeholdelse er af samme Betydning for Sporeplanterne som for Blomsterplanterne, saa er der dog hele store Afdelinger, navnlig af Svampenes Klasse, hos hvilke Befrugtningsorganerne endnu ere ganske ukjendte. Dette gjælder saaledes om Bladsvampene (Agaricini), der baade ved deres sammensatte Bygning, deres Formrigdom og deres Størrelse indtage den ypperste Plads i Svampesystemet. Vistnok har allerede Gleditsch og Bulliard tillagt de af Micheli (1729) opdagede — som »*Filamenta*« eller »*Stemonas*« betegnede — valseformede eller kølleformede Celler, der hos Bladsvampene saa ofte forekomme mellem Basidierne, samme Betydning som Støvdragerne hos Blomsterplanterne¹⁾, og senere har Léveillé, der for disse Organer bragte Navnet Cystider i Anvendelse, og navnlig Corda²⁾, der kaldte dem Pollinarien og sammenlignede dem med Støvkornene hos Blomsterplanterne, og ligeledes Klotzsch³⁾ søgt at hævde disse Organers Betydning som mandlige

¹⁾ Der Befruchtungsproces im Pflanzenreiche von L. Radlkofer, p. 2.

²⁾ Über Michelis Antheren der Fleischpilze. Flora (Regensburg) 1834. I. p. 113. — Icones Fungor. Tom. III. p. 44.

³⁾ I Dietrichs Flora des Königreichs Preussen Bd. VI.

Befrugtningsorganer, men ved Hoffmanns Undersøgelser maa det ansees for godtgjort, at Pollinarierne kun ere en gold Form af Basidierne¹⁾. Føies nu hertil, at Tulasne har vist, at de af Hoffmann som Spermatier betegnede Organer ikke kunne antages at staae i Befrugtningens Tjeneste, men at de snarere svare til Conidierne (Microconidierne) hos andre Svampe²⁾, hvorved tillige de af Karsten antydede Iagttagelser³⁾ tabe deres Betydning, saa kommer man til det Resultat, at det ikke hidtil er lykkedes at paavise Organer hos Bladsvampene, der efter vore nuværende Kundskaber til de lavere Planter kunne tillægges Betydning af Befrugtningsorganer.

2.

Ved den morphologiske Betragtning af Bladsvampene ført til den Overbevisning, at det hele Sporehus maatte være et Resultat af Befrugtningen, og at altsaa Befrugtningsorganerne maatte have deres Sæde paa Myceliet, har jeg i flere Aar havt min Opmærksomhed henvendt paa dette Organ. Kulturforsøg bleve anstillede forat forfølge Udviklingen fra den spirende Spore til Sporehusets Dannelse, men førte ikke til noget heldigt Resultat, da Myceliet altid kort efter Spiringen gik tilgrunde. Der stod saaledes kun tilbage i Naturen at opsøge de første Udviklingsstadier af Sporehusene for igjennem disse at føres til Befrugtningsorganerne; men her frembyder sig den Vanskelighed, at Myceliet altid er underjordisk og ikke let lader sig bringe under Mikroskopet i en saadan Tilstand, at man faaer et klart Billede af de enkelte Traade. Omsider lykkedes det mig at komme paa Spor efter en Bladsvamp, som imod Svampenes Sædvane udbreder sit Mycelium over Jorden. Det er *Agaricus*

¹⁾ Bot. Zeit. 1856 p. 135.

²⁾ Selecta Fungorum Carpologia Tom. I. p. 161. I 9de Kapitel af dette klassiske Værk gives en fuldstændig Oversigt over den hele Svampenes Befrugtning omhandlende Litteratur.

³⁾ Bonplandia 1861 p. 63.

(*Crepidotus variabilis* Pers., som frembyder dette for nærværende Undersøgelse meget gunstige Forhold, altsaa en af de tidligst kjendte Svampe, der mange Gange er beskrevet og afbildet, men hvis Udviklingshistorie hidtil har været saa godt som ukjendt.¹⁾

Det var i Champignondriveriet i Rosenborg Have, at denne Svamp havde forvildet sig. Paa de for Champignonen indrettede Bede udbredte den sit Mycelium som et fint Spindelvæv over Jorden, og paa samme lille Plet kunde man finde Sporehuset af alle Størrelser. Det var saaledes let ved at ordne de forskellige Udviklingsstadier i en nedadstigende Følgerække at danne ligesom en Stige, der fra det udvoxne Sporehus førte trinvis til sammes, som et hvidt Punkt neppe synlige, første Anlæg. Dette viser sig ved en svag Forstørrelse som et kegleformet, filtet Legeme (Tab. 1 f. 8 g). Denne Form vedbliver Sporehuset at have, indtil det har opnaaet en Størrelse af 1—2 Mm. (f. 8 f, e, d). Nu begynder det første Anlæg til Hatten at vise sig som en lille kugleformet Udvidning i Spidsen af den kegleformede Stilk (f. 8 c, b). I Begyndelsen voxer Hatten ensformig til alle Sider, og Sporehuset er derfor paa dette Udviklingstrin regelmæssigt som hos Bladsvampene i Almindelighed (f. 8 a, f. 7 c)²⁾. Stilkens udvidede Grund gaaer ganske gradvis over i de til alle Sider udstraalende Mycelietraade (f. 8 a—g), saa at her mangler

¹⁾ E. Fries: Systema mycol. I. p. 275; Epicrisis p. 211. — *Crepidotus* danner ved sin kortstilkede eller stilkløse, excentrisk befæstede Hat blandt de brunsporede Agarici en analog Underslægt til *Pleurotus* blandt de hvidsporede. Begge Underslægter have desuden det tilfælles, at de næsten udelukkende indbefatte Arter, som voxer paa Træer. Ovennævnte Art er allerede beskrevet 1690 som *Fungus albus minimus trilobatus* (Ray: Synop. method. stirp. brit.). Den er blandt andre Steder afbildet i Persoons Observations mycologicæ (2. t. V. f. 12) og to Gange i Flora danica, nemlig t. 1073 (som *Agaricus pubescens* Vahl) og t. 1586.

²⁾ Dette Forhold er ikke undgaaet Persoons Opmærksomhed (Observ. myc. 2. p. 46).

det af de ældre Mykologer som Rod betegnede Organ¹). Først naar Sporehuset har opnaaet en Størrelse af 4—8 Mm., begynder Hatten at voxte stærkere til den ene Side, og den ombytter nu ogsaa efterhaanden den vandrette Stilling (f. 6) med den lodrette (f. 1—5). Da Stilken, naar Hatten først er anlagt, hører ganske op at voxte, er det udvoxne Sporehus meget kortstillet. Hatten er vifteformet, i Randen bølget, bugtet eller lappet, hindeagtig og halv gjennemsigtig. Sporehuset er ofte sammensat og dannet af to med Stilken sammenvoxne (f. 1) eller tre eller flere med Grunden forenede Sporehuse (f. 4).

Forsaavidt frembyder Iagttagelsen over Sporehusets Udvikling ingen Vanskeligheder. Disse begynde først, naar man ved Mikroskopets Hjælp vil søge at gjøre sig Rede for de tidligste Udviklingsstadiers Forhold til Befrugtningsorganerne, og det var først efter mange forgjæves Forsøg at det lykkedes at danne Præparater, der kunde tjene til at give en tydelig Forestilling om disse Organer. Mycelietraadene have nemlig en saa tynd, blød og slimet Hinde, at de, naar man søger at løsne dem fra Jorden, ved den ringeste Berøring flyde sammen til en Slimmasse eller et Slimnet med større og mindre Huller (f. 10). Lidt videre kommer man ved at bringe noget af den med Myceliet overtrukne Jord under Mikroskopet, men da er man ikke istand til at anvende en tilstrækkelig stærk Forstørrelse. Imidlertid vil man dog herved kunne overtøye sig om Tilstedeværelsen af to Organer paa Myceliet, som ikke kunne sees med blotte Øine. Der viser sig saaledes talrige korte Traade, som stige lodret iveiret og i Spidsen bære en kugleformet Celle (f. 8 i). Disse Traade ere tyndere op imod Spidsen og synes at bestaae af tre Celler, af hvilke den nederste kun er lidt længere end den er bred, den næste omtrent dobbelt saa lang og den øverste meget længere (f. 9). Foruden disse Traade kan man endnu

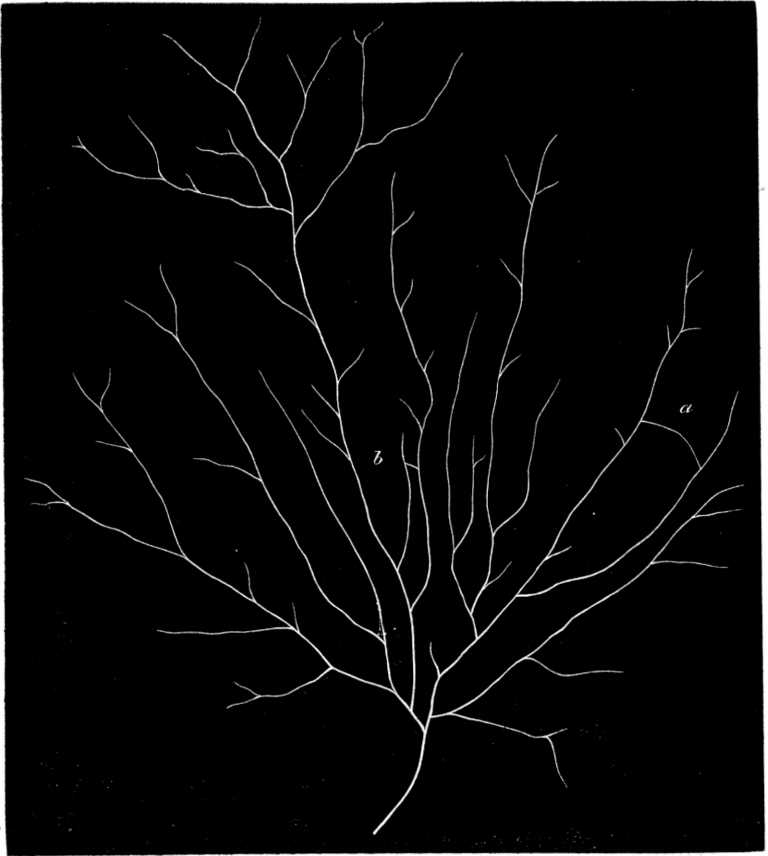
¹) Nærværende Art beskrives ogsaa af E. Fries: "*radiculis nullis*" (System. myc. 1. 275).

skimte et andet, meget mindre, kun lidt over Mycelietraadene trædende Organ; men det sees saa utydeligt, at man aldeles ikke er istand til at danne sig nogen Forestilling om dets Bygning. Jeg forsøgte derfor at henlægge tynde Glasplader over Jorden, for at faae Myceliet til at udbrede sig derpaa. Dette lykkedes ogsaa, og man kan paa denne Maade faae et meget klart Billede af Myceliets Væxt og Forgrening (Træsn. 1). Myceliet voxer meget hurtig, og i faa Timer var den 10 Mm. lange og 6 Mm. brede Glasplade ganske overspundet med de fine Traade, der klæbe saa tæt til Glasset, som om de vare fæstede ved Gummi. Da Traadene næsten ikke forandre deres Form ved Indtørringen, kunne disse Glasplader uden videre Tilberedning opbevares som instructive Myceliepræparater. Det saaledes dannede Mycelium forblev imidlertid goldt, og jeg var næsten i Begreb med at opgive Haabet om et heldigt Resultat, da jeg omsider kom paa den Tanke, at det over Jorden udbredte Mycelium efter at være indtørret maaske lettere vilde lade sig løsne og bringe under Mikroskopet i en saadan Tilstand, at man kunde faae et klart Billede af de derpaa siddende Organer. Dette viste sig da ogsaa at være Tilfældet, idet de bløde og slimede Mycelietraade ved Indtørringen forhindres i at falde sammen og da ved en fin Naal kunne løsnes i smaa Partier, der ere ganske frie for Jordpartikler og saaledes kunne betragtes under Mikroskopet med den stærkeste Forstørrelse. Myceliet oplødes nu først med Alkohol — naar denne Forsigtighedsregel ikke iagttages, vil Billedet ved Luftblærernes Mængde gøres meget utydeligt — og efterat en Draabe Vand er sat til, ville de enkelte Traade og de derpaa siddende Organer snart antage den samme Beskaffenhed, som de havde førend Indtørringen.

Det var først ved Præparater, dannede paa denne Maade, at det lykkedes at faae et klart Billede af Mycelietraadene og de paa dem siddende, tidligere kun utydelig skimtede Organer og navnlig at komme til Kundskab om de saa længe hos disse Svampe forgjæves eftersporede Befrugtningsorganer.

Myceliet bestaaer af meget lange, rørformede, grenede Celler, $\frac{1}{300} = \frac{1}{100}$ Mm. i Tværmaal og løst indvævede mellem hverandre. Disse Celler ere meget regelmæssigt gaffelgrenede, hvilket især tydeligt sees paa det ovenfor omtalte, paa smaa Glasplader dannede Mycelium, da Mycelietraadene her kun danne et enkelt Lag. Hovedstammen deler sig i to Grene; disse dele sig atter paa samme Maade, og denne Forgrening

Fig. 1.

Mycelium, dannet paa en Glasplade, svagt forstørret.

gjentager sig til de yderste Spidser. — Cellehinden er overordentlig tynd og blød og dertil slimet — den har næsten ganske en Slimhindes Karakter —, saa at Celletraadene let flyde sammen, et Forhold, som har en særegen Interesse derved, at det viser disse Mycelietraades Slægtskab med Slimsvampenes Plasmodium¹⁾. Celleindholdet viser sig svagt forstørret som en lysegul Slim, men ved en stærkere Forstørrelse sees det næsten udelukkende at være dannet af graalige, dels meget smaa dels større Korn, hvorimellem forekomme smaa gule Kugler (Oliedraaber?). De større Korn ere ofte omgivne af et klart Slimbælte (Tab. 2 f. 8—9), og undertiden forekomme større, næsten klare, svagt rødlig Slimklumper (f. 10—11).

Af de Organer, som vise sig paa Myceliet, skulle først omtales Knopcellerne eller de ovenfor berørte trecelledede Traade med en kugleformet Celle i Spidsen (Tab. 1 f. 9). De fremtræde nu med et saa forskjelligt Udseende, at man ikke let skulde troe, at det var de samme Organer, man havde for Øie. I Stilken ere Skillevæggene ganske forsvundne (Tab. II f. 4 c, c', c'', c'''), og istedetfor den kugleformede Celle er der kommet et stort Antal meget smaa Celler. At den ovenfor beskrevne Form — den hvorunder disse Organer vise sig, sete i Luften (Tab. 1 f. 9) — beroer paa en optisk Illusion, fremkaldt ved en Sammentrækning af Celleindholdet og Cellehinden, derom overbeviser man sig let ved at iagttage den gradvise Omdannelse, som finder Sted, naar Alcoholen og senere Vandet bringes ind mellem Dækglasset, hvorunder det tørre Mycelium er lagt. Man seer da, at disse Organer lidt efter lidt udvide sig til mere end deres dobbelte Størrelse, medens de paa samme Tid omdannes, saa at Skillevæggene forsvinde, og den (tilsyneladende) enkelte Endecelle gradvis opløser sig i en Mængde smaa Celler. Stilkcellen er ofte ved Grunden lidt indsnevret og er ikke ved nogen

¹⁾ Man sammenligne saaledes det ved Forening af Mycelietraadene dannede Slimnet (Tab. 1 f. 10) med Plasmodiet af *Didymium leucopus* (Pringsheim's Jahrb. für wissensch. Botanik 3 Bd. 1863. Tab. 18 f. 7).

Skillevæg adskilt fra Myceliecellen, hvorfra den udgaaer, og den har samme Indhold som denne. De i Enden af Stilken til et kugleformet Hoved forenede, Celler vexle meget i Størrelse og Antal; snart ere de større og da færre i Tal (c'''), snart mindre og da meget talrigere (c''). De falde meget let af, og det sees da, at de ere ovale (f. 5), og at de kun vise sig kugleformede, naar de sees fra Enden; de have et vandklart Indhold, og kun sjelden sees et kjærnelignende Legeme (f. 5 x). Hvad Udviklingen af disse Organer angaaer, da synes der først at dannes en Celle i Enden af Stilkcellen, naar denne har en Størrelse af omtrent $\frac{1}{50}$ Mm. (f. 4 c), og medens Stilken voxer til en Længde af $\frac{1}{10}$ Mm. (c'''), tage Endecellernes Antal gradvis til. — Disse Organer kunne ikke antages at staae i Befrugtningens Tjeneste, men svare ganske til de Conidier eller Knopceller, vi i de senere Aar have lært at kjende hos mange Svampe og navnlig hos mange Sphaeriaceer¹⁾, medens de under denne Form ikke hidtil have været kjendte hos Bladsvampene. Men havê de ikke været kjendte som Conidier, ere de dog ikke ganske ukjendte; herom kan man overbevise sig ved at sammenligne f. 4 (Tab. 2) med Cordas Afbildning af *Cephalosporium macrocarpum*²⁾. Der kan nemlig ikke være nogen Tvivl om, at begge Figurer referere sig til samme Plante, og man kommer saaledes til det Resultat, at de under Slægten *Cephalosporium* indbefattede Arter ikke ere selvstændige Svampe, men det knopcelledannende Mycelium af Bladsvampe.

Fra de samme Mycelietraade, som bære Knopceller, eller fra andre udgaae ogsaa Befrugtningsorganerne. Det kvindelige Befrugtningsorgan fremtræder, som hos alle de laveste Sporeplanter, som en enkelt Celle, Ægcellen (Oogonie). Det første Anlæg til denne Celle viser sig som en Udkrængning, der allerede fra først af er krummet ned mod Mycelietraaden (f. 4 o), og

¹⁾ Tulasne: *Selecta Fungorum Carpologia* Tom. 2.

²⁾ *Icon. Fung.* 3. Tab. 2 f. 30.

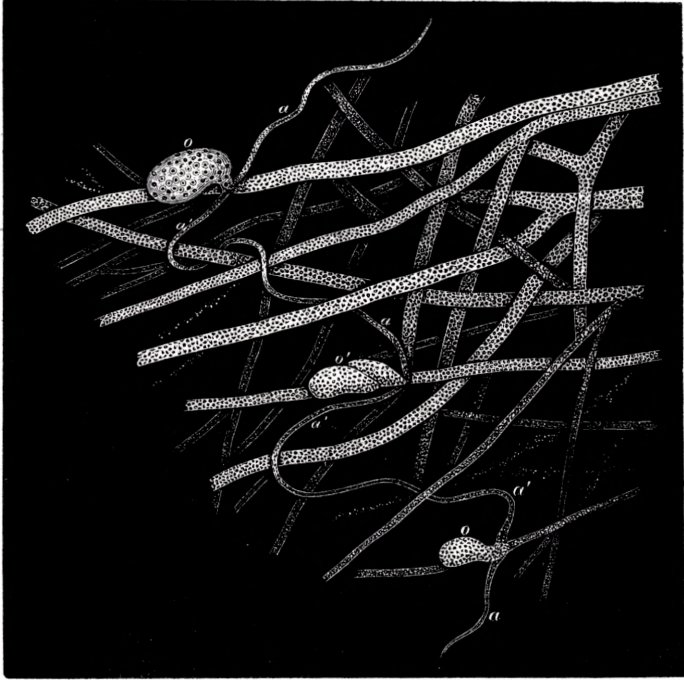
efterhaanden som Ægcellen voxer, bliver den næsten nyreformet og lægger sig med sin Spidse op til Siden af Mycelietraaden (f. 1—3 o, 4 o', 6—7 o). Saadanne Ægceller udgaae i Mængde fra Mycelietraadene, og de have altid væsentlig samme Form, samme Størrelse og samme Stilling¹). De have en Længde af $\frac{1}{50}$ Mm. og henved $\frac{1}{100}$ Mm. i Tværmaal, og de synes ved en Skillelæg at være adskilte fra Traaden, hvorfra de udgaae. Indholdet er som oftest kun lidt forskjelligt fra det i Myceliet; kun ere Kornene større og navnlig findes her flere af de gule eller gulbrune kugleformede Legemer, der desuden ere meget større (f. 1). Dog sees ofte i Ægcellerne et ganske klart Hulrum (Vacuole), af forskjellig Form og indtagende omtrent Halvdelen af Cellens Hulhed (f. 2, 3, 7). I Hulrummet iagttages et kjærnelignende Legeme (f. 2, 7), eller i dettes Sted sees flere gulbrune Kugler (f. 3); i een Ægcelle fandtes i Hulrummets Sted en klar gul Slim, og her laae de gulbrune Kugler mellem denne og Cellehinden (f. 1).

Fra Grunden af Ægcellen udgaaer til hver Side en traadformet Antheridiecelle, der er meget tynd (kun $\frac{1}{500}$ — $\frac{1}{400}$ Mm. i Tværmaal), to eller tre Gange saa lang som Ægcellen og sædvanlig gradvis aftagende i Tykkelse ud imod Spidsen (f. 1—2); undertiden ere Antheridiecellerne gaffelformig grenede (f. 3 a, f. 4 a'), eller kun den ene af dem er normalt udviklet, medens den anden enten ganske mangler (f. 7) eller er meget kort (f. 3 a', f. 6 a). Indholdet er sædvanlig ganske vandklart; sjeldnere ere faa Korn tilstede, men Antherozoider findes her ligesaa lidt som hos de fleste andre Svampe. Hvad Antheridiecellernes Forhold til Ægcellerne angaae, da sees de sædvanlig at hænge frit ud til Siden uden at komme i Berøring med disse. Kun et Par Gange saaes Antheridiecellen i en saadan Forbindelse med Ægcellen, som pleier at finde Sted under Befrugtningen. I det ene Tilfælde var det en af Ægcellens egne Antheridieceller (f. 6 a'), i det andet en An-

¹) Engang saaes to Ægceller at udgaae fra samme Sted (Træsn. 2 o').

theridiecelle fra en anden Ægcelle (f. 7 a'), som viste sig i denne Forbindelse.

Fig. 2.

Mycelium, meget stærkt forstørret, med 3 (4) Ægceller (o), der ved Antheridiecellerne (a, a') staae i Forbindelse med hinanden. Et Sted sees mod Sædvane to Ægceller (o') at udgaae ved Siden af hinanden.

Et ganske egent Forhold mellem flere Antheridieceller iagttoges kun een Gang og kan derfor neppe tillægges nogen væsentlig Betydning. Det bestod deri, at de til hinanden stødende Antheridieceller af tre i sædvanlig Afstand stillede Ægceller vare indbyrdes forbundne (Træsn. 2).

Uagtet der saaledes kun foreligger ufuldstændige Iagttagelser med Hensyn til selve Befrugtningsakten, saa kan det dog ikke være den ringeste Tvivl underkastet, at de nysbeskrevne Organer virkelig have den Betydning, som her er bleven dem tillagt, da

de i deres Bygning stemme saa nøie overens med Befrugtningsorganerne hos andre Svampe (navnlig hos *Peronospora* og *Saprolegnia*) — hos Blomsterplanterne er Befrugtningen jo kun iagttaget hos et forholdsvis ringe Antal Arter, og dog vil man ikke let falde paa at betvivle, at den finder Sted hos alle med Støvdragere og Støvveie forsynede Planter.

Spørges nu om Virkningen af Befrugtningen og om Befrugtningsorganernes Forhold til Sporehuset, da er det ikke hidtil lykkedes mig at faae et saa klart Billede af dette Udviklingstrin, at jeg har kunnet gjengive det ved en Figur; men efter hvad jeg har seet maa det antages, at Virkningen af Befrugtningen er den, at herved fremkaldes en eiendommelig Væxt af de ægcellerbærende Mycelietraade, saa at der danner sig et fra dem udgaaende, flere Ægceller omsluttende, tæt Væv, der naar det har opnaaet en vis Størrelse viser sig som en lille, hvid, filtet, for det blotte Øie neppe synlig Plet, det ovenfor omtalte første Anlæg til Sporehuset (Tab. I f. 8 g). Ægcellerne synes efter Befrugtningen ikke at undergaae nogen videre Omdannelse; kun engang saaes en snabellignende Forlængelse af Ægcellens forreste Del (Tab. II. f. 7). Befrugtningen synes saaledes her at staae i samme Forhold til Sporehusets Dannelse, som ifølge de Barys Undersøgelser maa antages at finde Sted hos *Peziza*¹⁾.

Skulle vi til Slutning sammenfatte de Resultater, hvortil ovenstaaende iagttagelser over Udviklingen af *Agaricus variabilis* have ført, da blive de følgende:

1) Myceliet af denne Svamp er dannet af lange gaffelformig grenede Rørceller uden Tværvægge, forenede i et løst Væv og med saa tynd og blød en Hinde, at denne næsten ganske har Karakteren af en Slimhinde.

2) Fra Myceliecellerne udgaae baade vegetative Formeringsorganer eller Knopceller og Befrugtningsorganer.

¹⁾ Über die Fruchtentwicklung der Ascomyceten von Dr. A. de Bary. 1863.

3) De knopcelledannende Organer ere tidligere beskrevne som en selvstændig Art blandt Skimmelsvampene (*Cephalosporium macrocarpum*).

4) Det kvindelige Befrugtningsorgan er en nyreformet Ægcelle, der er bøiet ned mod Mycelietraaden, hvorfra den udgaaer, og med sin Spids trykket ind mod denne. Det mandlige Befrugtningsorgan er to fra Grunden af Ægcellen udgaaende, traadformede Antheridieceller.

5) Efter Befrugtningen give flere Ægceller i Forening Anledning til Dannelsen af et Sporehus. Ægcellerne indesluttet i det tætte Traadvæv, som danner det første Anlæg til Sporehuset, uden at de (som det synes) undergaae nogen Omdannelse.

6) Stilken er den Del af Sporehuset, som først anlægges, senere Hatten. Denne er fra først af regelmæssig, vandret og fæstet til Stilken med Midten af Underfladen, senere bliver den skjæv, lodret og er fæstet til Stilken i Nærheden af Randen.

Forklaring til Tavlerne.

Første Tavle.

Figurerne 1—4 ere tegnede i naturlig Størrelse, de andre Figurer ere mere eller mindre forstørrede.

Fig. 1. To forneden sammenvoxne Sporehuse af *Agaricus variabilis*, ligesom Fig. 2—4 seet fra Underfladen.

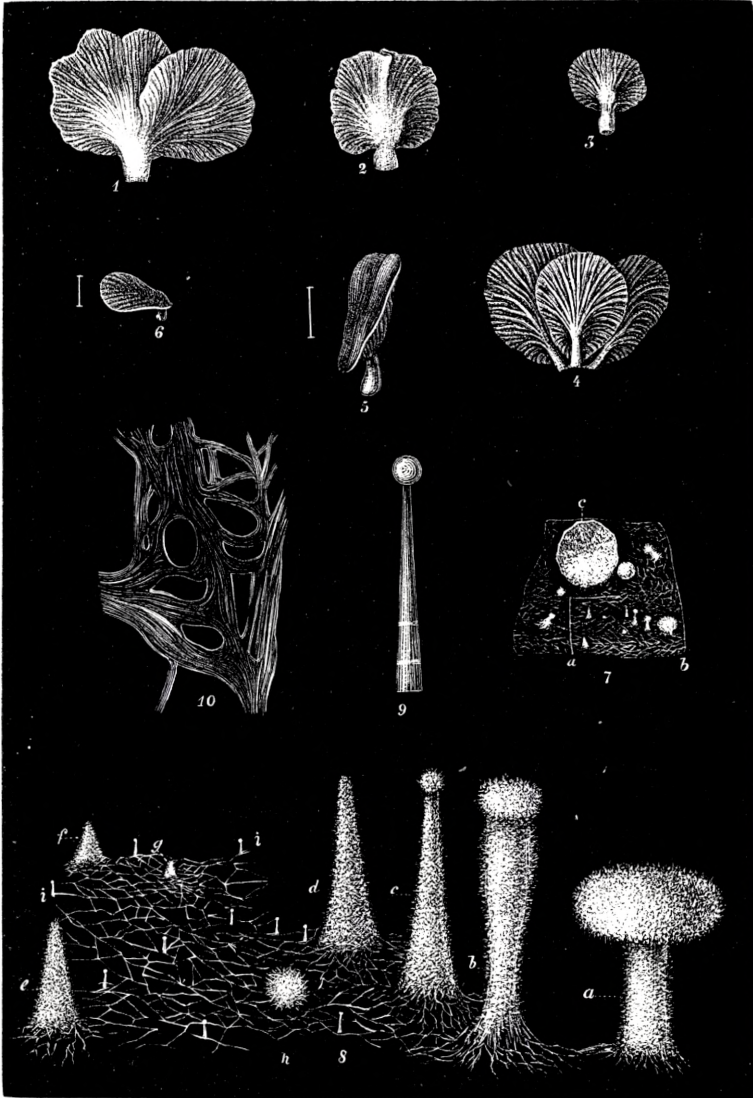
— 2—3. Enkelte Sporehuse.

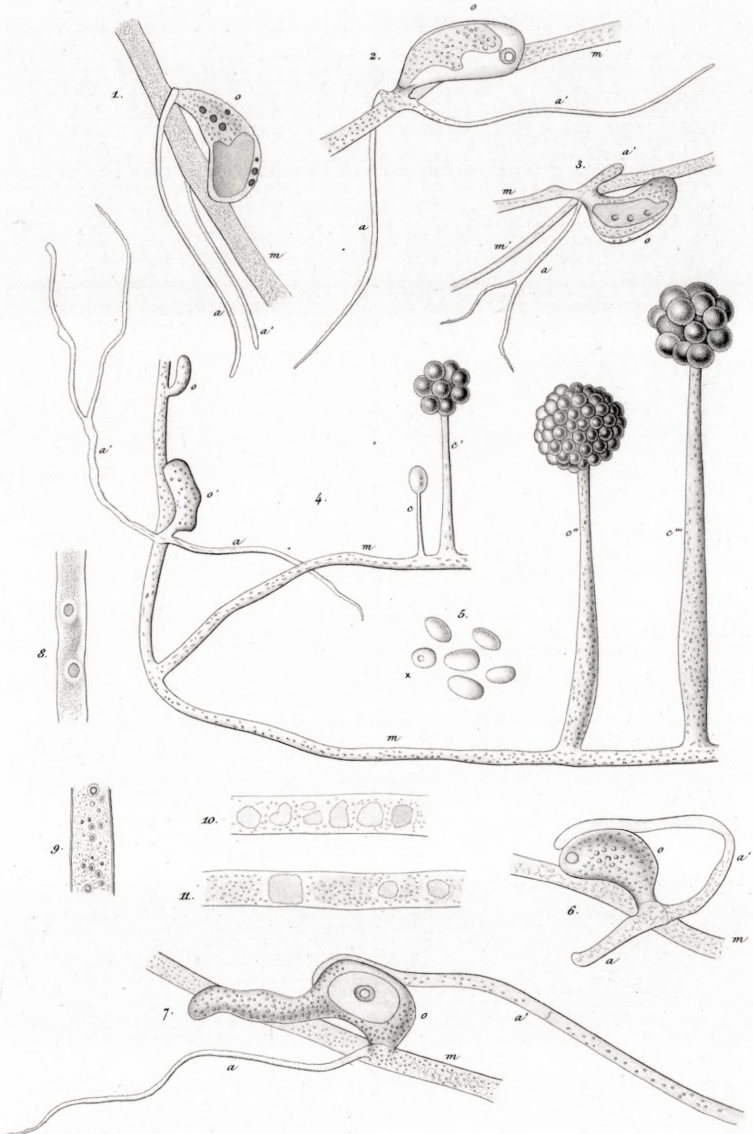
— 4. Tre ved Grunden forenede Sporehuse.

— 5—6. Tidligere Udviklingsstadier af Sporehuset, sete fra Siden, omtrent tre Gange forstørrede.

— 7. Lidt Jord overtrukken med Myceliet. Sporehuse sees i forskjellige Udviklingsstadier. a—b angiver det Parti, hvoraf den største Del er seet forstørret i Fig. 8. — c et Sporehus, som har vedligeholdt sin regelmæssige Form i et Stadium, i hvilket ellers Skjævheden har begyndt at gjøre sig gjældende.

— 8. Et lille Stykke (a—b) af foregaaende Figur forstørret. Fra det spindelvævagtige Mycelium udgaae Sporehuse i forskjellige Udviklings-

stadier (a—g). — h et ungt Sporehus, som er mere kugleformet end Sporehusene pleie at være i dette Stadium. — i knopcelledannende Traade.

Fig. 9. En af de knopcelledannende Traade, stærkere forstørret, saaledes som den viser sig seet i Luften (smlgn. samme seet i Vand Tab. II. f. 4 c'').

-- 10. Mycelietraadene saaledes som de vise sig, naar de løsnes fra Jorden og derved flyde sammen og danne et Slimnet, stærkt forstørret.

Anden Tavle.

Alle Figurerne ere 750 Gange forstørrede med Undtagelse af Fig. 4—5, som ere 450 Gange forstørrede. Bogstaverne have i alle Fig. den samme Betydning: a, a' Antheridieceller; c—c''' knopcelledannende Traade; m Mycelietraade; o Ægceller.

Fig. 1—2. Et lille Stykke af en Mycelietraad med en Ægcelle og to Antheridieceller af den Form, hvorunder disse Organer sædvanlig optræde.

- 3. To Mycelietraade (m, m') krydse hinanden paa det Sted, hvor Ægcellen udgaaer. Den ene Antheridiecelle (a) er gaffelformig grenet, den anden (a') meget kort.
- 4. En til Venstre i to Grene deelt Mycelietraad, hvorfra der baade udgaae knopcelledannende Traade (c, c', c'', c''') i forskellige Udviklingsstadier og to Ægceller, af hvilke den ene (o) nylig er opstaaet ved en Udkrængning af Mycelietraaden; den anden (o'), der næsten er udvoxen, har en grenet (a') og en ugrenet (a) Antheridiecelle.
- 5. Knopceller sete fra Siden.
- 6. Et lille Stykke af en Mycelietraad med en Ægcelle og to Antheridieceller, af hvilke den ene (a') med sin Ende er trykket op til Ægcellen, den anden (a) er meget kort.
- 7. Et lille Stykke af en Mycelietraad med en Ægcelle, der foran er snabelformig forlænget; her er kun een Antheridiecelle, som udgaaer fra Ægcellen, men i Berøring med denne sees Antheridiecellen (a') fra en anden Ægcelle.
- 8—11. Smaa Stykker af Mycelietraade, som skulle tjene til at vise den forskellige Beskaffenhed af Indholdet.

I Mødet var fremlagt fra:

Academy of Natural Sciences i Philadelphia.
Journal. New Series. Vol V. Part IV. Philadelphia 1863.
Proceedings 1863. Nr. 1—7. Philadelphia 1863—64.

Udgiverne af American Journal.
American Journal Nr. 106—111. New Haven 1863—64.

Lyceum of Natural History i New York.
Annals Vol. VIII. Nr. 1. 1863.

American Academy of Arts and Sciences i Boston.
Proceedings. Tome VI. Ark 11—12.

United States Coast Survey.
Report of the Superintendent of the Coast Survey for the Year
1861. Washington 1862.

Californian Academy of Natural Sciences.
Proceedings. Vol II. 1858—62. San Francisco 1863

American philosophical Society.
Proceedings. Vol IX. Nr. 69 & 70.

Museum of Comparative Zoology.
Annual Report 1863. Boston 1864.
Bulletin.

Boston Society of Natural History.
Journal. Vol VII. Nr. 4.
Proceedings. Vol IX. Ark 12—20.

Dr. med. John Dean.
Photographs of the gray substance of the Medulla oblongata and
Trapezium.
The gray substance of the Medulla oblongata and Trapezium.

Mødet den 10de Februar.

Hr. Professor, Dr. theol. *Scharling* meddeelte følgende Oplysninger om *Muratoris* saakaldte *Fragmentum de canone scripturarum ss.* og om de didhørende Undersøgelsers nærværende Standpunkt:

Det under Navn af *Muratoris Fragment om Kanon* eller — som det for Kortheds Skyld ofte kaldes — *Muratoris Kanon* bekendte Skrift blev for noget over hundrede Aar siden fundet i det Ambrosianske Bibliothek i Mailand af den italienske Lærde *L. A. Muratori*, som offentliggjorde det 1740 i sine *Antiqq. Ital. med. æv. Tom. III.* p. 851 fg., blandt Andet ogsaa i den Hensigt, at vise ved et Exempel, hvor fordærvet den latinske Skrivemaade havde været i Middelalderens Klostre. Han fandt det i en gammel Pergamentscodex, som det ovennævnte Bibliothek havde modtaget fra Klostret Bobbio¹⁾, og som indeholdt forskellige Bestanddele (Brudstykker af Eucherii Skrifter, af forskellige Homilier og Troesbekjendelser), efter hvis Opregning *Muratori* tilføier: *Ex eodem codice ego decerpsi fragmentum antiquissimum ad Canonem divinarum Scripturarum spectans.* Paa Grund af Skrifttrækkenes (*scriptus est codex literis majusculis et quadratis*) Form antog han, at hiin Codex var skreven i det 8de Aarhundrede; men det omhandlede Fragments *Affattelse* maatte efter dets egen Angivelse (s. nedenfor) hidrøre allerede fra det 2det Aarhundrede, og *Muratori* betegnede det endnu nærmere som *fragmentum acephalum Caji, uti videtur, presbyteri Romani, qui circiter annum Christi 196 floruit, de canone sacrarum scripturarum.* Skjøndt Begyndelse og Slutning af Documentet var

¹⁾ Cænobium Bobbiense supra Placentiam ad Trebiam situm. *Muratori* l. l. p. 818.

defect, det latinske Sprog, hvori det var affattet, meget slet eller i det Mindste lidet forstaaeligt, dets Forfatter ubekjendt, kunde dette Haandskrift dog ikke andet end tiltrække sig stor Opmærksomhed, da dets Indhold, hvor uforstaaeligt det end var i mange Enkeltheder, umiskjendeligen gik ud paa at levere en Fortegnelse af de Bøger, som »den katholske Kirke« — et Udtryk, som bruges flere Gange i Texten — anerkjendte og hvis Anseelse den hævdede imod angivne kjætterske Bøger¹⁾. Forudsat Rigtigheden af Skriftets Affattelse i Slutningen af det 2det christelige Aarhundrede, havde man her en sammenhængende Fortegnelse over det Nye Testaments Skrifter, som — med Undtagelse af Hæretikerens Marcions Kanon — var ældre end nogen anden, man hidtil kjendte, og hvor der, foruden Angivelse af Skrifternes Navn, tillige meddeelttes korte Bemærkninger om deres Oprindelse og Værd. Men jo mindre man fandt denne Fortegnelse i Overensstemmelse med, hvad man ventede sig af en saadan, destomere var man tilbøielig til i Documentets mangelfulde Skikkelse, dets barbariske Latin, dets Forfatters Udeladelse af bekjendte, nytestamentiske Skrifter og Optagelse af andre, som nu ikke høre til disse, at forudsætte Corruptioner, Misforstaaelser, Forglemmelser, urigtige Oversættelser, hvorved man ansaae sig berettiget til at foretage en Mængde Forandringer ved Texten, hvilke kunde tjene til at fjerne adskillige af de Notitser, som vare til Besvær, indføre Titlen paa nytestamentiske Bøger, som savnedes, og saaledes bringe den her foreliggende Kanon i større Overensstemmelse med den sædvanlig antagne. Saavel i særegne Monographier

¹⁾ Ordet *Canon* og *canonicus* forekommer ikke i det hele Document, der dog sædvanligen citeres som *Fragmentum de canone scripturarum*. Istedetfor hine Ord har Fragmentets Forfatter hjulpet sig paa anden Maade. Han omskriver deres Begreb ved: *in honore ecclesie catholice haberi, in catholicam ecclesiam recipi*. Thi Ordet *Kanon* bruges ikke i de første tre Aarhundreder (Origines?) til at betegne Samlingen af de bibelske Skrifter. Denne Omstændighed fortjener at bemærkes, naar der spørges om Fragmentets Affattelsestid.

som leilighedsviis i forskjellige Værker over Indledningen til det Nye Testamente meddeeldes der Bidrag til rigtigere Forstaaelse og Oplysning af det Muratoriske Fragments Indhold, Værd, Op-
rindelse, Alder, Originalsprog, men uden at man kom til Enig-
hed¹⁾; og Historien om dets Udlægning frembyder en Mængde
Besynderligheder, der ere ikke mindre paafaldende, end de An-
stød og Besynderligheder, som man fandt i dets Text. Dertil
kan man blandt Andet regne den Omstændighed, at medens de
Lærde overbøde hinanden i de spidsfindigste Forklaringer og i de
vilkaarligste Forsøg paa at løse den gaadefulde Opgave, som
her forelaae, var det dog først hundrede Aar efter Haandskrif-
tets Udgivelse ved Muratori, at man paa ny undersøgte det i
dets originale Skikkelse. Dette skyldtes Theologen Dr. *K. Wieseler*,
Professor i Göttingen, som bevægede sin Broder og Col-
lega ved det samme Universitet, Philologen *Fr. Wieseler*, til paa
en Reise til Italien i Aaret 1845 at foretage en ny Collation af
det mærkværdige Fragment, der nu findes i Turin²⁾. Det viste
sig herved, at, skjøndt Muratoris Aftryk i det Hele havde været
tro, havde han dog tilladt sig at forandre flere formeentlige
Feil, som han antog, at den gamle Afskriver havde begaaet³⁾.
Den ved *F. Wieseler* foretagne Collation lod *K. Wieseler* af-
trykke i *Theol. Stud. u. Kritiken* 1847, 2. B. S. 815 ff. i en
Afhandling, som indeholdt hans egne Bemærkninger til Fragmentets

¹⁾ Selv en med de didhørende Anliggender saa fortroelig Lærd som *H. Thiersch* fandt Corruptionerne i det Muratoriske Fragments Text saa besynderlige, at »der ofte var paakommen ham den Mistanke, om det hele Fragment ikke skulde være en spøgefuld Mystification, som Udgiveren Muratori havde tilladt sig (!)«. *S. Thiersch, zur Herstellung des histor. Standp. für die Kritik d. N. T.*, 1845. S. 387.

²⁾ *Credner, Theol. Jahrb.* 1857, S. 300. *Slg. Gesch. des Neutest. Kanons* 1860, S. 142.

³⁾ Dog siger Muratori a. St. III. p. 854: »Age vero, jam proferamus fragmentum ipsum atque illud Eruditorum omnium examini subjiciamus nullum demendò ex erroribus, quibus Librariorum imperitia scripturam saturavit atque foedavit, quanquam nihil ii obstant, quominus pretium rei intelligamus.«

Oplysning. En ny Afhandling om »Den saakaldte Muratoris Kanon« leverede K. Wieseler i *Stud. u. Kr.* 1856, 1. B. S. 75 ff. hvor han tog Hensyn til Credner's Bemærkninger i dennes (med K. Wieseler's første Afhandling samtidige) Skrift: *Zur Geschichte des Kanons* (S. 68) og til van Gilsé's »Disputatio de . . . catalogo, qui vulgo fragmentum Muratorii appellatur. Amstelodami 1852.« Den af Wieseler udgivne og berigtede Text benyttede Credner derefter i sin *Geschichte des Neutestamentlichen Kanon*, som efter hans Død er bleven udgiven af Prof. Volkmar i Zürich, Berlin 1860. I dette Skrift har Credner underkastet det Muratoriske Fragment en ny kritisk Behandling, som Volkmar i det Anhang, (*»Der ursprüngliche Bestand des N. T. im Einzelnen, im Besondern die Reihenfolge«*), hvormed han ledsagede Credners Værk, deels har videre udført, deels i Enkeltheder berigtiget. I Aaret 1863 har Dr., Prof. Hilgenfeld i Jena i sit Skrift *»Der Kanon und die Kritik des Neuen Testaments in ihrer geschichtlichen Ausbildung und Gestaltung, nebst Herstellung und Beleuchtung des Muratorischen Bruchstücks«* atter leveret en Text, hvortil han har benyttet de Berigtigelser, som M. Hertz har meddeelt (hos Bunsen, *Christianity and mankind, their beginnings and prospects* Vol V eller *Analecta ante-Nicæna* Vol I, London 1854 p. 137 f.) og ved samme Leilighed fremsat sine Bemærkninger til Fragmentets Opklaring.

Idet vi meddele denne sidstnævnte Text, som vel maa ansees for den paalideligste, skulle vi tilføie de afvigende Læsemaader, som findes hos Muratori ligesom ogsaa dem i den Wieseler'ske Text, saaledes som denne foreligger deels i den ovenanførte Afhandling i *Theol. Stud. u. Krit.* 1847, S. 818—29, deels er gjengiven i Credners ovennævnte Værk: *Gesch. des Neutst. Kanon*, S. 146—148. Meget, som i andre Oldtidsmonumenter vilde være af ringere Betydning, har nemlig her en saameget større Vigtighed, som man ofte har uddraget vidtomfattende Slutninger fra een eller anden Enkelthed, hvilke undrages deres Støtte ved noiagtigere Gjengivelse af Texten.

Endnu fortjene følgende af *F. Wieseler* meddeelte Bemærkninger Opmærksomhed: de enkelte Ord i Texten ere adskilte; men, paa ganske faa Steder nær, mangler al Interpunction, saa at den, der findes hos Muratori, hidrører fra denne; Forbindelsen af de enkelte Sætninger er saaledes ganske overladt til Fortolkeren. Manuskriptet frembyder paa nogle Steder Correctioner fra anden Haand.

- quibus tamen interfuit et ita posuit
tertio evangelii librum secundo lucan¹⁾
lucas iste medicus post ascensum²⁾ *X̄p̄i*³⁾
cum eo paulus quasi ut juris studiosum
5. secundum adsumsisset numeni suo
ex opinione concriset *dn̄m*⁴⁾ tamen nec ipse
vidit in carne et idē prout asequi⁵⁾ potuit
ita et ad⁶⁾ nativitate johannis incipet dicere
quarti evangeliorum johannis ex decipolis⁷⁾
10. cohortantibus condescipulis⁸⁾ et *eps*⁹⁾ suis
dixit conjejunate mihi odie¹⁰⁾ triduo et quid
cuique fuerit revelatum alterutrum
nobis enarremus¹¹⁾ eadem nocte reve
latum andreæ ex apostolis ut recognis¹²⁾
15. centibus cuntis¹³⁾ johannis suo nomine
cuncta describeret¹⁴⁾ et ideo licet¹⁵⁾ varia sin
gulis evangeliorum libris¹⁶⁾ principia

1) *Wieseler*: lucam. — Enkelte Linier i Haandskriftet ere skrevne med rødt Blæk (de antydes ovenfor ved større Bogstaver). Denne Udmærkelse synes dog kun at være bleven iagttaget ved Overgangen til de fire *Evangelier*, hvilke formodentlig paa denne Maade betegnes som Bøger af høiere Autoritet end alle de andre N. T.s Skrifter. 2) *Wieseler*: acensum. 3) *Wieseler*: Christi. *Credner*: christi. 4) W. og Cr.: dominum. 5) *Muratori*: assequi. 6) W. Cr.: ab. 7) *Muratori*: discipulis. W. og Cr.: decipulis. 8) W. og Cr.: condecipulis. 9) W. Cr.: episcopis. 10) *Murat.*: hodie. 11) M.: enarremus. W.: ennarremus. 12) M.: recognoscentibus. 13) M.: cunctis. 14) M.: describeret. 15) W. Cr.: licet. 16) libris mangler hos W., men formodentlig kun ved en Forglemmelsesfeil.

- doceantur nihil tamen differt creden
tium fidei cum uno ac principali spu¹⁾ de
20. clarata sint in omnibus omnia de nativi
tate de passione de resurrectione
de conversatione cum decipulis²⁾ suis
ac de gemino ejus adventu³⁾
primo in humilitate dispectus quod fo. .⁴⁾
25. secundum potestate regali pre⁵⁾
clarum quod fotutum est: quid ergo
mirum si johannes tam constanter
sincula⁶⁾ etiam in epistulis⁷⁾ suis proferat
dicens in semetipsu⁸⁾ quæ vidimus oculis
30. nostris et auribus audivimus et manus
nostræ palpaverunt hæc scripsimus

- BJS &
- pag. 2. sic enim non solum visurem⁹⁾ sed auditorem¹⁰⁾ sed et
scriptorem omnium mirabilium Dns¹¹⁾ per ordi
nem profetetur¹²⁾ acta autem omnium apostolorum
35. sub uno libro scribta sunt lucas optime theofi
le¹³⁾ conprindit¹⁴⁾ quia sub præsentia ejus singula
gerebantur sicuti et semote passionem petri
evidenter declarat sed et¹⁵⁾ profectionem pauli ad¹⁶⁾ ur
be ad spaniam proficescentis¹⁷⁾ epistulæ autem
40. pauli quæ a quo loco vel qua ex causa directe
sint volentibus¹⁸⁾ intellegere¹⁹⁾ ipse declarat

1) W. og Cr.: spiritu. 2) M.: discipulis. 3) Her er et større Rum aabent end ellers. 4) Her mangle to ulæselig blevne Bogstaver. M. læste: ro. 5) M.: præclarum. 6) W. Cr.: singula. 7) M.: epistolis. 8) M.: semet-
ipso. W. Cr.: semeipsu. 9) M.: visorem. 10) Hiint sed auditorem, som findes hos Hilgenfeld, mener denne at være Antydning af, at Af-skriveren fandt *se sed et* (hvilket han betegnede ved: bis). 11) M.: domini. 12) M.: profitetur. 13) W. og Cr.: obtime theophile. 14) M.: comprehendit. 15) Wieseler har blot *sed* profectionem (med Udeladelse af *et*), ligeledes Cr. og Volkmar. 16) M. C. W.: ab. 17) W. og Cr.: proficescentis. 18) Allerede i Haandskriftet er voluntatibus rettet til volentibus. 19) Muratori: intelligere.

- primum omnium corintheis¹⁾ scysme²⁾ heresis³⁾ in
terdicens deinceps⁴⁾ callætis⁵⁾ circumcissione
romanis autem ordine scripturarum sed et
45. principium earum esse christum intimans⁶⁾ . . .
prolexius⁷⁾ scripsit de quibus sincolis⁸⁾ neces
se est ad⁹⁾ nobis desputari cum ipse beatus
apostolus paulus sequens prodecessoris¹⁰⁾ (—uris?) sui
johannis ordinem nonnisi nomenatim semptē¹¹⁾
50. ecclesiis scribat ordine tali acoentios¹²⁾
prima ad efesus¹³⁾ secunda¹⁴⁾ ad philippenses¹⁵⁾ ter
tia ad colosensis¹⁶⁾ quarta ad calatas quin
ta ad tensaolenecinsis sexta ad romanS¹⁷⁾
septima verum corenthiis¹⁸⁾ et t^hesaolecen¹⁹⁾
55. sibus licet pro correptione iteretur una
tamen per omnem orbem terræ ecclesia
diffusa²⁰⁾ esse denoscitur et johannis (nominatio²¹⁾) enim in a
pocalębsy²²⁾ licet sebtē ecclesieis scribat,
tamen omnibus dicit verum ad filemonem una
60. et attitu²³⁾ una et ad tymotheum duas pro affec
to²⁴⁾ et dilectione in honore tamen ecclesiæ²⁵⁾ ca
tholice in ordinatione ecclesiastice . . .
- pag. 3. desceplinæ²⁶⁾ scificate²⁷⁾ sunt fertur etiam ad
laudecenses alia ad alexandrinos pauli no

1) Muratori: Corinthiis. 2) M.: schisma. 3) M.: hæresis. 4) deinceps er i Haandskriftet forandret ved anden Haand til deincebs. 5) M. W. Cr.: callactis eller callætis. 6) Et Hul paa omtrent fem eller (efter Hertz) fire Bogstaver. 7) M.: prolifixus. 8) M.: singulis. 9) W. og Cr.: ab. 10) W. og Cr.: prædecessoris. 11) Oprindeligen er skrevet semptæ (æ for e), dog er der allerede raderet ved a. 12) M.: ad Cor. 13) M.: Ephesios. W. og Cr.: Efesus. 14) M.: secunda. 15) M.: Philippenses. 16) M.: Colossenses. W. og Cr.: Colosenses. 17) W. og Cr.: romanos. 18) M.: Corinthiis. W.: Corenthis. C.: corintheis. 19) W. og Cr.: Tensaolęcensibus. Oprindeligen stod — ifølge W. — Desaolecensibus. 20) M.: diffusa. 21) nominatio er kun en Afskrivers Tilføielse og hører ikke til Texten. 22) M.: Apocalypsi. 23) W. og C.: et at titum. 24) M.: affectu. 25) W. og Cr.: ecclesiæ. 26) W. og Cr.: descepline. M. læser catholicæ — desceplinæ. 27) M.: sanctificatæ. W. og Cr.: sanctificate.

65. mine fincte¹⁾ ad her^osem²⁾ marcionis et alia plu
ra quæ in catholicam ecclesiam³⁾ recepi non
potest fel enim cum melle misceri non con
cruit⁴⁾ epistola sane jude⁵⁾ et superscriptio⁶⁾
johannis duas in catholica habentur et sa
70. pientia ab amicis salomonis in honorem ipsius
scripta apocalapse⁷⁾ etiam johanis et pe
tri tantum recipimus quam quidam ex nos
tris legi in ecclesia⁸⁾ nolunt pastorem vero
nuperrime temporibus nostris in urbe
75. roma herma conscripsit sedente cathe
tra urbis romæ ecclesiæ⁹⁾ pio eps.¹⁰⁾ fratre
ejus et ideo legi eum quidē oportet se pu
blicareverø in ecclesia populo neque inter
profe≡tas¹¹⁾ completum numero neque
80. inter apostolos in finem temporum potest
arsinoi autem seu valentini vel M≡tia≡s¹²⁾
nihil in totum recipemus¹³⁾ qui etiam novum
psalmodum librum marcioni conscripse
runt una cum basilide assianum catrafry
85. cum constitutorem¹⁴⁾

Man vil see af denne Text, at der paa den ene Side var god Anledning til at afvise det hele Document som meningsløs Optegnelse ved en uvidende Afskriver, og paa den anden Side Opfordring til at forsøge, om det dog ikke ved Kritik og Combination var muligt at fjerne de paradoxe Besynderligheder, som

1) M.: fictæ. W. og Cr.: finctæ. 2) Oprindeligen: hesem, men *re* er sil digere skrevet til. 3) W. og Cr.: ecclesiam. 4) W. og C.: congruit. 5) M.: Judæ. 6) M.: superscripti. 7) M.: Apocalypsis (!). 8) W. og Cr.: ecclesia. 9) M.: ecclesiæ. W. og Cr.: aecclesiæ. 10) W. og Cr.: episcopo. 11) M.: prophetas. W. og Cr.: profettas. 12) Ved Ordet er kradset. W. og Cr.: Mitiadis. Hertz: fere ex Motiaece(s) correctum Mitiadis. 13) W. og Cr.: recipimus. 14) Her ender Fragmentet midt i en Linie, uden Punkt eller andet Tegn. Med den nye Linie, der er skreven med rødt Blæk, begynder et andet Æmne.

her fandtes i Forbindelse med tydelige og, paa Grund af Skriftets Alder, vigtige Meddelelser om den gamle katholske Kirkes nytestamentiske Kanon. Virkelig overgik der det omhandlede Skrift den Skjæbne deels at blive ringeagtet, deels at blive underkastet en Mængde kunstige, vilkaarlige, hinanden modsigende Fortolkninger. Til at forskaffe Fragmentet fornyet Betydning, fjerne vilkaarlige Forandringer af Texten og bringe dennes Forstaaelse et godt Skridt fremad har i den nyeste Tid *Credner* ved sine gjentagne Undersøgelser fremfor Andre leveret Bidrag, som fortjene Paaskjønnelse. Alligevel har ogsaa han i flere Henseender ladet sig henrive til med stor Bestemthed at fremsætte Paastande og uddrage Slutninger, som ved nøiere Undersøgelse neppe ville kunne retfærdiggjøres, og som ved ubetinget Antagelse kunne lægge Hindringer i Veien for en fuldkommen Løsning af det Problem, som her foreligger.

Til disse Paastande regne vi først *Credners* bestemte Afviisning af den Forestilling, som maatte vækkes ved den sædvanlige, allerede af Muratori brugte Betegnelse af det gamle Haandskrift som *et Fragment*, at det navnlig skulde være et Brudstykke af et større Skrift, som er gaaet tabt. *Credner* mener, at Haandskriftet snarere viser sig som en *fuldstændig* lille Afhandling, hvoraf der kun mangler Overskriften og nogle Linier i Begyndelsen samt eet eller to Ord i Slutningen¹⁾. Ligeledes protesterer han mod den vedtagne Overskrift *De canone N. T.* og vil have Skriftet betragtet som en *tractatus de libris*.

1) »Die Bezeichnung des von Muratori zuerst edirten Manuskriptes als Fragment ist eine wesentlich unrichtige. Es gibt nicht das Bruchstück einer sonst verlorenen Schrift, sondern eine Abhandlung, von welcher nur Bruchstücke verloren gegangen sind. Jeder auf den fragmentarischen Charakter des Manuskripts gegründete Versuch, unsern N. T.lichen Kanon darin wiederzufinden, ist von vornherein ausgeschlossen.« *Credner, Gesch. des neut. Kanon*, 1860, S. 143, § 72; slg. *Theol. Jahrb.* 1857, S. 291: »Bis auf wenige Worte (?) haben wir also die Schrift noch ganz, und jede von der Annahme eines blossen Fragments ausgehende Conjectur ist auszuschliessen.«

quos catholica ecclesia recipit, hvis Overskrift enten har lydt *saaledes*, eller: *libri ab ecclesia catholica recepti*; thi Ordet »Kanon« var dengang da det omhandlede Skrift blev forfattet, ikke endnu brugeligt om det N. T.¹⁾ — Men ikke destomindre vilde det dog være noget ganske Enestaaende, dersom i en index scripturarum fra 2det Aarh. — den Tid, da Skriftet selv angiver sig at være forfattet (s. L. 73—76), og som ogsaa af overveiende Grunde maa antages for rigtig — det G. T. skulde være forbigaet med Taushed. Paa Grund deraf, men tillige af Hensyn til den Troskab, som Afskriveren har viist ved ellers at lade et passende Rum aabent for det, som han udelod og ikke kunde læse i det foreliggende Manuskript, mener *Volkmar* (Anhang S. 353), at Begyndelsen af dette oprindeligen har indeholdt en ganske kort Fortegnelse eller rettere blot en Optælling af det G. Ts. Skrifter. »Mere behøvedes ikke, da det egentlig var Controversen om det N. T., som Forfatteren vilde afgjøre; om det G. T. var der fra Modstandernes — Montanisternes — Side ikke reist Tvivl.« *Volkmar* fremsætter da (a. St. 355) den Hypothese, at — fra regnet Afskriverens eiendommelige Orthographi — Skriftets Begyndelse har havt følgende Skikkelse:

*Ordo librorum, quos ecclesia catholica recipit*²⁾.

I. *Ecclesia catholica recipit tantum Profetas et Apostolos. Profetæ viginti . . sunt hi . . quinque libri Moysi . . profetiæ Isaïæ . . liber psalmodiarum David . . Canticum et Sapientia Salomonis.*

. . II. *Sequntur libri apostolici. Evangelii libri sunt quatuor. Primi evangelii auctor est Matthæus etc.*

Herved er nu dog at bemærke, at i fuld saa compendiarisk Form, som her af *Volkmar* er blevet angivet, har vel Forteg-

¹⁾ S. *Credner, Gesch. des N. T. Kanon*, S. 144.

²⁾ Da der dog ogsaa handles om Bøger, som den katholske Kirke ikke antager, turde man vel snarere i Lighed med *Decretum Gelasii* give det her omhandlede Document til Overskrift: »*De libris recipiendis et non recipiendis.*«

nelsen af det G. T.s Skrifter neppe været givet i Originalmanuskriptet. Formodentligen maatte dog de enkelte Bøger være blevne anførte ved Navn saaledes som f. Ex. i Fortegnelsen af det G. T.s Bøger ved *Melito*, *Euseb. h. e. 4, 26*. Dertil vilde fordres endeel flere Linier, end der ovenfor er antydet; og desuden skulde der være Plads for Navne og Bemærkninger over Matthæus' og Marcus' Evangelier (s. senere hen). Nu indeholder imidlertid det Haandskrift, som Muratori og Wieseler beskrive, foruden den Linie, hvormed det begynder midt paa en Side, 30 andre Linier; og den hele følgende Side indeholder ligeledes 30 Linier. Heri kjendes, hvorpaa selv Credner (a. St. S. 146) gjør opmærksom, ikke just nogen »ligelig Fordeling«; — og man synes saaledes ikke berettiget til at uddrage for sikke Slutninger af »den Troskab, hvormed Afskriveren har ladet staae et passende Rum aabent for de Linier, Ord og Bogstaver, som han udelod.«

Indtil videre maa det saaledes dog have sit Forblivende med at betragte det omhandlede Aktstykke som et Fragment. — Spørgsmaalet derom er forresten ikke uvigtigt, som vi nærmere ville faae Leilighed til at kjende i det Følgende.

Hvad angaaer selve Texten, da har *Credner* gjort en eienommeligg Betragtning gjældende, som *Volkmar* i sit Anhang til *Credners* Gesch. des neutest. Kan. har billiget og videre udført, nemlig, at Kilden til en Mængde Anstød i hiin ikke er at søge i Forfatterens eller Afskriverens Uvidenhed, men i visse Eienommeligheder ved det Sprog, hvori Skriftet blev affattet, og i Afskriverens særegne Udtale og Orthographie. — Tidligere havde blandt *Andre Hug* fremsat den Hypothese (*Einl. z. N. T. I. S. 124 ff.*), at vort Skrift oprindeligen havde været affattet paa Græsk, og at Fragmentet nu forelaae for os i en slet latinsk Oversættelse. Man opstillede derfor Formodninger om, hvad der oprindeligen havde været skrevet paa Græsk, og hvorledes ved Oversætterens Misforstaaelse af den græske Text den latinske Text kunde være opstaaet, til hvilken vi nu ere henviste. Som

et oplysende Exempel ville vi anføre Følgende. I den foreliggende Text læses Lin. 71—73:

. . . *apocalypse (apocalypsis) etiam johanis et petri tantum recipimus quam quidam ex nostris legi in ecclesia nolunt.*

Ikke alene synes her at omtales en *Apocalypsis Petri* ved Siden af *Apocalypsis Johannis* paa en Maade, som om begge Skrifter havde lige Værd i Forfatterens egne Øine, kun med den Tilføielse, at ikke Alle i Kirken deelte denne Mening; men idet der saaledes tildeles Peters Apokalypse, der ellers regnes til de uægte og apocryphiske Skrifter, saa megen Betydning, finde Petri Breve, selv det 1ste Petri Brev, som ellers regnes til Homologumena, ikke ringeste Omtale i vort Fragment. Hug antog nu, at der i den græske Original havde staaet: *καὶ Πέτρον μόνην παραδέχομεθα, ἧς παρ᾽ ἑμῶν ἀναγινώσκονται ἐν ἐκκλησίᾳ οὐ θέλουσι.* Ved at læse *μόνον* istedetfor *μόνην* (*unam sc. epistolam*) var nu Oversætteren kommen til sit ubegribelige »*et Petri tantum recipimus.*« Ved Hugs Hypothese blev saaledes ikke blot Peters Apokalypse udelukket, men tillige vundet saavel et Vidnesbyrd for 1ste Petri Brevs Autoritet som en Efterretning, der ogsaa stadfæstes fra andre Oldtidens Monumenter, nemlig at 2det Petri Brev fandt Modsigelse hos Nogle i den katholske Kirke. — Unægteligen maatte den latinske Oversættelse være meget slet, dersom den ovenmeldte oprindelige Text var bleven gjengiven paa den Maade, som nu foreligger. Imidlertid fandt ogsaa *Guericke* (*Gesamtgesch. des N. T.* 1854, S. 594 Anm.) Hugs Conjectur ganske probabel; kun mener han, at der istedetfor *ἧς παρ᾽ ἑμῶν* bør antages at have staaet *ἣν τίνας* saa at Meningen blev: »hvilket (nemlig 1ste) Petri Brev Nogle af Vore (o: Nogle af den occidentalske Kirke) ikke ville antage til Forelæsning i Kirken.« Det 2det Petri Brev, som vi heller ikke i andre christelige Monumenter indtil 3die Aarh. finde omtalt, bliver da saaledes ogsaa i nærværende Fragment uomtalt.

Den Anvendelse, som paa denne Maade blev gjort af Hypothesen

om et græsk Originalskrift, der her skulde foreligge i en misfor-
 staaet latinsk Oversættelse, kunde dog vanskeligen tilfredsstille
 Andre end dem, der for enhver Priis ønskede at vinde Stad-
 fæstelse for de traditionelle Anskuelse om det N. T.s Kanon. —
 Senere har *P. Bötticher* i *Rudelbachs og Guericke's Zeitschrift*
f. Luth. Theol. 1854 S. 127—129 forsøgt en fuldstændig (Tilbage-)
 Oversættelse i det Græske¹). Et lignende Forsøg paa at recon-
 struere den græske Urskrift, af *Nolte*, see *Tüb. theol. Quartals-*
schrift 1860 II. S. 193 f.

Istedetfor at tyde til Conjecturen om en græsk Original ret-
 tede derimod *Credner* sin Opmærksomhed paa, at det Latin,
 hvori Fragmentet er affattet, havde Lighed med Tertullians og
 Augustins Sprog. Dette Sprog ansaae han for hiin *lingva ru-*
stica eller *volgata*, der udbredte sig i alle vesterlandske Pro-
 vindser, i Africa, i Spanien, Gallien, Rhætien, Pannonien, og som
 har vedligeholdt sig indtil den Dag idag i de forskjelligste Mo-
 dificationer som Spansk, Fransk, Romansk, medens det paa den
 anden Side for en stor Deel indeholdt det oprindelige Latin,
 der blev overfløiet af *lingva urbana*. I Africa blev *lingva rustica*
 eller *volgata* endog Skriftsprog. Netop som et tro bevaret Mo-
 nument af dette Sprog gennem Mediet af en middelalderlig og
 specifik irsk-engelsk Udtale har — efter *Credner* — *Volkmar*
 søgt at hævde vort Fragments Betydning i linguistisk Henseende²).
 Ikke uden Indflydelse paa vor Texts Skikkelse skal nemlig den
 Omstændighed have været, at Afskriften hidrører fra Klosteret
 Bobbio, der i 7de Aarh. blev grundet af *Columban*, en *Irlænder*
 eller, som man i hiin Tid sagde eensbetydende dermed, en
Skotlænder (Scotus). Om de skotske Munkes videnskabelige
 Sands og Idræt have vi en Mængde fordeelagtige Vidnesbyrd.
 »Det er imidlertid naturligt« — bemærker *Credner* (Gesch. des

¹) Det ovenfor omhandlede Sted gjengives her saaledes: καὶ ἀποκαλύψεις
 δὲ Ἰωάννου καὶ Πέτρου μόνον ἀποδέχομεθα, ἢν τινες τῶν ἡμετέρων
 ἀναγινώσκουσιν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ οὐ θέλουσιν.

²) S. *Volkmar's* »Anhang« til *Credner's Gesch. des neut. Kan.* 1860, S. 341 ff.

neut. Kan. S. 145) — at disse irske eller keltiske Munkes Latin i mange Henseender ikke har lydt bedre i en Romers Øren end det Puniske hos *Plautus* i en Carthagers Øren.« Til Støttepunkter for sin Undersøgelse af det Muratoriske Fragment har Credner sammenlignet dels andre gamle Brudstykker fra Klostret Bobbio, saaledes som de findes hos *Peyron* (*Ciceronis orationum fragmenta etc.*, Stuttg. 1824), dels det ligeledes af Skotter skrevne Haandskrift, hvilket *Rettig* har udgivet som Facsimile fra Bibliotheket i St. Gallen (*Antiquissimus quatuor evangeliorum canonicorum Codex Sangallensis Græco-Latinus*, Turici 1836). Fremdeles har han sammenlignet, hvad der er offentliggjort af *Waitz* (*Über das Leben und die Lehre des Ulfla*, Hannover 1840) af et Skrift fra Slutningen af 4de Aarh., og den af *Tischendorf* 1850 udgivne *Codex Amiatinus*, fra Midten af 6te Aarh. Ad denne Vei vil han vise, hvorledes Anomalierne i Fragm. Murator. ikke staae ganske isolerede.

I sit Anhang (S. 341—63) til *Credners* ovennævnte Værk har *Volkmar* endnu nøiere udført og begrundet den Førstnævntes Anskuelse.

Til saadanne Vanskeligheder i Manuskriptet, som lade sig hæve ved Henførelsen til lingva volgata, regnes da den hyppige Forvexling i hiint af o og u: L. 5: *numeni* istedetfor *nomine*, L. 26: *foturum* for *futurum*. L. 27. 39: *epistula* for *epistola*. L. 32: *visurem* for *visorem*. L. 45: *sincolis* for *singulis*. L. 51: *seconda* for *secunda*. I Lin. 2 staaer *secundo* *Lucan* istedetfor *secundum* og L. 4 *cum eo* istedetfor *eum*. Med Urette — bemærke *Credner* og *Volkmar* — betragtes dette som Feilskrift, da det dog kun er en tro Gjengivelse af den vulgaire Udtale, ligesom endnu paa Italiensk *piano* ikke er andet end *planum* d. v. s. *planom*. Um i latinitas urbana er kun Afslibning af det oprindelige *om* (*ov*), og *m* blev ikke blot i Vers udtalt saa nasalt, at det neppe høertes, hvorfor det ogsaa sædvanligen kun blev betegnet med en Streg over Vocalen. Dette Tegn har

imidlertid Afskriveren af vort Fragment udeladt¹⁾, naar han forefandt den, eller han maaskee efter *Dictat* skrev *secundo, eo* istedetfor *secundum, eum*.

Ogsaa **fo** . . . (*fruit*) i Lin. 24, og **fo**turum i Lin. 26 lod sig forklare af den Dicterendes uklare Udtale, ligesom *secondus* Lin. 51 istedetfor *secundus* i Lin. 2, 5. *sincola* i Lin. 46 for *singula*; men i hiint Verbum træder dog o saa constant frem, at vi snarere deri maae see en Levning fra antiqua lingva.

Med Urette corrigeres *finctæ* i L. 64 til *factæ*: det kan nemlig tilhøre det gamle Sprog og være dannet efter *finxi*, ligesom *pango* danner saavel *panctum* som *pactum*.

Intellegere i Lin. 41 istedetfor *intelligere* er den gamle Form, der ogsaa findes hos Plautus. *Epistula*, Lin. 28, 39 for *epistola* sees af andre Mindesmærker ligeledes at tilhøre det gamle Sprog.

Affecto i Lin. 61 skal ikke uden videre rettes til *affectu*, da man jo finder hos *Sallust* f. Ex. *senati, tumulti*.

I *Efesiis* (50) *profetæ* (79) er *f* istedetfor *φ* vel det Rigtige.

Endeel Afvigelser i Skrivemaaden ere kun saadanne, som findes almindeligen i Documenter fra Middelalderen: *e* for *æ* i *preclarum* (54) og i Genitiv-Endelserne (62, 63); Forvexlingen af Præfixerne *di(s)* og *de* f. Ex. *diffusa* (57), *discipere*, *denoscitur* (57), *de(s)cipulus* (9, 10, 22), *desceplina* (63); *b* istedetfor *p* i *scribita* (35), *obtime* (35); *septem* for *septem*, ligesom Skærpelsen i *profetæ* (79), *Assianus* (84); derimod Udeladelse af Consonantens Fordobbling i *asequi* (7), *Colosenses* (52).

Følgende Eiendommeligheder skyldes det engelsk-irske Organ: (foruden Fordunklingen af *o* til *u*: *numene* (5), *visurem* (32), *secondus* (51) etc. s. foran S. 38) Forandringen af *i* til *e*: *Corenthios*, *Laudecenses*, *desceplina*, *Corintheis*, *eccleseis*, *incipet*,

¹⁾ Ifølge den hos *Hilgenfeld*, *Der Kanon und die Kritik etc.*, 1861 S. 41 ff. meddeelte Text findes denne Streg Lin. 7 idē, Lin. 49: *septē* (septem) og Lin. 77: *quidē* (quidem).

og omvendt af *e* til *i*: *licet, comprindit, Joannis* (som Nominat.); *a* til *e* i L. 42: *scysme* for *schisma*; Forstærkning af *g* til *c*: *Calatas* for *Galatas* (44), *Catafrycum* for *Catafrygum* (85), *sincolis* (46) for *singulis*; Udeladelsen af Aspiration: *odie* (11) for *hodie*, *scisma* istedtefor *schisma*.

I Henseende til selve Sprogbrugen, da har man, efter Credners og Volkmars Mening, overilet sig ved at forandre *correbtione* i Lin. 55 til *correctione*, medens dog *correctio* er ligesom *correctus* bekjendt fra Tertullians (*de præser.* 27, *de pudic.* 14) og Augustins africanske Latin. En af den sidstnævnte Kirkefaders Bøger fører Titelen: *De correptione et gratia*¹). Ogsaa i Formen *se publicare* (Lin. 77) istfor *publicari* finder Volkmar Spor af *lingva volgata*, ganske efter de romanske Sprogs Tilbøielighed til at gjengive *passivum* ved *reflexivum*.

Imidlertid er det dog en overdreven Paastand, naar Volkmar (*Anh.* S. 349) erklærer, at vi her, naar vi see bort fra Afskriverens Udtale, have et forholdsmæssigen *meget korrekt* Manuskript. I et Skrift paa 85 Linier finde vi nemlig følgende aabenbare og grove Feilskrivninger: Lin. 6: *concriset*, (slg. L. 75 hvor der er skrevet rigtigen: *conscripsit*); Lin. 8: *ad nativitate* istfor *a nativitate*; L. 47: *ad nobis* istfor *a nobis*; L. 68: *supersericatio*; L. 14: *recogniscentibus*; L. 50: *acorenthios*; L. 58: *apocallepsy*; L. 71: *apocalapse*; L. 65: *hesem*; L. 33: *Dns*, der maa opløses til *Domini*; dog kan det maaskee som Abbreviation have været brugt for alle Casus eller betragtet som *Indeclinabile*; L. 53: *tensaolenecinsis*; L. 54: *thesaolecensibus* etc. Men endnu mere maa der fradrages i hiin Roes for Correkthed, naar man tager Hensyn til Uligheden i Skrivemaaden af de samme Ord. L. 9:

²) Medens Credner med Sikkerhed hidleder vort Fragment fra Africa (*Gesch. des N. T. Kan.* S. 142) og (*ssteds* S. 144) erklærer, at Forfatteren har brugt Africas latinske Sprog, da finder dog Volkmar »det specifisk Africanske i Fragmentets Latin« indskrænket til hiint ene Udtryk, hvilket muligt kan have tilhørt *lingva volgata* i Almindelighed (*Anhang* S. 359).

decipulis: 10: *condescipulis*; 23: *decipulis*; 63: *desceplinae*. — Lin. 15: *euntis*, L. 16: *cuncta*; Lin. 50: *acorenthios* ved Siden af *ad Colosensis* i L. 52; Lin. 71: *johanis*, slg. L. 8, 9, 69: *johannis*; Lin. 46: *sincolis*, slg. L. 16: *singulis*, 36: *singula*; L. 32: *visurem*, ved Siden af: *auditorem*, *scriptorem*. Lin. 5: *numeni*, slg. 15: *nomine*, 46: *nomenatim*. Lin. 51: *secunda*, slg. 2: *secundo*, 5: *secundum*. Endelig skal jo ved den Dicterendes eller ved Afskriverens Feil — ifølge Volkmar (see nedenfor) — Ordet *non* eller den for dette Ord brugte Abbreviatur: *n̄*, være udeladt Lin. 46 [*non*] *necesse est*, og Lin. 39: *proficientis* [*non*], hvor denne Udeladelse giver en modsat Mening af den, der udkommer ved Tilføielsen af Nægtelsen.

Man vil altsaa dog ikke være beføiet til at danne sig store Forestillinger om den Dygtighed, hvormed *Afskriveren* har røgtet sit Kald; og som Følge deraf tør Forbudet mod enhver »analogieløs Conjectur«¹⁾ ved nærværende Leilighed ikke gjøres saa ubetinget gjældende, som Credner og Volkmar ville. Man synes at maatte antage, at den, der optegnede det foreliggende Document i dets foreliggende Skikkelse, ikke har været *Afskriver* i egentlig Førstand, men opskrevet det efter en Andens Dictat og *ikke selv fuldkommen forstaaet det, han skrev*.

Men man fristes til endnu at gaae videre og udstrække sin Tvivl til, om selve *Forfatteren af Fragmentet i dets latinske Skikkelse* har været det latinske Sprog fuldkommen mægtig. Thi foruden de orthographiske Feil og Uagtsomheder, som kunne hidrøre fra Afskriverens eller Afskrivernes Uvidenhed og Skjødesløshed, findes der en Ubehjælpssomhed i Stiil og Udtryksmaade,

¹⁾ »Von der Aussprache der Abschreiber abgesehen zeigt sich das MS. als ein verhältnissmässig sehr correctes, indem nur wenige Buchstaben (viermal n) ausgelassen, sehr Weniges verlesen oder verschrieben ist. Die Wilkür jeder analogielosen Conjectur hebt sich also völlig«.

som ikke kan skrives paa Sidstnævntes Regning, og hvorom der dog altid reiser sig Tvivl, hvorvidt den virkelig skulde kunne godtgjøres som en lingva volgata og (speciellere) det africanske Provindsialsprog tilhørende Eiendommelighed. Hvad enten det foreliggende Document er en Oversættelse af en græsk Original, eller det umiddelbart er affattet i det latinske Sprog, da synes dog Betegnelser som *juris studiosus* (Lin. 4) om Evangelisten Lucas — forudsat, at derved skulde angives Lucas' Forhold til Retfærdighed eller Retfærdiggjørelse (*δικαιοσύνη*) i paulinsk Forstand, eller som *Nolte* (a. St.) vil, at det skulde være en Oversættelse af *ὡς δικαίως φιλόπονος (σπουδαῖος)* — alene at kunne hidrøre fra en meget ufuldkommen Tilegnelse af det latinske Sprog. (Formodningen om, at Fragmentisten skulde have fulgt nogen særegen Tradition, saa at han skulde have antaget Evangelisten for at have været en »Lovkyndig«, gjendrives ved, at Lucas jo udtrykkeligen prædiceres Lin. 3 som *medicus iste*). Ogsaa mange andre Udtryk og Vendinger synes at vidne om en Usikkerhed og Keitethed i det latinske Sprogs Behandling, der kunne bestyrke Forestillingen om, at vort Document i sin foreliggende Skikkelse hidrører fra en Person, der oversatte et græsk Originalskrift, som han kun ufuldkomment forstod og ufuldkomment gjengav paa Latin. Ved Constructioner som Lin. 26 f. (*preclarum quod futurum est* etc.), ved Brugen af Verbet i singul. til et Subjekt neutr. gen. i pluralis (L. 65 *alia plura, quæ recepi non potest*), ved Benævnelsen Spaniam Lin. 39 (*Σπανίαν* slg. Rom. 15, 24. 28.) istedetfor Hispaniam, synes man at mærke en Oversætter fra Græsk, der maaskee nok kunde Lin. 2 have gjengivet *βιβλίον* ved *librum*, fordi han antog Nom. for Accus. og muligen Lin. 5 havde brugt *secundum* (af sequi) til at udtrykke *ἀκολουθῶντα*.

Saaledes staaer endnu det Spørgsmaal uafgjort, om Fragmentet er et originalt latinsk Document eller en Oversættelse fra Græsk. Af dem, der sidst have yttret sig om denne Gjen-

stand, erklærer *E. Reuss*¹⁾ sig for den første, *Hilgenfeld*²⁾ for den sidste Mening.

Volkmar (a. St. S. 354) har tillagt Forfatteren af Fragmentet en Inddeling i syv Afsnit og finder dette antydet ved, at han efter Evangelierne, som han optæller med *tertio* (L. 2), *quarti* (L. 3) siger (L. 34): *Acta autem* Apostolorum Ligeledes følger (L. 39): *Epistolæ autem* Pauli. Efterat have handlet om de ægte paulinske Skrifter, hedder det (L. 63): *Fertur etiam* ad Laodiceos (alia . . . alia . . . sane). Nu indledes Apokalypserne (L. 71) med: *Apocalypses etiam* recipimus. Efter den dertil hørende Pastor begynder nu det sidste Afsnit (Lin. 81): *Arsinoi autem*

Imod denne i syv Afsnit af Forfatteren tilsigtede Fordeling kan der gjøres Indvendinger, men som afhænge af Forskjellighed i Textens Fortolkning. Da hiin Inddeling imidlertid letter Oversigten, ville vi knytte de følgende Bemærkninger til den, med Forbehold af Modbemærkninger, hvor der maatte være Anledning til at drage dens objektive Gyldighed i Tvivl.

Vi have ovenfor bemærket, at *Volkmar* tænker sig det Rum, som Haandskriftet lader aabent, førend der midt paa første Side begyndes med *quibus interfuit*, udfyldt med en kort Angivelse af det Gl. T.s Skrifter og af de to første Evangelier. Med Henviisning til, hvad vi ovenfor have bemærket om det første Punkt — Angivelsen af *det Gl. T.s* Skrifter — ville vi her gjøre Regnskab for, hvorledes den ovennævnte Lærde har udfyldt Haandskriftets udeladte Beretning om de *to første Evangelier*. Da det om Forfatteren til det *trede* Evangelium hedder L. 6:

¹⁾ *Gesch. der heil. Schr. des N. T.* 4te Ausg. 1864 § 310. Slg. *Histoire du Canon*, Strasbourg 1863, p. 85 (med Henviisning til Ordspillet *fel — mel* Lin. 67 som allerede i og for sig afgjørende).

²⁾ *Der Kanon und die Kritik der N. T.* 1863, S. 39 f.: »Das barbarische Latein kann ich nicht aus der lingua volgata, der Provincialsprache Afrika's erklären. Vielmehr erkenne ich hier ebenso deutlich Fehler und Auslassungen unwissender Abschreiber, als auch die Merkmale einer Übersetzung aus dem Griechischen.«

dominum tamen nec ipse vidit in carne, er det rimeligt — siger han —, at dette refererer sig til, hvad der er sagt om den foregaaende Evangelist, der heller ikke selv var Apostel, men Aposteldiscipel, nemlig Marcus: *ipse quidem non vidit dominum in carne*. Ligeledes fremgaaer det af L. 7: *et idem, prout assequi potuit [ita posuit]*, at noget Lignende er blevet sagt om den foregaaende Aposteldiscipel og Evangelist. Om dem begge gjælder, at ingen af dem havde selv seet Herren, men at de berette, hvad Apostlene have seet og hørt; enhver af dem har derfor kun skrevet, *prout assequi potuit*. Dog havde Evangelisten Marcus — mener Volkmar (Anhang S. 351) — selv seet og været Vidne til Noget af, hvad han fortalte; nemlig forsaavidt han i Slutningen af sit Evangelium meddeler en Slags Apostelhistorie, 3: en Historie om Christi Aabenbarelse efter hans Borttagelse fra Jorden (s. Marc. 16, 20). Endelig, naar vi tage Hensyn til Begyndelsen af Beretningen om Lucas' Evangelium: *tertio evangelii librum secundum Lucam* (Lin. 2), hvor der da maa underforstaaes et *recipimus*, da tør vel Beretningen om Marcus' Evangelium antages at have været omtrent følgende:

Secundo recipimus evangelii librum secundum Marcum.

Marcus non ipse vidit Dominum in carne, sed audivit Petrum (slg. Euseb. 3, 39); *ali] quibus tamen interfuit et ita posuit.*

Herved er dog at bemærke, at det ved Ordene *quibus tamen interfuit et posuit* ligger meget nærmere at tænke paa det af Papias først berettede og senere ofte gjentagne Sagn, at Marcus, som ikke selv havde fulgt Herren, havde øst sine evangeliske Efterretninger fra Petrus' Foredrag¹⁾.

Hvad der har været sagt om Matthæus' Evangelium, lader sig vel kjende af, hvad der er sagt (L. 9 f.) om Johannes' Evangelium: *quarti evangelio rem libri Joannes ex discipulis [sc. auc-*

¹⁾ *Hilgenfeld, Der Kanon* S. 41: »Das Wenige, was noch über das Marcus-Evangelium erhalten ist, lässt vermuthen, dass über die beiden ersten Evangelien nur die sonst gangbare Ueberlieferung mitgetheilt war.«

tor est], altsaa: *primi evangeliorum libri auctor est Matthæus, unus ex discipulis Domini*; og af hvad der (Lin. 36) er sagt om Apost. Gjern., altsaa: *Matthæus conscripsit quæcumque [quia] sub præsentia ejus gerebantur et dicebantur.*

Nu læser Volkmar videre:

Tertio evangelii librum secundō Lucam. Lucas iste medicus post ascensum Christi, cum eō Paulus quasi ut juris studiosum secundum adsumsisset, nomine suo »ex opinione« con[s]cri[p]sit. Dominum tamen nec ipse vidit in carne. Et idem, prout assequi potuit, [sc. scripsit]. Ita et a nativitate Johannis incipit dicere.

Med Credner antager ogsaa Volkmar, at *secundō* og *eo* kun er en tro Gjengivelse af *secundum* og *eum* i den vulgaire Udtale; kun mener Volkmar, at der oprindeligen har været sat en Tverstreg over *o*, men som er bleven udeladt af Afskriveren, maaskee fordi han har skrevet efter Dictat: *secundō*, *eō* = *secundom*, *com*¹⁾. — Men hvad betyder nu: *cum eum Paulus quasi ut juris studiosum secundum adsumsisset* —? *K. Wieseler* forklarer det ved: »da ihn Paulus gleichsam als zweiten Rechtsbeflissenen dazugenommen hatte«; og mener, at der er alluderet til Retsætningen: »to Menneskers Vidnesbyrd er sandt« (slg. Joh. 8, 17), »medens Meningen utvivlsomt er den, at Lucas' Evangelium er opstaaet under Pauli Auspicier« (*W. a. St. S. 819*). *Credner* og *Volkmar* tage derimod *juris* = *justitiæ* (*δικαιοσύνης*) scil. *per fidem assequendæ*. Naar det hedder, at Paulus havde taget Lucas som »den anden« (*secundum* af *sequi*, = *comitem*) med sig, da skal dette være sagt med Hensyn til Silas (Ap. G. 15, 40. 16, 10). *Bötticher* antager, at der i den formeentlige græske Original har staaet: *ἐπεὶ αὐτὸν ὁ Παῦλος ὡς τοῦ δικαίου ζηλωτὴν*

¹⁾ I sit tidligere Skrift: *Zur Geschichte des Kanons* 1847, S. 73 forklarede *Credner* disse Anomalier fra det sædvanlige Latin af Uvidenhed hos Afskriveren: »Auf einen solchen Anfänger im Latein weist Vieles in unserem Bruchstück hin, z. B. 51, wenn der gelehrte Mann, welcher wüsste, dass *cum* den Ablativ regiert, *cum eo* aus *cum* = *quam eum* verbesserte«

ἀκολοθοῦντα προσέλαβεν. — Ordene *nomine suo ex opinione conscripsit* har vistnok *K. Wieseler* rigtigere og naturligere commenteret ved: »Lucas skrev — efter den almindelige Mening — i sit eget Navn, men egentlig er Evangeliet Paulus'«, end *Credner* og *Volkmar*, som i *ex opinione* ville see en Allusion til Luc. 1, 2. 3. = καθὼς ἔδοξε αὐτῷ, hvorfor ogsaa Volkmar sætter »*ex opinione*« mellem Anførselstegn, ligesom om Forfatteren til Fragmentet havde med et underforstaaet »*ut ait*« villet henvise til Lucas' egne Ord. Men καθὼς i Luc. 1, 2. hører ikke til ἔδοξε καὶ μοι (s. Lucas' Forord i Sammenhæng).

Stedet om Johannes Evangelium kommer til at lyde saaledes efter Volkmar's Angivelse:

*Quarti evangeliorum*¹⁾ *Johannes ex di[s]cipulis. Cohortantibus condi[s]cipulis et-episcopis suis dixit: conjejunate mihi hodie triduo, et quid cuique fuerit revelatum, alterutrum* (*Wieseler: alterutri, ο: den ene af os begge til den Anden; men da her ikke er Tale om To, men om en Flerhed, som skulde meddele hinanden Noget, er det rigtigere at beholde alterutrum som adverbialt = invicem) nobis enarremus. Eadem nocte revelatum Andreae ex apostolis, ut recognoscentibus cun[c]tis Johannes suo nomine cuncta describeret, L. 9—16.*

Denne Tradition, hvorved det fjerde Evangelium paa en Maade blev fremstillet som et fælles-apostolisk²⁾, klinger ogsaa igjennem andre Monumenter fra Christenhedens ældre Tider, men i en noget anden Form. Saaledes skal Clemens Alexandrinus ifølge Euseb. h. e. 6, 14 have berettet efter gamle Presbyteres Vidnesbyrd, Ἰωάννην . . προτραπένια ὑπὸ τῶν γνωρίμων πνεύματι θεοφορηθέντα πνευματικὸν ποιῆσαι εὐαγγέλιον. Slg.

¹⁾ sc. auctor est.

²⁾ *Hilgenfeld, Der Kanon*, S. 41: »Seiner Abfassung durch Johannes geht eine Aufforderung der Mit-Apostel und Mit-Bischöfe vorher, und wenn Johannes auch in seinem eignen Namen schreibt, so sind doch auch die übrigen Apostel und Bischöfe nicht unbetheiligt, wie ihre ausdrückliche Anerkennung am Schluss (Joh. 21, 24. 25) beweisen soll.«

Hieron. (prooemium in Matthæum): »Johannes quum esset in Asia et jam tunc hæreticorum semina pullularent — — coactus est ab omnibus pæne tunc Asiæ episcopis ut multarum ecclesiarum legationibus de divinitate Salvatoris altius scribere. Sagnet's Redaction hos Clemens og Hieronymus i Sammenligning med Fragmentets Angivelse viser den større Afstand, hvori den sildigere Tid forestillede sig Apostlernes Omgivelser i Forhold til hine. Ved den i Fragmentet opbevarede Tradition føres vi tilbage til en Tid, hvor det endnu ikke havde noget Stødende, at Johannes skulde skrive et Evangelium, *recognoscentibus cunctis condiscipulis & episcopis*; thi han var jo ogsaa selv kun en discipulus et episcopus. — I selve Johannesevangeliets 21de Capitel, navnlig dets Slutning V. 24—25¹⁾ have vi vel ogsaa en Bekræftelse paa hiin Tradition.

L. 16—34: *Et ideo, licet varia singulis evangeliorum libris principia doceantur, nihil tamen differt credentium fidei, cum uno et principali spiritu declarata sint in omnibus omnia de nativitate, de passione, de resurrectione, de conversatione eum discipulis suis ac de gemino ejus adventu, primo in humilitate despectus [dette Ord er udeladt af Volkmar, formodentlig ved Forglemmelse], quod fo(it), secundo in potestate præclarum, quod foturum est. Quid ergo mirum, si Johannis tam constanter singula etiam in epistolis suis proferat, dicens in semetipsū »quæ vidimus oculis nostris et auribus audivimus et manus nostræ palpaverunt, hæc scripsimus.« Sic enim non solum visorem, sed et auditorem, sed et scriptorem omnium mirabilium Domini²⁾ per ordinem profetetur.* — Wieseler gjengiver Begyndelsen af dette Afsnit saaledes: »Og omendskjøndt de enkelte Evangelier be-

¹⁾ Οὗτος ἐστὶν ὁ μαθητὴς, ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων, καὶ γράψας αὐτὰ. καὶ οἶδαμεν, ὅτι ἀληθὴς ἐστὶν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ κτλ.

²⁾ DNS staaer der i Haandskriftet, men ifølge Wieseler er der kradset ved S, og der kan vel heller ikke være meent andet end domini, hvilket ogsaa Muratori læser. Som ovenfor (S. 40) bemærket, gjaldt Forkortelsen vel for alle casus som et Indeclinabile.

rettes at have forskjelligt Udspring (*principia* Oprindelsesmaader) —; Volkmar derimod: »Omendskjøndt Læreprinciperne i de enkelte Evangelier ere forskellige, (idet Christus i Johannes-evangeliet bliver opfattet som Guds Ord, i de andre Evangelier som Menneskesønnen)« . . . »gjør dette dog ingen Forskjel for de Troendes Tro, da Alt angaaende (Herrens) Fødsel, Lidelse, Opstandelse, Omgang med hans Disciple og hans dobbelte Tilkomst er fremstillet (udlagt) i dem alle i een og samme oprindelige Aand (*uno ac principali spiritu*, Volkmar S. 154 Anm.: »modsat Gnosis' tomme Lære«).

Man seer, at Forfatteren har fundet det nødvendigt at tilføie denne harmonistiske Betragtning af de fire Evangelier, og at navnlig Johannesevangeliets Eiendommelighed har fremkaldt en Bemærkning, hvorved dets Paalidelighed fremhæves saameget tydeligere, idet det viser sig som hidrørende fra et Øre- og Øievidne til Herrens Liv paa Jorden¹⁾, s. L. 26—34, hvorom vi strax skulle give nogle nærmere Oplysninger.

Dog ville vi først endnu tilføie følgende Bemærkning, hvortil Credners Opfattelse af Fragmentets Ytringer om Johannesevangeliet giver Anledning. Denne Theolog (*Gesch. d. N. T. Kanon* S. 158 f.) lægger særegen Vægt paa, at Forfatteren til det fjerde Evangelium Lin. 9 betegnes som Johannes *ex discipulis*, medens det derimod Lin. 14 hedder: *revelatum (est) Andrea ex apostolis*. Som bekjendt skjelnes der ogsaa andensteds f. Ex. af Papias hos Euseb. h. e. 3, 39 mellem *Ἰωάννης ὁ ἀπόστολος* og *Ἰωάννης ὁ πρεσβύτερος*, der rigtignok ogsaa var en umiddelbar Discipel af Herren (*ὁ τοῦ κυρίου μαθητής*), men ikke blandt de

¹⁾ »Die Verschiedenheit der einzelnen Evangelien soll sich eigentlich bei diesem Evangelium zu jener höheren Harmonie aufheben, welche wir bereits aus Irenäus kennen (*adv. Hær.* III, 11, 8). Und wie wenn auch unser Verzeichniss bei diesem Evangelium jene Nicht-Anerkennung vor Augen gehabt haben sollte, welche Irenäus ausdrücklich erwähnen muss, zieht es, um dasselbe als das Werk eines Augenzeugen zu beglaubigen, aus den Briefen des Johannes den Eingang des ersten herbei.« *Hilgenfeld*, a. St.

tolv Apostles Tal. Credner mener nu, at Fragmentisten har henført Johannesevangeliets Affattelse ligesom ogsaa to Breve (Lin. 69) til denne Johannes *ex discipulis*, medens derimod Forfatteren til den johanneiske Apokalypse i Lin. 71 ved ligefrem at stilles sammen med Petrus betegnes som *Apostlen* Johannes; (slg. Sammenstillingen af Paulus og (prædecessor ejus) Apokalyptikeren Johannes) Lin. 48, 57. Credner finder fremdeles en Støtte for sin Anskuelse i den om Apostlen Andreas i Lin. 14 tilføiede Notits. Ved denne *Apostlen Andreas*' Mellekomst skal nemlig fremhæves Evangeliets *apostoliske* Paalidelighed, medens den hele Bemærkning om Andreas vilde være overflødig og hensigtsløs, dersom *Apostlen* Johannes forudsattes som Evangeliets Forfatter. Ved Henviisningen til Johannesbrevene og navnlig det første Johannesbrevs Begyndelse i Lin. 26—34 skal kun godtgjøres, at Evangeliets Forfatter var selv Øre- og Øievidne. — Denne *Credners* Opfattelse har intet Bifald fundet hos *Volkmar* og *Hilgenfeld*, der, skjøndt de selv ikke antage det fjerde Evangelium for Apostlen Johannes' Værk, dog ikke i vort Fragment finde nogen Antydning om, at dets Forfatter har deelt denne Anskuelse¹⁾. Virkelig kan der ikke heller tillægges den Forskjellighed, at Johannes Lin. 9 betegnes: *ex discipulis*, og Andreas Lin. 14 *ex apostolis* den Betydning, som Credner vil lægge deri, at Fragmentisten nemlig skulde have anseet Johannesevangeliets Forfatter for *Ikke-Apostel*. Thi Lin. 22 forekommer Udtrykket »de conversatione [Domini] cum *discipulis*» (efter Jesu Opstandelse, hvad der vistnok, af Hensyn til Ap. G. I, 4 (συναλιζόμενος . . . slg. V. 2 τοῖς ἀποστόλοις), som synes at

¹⁾ De indlade sig forresten ikke paa at prøve Credners Grunde nøiere. *Volkmar* siger blot i en *Anm.* til *Credners Gesch. des N. T. Kanon*, S. 160: »Mir scheint der Verfasser allerdings den *Apostel* Johannes im Ev. behaupten zu wollen;» — og *Hilgenfeld* (*Der Kanon etc.* S. 41, *Anm.*): (. . . die Abfassung des vierten Evangeliums durch Johannes) »nicht, wie Credner u. a. O. S. 158 f. wollte, durch einen Nicht-Apostel Johannes, wogegen schon *Volkmar* streitet.«

have foresvævet Fragmentets Forfatter, maa forstaaes om hans Omgang med *Apostlene*. En anden Sag er det, om muligen her skulde skinne en Tradition igjennem om Johannes-Evangeliets Oprindelse, som Fragmentisten og hans Samtidige ikke havde rigtigt forstaaet, men udlagt paa den Maade, der svarede til den fra Slutningen af 2det Aarhundrede almindelig herskende Forestilling om, at den Johannes, der nedskrev Evangeliet, var Apostlen Johannes. Noget Saadant have i den nyeste Tid de Kritikere formodet, hvis Undersøgelser om det fjerde kanoniske Evangelium have ført til det Resultat, at dette Skrift vel i sit Væsen, saavel hvad Indhold som Form angaaer, maa føres tilbage til apostolisk Oprindelse, men neppe er nedskrevet af den Apostel selv, hvem man sædvanlig tillægger det¹⁾. En nøiere Drøftelse derom kan imidlertid ikke her finde Plads. Kun ville vi bemærke, at Forsvarerne af den sidste Mening støtte denne fornemmeligen derpaa, at Evangeliets Fremstilling og Stil ikke lader sig forene med Forestillingen om dets Forfatter som *unmid-*

¹⁾ Slg. (foruden Ewald o. A.) Weizsäcker, *Untersuchungen über die evangel. Geschichte, ihre Quellen und den Gang ihrer Entwicklung*, Gotha 1864, S. 297 f.: »Nach allem diesem überwiegen die kritischen Gründe, welche uns das Evangelium auf einen apostolischen Ursprung zurückführen heissen, oder vielmehr die Beschaffenheit der Schrift erklärt sich am natürlichsten unter der Voraussetzung dieses Ursprunges. Damit ist aber noch nicht gesagt, dass der Apostel, welchem wir dasselbe zuschreiben, es selbst niedergeschrieben habe; es kann unter seiner Leitung von einem Schüler geschrieben sein, oder aber nach seinen Vorträgen oder Aufzeichnungen in der Gemeinde verfasst. Alle Gründe, welche für die apostolische Herkunft sprechen, bleiben hiebei unberührt, sobald man annimmt, dass die Abfassung sich strenge an seine Mittheilungen anschloss. Noch im zweiten Jahrhundert bestand eine Erinnerung, nach welcher das Evangelium gewissermassen das gemeinsame Werk des Kreises, im welchem Johannes lebte, zu sein schien, und bald wurde dieses dahin ausgebildet, dass in gewisser Weise der ganze Apostolat an seiner Abfassung theiligt sei. In diesen Vorstellungen mag das Richtige liegen, dass die Abfassung nicht ausschliesslich persönliche Sache des Apostels war. In welcher Gestalt der Stoff von ihm selbst ausging, lässt sich jetzt bloss noch vermuthen. Dahin aber, dass dabei eine solche Vermittlung stattfand, sprechen mehrere starke Gründe.«

delbart Øie- og Ørevidne til den evangeliske Historie, medens Fragmentisten derimod gjør sig Umage for at godtgjøre ved Henviisning til Johannesbrevene, navnlig til Begyndelsen af 1ste Johannesbrev, at Evangeliets Forfatter har været et umiddelbart Øie- og Ørevidne. Forsaavidt staaer Fragmentets Betragtning lige i Modsætning til den nyeste Kritiks.

Ved Opregningen af de Hovedstykker, hvori alle Evangelieberetningerne siges at stemme overeens med hinanden, findes nu de vanskelige Linier 24—26, hvis Mening forresten ikke kan være tvivlsom, nemlig at Christus' *dobbelte* Tilkomst har Hensyn til hans Aabenbarelse i jordisk Ringhed, hvilken allerede har fundet Sted, og til hans Aabenbarelse i kongelig Magt og Værdighed, hvilken først skal indtræde. Men, medens *primo* (L. 24) staaer som Appos. til *gemino adventu*, skulde der ventes L. 25 *secundo*. I dets Sted staaer *secundum*. Naar nu dog *secundum* i L. 2 paa Grund af Udtalen i *lingva volgata* kunde blive til *secundo*, kunde vel ogsaa den omvendte Forandring indtræde, nemlig at *secundo* blev til *secundum*. Dog nægter Volkmar, at denne Omsætning af *um fra o* har ellers nogen Analogie for sig; og forklarer derimod *secundum* af *secundo in* (slg. *primo in*), der, utydeligen skrevet, blev læst *secundom*. Men hvorledes forholder det sig nu med *præclarum quod futurum est*? Sædvanlig forandrer man uden videre *præclarum* til *-us* og *futurum* ligeledes til *-us*. Saaledes bliver da: *de gemino ejus adventu, primo . . . quod . . . secundo . . . quod* gjengivet ved: »om hans dobbelte Tilkommelse, den første, nemlig at han var i Ringhed og foragtet, den anden, at han skal vise sig i kongelig Magt.« Men ogsaa denne Forandring af *præclarum* til *præclarus* erklærer Volkmar for utilladelig, paa Grund af, at den er uden al Analogie; han finder det derimod »sindrigt, at Christus i sin Ringhed opfattes ganske personligt (*despectus, quod fuit*), men derimod hans Komme i kongelig Magt udtrykt som noget mere Almindeligt, mere Omfattende, og derfor i neutrum: *præclarum*, det Herlige, Herligheden, *id quod futurum*

est « Dette synes dog at være ingeniosius, quam verius! Mere har *Hülgenfelds*¹⁾ Mening for sig, at Stedet er en misforstaaet (maaskee rettere sagt: mislykket) Oversættelse af det Græske: *καὶ περὶ τῆς διπλῆς αἰτιοῦ παρουσίας [δεδήλωται], πρῶτον μὲν ἐν ταπεινότητι καταφρονηθέντα γενέσθαι, ἔπειτα δὲ ἐν δυνάμει βασιλικῇ ἐνδοξον γενήσεσθαι.*

Nu tilføies en Bemærkning om Johannesevangeliets Forhold til Johannes' Breve: L. 25 ff. *Quid ergo mirum, si Johannes tam constanter singula etiam in epistulis suis proferat, dicens in semetipsū etc.* Ved den *Bestandighed*, hvormed Johannes ogsaa i sine Breve foredrager det Enkelte, sigtes naturligtviis til, hvorledes de i Evangeliet forekommende Anskuelser og Ord oftere gjentages i Brevene. Af Citatet 1 Joh. 1, 1. sees altsaa, at Fragmentets Forfatter henførte Johannes' Evangelium og Johannes' første Brev til samme Person. At *semetipsu* skal være *semetipsum* og ikke *semetipso* (som *Wieseler* vil), er klart, da det Sidste ingen passende Mening giver, men det Første ligefrem betyder: »i det han siger med Hensyn til sig selv«, (*εἰς ἑαυτὸν*). I Sætningen: *Sic enim non solum visorem, sed et auditorem . . . profitetur* behøves ikke, som man sædvanlig har gjort, at indskydes *se*. Forfatteren kan have villet sige: »med hine Ord betegner Brevets Forfatter En, der ikke blot har seet, men ogsaa etc.«

Tredie Afsnit begynder da saaledes med: (III) *Acta autem omnium apostolorum sub uno libro scripta sunt.* Denne i sin Almindelighed unøjagtige Charakteristik af Ap. G., at den meddeler *alle* Apostles Historie, er ingenlunde særegen for Fragmentets Forfatter, men indeholdes allerede i *deres* Forestilling, fra hvilke Titelen *Πράξεις τῶν ἀποστόλων* hidrører. *Lucas* »optime *Theophile*« *comprendit quia sub præsentia ejus singula gerebantur.* Saaledes mener *Volkmar* at kunne undgaae *Credners* o. A.s Forandring af Textens Vocativ til Dativ: *Optimo Theophilo,*

¹⁾ *Der Kanon und die Kritik des N. T.* Hall. 1863, S. 40. Anm.

idet han antager, at Fragmentets Forfatter har benyttet Lucas' egne Ord i Act. 1, 1. som Betegnelse for Bogen. At *quia* maa være = *quæ*, indrømmes af Alle, men Volkmar (*Anhang* S. 346) troer i dette *quia* at finde et neutr. plur. af *quis*, i Betydning af *quæcumque*¹⁾. Ogsaa Angivelsen af, at Lucas har selv været Oievidne til alle de Begivenheder, som han beretter i Ap. G., findes hos mange af de gamle Skribenter; saaledes endog hos *Euseb.* h. e. 3, 4 . . *ταῖς τῶν ἀποστόλων πράξεσιν, ἃς οὐκέτι δι' ἀκοῆς, ὁφθαλμοῖς δὲ αὐτοῖς παραλαβῶν (ὁ Λουκᾶς) συνετάξατο*, sml. *Iren. hær.* 3, 14: *Lucas inseparabilis fuit a Paulo* -- uagtet Bogens eget Indhold og Forfatterens Antydning om sin delvise Tilstedeværelse (s. Ap. G. 16, 10 etc.) ved de fortalte Begivenheder gjendriver hiin Forestilling.

De nu følgende Ord gjengiver Volkmar saaledes: *sicuti et semote passionem Petri evidenter declarat, sed projectionem Pauli ab Urbe ad Spaniam proficiscentis[n],* medens Wieseler efter *proficiscentis* indskyder »omittit«. Denne Indskydelse kalder Volkmar en exempelløs Conjectur, hvorimod han billiger den derved udbragte Mening, nemlig at Lucas ikke har berettet Pauli Reise fra Rom til Spanien. Kun udbringer Volkmar denne Mening ved en efter sin Forestilling meget naturligere Conjectur. Han regner nemlig det omhandlede Sted til de »faa«, hvor virkelig en Feil er begaaet i Afskriften enten ved den Dicterendes eller ved Skriverens Skyld. Medens der oprindeligen har

¹⁾ »Sollten wir nicht ein neutr. plur. von *quis* haben in dem Sinne von *quæcumque*? Aehnlich ist *ὅτι* von *ὅστις* und *quod* von *qui* gerade so gut Relativ als Conjunction. Ja der Zusammenhang verlangt ein *quæcumque*, was in *quia* von *quis* gerade so liegen kann als in *ὅτι* von *ὅστις* (gleich *quisquis*). Denn der Sinn ist, dass Lucas *Alles* zusammenfasse, was er erlebt habe, aber auch nicht mehr; dass diese Apostelgeschichte eine *vollständige* sei, aber auch nur so weit. Wir werden, denke ich, die *lingva volgata* auch einer Flection nach näher kennen gelernt haben. (Ob das *corpus juris* nicht noch mehrfach *quia* ursprünglich geboten habe in diesem Sinne, der hernach nicht mehr verstanden ist, verdient noch nähere Vergleichung).«

staaet efter *proficiscentis* et *non*, betegnet ved den sædvanlige Abbreviatur *n*, har den Dicterende eller Afskriveren overseet dette. Naar man nemlig spørger, hvad der overhovedet har bevæget Fragmentets Forfatter til efter sin Angivelse af Apostelhistoriens Indhold (nemlig *quæ sub præsentia ejus singula gerebantur*) at tilføie Notitserne om Petrus' Martyrdød og Paulus' Reise til Spanien, da skal det »ikke være usandsynligt, at han derved nærmere vil oplyse, med hvilken Ret Lucas kan siges at have givet en (fuldstændig) Beretning om *Alt*, *quæ sub præsentia ejus singula gerebantur*, uagtet dog saa vigtige Begivenheder som de to ovennævnte ikke omtales i Apostlenes Gjerninger. (At netop disse Begivenheder kunde forekomme Fragmentets Forfatter at være af særlig Vigtighed, hører til de Omstændigheder, som i Forbindelse med andre Grunde vække Formodningen om, at han og de, for hvilke han nærmest skrev, vare Medlemmer af den romerske eller vesterlandske Kirke). Lucas har nemlig aabenbart antydnet Petrus' Lidelse, men *semote*, særskilt α : paa et andet Sted, nemlig i sit Evangelium (s. Luc. 22, 33); hvad derimod den anden Hovedapostels senere Skjæbne angik, da har Lucas ikke omtalt den, fordi det ikke hørte til, *quæ sub præsentia ejus gerebantur*.

Saaledes Volkmar (a. St. S. 348), der, istedetfor de forskjellige Textforandringer¹⁾, som andre Fortolkere her tillade sig, indskrænker sig til at sætte et \bar{n} (= *non*) mod Slutningen. Denne

¹⁾ F. Ex. Zimmermanns Forandring af *sed profectioem* til *et profectioem*. (Z. mener, at Lucas kan siges at have antydnet Petri Lidelse Ap. G. 5, 40., 12, 3. Men ved *passio Petri* kan dog neppe forstaaes andet end hans Martyrdød, slg. L. 21; dernæst tilkjendegiver jo *semote*, at Lucas netop ikke i Ap. G., men paa et særskilt Sted har talt om *passio Petri*) *Credner* (Gesch. S. 155) læser *sicuti et semota passionem . . . declarat et profectioem . . .* forklarer *semota* som *nom. plur.* med Verbet *declarat* i *singul.* som en Græcisme (slg. L. 66 *quæ recipi non potest* istedetfor *possunt*), finder disse særlige Angivelser i Joh. 21, 18 og Rom. 15, 18. 24.) og opløser nu Sætningen saaledes: *et quæ non sub præsentia Lucæ gesta sunt, passionem Petri et profectioem Pauli ab Urbe ad Spaniam proficiscentis, semota declarat.*

Tilsætning søger sit Forsvar i L. 46, hvor ogsaa kun Tilsætningen af et *non* (*de quibus singulis [n̄] necesse est ab nobis disputari*) antages at give en rimelig Mening. Imod dette kan imidlertid indvendes, at man saaledes dog kun oplyser een Conjectur ved en anden, og at det er et Spørgsmaal, om L. 46 nødvendigtviis kræver Indskydelsen af *non* for at give Mening. Derom senere. At Fragmentets Forfatter har tænkt Lucas *evidenter declarare passionem Petri* ved Stedet i Luc. 22, 33 (hvor Petrus siger til Jesus: *Κύριε, μετὰ σοῦ ἔτοιμός εἰμι καὶ εἰς φυλακὴν καὶ εἰς θάνατον πορεύεσθαι*), kan i første Øieblik vække Forundring; men denne Slags Allusioner anvendes saa ofte hos kirkelige Skribenter, at man ikke tør afvise dens Mulighed ved nærværende Leilighed. Dog turde *Wieseler*s Angivelse af *Grunden*, hvorfor Lucas ikke har berettet *Pauli Reise fra Rom til Spanien*, være at foretrække for *Volkmars*. *Wieseler* mener nemlig, at Fragmentets Forfatter har villet sige: »Lucas har sammenfattet Alt, hvad der skete i hans Tid — ogsaa Petrus' Lidelse og Død, som han vel ikke i Ap. G., men paa et andet Sted, nemlig i sit Evangelium, tydeligen har angivet; — men *Pauli Reise fra Rom til Spanien* har Lucas ikke berettet, fordi denne Reise ikke fandt Sted.« Her er altsaa givet en Bekræftelse paa *Petri Martyrdød*, men en Protest indlagt mod *Historiciteten af Pauli spanske Reise*. Vi have saaledes her et gammelt Vidnesbyrd — fra selve den romerske Kirkes Skjød — som directe modsiger Antagelsen af det saakaldte andet romerske Fangenskab¹⁾. Denne Opfattelse synes rigtigere end *Volkmars*: »Die Apostelgeschichte ist ganz vollständig, wenn man nur nicht mehr darin erwartet, als *Lucas* hier geben wollte, nämlich Selbsterlebtes. Nur *semote* giebt er noch das dringendst Erwartete, das Martyrium des ersten Apostels an, aber die spätern Schicksale des andern Hauptapostels (natürlich) *nicht*« (a. St. S. 348). — Thi sildigere end 68 efter Christus har Ingen dog ansat *Pauli*

¹⁾ *Wieseler* i Theol. St. u. Kr. 1847, S. 824.

Martyrium; til den Tid kunde Lucas meget vel have levet, og saaledes hørte da Pauli senere Skjæbne ikke til det, »som naturligtviis ikke kunde ventes fortalt af Lucas«.

Som bekjendt nægtes ogsaa i andre romersk-katholske Skrifter Pauli Reise til Spanien. Saaledes have vi følgende Yttring af Pave Gelasius (492—96): *Beatus Paulus apostolus non ideo, quod absit, fefellisse credendus est, aut sibi exstitisse contrarius; quoniam cum ad Hispanos se promisisset iturum, dispositione divina majoribus occupatus ex causis implere non potuit quod promisit* (hos *Baronius: annales ad ann 61, 2*). Man har udledet denne Benægtelse af Pauli Reise til Spanien fra de Romerskes Tilbøielighed til at vindicere *Petrus* Deelagtighed i Spaniernes Omvendelse til Christendommen ved Biskopper, som vare sendte til dette Land »a *Petro et Paulo apostolis*« (s. *Gregor VII's* Brev til den spanske Kong Alphons VI. hos *Mansi, acta XX* p. 109 ff.). Hos disse sildigere Skribenter lader en Tendents i denne Retning sig vistnok ikke miskjende; men derfor kan jo dog den Beretning, at Paulus er bleven forhindret fra at udføre sit Rom. 15, 24 tilkjendegivne Forsæt om at reise til Spanien have sin historiske Rigtighed.

Dog lader Stedet sig ogsaa forstaae paa en Maade, hvorved Pauli Reise til Spanien ikke benægtes, nemlig: »Lucas sammenfatter Alt, hvad der var skeet til hans Tid (som han da ogsaa, skjøndt paa særskilt Sted, klarlig antyder *Petri* Martyrdød), men Pauli Reise til Spanien beretter han ikke.« Saaledes danner *sed profectionem . . .* (med underforstaaet *non declarat* eller *omittit*) Modsætning til *comprehendit*; hvorved altsaa kun modificeres eller indskrænkes Udsagnet om, at Lucas har sammenfattet Alt, hvad der skete i hans Tid. Istedetfor en Benægtelse af, at Paulus er reist til Spanien, bliver der saaledes kun sagt, at Lucas ikke har omtalt denne Reise; hvorved vort Sted snarere bliver en indirecte Bekræftelse paa hiin Reises Historicitet.

Derimod forandres den hele Sag, dersom den rette Læse-

maade L. 38 er, saaledes som *Hilgenfeld* gjengiver Texten: *sed et profectioem*; thi da kan der neppe tvivles om, at Fragmentisten virkelig har meent i Lucas' Beretninger at kunne opdage Antydning baade om Petri Martyrium og om Pauli Reise til Spanien. Uden Tvivl har han fundet Antydning om den sidstnævnte Begivenhed i den tilsyneladende afbrudte Slutning Ap. G. XXVIII, 31.

Men i ethvert Tilfælde, hvorledes Fragmentistens Ord end udlægges, saameget staaer fast — hvad *Huther* bemærker i sin *Commentar til Pastoralbrevene*, 2den Udg. S. 27 — at til Fragmentistens Tid var hiin Pauli Reise en Gjenstand for Tradition.

(IV.) L. 39—63: *Epistolæ autem Pauli, quæ, a quo loco vel qua ex causa directæ sint, volentibus¹⁾ intellegere ipsæ declarant. Primum omnium Corinthiis schisma hæresis interdicens, deinceps Galatis circumcisionē, Romanis autem ordinē scripturarum, sed et principium earum esse Christum intimans, [aliis] prolexius scripsit, de quibus singulis [n] necesse est ab nobis disputari.*

Cum ipse beatus apostolus Paulus, sequens prædecessoris sui Johannis ordinem, nonnisi nominatim septem ecclesiis scribat ordine tali:

<i>a[d] Corinthios prima.</i>	<i>ad Colosenses quarta.</i>
<i>ad Efesios secunda.</i>	<i>ad Galatas quinta.</i>
<i>ad Philippenses tertia.</i>	<i>ad Thessalonicenses sexta.</i>
<i>ad Romanos septima:</i>	

verum Corinthiis et Thessalonicensibus licet pro correptione ite-

¹⁾ Allerede i Haandskriftet selv er *voluntatibus* ved Radering forandret til *volentibus* (s. *Wieseler* St. u. Kr. 1847, 2. Bd. S. 824). Naar der hos *Credner* (*Geschichte des Kanon*, S. 149) siges, at *Murator* læste *voluntatis*, maa det være en Feiltagelse. Thi selv gjengiver *Credner* i sin *Einkl. in das N. T.* 1836, S. 335 f. *Murator*s Text ved *voluntatibus*, men mener paa dette Sted, at det maa forandres til *volutantibus*. Da *volutare aliquid mente* betyder: at overlægge og betænke Noget, kunde det jo nok være muligt, at *voluntatibus* var opstaaet ved Feilskrift eller Misforstaaelse af det oprindelige *volutantibus*.

retur: una tamen per omnem ortem terræ ecclesia diffusa esse dinoscitur. Et Johannes enim in apocalypsi licet septem ecclesiis scribat, tamen omnibus dicit.

Verum ad Philemonem una, et ad Titum una, et ad Timotheum duas pro affecto et dilectione; in honore tamen ecclesiæ catholicæ. In ordinatione ecclesiasticæ disciplinæ sanctificatæ sunt.

Dette Afsnit indtil L. 63 handler om Pauli ægte og i Kirkens Kanon reciperede Breve.

Efter Bemærkningen om, at disse Breve selv indeholde Oplysninger om deres Forfatter, deres Affattelsessted og deres Anledning og Hensigt, fremhæves nu som de, der have ganske bestemte Anledninger og Themata, Brevene til Menighederne i Corinth, i Galatien og i Rom¹). Fragmentets Forfatter omtaler nemlig Paulusbrevene fra to Synspunkter. Første Gang betragter han dem efter deres Indhold (*qua ex causa directæ sint* L. 40), anden Gang efter Adressaterne (*quibus scriptæ sint* L. 39 ff.), hvilke dels ere Menigheder (Lin. 49 ff.) dels Venner (*quibus pro affecto & dilectione scripsit* L. 59). Til Affattelsestiden har han hverken i den første eller anden Opregning taget Hensyn.

¹) *Volkmar's* Anmærkning (a. St. S. 354, Note *): „*F. G. Baur's* scharfe Unterscheidung der vier Briefe und der *aliæ* hat also einen sehr alten Vorgänger“ — betyder ikke meget, forsaavidt paa denne Opstilling skal grundes den (af Baur forsvarede) Paastand, at kun hine Breve dannede oprindeligen Classen af de ægte paulinske Breve, til hvilke da de øvrige vare senere komne til. Men ligesaa lidt hos Fragmentets Forfatter som hos Marcion, der jo ogsaa (ifølge Epiphan 42, 9) opstillede de 10 paulinske Breve i følgende Orden: Galater, I og II Corinthier, Romere, I og II Thessal., Ephesier, Colossenser, Philemon, Philippenser, findes der nogen Antydning om, at kun de fire førstnævnte skulle derved betegnes som de fortrinnsviis ægte Pauli Breve. At hine fire Breve stilledes først, hvor Pauli Breve opregnedes, grundede sig vel ligesaa vel paa deres — hvert for sig — eiendommelige Indhold som derpaa, at de vare de største af Omfang. Vi see jo ogsaa, at i selve det her omhandlede Fragment opregnes Pauli Breve strax efter i en anden Orden, hvor Corinthier, Romer og Galater ingenlunde nævnes sammen (slg. *Weiss*, Theol. St. u. Kr. 1863, 3. H. 592 f.).

Naar ellers i den katholske Kirke Ordenen pleier at være: *Romerne*, *Korinthierne*, *Galaterne*, da kan det jo være skeet af Hensyn til den alphabetiske Orden, at Fragmentisten satte Corinthiis, Galatis, Romanis.

Ordene: *Primum Corinthiis* etc. gjengiver *Wieseler* (*Stud. u. Kr.* 1847, S. 825) saaledes: »Først af alt forbydende Korinthierne Partispaltning, dernæst Galaterne Omskjærelse, men for kyndende Romerne den af Skrifterne budne Orden; men ogsaa at disses Princip er Christus, har [Paulus] skrevet udførligere.« *Wieseler* indskyder nemlig i den af Afskriveren mellem *intimans* og *prolixius* til fire, fem Bogstaver aabent ladte Plads: *Paulus* (medens *Credner*, *Gesch. d. K.* S. 156 Anm. 20, vil indskyde *Efesiis*, fordi »*principium earum Christum esse*« skal vise hen til Eph. 1, 10. 21 ff.). Men herimod gjør *Volkmar* (*Anh.* S. 350) den Indvending gjældende, at »*Paulus*« vel udvortes lader sig her passe ind, men at »denne Overflødighed« ikke passer til Fragmentistens øvrige Korthed (ligesom *W.* imod *Credners* Conjectur indvender, at *Ephesusbrevet* vel taler om Christus som *πλήρωμα* og som *κεφαλή πάντων*, men ikke om ham som særegent »*principium scripturarum*« i e. *Veteris Testamenti*). Heller ikke vinder man noget klart Begreb om, hvad der kan menes ved, »at Paulus forkynder Romerne den af Skrifterne (o: G. T.) budne Orden«. *Volkmar* mener derfor, at der paa det omtalte Sted bør indskydes »*aliis*« og grunder dette paa, at Fragmentets Forfatter dog vel vilde paa vort Sted handle om Indholdet af alle de Breve, som Apostlen havde skrevet til Menigheder. Medens nu Fragmentisten udhæver som Hovedindholdet af Brevet til Korinthierne Forbudet mod Partitvistigheder, som Hovedindholdet af Brevet til Galaterne Forbudet mod Omskjærelsen, angiver han, hvad Apostlen *positivt* har lagt Romerne paa Hjertet (*intimans*), nemlig *ordinem scripturarum* o: det Gamle Testaments Gang og Væsen¹⁾, men ogsaa det, at

¹⁾ S. Rom. III. IV. V, 12. IX—XI.

Christus er *principium earum* 3: at disse vise hen til ham som det Høieste og Alt Afsluttende. — Imod Volkmars Udlægning viser sig imidlertid en Betænkelighed fra de følgende Ord: [*aliis*] *prolixius scripsit, de quibus singulis necesse est ab nobis disputari*; thi til Forsvar for sin Conjectur giver Volkmar her *prolixius* en Betydning, som vel vanskeligen lader sig philologisk begrunde: »Til hine tre Menigheder har Paulus skrevet over specielle Themata (*Corinthiis schisma, interdicens . . . Galatis circumcisionem, Romanis etc. intimans, aliis prolixius scripsit*), men til alle de øvrige over *almindeligere*«; og nu antager han ligesom ved L. 39 Udledelsen af et *n̄* (*non*) foran *necesse est*: »men om dette, nemlig *quæ P. prolixius scripsit*, er det ikke nødvendigt at handle videre i Detail«¹⁾. Derved bringes man dog tilbage til at overveie, om ikke Indskydelsen af »*Paulus*« mellem *intimans* og *prolixius* skulde være rigtigere (hvad ogsaa *Hilgenfeld, der Kanon* S. 40 foretrækker), og om ikke hele Stedets Mening kunde gjengives paa følgende Maade: »Først af Alt har Paulus skrevet til Corinthierne, Galaterne og Romerne; i Brevene til Corinthierne forbyder han Partispaltningerne, i Brevet til Galaterne Omskjærelsen, i Brevet til Romerne indskjærper han det Gamle Testamentes Orden og Væsen, men tillige, hvorledes Alt viser hen til Christus som det Høieste og Alt Afsluttende. Disse Breve ere de udførligste (og betydeligste af alle de paulinske Breve), og derfor er det nødvendigt nøiere at oplyse deres Indhold i det Enkelte. Dette »*de quibus singulis necesse est ab nobis disputari*« refererer sig da til en Hensigt, som Forfatteren vilde udføre senere, maaskee i nærværende Afhandling, maaskee ved anden Leilighed. Saaledes behøves ikke Indskydelsen af noget *non*. — *Wieseler* fortolker, a. St. S. 826: »über welche (nämlich Corinthier-, Galater- und Romerbrieft) als *einzelne* von uns verhandelt wurde, wie noth-

¹⁾ Volkmar, Anhang S. 350.

wendig ist.« Men man maatte da have ventet *necesse fuit* eller *erat*, ikke *est*.

Foran *Cum ipse beatus* maa man sætte et Punktum; thi nu begynder en ny Tanke. Til Forsætningen *Cum ipse . . . scribat* svarer som Eftersætning: *una tamen . . . dinoscitur*; og *verum Corinthiis . . . iteretur* maa betragtes som en Parenthes; altsaa: Skjøndt Paulus, følgende sin Forgjænger Johannes' Exempel (ordinem 3: Fremgangsmaade), skriver, navnlig kun til *syv* Menigheder, erkjendes det dog, at kun *een* Menighed er udbredt over den hele Jordens Kreds; thi ogsaa Johannes i Apokalypsen, endskjøndt han skriver til *syv* Menigheder, taler dog til alle.« Ved Parenthesen *verum Corinthiis & Thessalonicensibus licet præ correptione iteretur*¹⁾ er det klart, at Fragmentets Forfatter vil vise, hvorledes Syvtallet, uagtet der foruden de nævnte *syv* Breve endnu haves to andre Breve af Paulus, dog ikke er overskredet, thi disse to Breve ere skrevne til to af de *syv* Menigheder, som allerede vare nævnte.

Man behøver ikke som f. Ex. *Zimmermann* (s. *K. Wieseler*, St. u. Kr. 1847, S. 826, Anm. 6) at forstaae Fragmentistens Ord »*sequens prædecessoris sui Johannis ordinem*« saaledes, som om han antog, at Johannes' *syv* apocalypsiske Breve vare skrevne før alle de paulinske Breve. Endskjøndt en saadan Vildfarelse ikke vilde være uden Analogie (saaledes lader jo *Epiphanius hæres.* 51 Apokalypsen være affattet i Keiser *Claudius'* Tid), er der dog ingen Grund — siger *Wieseler* — til at tillægge vor Forfatter den, da man saa ogsaa maatte tillægge ham den underlige Forestilling, at, fordi Johannes havde skrevet til *syv* Menigheder, havde ogsaa Paulus kun villet skrive til *syv* Menigheder. Men ved at Johannes kaldes *prædecessor Pauli*, tænkes der kun paa, at Johannes var tidligere Apostel, end Paulus, s. Gal. 1, 17. (οἱ πρὸ ἐμοῦ ἀπόστολοι), og Sammenstillingen af

¹⁾ »Men til Corinthierne og Thessalonicenserne — endskjøndt som Dadel — (om correptio s. foran S. 40) gjentages (iteretur er maaskee opstaaet ved falsk Udtale af iteratur) Skrivelsen.«

Johannes' syv apokalyptiske Breve med Pauli Breve til syv Menigheder er kun en Sammenligning¹⁾ — ikke Angivelse af et *Motiv* for Paulus til at skrive Breve kun til syv Menigheder²⁾.

Den Orden, hvori disse Pauli Breve her opregnes, er besynderlig nok, da den afviger fra alle andre. Det er rimeligt, at Forfatteren til Fragmentet har villet, som Volkmar mener, have den hele passus tænkt tabellarisk, og at han derfor har sat *prima, secunda* etc., medens Sætningens Construction fordrede *primam, secundam* etc. At der er lagt Vægt paa Rækkefølgen, sees af Tilføielsen L. 50: *ordine tali*. »Den romerske Menighed er for Fragmentisten den vigtigste, den syvende af de syv, hvilke Apostlen har udmærket. De andre ere vel ordnede ligeledes efter en Rang, saa at først nævnes Hovedstæderne i Provindserne: Corinth i Achaia, Ephesus i Asien, Philippi i Macedonien. Nu komme Menighederne af anden, ligeoverfor Rom af tredje Rang. Rom er for Fragmentisten Urbs *κατ' ἐξοχήν* (38). Apostlenes Historie interesserer ham fortrinsviis, forsaavidt den hænger sammen med Rom. Derfor minder han særskilt om passio Petri — der vel kun kan være tænkt i Rom —, om profectio Pauli ab Urbe (37 f.). Slg. L. 75 sqq.«³⁾

Efter de 7 (9) Breve til Menigheder følge nu fire til enkelte Personer. Overgangen til disse dannes ved Brevet til Philemon,

1) »Die Vergleichung der sieben Briefe des Paulus mit der Offenbarung wurde dadurch bewiesen, dass in der Offenbarung selbst das den sieben Gemeinden Gesagte mit den Worten 2, 23: *καὶ γινώσκονται πάντα αἱ ἐκκλησίαι*, auf alle Gemeinden ausgedehnt ward.« *Credner, Zur Gesch. d. Kanons* 1847, S. 86.

2) Forresten maa dog bemærkes, at en saadan »underlig« Forestilling ikke ligger hine Tidens Tænkemaade saa fjern. Saaledes siger *Victorinus Petavionensis* (Biskop i Pettau i Steirmark, det gamle Pannonium omtrent 290 efter Chr.) om Paulus: »Postea (non nisi) singularibus personis scripsit, ne excederet modum septem ecclesiarum« (s. *Cave, Scriptt. ecclesiast. Histor. lit.*, p. 95). Ogsaa *Cyprian De exhort. martyr.* c. 2. *Adv. Jud.* 1, 20) fandt Paulus' og Johannes' syv Breve præfigurerede i de syv Sønner 1 Sam. 2, 5.

3) Volkmar, Anhang § 168. 170.

formodentlig fordi det foruden til Philemon ogsaa var adresseret til Appia og til Archippos og til Menigheden i Philemons Huus (Philem. 2). Disse Breve vare imidlertid dog altid skrevne kun til Privatpersoner og fremgaaede af Pauli Hengivenhed og Kjærlighed (*pro affectu et dilectione*) mod disse. Derfor syntes det Fragmentisten nødvendigt at tilføie, at de alligevel staae i Anseelse i den katholske Kirke¹⁾ og ere helligede *in ordinatione ecclesiasticæ disciplinæ* 3: deres Anseelse grunder sig paa, at den kirkelige Forfatning eller Menighedernes Indretning er bleven reguleret efter dem. Det er nok muligt, at der i de anførte Ord ligger Antydning om en Modsigelse, som kan have været reist fra enkelte Sider imod Pastoralbrevenes Optagelse i Kanon, forsaavidt de egentlig kun vare Privatskrivelser²⁾.

Efterat saaledes de 13 ægte Breve af Paulus ere blevne omtalte, følger nu:

V. *Fertur etiam ad Laudicenses, alia ad Alexandrinos, Pauli nomine finctæ ad hærese[m] Marcionis, et alia plura, quæ in catholicam ecclesiam recipi non potest. Fel enim eum melle misceri non congruit.*

Epistola sane Judæ et superscripti Johannis duas in catholica habentur, et (ut?) Sapientia ab amicis Salomonis in honorem ipsius scripta.

VI. *Apocalypse[s] etiam Johan[n]is et Petri tantum recipimus, quam quidam ex nostris legi in ecclesia nolunt. Pastorem vero nuperrime etc.*

¹⁾ Wieseler o. A. vilde læse *ad honorem*, men dette er en unødvendig og urigtig Rettelse.

²⁾ «Quant aux épîtres à Philémon, à Tite et à Timothée, que l'apôtre écrivit par amitié pour ces personnes, elles ont reçu leur consécration dans l'organisation de la discipline ecclésiastique. Cela veut dire, sans doute, que ces épîtres, par le fait, que l'église y a puisé les principes de son gouvernement, de lettres particulières qu'elles étaient dans l'origine, sont également devenues des documents publics et officiels.» *Reuss, Hist. du Canon des écritures saintes*, 1863 p. 83.

Saaledes ordner Volkmar denne Deel af Texten, hvorved han understøtter sin Mening om, at der fra L. 63—70 handles om Breve, hvis Ægthed benægtes eller betvivles; og at der fra L. 71—80 handles om de apokalyptiske Skrifter. Imidlertid kan Forbindelsen af de enkelte Sætninger og Ord ogsaa ordnes paa en anden Maade, hvorom vi strax skulle give nærmere Oplysning.

Saameget er uomtvisteligt, at L. 63—67 (*Fertur* — — *congruit*) — efter den af Volkmar fulgte Text — omtales to navngivne Breve, et til Laudicenserne og et til Alexandrinerne, der ere opdigtede i Pauli Navn, og at der ogsaa gives flere andre Skrifter, som ikke kunne antages i den almindelige Kirke, da det ikke sømmer sig at blande Galde sammen med Honning.

Fertur etiam (sc. epistola) *ad Laudicenses*. At Ordet fertur, ligesom *γράφεται*, *γερομένη* etc. bruges om et Skrift i Betydning af: »er i Omløb, haves og er bekjendt«, derpaa vil man finde Exempler hos *Hieronymus*, *Catal.* 15: fertur et secunda ejus (Clementis) nomine epistola, quæ a veteribus reprobatur; *Origines*, *Comm. Matth.* T. XIV, III p. 644: καὶ ἀπὸ τινος γερομένης μὲν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ γραφῆς, οὐ παρὰ πᾶσι δὲ ὁμολογουμένης εἶναι θείας; *Contr. Celsum* 6, 36 οὐδαμοῦ τῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις γερομένων ἐναγγέλιων; *Euseb.* h. e. 3, 25: τὴν γερομένην Ἰωάννου προτέραν ἐπιστολὴν — ἢ γερομένη Βάρναβα ἐπιστολῇ; *Socrates* h. e. 3, 7 Ὁριγένης δὲ πανταχοῦ μὲν ἐν τοῖς γερομένοις αὐτοῦ βιβλίοις; etc. — *Laudicenses* for *Laodicenses* er gammel Skrivemaade. Saaledes i Cod. Boern. efter Brevet til Philemon: *Ad Laudicenses incipit epistola*. Der er Rimelighed for, at i Fragmentet er meent hiint apocryphiske Brev, som fører dette Navn, og om hvilket *Hier. de vir. ill.* 5 siger: Legunt quidem et (epistolam) ad Laodicenses, sed ab omnibus excluditur¹⁾. Derom hersker ogsaa temmelig Eensstemighed; men

¹⁾ Forstyrrende og misledende er *Hilgenfelds* Ytringer (*Der Kanon etc.* S. 42): »Das Verzeichniss weiss schon hier als marcionitische Erdichtungen

langt større Uenighed findes om, hvilket Brev skal forstaaes ved *ep. ad Alexandrinos*. Et saadant Brev nævnes nemlig ellers aldrig. Da der i Fragmentet ikke omtales Brevet til Hebræerne, et Skrift, der var saa tidligt og saa almindeligt udbredt, at det maa vække Forundring, dersom det aldeles ikke var omtalt i vort Document; da Hebræerbrevet, hvad der stedse finder flere Forsvarere, egentlig synes bestemt nærmest for *Jødechristne i Alexandrien*; og da dette Brevs paulinske Ægthed navnlig i den vesterlandske Kirke fandt en tidlig og langvarig Modsigelse, vilde man være fuldkommen befoiet til at antage, at ved Fragmentistens *epistola ad Alexandrinos* skulde forstaaes det i vor Kanon saakaldte Brev til Hebræerne, dersom ikke Fragmentistens øvrige Ytringer ved denne Leilighed vakte Betæneligheder imod denne Antagelse. Af mindre Betydning er her den Omstændighed, at Brevet *ad Alexandrinos* siges *opdigtet* i Pauli Navn, medens Hebræerbrevet jo ikke angiver Paulus som sin Forfatter. Thi det er muligt, at Fragmentisten kunde have anseet den Lighed, som Hebræerbrevet i nogle Henseender frembød med Paulus' Breve og Læremaade, for bevirket ved en forsællig Opdigtning. Derimod har det en ganske anden Vanskelighed at forstaae, hvorledes han, dersom han ved *ep. ad Alexandrinos* havde tænkt paa Brevet til Hebræerne, kunde kalde dette Brev ligesom Laodicenserbrevet, opdigtet *ad hæresim Marcionis*. Thi skulde dette sige, at disse Breve vare opdigtede i Pauli Navn, *til Gunst* for Marcions kjætterske Anskuelse, da passer dette jo

den Brief an die Laodicener, d. h. *den Ephesier-Brief in dem Kanon Marcions* und «den Brief an die Alexandriner», womit nur der Hebräerbrief gemeint seyn kann, gänzlich ab.» Thi dersom Laodicenserbrevet hos Marcion er vort «Brev til Ephesierne», da anerkjender jo Fragmentisten dette som paulinsk, Lin. 51. Dersom derimod «Brevet til Laodicenserne» hos Marcion er et andet end vort kanoniske Brev til Ephesierne (saaledes som man kunde troe paa Grund af Epiphans *hær.* 42, 9), da har det ikke været det nu bekjendte apokryphiske Brev til Laodicenserne, efterdi hvad Epiphanius anfører af Marcions «Brev til Laodicenserne», ikke staaer i dette Apokryph (medens det derimod staaer i Eph. IV, 5, 6).

langt fra ikke paa disse Breve, og at underforstaae *ad hæresim Marcionis refutandam* (som *Guericke* vil, *Einl. S. 595, Anm.*, hvor han dog ogsaa foreslaaer, at man maaskee kan udtyde *ad* (*hær. M.*) ved *contra* eller *quoad*, i Lighed med det græske *κατά* eller *πρός* (!), er ligesaa vilkaarligt som at forandre *ad* til *ad-versus*. Derfor har Flere som (*Bleek Comment. z. Br. an die Hebräer* 1, 123) og *Credner* (*Zur Gesch. des Kan.* S. 89) antaget, at Brevet *ad Alexandrinos* har været et os ubekjendt og ubetydeligt Skrift, som bar Paulus' Navn og senere er gaaet tabt. Men den ovenanførte Betragtning, at Brevet til Hebræerne, der allerede var bleven benyttet af den romerske Clemens i hans Brev til Korinthierne, og som, trods den langvarige Modstand, det fandt i den vesterlandske Kirke, dog — og blandt Andet netop paa Grund deraf — ikke synes at kunne være blevet forbigaaet med Taushed af Forfatteren til vort Fragment, har alligevel bevæget *Credner* i hans senere Behandling af dette Document (*Gesch. des NT. K. 1860, S. 161*) o. A., slg. *Volkmar*, Anhang S. 361, *Wieseler* (St. u. Kr. 1856, S. 96 f.) til at fastholde Meningen om, at *ep. ad. Alexandrinos* er paa vort Sted at forstaae om Brevet til Hebræerne. Den Misbrug, som Marcioniter og andre Secterere kunne have gjort af dette Skrift netop ved den Tid, som Forf. til Fragmentet skrev, har rimeligviis havt Indflydelse paa hans og mange samtidige vesterlandske Christnes Dom¹⁾ over et Skrift, hvis Forfatter ved at omtale Timotheus (*Hebr. 13, 23*) og ved andre Antydninger synes at have villet udgive sig for Paulus, skjøndt det ingenlunde behøver at have ligget i den Mands Hensigt, som har skrevet Brevet til Hebræerne, at ville falskeligen tillægge sig denne Apostels Autoritet²⁾.

¹⁾ »So musste», siger *Hug*, *Einl. II 482* »damit ein eigensinniger Mann seine Rechtgläubigkeit behauptete, sich der Apostel selbst bequemen, ein Ketzer zu werden.» (*Hug* antager naturligviis som god Katholik Hebræerbrevet for Paulus' Værk).

²⁾ Forresten kunde der, dersom man turde forandre finete til fincta, ogsaa

Dersom den Formodning iøvrigt skulde være rigtig, at ved *ep. ad Al.* skal være meent Brevet til Hebræerne, da have vi her et meget gammelt Vidnesbyrd for den Mening, at Hebræerbrevet har været bestemt nærmest for jødiske Christne i Alexandria¹⁾, og ikke i Palæstina, hvor man sædvanligen har villet søge dets første Læsere.

Foruden de to nævnte Breve hedder det nu: *et alia plura* (sc. feruntur), *quæ in ecclesiam recipi non potest.* Denne Singularis antager Wieseler (St. u. Kr. 1847, S. 829) for en tankeløs Skrivfeil istedetfor *possunt*, paa Grund af at Afskriveren holdt *quæ* for sing. gen. femin. Men *Credner* (Gesch. S. 155 Anm.) ligesom *Guericke* (Einl. S. 593) antager det for en Græcisme, hvorved neutr. plur. sættes med Verbum i sing. (slg. *Bötticher i Zeitschr. f. Luth. Theol.* 1854 S. 128, der i sin «Tilbageoversættelse» paa Græsk sætter: *ἃ εἰς τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν παραλαμβάνεσθαι οὐ δύναται*). — *Fel enim cum melle misceri non congruit.* At finde i disse Ord en Allusion til Hebr. 12, 15 (*Hug, Einl. S. 482, 2ter Th.*) er ikke rimeligt, naar man sammenligner dette Sted med Fragmentets Ord, og man tager Hensyn til, at Fragmentisten enten har forbigaaet Brevet til Hebræerne eller (under Navn af Brevet til Alexandrinerne) har forkastet det som kjætersk, altsaa i intet Tilfælde havde *Anledning* til at gjøre nogen Anvendelse af hiint Skrift. I og for sig vilde Ordspillet (*fel—melle*) vel ikke være slaaende nok til at bevise vort Fragments oprindelige Affattelse paa Latin, men i Forening med andre Omstændigheder

tænkes følgende Construction af de foran anførte Linier, hvorved endeel Vanskeligheder, som ere blevene fremhævede, vilde bortfalde:

Fertur etiam [epistola] ad Laodicenses, alia ad Alexandrinos. Pauli nomine fincta ad hæresim Marcionis et alia plura, quæ etc.

«Der haves ogsaa et Brev til Laodicenserne, et andet til Alexandrinerne. Under Pauli Navn ere ogsaa mange andre Skrifter opdigtede i det Marcionitiske Kjætteries Interesse, hvilke ikke etc.»

¹⁾ S. min Afhandling om Hebræerbrevet i *N. Theol. Tidsskrift*, 1857.

faaer vistnok ogsaa *dette* nogen Vægt til at antage Latin for det Sprog, hvori Fragmentet oprindeligen var affattet.

Vi have ovenfor bemærket, at Volkmar ikke her slutter et Afsnit, men henfører det umiddelbart Følgende: *Epistola sane Judæ — — — in honorem ipsius scripta* til det samme Afsnit, hvor der hændles om de uægte paulinske Breve. Derved vinder han Understøttelse for sin Mening om, at Fragmentisten ved at anvise Judæ Brev og to Johannesbreve denne Plads ogsaa paa denne Maade har bekræftet, hvad Volkmar uddrager af hans Ytringer om disse Skrifter, nemlig at der vistnok ogsaa haves et Brev af Judas og to af Johannes, men at disse Skrifter kun bære hine Apostlers Navn, ligesom «*Viisdommen*» bærer Salomos Navn, uagtet dette Skrift ikke er forfattet af Salomo, men af nogle blandt Salomos Venner, der have benævnt det efter den jødiske Konge til dennes Ære. I det femte Afsnit handles saaledes overhovedet om Breve, der enten aldeles ikke eller kun middelbart kunne gjælde for apostoliske Skrifter. Medens imidlertid Brevet til Laodicenserne og Brevet til Alexandrierne ere ikke blot uægte, men kjætterske Skrifter, siges der om Judas' og Johannes' Breve, at de vel ikke ere anderledes ægte Skrifter af disse Apostle, end Salomos Viisdom er et Skrift af Salomo, men de udelukkes ikke fra det Nye Testamentes Samling.

For at bringe denne Mening ud af den omhandlede Passus er det nu først nødvendigt at forandre *et sapientia* til *ut sapientia*. Denne Forandring billiges imidlertid ikke blot af Credner men ogsaa af Wieseler o. A., som dog finde en ganske anden Mening i Lin. 68 ff. Saaledes protesterer Wieseler imod at henføre *ut sapientia etc.* til det Foregaaende og vil derimod forbinde det med det Efterfølgende; han læser altsaa:

Epistola sane Judæ et — Johannis . . . in catholica habentur. Ut Sapientia ab amicis Salomonis in honorem ipsius scripta, Apocalypsis etiam Johannis [sc. in catholica ecclesia habetur].

Istedetfor at Volkmar og Credner tage *Epistola sane Judæ etc.*

i Betydning af en Tvivl om Judæ og Johannesbrevenes Ret til Optagelse i Kirkens Kanon ¹⁾, paa Grund af, at de dog kun uegentlig bære de nævnte Apostles Navn, vil Wieseler have *sane* forstaaet som en Bekræftelse [der Brief Judæ allerdings etc. befinden sich in der Kirche] i *Modsætning* til de nærmest foran nævnte uægte, Paulus *underskudte* Breve. Medens nu saaledes Fragmentet afgiver et bekræftende Vidnesbyrd for Judæ Brev og to Johannesbreve, udsiger det den Dom over *Apokalypsen*, som Credner og Volkmar efter den af dem foretrukne Construction lader Fragmentisten fælde over hine to Breve. Denne Wieselerske Maade at forbinde Fragmentets Ytringer forskaffer ikke blot den Fordeel, at disse komme i større Overeensstemmelse med en Anskuelse om Johannes' Apokalypse, som allerede Dionysius Alexandrinus gjorde gjældende og som siden efter lige til vore Dage har fundet mange Forsvarere, at dette Skrift nemlig ikke er et Værk af Apostlen Johannes; men den finder ogsaa en Anbefaling for sig derved, at *etiam* efter *Apocalypsis* anbringes mere passende, end naar *ut sapientia etc.* henføres til det Forbigaaende og et nyt Afsnit begynder med:

«*Apocalypsis* eller *Apocalypses etiam Johannis et Petri tantum recipimus*»,

da man i saa Tilfælde snarere skulde have ventet: «*præter* ²⁾ *Apocalypsin Johannis etiam Apocalypsin Petri recipimus.*»

Forsaavidt maatte nu den af Wieseler foreslaaede Forbindelse synes at have Fortrinnet; men hvorledes lader nu det Følgende: *et Petri tantum recipimus, quam quidam ex nostris legi in ecclesia nolunt* sig forene dermed? — Her sammenhobe sig en Mængde Vanskeligheder, hvilke det ikke er lykkedes at løse, men som kun gjøre det mere indlysende, hvorfor den af Credner og Volkmar antagne Forbindelse af *ut sapientia* (forud-

¹⁾ Vi bruge dette Ord for Korthedens Skyld, skjøndt det til hiin Tid, da Fragmentet blev forfattet, som ovenfor er bemærket, ikke anvendtes i denne Betydning.

²⁾ s. Wieseler St. u. Kr. 1856 S. 83 f.

sat, at der skal læses *ut*) med *Epistola sane Judæ etc.* bliver nødvendig.

I sin Afhandling *St. u. Kr. 1847, S. 848* havde *Wieseler* foreslaaet at oversætte: *et Petri tantum recipimus etc.* saaledes: «Og af Petrus antage vi Ligesaameget [nemlig som af den umiddelbart foran nævnte Johannes, altsaa to Breve og en Apokalypse], hvilken Nogle af Vore ikke ville, at der maa læses i Kirken.» Det Tvungne og Utilladelige i denne Construction, der forsvares ved Henviisning til Lin. 81 *Arsinoi . . . nihil recipimus*, indsees allerede deraf, at *Lücke* (*Einkl. in die Offenb. Joh.*, 2te Aufl. S. 242), som billiger den, dog anseer det for nødvendigt at *indskyde* i Texten de ovenfor til nærmere Oplysning tilføiede Ord: «*scilicet epistolas duas et Apocalypsin*, for i det sidstnævnte Ord at finde Noget, hvortil *quam* kan referere sig. Dersom en saadan Indskydelse kan tillades, hvorfor da ikke hellere vælge den af *Thiersch* (*Versuch zur Herstellung etc.* S. 385) foreslaaede Læsemaade: *Et Petri unam recipimus, secundam* eller *alteram quidam ex nostris legi in ecclesia nolunt* —? Herved vindes jo ikke blot, at man bliver den ubeleilige *Apocalypsis Petri* — der ellers kun omtales som et apokryphisk Skrift — ganske qvit, men tillige faaer Fragmentet til at give Vidnesbyrd for *begge Petri Breve* — hvilke ellers jo slet ikke omtales i Fragmentet — og den Oplysning, at Andet Petri Brev ikke erkjendes af Alle — hvad der jo ikke kan vække Forundring, efterdi det ligefra den første Gang det nævnes (*Origines* hos *Euseb.* h. e. 6, 25) regnes til Antilegomena. Men hermed er jo kun Døren aabnet for alle den Slags Vilkaarligheder, hvilke dog den nyere Kritik med Rette har erklæret for utilbørlige og forkastelige.

I sin senere Afhandling, *St. u. Kr. 1856, S. 86* har *Wieseler* selv omtvivlet Rigtigheden af sin nysnævnte Udlægning, hvorved dog altid *Petri Apokalypsis* kom til en Anerkjendelse, hvilken dette Skrift ellers savner, og henstillet, om det dog ikke skulde være at foretrække, at man istedetfor *tantum* læste *unam sc.*

epistolam; altsaa: «Af Petrus antage vi *et* Brev [naturligviis det første], hvilket Nogle af Vore dog ikke ville, at det skal læses i Menigheden.» Til at begrunde denne nye Conjectur beraaber W. sig paa, at Forandringen af *tantum* til *unam* ikke kan ansees for at være altfor dristig i et Haandskrift af den Beskaffenhed som det foreliggende; fremdeles, at det dog vilde være altfor besynderligt, dersom i en christelig — og dertil en romersk — Menighed Petrus' Apokalypse skulde være bleven erklæret for kanonisk, medens det første Petri Brev skulde være aldeles forbigaaet og derved sat udenfor Kanon. Hvad imidlertid den sidstnævnte Grund angaaer, da har man søgt at fjerne den ved at bemærke, at Petrus' første Brev muligviis dog ikke har været omtalt i vort Document, fordi det ikke findes i dette, som det nu foreligger os. Saaledes anseer *Weiss* i sin Recension af Credners *Gesch. d. K. i St. u. Kr. 1863, 3die H. S. 600* det for rimeligt, at 1ste Petri Brev kan være blevet omtalt ved Marcusevangeliet paa en lignende Maade, som Johannes' 1ste Brev eller, om man vil, Johannesbrevene nu findes omtalte i Fragmentet paa det Sted, hvor der udførligere handles om Johannes-evangeliet. Hvad derimod Forandringen af *tantum* til *unam* angaaer, da maa det ansees for en Conjectur, der, om den endogsaa med Hensyn til andre Forskrivninger i Texten indrømmes som mulig, her dog maa afvises, paa Grund af det Følgende: *quam quidam ex nostris legi in ecclesia nolunt*. Dersom nemlig dette Udtryk skal sige, at Nogle i Kirken tvivlede om Ægtheden af første Petri Brev, da var det en besynderlig Maade, som Fragmentisten havde valgt til at udtrykke dette; og en saadan Tvivls Tilstedeværelse er ellers aldeles ubekjendt (thi Marcioniters og Paulicianers Forkastelse af Brevet grundede sig ikke paa Tvivl om dets Ægthed). Men dersom Meningen af «*legi in ecclesia nolunt*» er, at Nogle vel anerkjendte Petrus' første Brev for ægte, men ikke for skikket til offentlig Læsning i Kirken, da vilde man forgjæves søge et andet Exempel paa, at et Brev, som anerkjendtes for ægte apostolisk, var blevet

nægtet Adkomst til at læses for Menighederne. Dog kunde man jo heraabe sig paa, at i *Canones apostol.* 85 findes et saadant Forbud med Hensyn til *Constitutiones Apostolicæ*; men herved er at mærke, at dette Forbud grunder sig paa, at det sidstnævnte Skrift dels var bestemt for Kirkens Forstandere, ikke for Menigheden, dels indeholdt Hemmeligheder¹⁾; medens man forgjæves vil i første Petri Brev søge efter Steder, som enten skulde indskrænke Brevets Bestemmelse blot til Kirkens Lærere og Forstandere, eller hvis Indhold ikke skulde egne sig til at blive meddeelt alle Christne. Forsaavidt man vilde sige, at det jo kun var Nogle (*quidam*) i Menigheden, som ansaae Brevets offentlige Benyttelse utilraadelig, og at man ikke kan vide, hvorvidt f. Ex. Steder som 1ste Petri, 3, 19 f. have forekommet disse Personer at være af den Art, at de vilde have Brevets Læsning indskrænket til Privatbrug, da løber dette jo ud paa blot Gisning.

Derimod trykkes den Udlægning og den Forbindelse, som Volkmar foreslaaer for Lin. 71 (*Apocalypse[s]*) — Lin. 73 (*volunt*) langtfra ikke af saa store Vanskeligheder. Det er fuldkommen overensstemmende med hele den ældste Christenheds Anskuelse, at Johannes' Apokalypse i vort Fragment erklæres for antagen i Kirken, d. v. s. betragtes som apostolisk og kanonisk. Tvivlene derom lære vi først at kjende i tredje Aarhundrede, da dette Skriffs Misbrug til Støtte for en sværmerisk og cras Chiliasme gjorde flere Kirkelærere som Dionysius Alexandrinus og Andre tilbøielige til at henvise til en hidtil i Kirken overseet Benægtelse af Apokalypsens apostoliske Ægthed og at gjøre Rigtigheden af den Mening, at Apokalypsen hidrørte fra en anden Forfatter, sandsynlig. I Midten af 2det Aarh. vare saadanne Tvivl endnu ubekjendte. Paa den anden Side vide vi, at der virkelig existerede

¹⁾ *Can. apost. 85: καὶ αἱ διαταγαὶ ὑμῶν τοῖς ἐπισκόποις δι' ἑμοῦ Κλήμεντος ἐν ὀκτῶ βιβλίοις προσπεφωνημένα, ἃς οὐ χρὴ δημοσιεύειν ἐπὶ πάντων διὰ τὰ ἐν αὐταῖς μυστικά.*

i det andet Aarh. en saakaldet *Αποκάλυψις Πέτρον*. *Clemens af Alexandrien* har meddeelt nogle Steder af dette Skrift fra Excerpterne af Gnostikeren *Theodotus* (ed. Sylb. p. 801 s.) og skal selv — ifølge *Eusebius h. e. 6, 14* — have kommenteret over den i sine Hypotyposer. *Eusebius* opregner Peters Apokalypsis h. e. 3. 25 blandt *ρόθα* ved Siden af *Hermas' Pastor*, *Barnabas' Brev* o. a. Endelig see vi af *Sozomenos h. e. VII, 19*, at endnu til hans Tid blev Peters Apokalypse, «uagtet den var forkastet som uægte af de Gamle, læst i nogle Kirker i Palæstina eengang aarlig *ἐν τῇ ἡμέρᾳ παρασκευῆς* (3: Fredagen i den stille Uge)». — Hvorledes skulde der da være nogen Vanskelighed i Antagelsen af, at et saadant Skrift ogsaa kan have til sin Tid fundet Bifald og være blevet benyttet i den vesterlandske og romerske Kirke, skjøndt ikke med almindelig Billigelse? Vor Forfatter synes selv at have skjænket Peters Apokalypse samme Anseelse som *Johannes' Apokalypse*, men han tilføier, at der var Nogle, som ikke vilde indrømme det førstnævnte Skrift Adkomst til at læses i Kirken. — Derimod erklærer han nu, at andre moderne Prophetier som f. Ex. *Hermas' Pastor*, og endnu mindre *Katafrygernes* (*Montanisternes*) *Orakler*, ikke kunne antages i Kirken. Saaledes har *Fragmentisten* i det af *Volkmar* som *Vite* Afsnit betegnede Stykke sammenfattet de apokalyptiske Skrifter, hvorom der alene kunde være Tale: *Johannes'*, *Peters Apokalypse* og *Hermas' Pastor*.

Men for bedre at overse Sammenhængen mellem Lin. 68-73 have vi opsat at betragte Lin. 68-70, hvilke vi nu derfor ville skjænke en nærmere Opmærksomhed.

I Fragmentet læses Lin. 68 *epistola sane jude et superscriptio johannis duas in catholica habentur et sapientia ab amicis solomonis in honorem ipsius scripta*. Herved er nu først at mærke, at *superscriptio* i ethvert Tilfælde maa ansees for Feilskrift. *Muratori* vilde læse *superscripti*; *Credner* i sit Skrift: *Zur Gesch. der Kanon*, 1847 S. 76: *superscriptæ Johannis duæ*, derimod i sit senere Værk, *Gesch. das N. T. Kanon* 1860 S. 157: et *superscriptione Johannis duæ*; *Volkmar*, Anhang,

S. 356: *et super scripti Johannis duas in catholica habentur.* Ogsaa *Wieseler* St. u. Kr. 1847, S. 842 læser: *superscripti*. Denne Læsemaade maa ansees for at fortjene Fortrinnet; ved *superscripti* betegnes Johannes som den Forfatter, der allerede ovenfor Lin. 9. 15. 27, men ogsaa Lin. 48. 49. 57¹⁾ er bleven omtalt, hvorimod *superscriptæ* alene kunde give en Mening, dersom det toges i samme Betydning som *inscriptæ*, d. v. s. i Overskriften betegnede som Johannes'; men dertil er man ikke beføiet. At forandre *duas* til *duæ* er ufor nødvendent, hvad ogsaa *Credner Theol. Jahrb. 1857*, S. 301 har bemærket, da det lader sig forklare = *δύαξ* («som africansk (?) Latin», *Credner*) i Lighed med «*Τριάξ*» og kan være brugt substantivisk i Betydning af *Tohed, Par*; for denne Udlægning taler, at den ogsaa finder sin Anvendelse Lin. 60 (*ad Titum una et ad Timotheum duas*). Derefter spørges der: hvilke to Johannesbreve menes her? Paa Grund af, at Fragmentisten ikke kunde have undladt at omtale paa denne Plads 1ste Johannesbrev, har man meent, at han ved de to Johannesbreve enten har forstaaet 1ste Johannes' og 2det Johannes', med Forbigaaelse af 3die Johannes', eller — ligesom *Irenæus* adv. hær. 3, 6, 8 anseet 2det Johannes for at være en Bestanddeel af 1ste Joh. — og da betegnet 3die Joh. som det ene af «Dyaden». Men det er ubegribeligt, at Nogen skulde have betragtet 2det Joh. som en Bestanddeel af 1ste Joh., og naar man i denne Henseende beraaber sig paa *Irenæus*, der paa det anførte Sted i sit Værk adv. hær. anfører 2 Joh. 7. 8 som et Citat af 1ste Joh. (*Et discipulus ejus [Domini] Joannes in prædicta — nemlig 1ste Joh. — epistola fugere eos præcepit dicens: Multi seductores exierunt in hunc mundum etc.*), da overseer man, at dette ikke er andet end en Hukommelsesfeil,

¹⁾ Ogsaa deraf, at Forfatteren til de to Johannesbreve kaldes *super scriptus* Johannes, uden at der gjøres nogen Forskjel mellem den Johannes, der er omtalt Lin. 9. 15. 27 og den Johannes, der er omtalt Lin. 48. 49. 57, sees, at Fragmentisten i det Mindste ikke har været sig nogen Forskjelighed bevidst mellem disse Personer.

hvori Kirkefaderen har gjort sig skyldig. — At Fragmentisten paa vort Sted ikke kunde have undladt at omtale 1ste Joh., tør man ikke ansee for saa aldeles afgjort; thi tidligere, Lin. 28, har han jo ikke blot omtalt *Johannes' Breve*, men ogsaa udskrevet de første Linier af *1ste Johannesbrev*. Nu er det vel sandt, at hist opregnes det første Johannesbrev ikke i Rækken af de apostoliske Skrifter, men paakaldes til Beviis for, at Evangeliet er skrevet af et Øievidne, og det burde derfor egentlig nævnes her igjen, hvor der jo synes at angives, hvilke apostoliske Breve der foruden de paulinske antages i Kirken. Men, da vi dog ikke med fuldkommen Sikkerhed kjende Hensigten med den foreliggende Opgivelse af Kirkens kanoniske Skrifter, kunde det muligen ligge i hele Anlægget, at 1ste Johannesbrev fik sin Omtale i Forbindelse med Johannes-Evangeliet, ligesom 1ste Petri Brev i Forbindelse med Marcus-Evangeliet. Saaledes stod der kun tilbage for Fragmentets Forfatter at omtale 2det og 3die Joh. paa vort Sted; og, dersom man billiger Læsemaaden *ut sapientia ab amicis Salomonius in honorem ipsius scripta*, synes der ikke at kunne være Tvivl om, at netop disse to Breve ere nævnte, thi om dem, der altid ere blevne henførte til Antilegomerne, kunde det jo nok siges, at de kun bare Johannes' Navn paa samme Maade, som «*Viisdommen*», der vel ikke var skreven af Salomo selv, var udført i Salomo's Navn. Derimod er det utænkeligt, at Fragmentisten, efterat have benyttet Citatet 1ste Johannes 1, 1 til at godtgjøre Paalideligheden af Johannes-Evangeliet og Identiteten af Evangelisten Johannes med Forfatteren af 1ste Johannes' Brev, skulde nogle Linier længere ned i sin Meddelelse have betegnet 1ste Joh. Brev som et Skrift, der kun paa den angivne middelbare Maade kunde kaldes Johannes' Værk.

Saaledes anbefaler Meget den Udlægning, at Judæ Brev og 2det og 3die Johannes' betegnes af Fragmentisten som Breve, der vare reciperede i den katholske Kirke (*in catholica habentur*), uagtet de ikke vare Judas' og den «ovenomtalte» Johannes' Værker, men kun paa samme Maade, som «*Viisdommen*» kunde kaldes

et Værk af Salomo. Spørgsmaalet om, hvilken Bog der skal forstaaes ved *Sapientia ab amicis Salomonis in honorem ipsius scripta*, besvares imidlertid forskjelligt, idet Nogle have antaget, at derved var meent den saakaldte *Visdommens Bog* blandt det G. T.s Apocrypher; Andre, at derved skulde forstaaes *Salomos Ordsprog*, der ifølge flere Vidnesbyrd hos Kirkefædrene betegnes med hint Navn¹⁾, og hvis Adkomst til at bære Salomos' Navn, allerede hos Jøderne, paa Grund af Cap. 25 og 30, var omtvistet. Imod Antagelsen af, at her var meent *Visdommens Bog*, er der f. Ex. af *Wieseler* (i hans Afh. i St. u. Kr. S. 95) gjort gjældende, at til den Tid, hvor vort Fragment angiver sig og virkelig synes at være forfattet, nemlig i det 2det Aarh. efter Chr., antog man neppe det G. T.s Apocrypher for en Bestanddeel af Kanon «i snævrere Forstand» og at dette maatte imidlertid Fragmentisten have gjort, dersom han til Oplysning om, hvorledes Bøger, som kun middelbart tilhørte deres foregivne Forfattere, kunde antages i den katholske Kirkes nytest. Samling, havde henviist til «*Visdommens Bog*». Men dette: «i snævrere Forstand», er jo en unødvendig Skjærpelse. Endskjøndt man først i 4de Aarh. og følgende Tid regnede det G. T.s Apocrypher udtrykkeligen til Kanon, kunde man dog meget tidlig, da de Christne almindeligen betjente sig af den Alexandrinske Bibeloversættelse, hvori hine Apocrypher vare optagne, have tillagt dem Anseelse som hellige Bøger, hvilket ogsaa tildeels er en nødvendig Forudsætning for deres senere udtrykkelige Anerkjendelse som saadanne.

Men et andet Spørgsmaal reiser sig, som er vigtigere, nemlig om hiin Forandring af *et sapientia etc.* til *ut sapientia* er tilstrækkeligen motiveret. «Hvo vil bevise,» siger *Reuss*,

¹⁾ *S. Wieseler, Stud. u. Krit., 1856, S. 94 f.* *Eusebius* h e IV, 22 siger, at ikke blot Hegesippus, men ogsaa *Irenæus* καὶ ὁ πᾶς τῶν ἀρχαίων χρόνος πανάρετον σοφίαν τὰς Σαλομῶνος παροιμίας ἐκαλοῦν. Smlign *Melito's* Opregning af det G. T.s Bøger, hos *Eusebius* IV. 26: . . . Σαλομῶνος παροιμίας, ἣ καὶ Σοφία.

Gesch. der heil. Schr. d. N. T., 2te Ausg., S. 290, «at Fragmentisten ikke har kunnet ansee *Sapientia* for en christelig Bog?» — I dette Tilfælde kunde der ikke være Tale om «Salomos Ord-sprog», hvis Plads blandt *det G. T.s* Bøger ikke kunde være Tvivl underkastet, og derfor ikke kunde være nævnt paa vort Sted. Mange ansee det imidlertid — saaledes *Schleiermacher, Einl. ins N. T.*, 1845, S. 54 Anm. — for en ikke mindre grov Uvidenhed, dersom Fragmentisten havde regnet den almindeligen til *det G. T.s* Apocrypher henførte «Viisdommens Bog» blandt *det N. T.s* Bøger, saa at de hellere ville antage, at den i Fragmentet opregnede «*Sapientia*» har været et nytestamentisk Apocryphon, som er gaaet tabt. Men den formeentlige Uvidenhed er dog ikke større, end at Lærde som *Hugo Grotius* (Fortale til hans Forklaring af «Viisdommens Bog») og *H. Grätz*, (*Geschichte der Juden, Leipzig 1856*), have antaget «Viisdommens Bog» for at være oversat og interpoleret af en Christen, medens Andre baade i ældste og nyeste Tid have forsvaret den Mening, at den saakaldte «Viisdommens Bog» er et Product fra den *christelige* Tid og er af *christelig* Oprindelse¹⁾. Saameget er vist, hvad allerede Hieronymus forsikkrede i Fortalen til de Salomonske Skrifter: «*Liber Sapientiae apud Hebræos nusquam est*», medens derimod denne Bog fra Christendommens ældste Tider holdtes høit i Ære af dennes Tilhængere²⁾; og det vil

¹⁾ *Petrus Galatinus* (døbt Jøde, Franciscanermunk), *Arcana verit. cathol.* 1668 l. 1 c. 4. *Kirschbaum*, *Der jüdische Alexandrinismus*, Leipzig 1841, *Chr. Weisse*, *Reden über die Zukunft der evangel. Kirche*, 1849, S. 233 f.; *Philosoph. Dogmatik*, Bd. 1, S. 136. *Die Evangelienfrage*, 1856, S. 206 ff. *Noack*, *Ursprung des Christenthums*, 1837, Bd. 1, S. 222 ff. Det er ikke her Stedet til at drøfte de Grunde, hvormed man har forsvaret denne Paastand (hvilke forresten ere blevne gjendrevne af Nitzsch, Bruch, Grimm).

²⁾ Allerede i de første Aarhundreder, smilign *August. de prædest. Sanctor.* c. 14: quem sibi ante posuerunt etiam temporibus proximis Apostolorum egregii tractatores, qui cum testem adhibent, nihil se adhibere, nisi divinum testimonium crediderunt.

neppe kunne vække nogen særdeles Forundring, dersom Forfatteren til vort Fragment og mange af hans Samtidige havde antaget dette Skrift for at høre til *N. T.s* Samling, naar vi betænke, hvorledes f. Ex. Eusebius af *Philos'* Skrifter finder Grund til at antage det Sagn for rigtigt, at disses Forfatter i Claudius' Tid har prædiket Evangeliet i Rom samtidigt med Petrus, og at de gamle Viismænds Skrifter, som *Therapeuterne* benyttede, sandsynligviis have været Evangelierne og Apostlenes Skrifter (h. e. 2, 17). En ikke ringe anbefaling for den Mening, at i Fragmentet «*et Sapientia ab amicis Salomonis in honorem ipsius scripta*» virkelig er at forstaae om «Viisdommens Bog», der ved Siden af de ved samme Leilighed nævnte Skrifter, Juda's Brev og to Johannesbreve, «*in catholica habetur*», er, foruden den Omstændighed, at Textens *et* bevares, ogsaa dette, at Fragmentisten L. 28 udtrykkeligen jo har omtalt Johannes' Breve (*Johannes in epistolis suis*) i Fleertallet, hvilket ikke lader sig forene med, at de to Breve, som omtaler Lin. 69, frakjendes Apostlen. Saaledes reiser sig atter fra denne Side Tvivl om, hvorvidt det skulde være rigtigt at opfatte Yttringerne om Juda's og Johannes' to Breve som *Benægtelse* af disse Skrifter's Ægthed, og ikke snarere som *Modsætning* til *alia plura, quæ in catholicam ecclesiam non recipi possunt* (Lin. 66), saa at Fragmentistens Mening bliver denne: «Der gives ogsaa mange flere Skrifter, som ikke kunne antages i Kirken, thi det sømmer sig ikke, at Honning og Galde blandes sammen (Lin. 66-67). Juda's Brev derimod og de to Johannesbreve antages i den almindelige Kirke, og «Viisdommen», der vel ikke er skreven af Salomo selv, men til hans Ære forfattet i hans Navn (Lin. 68-70)». Men dersom dette skulde være den rigtige Mening af de sidstnævnte Linier, da vilde der vistnok være Anledning til at modificere de ovenfor (S. 74) fremsatte Bemærkninger om de to Johannesbreve som nævnes ved Siden af Juda's Brev. Thi da antydes der jo ikke nogen Tvivl om disse Breves Ægthed 3: deres

Affattelse ved Johannes; og saaledes vil der ikke være nogen Grund til at udelukke 1ste Johannes fra at være indbefattet i Tallet af de to Johannesbreve. Kun maa man saa antage, at Fragmentisten ikke har kjendt det 3die Johannesbrev. Dette kan ikke vække nogen Forundring, da der ikke haves noget sikkert Vidnesbyrd for Tilværelsen af det 3die Joh. Brev førend hos Origines (i 3die Aarh.), medens det 2det Johannesbrev allerede var kjendt og blev benyttet af Irenæus (skjøndt han ved Hukommelsesfeil (s. ovenfor S. 74) citerer et Sted deraf, som om dette stod i 1ste Johannesbrev. Unægteligen anbefaler det sig ogsaa langt bedre at antage de to Johannesbreve i Lin. 69 for at gjælde 1ste og 2det Joh. Thi den hele Form af en Fortegnelse over det N. T.s Bøger, som Fragmentet frembyder, gjør det langt sandsynligere, at der efter Opregningen af Evangelierne, Ap. G. og de paulinske Breve nu følger Angivelsen af de andre apostoliske, ikke-paulinske Breve, og endelig det N. T.s apostoliske Apokalypser — end at Fragmentets Forfatter skulde have fundet det tilstrækkeligt at nævne 1ste Joh. i L. 29-31, hvor det dog kun omtales leilighedsviis i en særegen Anledning (s. S. 52) og derimod forbigaaet det med Taushed i den Sammenhæng, hvor det skulde have sin selvstændige Plads og Omtale. Hvad der kan gjøre tilbøielig til at antage, at 1ste Johannes ikke er blevet særskilt opført, men kun omtalt i Forbindelse med Johannes-Evangeliet, det er, at man paa denne Maade kunde vinde en Analogie for, at 1ste Petrusbrev, der slet ikke omtales i Fragmentet, saaledes som det nu foreligger, havde fundet sin Omtale i Forbindelse med Marcusevangeliet. Da der navnlig af Marcusevangeliet kun er opbevaret et Par Ord strax i Fragmentets Begyndelse, kunde jo Tausheden om Petrusbrevet — der unægteligen er paafaldende —, saaledes finde sin Forklaring (s. ovenfor S. 71). Men det er et Spørgsmaal, om det dog ikke er rigtigere at lade et paafaldende Phænomen staae uforklaret end at søge en Udvei, som er endnu mere problematisk.

Nu gjøres i næste Afsnit Regnskab for de apokalyptiske Bøger, som antages af Kirken, og af disse nævnes ved Siden af hinanden Johannes' og Petrus' Apokalypse, skjøndt ikke Alle ville tilstede, at den sidste «læses i Kirken». Dette er da kun en Omskrivning for, hvad der til en senere Tid vilde hedde, at den ikke almindeligen ansees for «kanonisk». En tredie apokalyptisk Bog, som var kjendt og udbredt, var Hermas' «Hyrde». Meget eiendommelige ere Fragmentistens Yttringer om dette Skrifts Oprindelse og Brug. Ifølge *Volkmar* skal dette Afsnit (Lin. 74-80) læses saaledes:

Pastorem vere nuperrime, temporibus nostris, in Urbe Roma Herma conscripsit, sedente cathedra Urbis Romæ ecclesiæ Pio episcopo fratre ejus. Et ideo legi eum quidem oportet, se publicare¹⁾ vero in ecclesia populo neque inter «Profetas» completum numero neque inter «Apostolos» in finem temporum potest.

At der ved Pastor skal forstaaes det bekjendte Skrift, som længe har været kjendt i sin latinske Form, og af hvis græske Original — efterat den ved Simonides leverede Texts Oprindelighed har været underkastet Tvivl — Begyndelsen antages nu at være funden i den af Tischendorf opdagede Codex Sinaiticus²⁾, derom hersker der temmelig stor Eensstemmighed blandt Fragmentets Fortolkere. Om dette Skrifts Anseelse og Udbredelse i den gamle christelige Kirke besidde vi Vidnesbyrd hos *Irenæus Hær.* IV, 20, 2, *Clemens Alexandrinus, Strom.* I, 17, 29. II, 1. VI, i 5., *Origines Explicat. in ep. ad Rom.* 16, 14: «scriptura valde utilis et, ut puto, divinitus inspirata», *Euseb. h. e.* III, 3, *Hieronymus (Cat. 10)* o. A. Den blev almindeligen tillagt hiin Hermas, som omtales Rom. 16, 14; og at Bogens Forfatter selv har villet, at den skulde gjælde for forfattet i den apostoliske

¹⁾ in ecclesia populo publicari, offentlig for Folket forelæses i Forsamlingen, ἐπὶ τοῦ κοίνοῦ δημοσιεύεσθαι.

²⁾ *S. Patrum apostl. Opera. Edit. M. Dressel. Lips.* 1863.

Tid, har man sluttet af et Sted (*Vís.* II, 4), hvor Clemens nævnes som hans Samtidige — begge Meninger maaskee lige ugrundede. Ved Siden af den store Anerkjendelse og de Lovtaler, som findes om Pastor i de fleste af de ovenanførte Steder, lyde imidlertid endeel andre Vidnesbyrd i en ugunstigere Retning. *Tertullian*, som *de orat.* 12 omtaler Bogen uden Dadel, taler *de pudic.* 2 om «*illo apocrypho Pastore moechorum*» og regner den ib. 10 *inter apochrypha et falsa*, i hæftig Uvillie over dens Modsigelse med den montanistiske Rigorisme. *Origenes* ligesom *Eusebius* bemærker gjentagne Gange, at Pastor ikke havde nogen almindelig Anerkjendelse, og den Første bemærker, at den endog blev foragtet af Nogle (*De princ.* IV, 2. 8 *Philocal.* c. 1). — Af Fragmentet modtage vi nu først den Efterretning, at Forfatteren til Hermas ikke er at søge i den apostoliske Tid, men at Bogen er skreven af en Hermas (*Herma*, Lin. 75), som var Broder til den romerske Biskop Pius. Denne beklædte den romerske Stol 142-157 efter Chr. Naar Fragmentisten siger, at «Pastor» er skreven *nuperrime nostris temporibus*, da angiver han dermed tillige Tiden for Affattelsen af hans egne Meddelelser, saaledes, at vi neppe turde sætte Fragmentets Affattelse sildigere end til Aaret 170-180, dersom ikke den skarpe Forkastelse af Montanisterne (Kataphrygerne) Lin. 84 f. dog gjorde det sandsynligt, at Fragmentisten først har skrevet til en Tid, da dette Parti havde udbredt sig til Occidenten og der vakt stærke Bevægelser¹⁾. — Hvad nu angaaer Paastanden om, at «Pastor» er forfattet af Hermas, en Broder til Pius 1ste, da findes den ogsaa i Pseudo-Tertullians *Carm. contr. Marcion.* III, c. 9 og i *Liber Pontifical.* hos *Baronius*, *ad ann.* 159. n. 4, men er ikke destomindre af *Gieseler* (*Kirchengesch.* 1ster Bd., 1ster Abth., S. 185), *Grätz* (*Disquisitio in Pastorem Hermæ, Partic. I*, Bonnæ 1820 p. 8 & 9), *Hilgenfeld* (*Die apostol. Väter*, S. 161. 179)

¹⁾ *Tert. adv. Prax.* c. I: (Romanus episcopus) prophetiam expulit, Paracletum fugavit.

bleven betragtet som en urigtig Angivelse. Som Hovedgrunden for, at «Pastor» ikke kan være udgaaet fra en Forfatter, som stod den romerske Menighed og dens Biskop saa nær, paabe- raabes, at Skriftet — ifølge Hieronymus (*De vir. ill. c. 10*) — var næsten ubekjendt hos Latinerne (*apud quasdam Græciæ ecclesias publice legitur; — — sed apud Latinos pæne ignotus est*). Men at Bogen til Hieronymus' Tid var næsten ubekjendt hos Latinerne, kan grunde sig i, at dens tidligere Anseelse tabte sig ved den successive Forandring, der var foregaaet i de Christnes Anskuelse, og som havde til Følge, at den paa Hieronymus' Tid ogsaa hos Grækerne kun blev læst i faa Menigheder. Hos Montanisterne tabte den sin Anseelse ved at indrømme een Bod efter Daaben, hos deres Modstandere var dens apokalyptiske Form ikke nogen Anbefaling. — Vor Fragmentist's Dom gaaer ud paa, at »Pastor» vel bør læses af de Christne, efterdi den er forfattet af en Mand, som var en Broder til den Romerske Biskop «et *ideo legi eum quidem oportet*», men til offentlig Forelæsning i Menigheden kan den aldrig i Evighed bruges, da den hverken hører til «det Gamle eller til det Nye Testamentes Samling». Det besynderlige *completum* forandres af Nogle til *completos*; hvorimod Volkmar har beholdt det, idet han mener, at «*Prophetæ*» er blevet brugt af Fragmentisten som Titel for Samlingen af de prophetiske Skrifter = *corpus prophetarum* (Volkmar o. St. S. 343).

Endelig slutter Fragmentet med en Angivelse af flere kjæterske Skrifter, som Kirken forkaster:

VII. *Arsinoi autem seu Valentini vel Mi[l]tiadis nihil in totum recipimus, Qui[n] etiam novum psalmorum librum Marcioni (Volkmar læser: Marciani) conscripserunt. Una cum Basilide Asianum Catafrygum constitutorem [rejecimus].*

Med Ordet *constitutorem* ophører Fragmentet midt i en Linie, uden Punkt eller andet Tegn, saa at man er beføiet til at udfylde Meningen med et *rejecimus*, *reprobamus* eller desl.

Der begynder nu en ny Linie, hvis ene Halvdeel er skreven med rødt Blæk, og som handler om en anden Gjenstand (*Wieseler* St. u. Kr. 1847 S. 829 f.). I Forklaringen af flere Enkeltheder kan man ikke her komme ud over blotte Formodninger. Saaledes er *Arsinous* os et vel ikke ubekendt Navn, men nogen Hæretiker af dette Navn kjendes ikke. Flere Stæder (f. Ex. i Nedre-Ægypten, Mellem-Ægypten, etc.) føre Navnet *Arsinoe*. Maaskee *Arsinous* har været en for Fragmentets Læsere bekjendt Betegnelse af en Hæretiker fra denne Egn; ligesom i et Par Linier nedenfor nævnes *Asianus* til at betegne *Montanus* ¹⁾. At nu denne fra *Arsinoe* stammende, af Fragmentisten ikke nærmere benævnte Hæretiker stod *Valentinus*, den bekjendte Gnostiker, nær, bevise Ordene *Arsinoï autem seu Valentini*. Ligeoverfor de to *Gnostikere* stilles nu (ved Conjunktionen *vel*) *Mitiades*, hvilket almindeligen antages for at være Feilskrift istedetfor *Miltiades*. Ifølge *Euseb.* h. e. V, 16 var der en *Miltiades* ²⁾, som stod i Spidsen for et *montanistisk* Parti. (Paa lignende Maade finde vi Lin. 84 *Gnostikeren* *Basilides* stillet sammen med *Asianus Catafrygum constitutor* ∴ *Montanus*). «Af saadanne Folk som *Arsinous*, *Valentinus*, *Miltiades* antage vi aldeles Intet» — siger Fragmentisten, der maa have tænkt paa Skrifter af hine Mænd som f. Ex. *Evangelium perfectionis* ³⁾ —; «vi forkaste ligesaa vel gnostiske som (deres diametrale Modsætning) *montanistiske* (*una cum Basilide Catafrygum constitutorem [rejecimus]*) *Vranglæreres* Skrifter, de være nu affattede som *Evangelier*, *Psalmer* eller under hvilken som helst bibelsk Form.» At dette er Me-

¹⁾ Textens *Assianus* er vel = *Asianus*, som *Wieseler* uden Grund vil forandre til *Asianorum*, da det dog snarere skal opfattes: «*Asiaten*, *Catafrygernes* Hovedmand».

²⁾ Læsemaaden er dog usikker. Maaskee skal der hos *Eusebius* a. St. læses: *Alcibiades*.

³⁾ At *Valentinus* ogsaa har forfattet *Psalmer*, seer man af *Clem. Alex. Strom.* 4, 6 og *Tertull. De carne Christi* c. 20.

ningen af disse Liniers Indhold overhovedet, derom kan der ikke tvivles; men Textens

qui etiam novum psalmorum librum Marcioni conscripserunt. har givet Anledning til mange Forandringer, fordi man ikke veed Noget eller kan tydeligen forstaae, hvorledes de nævnte Mænd kunne siges «at have forfattet en ny Psalmebog for Marcion.» Man har derfor — som det sees ogsaa af den ovenfor meddeelte Credner-Volkmarkske Text — substitueret *Marciani* for *Marcioni*, og føiet et *n* til *qui* (*quin etiam* — — *Marciani*), saa at Meningen blev: «ja endogsaa en ny Bog Psalmer have Marcianerne (ϝ: Tilhænger af *Μάρκος*, hvilke ellers kaldes *Μαρκόσιοι*, om hvilke det ifølge *Iren. adv. lær.* 1, 20. er bekjendt, at de fabrikerede mange apokryphiske Skrifter) forfattet.» Men — som Wieseler (*St. u. Kr.* 1856, S. 106) med Rette bemærker — dette giver ingen til det Hele passende Mening. Hvortil skulde dette potentierte *quin etiam* tjene? «Af Arsinous eller Valentinus eller Miltiades antage vi aldeles Intet, ja endog en ny Psalmebog have Marcianerne forfattet.» Deri er ingen logisk Sammenhæng. Bedre gjør man derfor i at beholde Textens egentlige Skikkelse og forstaae Stedet saaledes, at der ikke i Dativet *Marcioni* lægges den Mening, at hine Mænd havde skrevet Psalmer til Marcions Brug eller efter hans Opfordring, d. v. s. i den Hensigt, at Marcion skulde bruge dem; men: «Af Arsinous eller Valentinus eller Miltiades antage vi Intet (ingen Skrifter), hvilke Mænd (blandt Andet) ogsaa have skrevet nye Psalmer, som ikke vi Katholiker, men Marcion og hans kjætterske Tilhængere (kunne og virkeligen) benytte.»

Efter saaledes at have analyseret Fragmentets Indhold, ville vi i en kort Oversigt samle de lagttagelser, vi have gjort.

Vi finde da Stadfæstelse paa, at der her foreligger *en Fortegnelse af de Skrifter, om hvilke Forfatteren, der ifølge L. 74-76 har skrevet henimod Slutningen af det 2det christe-*

lige Aarhundrede, erklærer, at de «antages» i den almindelige (katholske) Kirke, d. v. s. — som det sees af L. 77-79 — ansees værdige til offentlig Forelæsning i Menigheden; i Forbindelse dermed angives visse andre Skrifter, hvilke der ikke tilkommer en saadan Anseelse, om denne endog fra nogle Sider tillægges dem.

Blandt de Skrifter, der da anerkjendes af den katholske Kirke, betegnes *de fire Evangelier* som indtagende den første Plads. Vel findes kun nævnte og beskrevne *Lucas'* og *Johannes'* Evangelier; men at *Matthæus'* og *Marcus'* Evangelier have været omtalte umiddelbart i Forveien, derom kan ingen Tvivl være. Forskjelligheden mellem Evangelierne indbyrdes og mellem de tre første og det fjerde har ikke undgaaet Fragmentistens Opmærksomhed; men «den kan ikke have nogen Betydning for selve Troen, da den fuldstændige evangeliske Historie er fremstillet i dem alle i den ene og sande Aand». Ligheden mellem det første Johannes' Brev og det fjerde Evangelium stadfæster det sidstnævntes Oprindelse fra et Øre- og Øievidne (Lin. 1-34, smlg. ovenfor S. 43-52).

Af Apostelhistorierne anerkjendes kun *Lucas' Apostlernes Gjærninger*, der betegnes efter Ordene, hvormed Bogen indledes: «Optime Theophile». Lucas antages at have selv oplevet Alt, hvad han har fortalt. Endog Petrus' Martyrdød og Paulus' Reise fra Rom til Spanien skal Lucas have berettet, skjøndt den første Begivenhed ikke just i Ap. G., men særskilt (semote, formodentlig i Lucasevangeliet XXII, 33). Paulus' Reise til Spanien fandt man vel i Ap. G. paa samme Maade, som mange nyere Theologer, der i den afbrudte Slutning Ap. G. XXXVIII, 30. 31 i Forbindelse med Rom. XV, 24. 28 have fundet Bekræftelse paa, at Paulus efter sit toaarige Fangenskab i Rom er bleven løsladt og da har foretaget sin tidligere besluttede Reise til Spanien (Lin. 34-39, smlg. ovenfor S. 52-57).

Derpaa opregnes *de paulinske Breve*, tretten i Antal. Der bemærkes, at, skjøndt Paulus, «efter sin Forgjængers, Johannes'

Exempel (i Apokalypsen Cap. II og III)» kun har skrevet til syv navngivne Menigheder — to Gange til den Korinthiske og til den Thessalonicensiske Menighed — har han ligesom Johannes dog skrevet for den hele christelige Kirke, der kun er een og udbredt over hele Jorden. — Brevene til Philemon, til Timotheus og til Titus ere vel nærmest Privatbreve (og maaskee har der derfor været Tvivl om deres Optagelse i det Nye Testamentes Samling), men formedelst deres Indhold, navnlig med Hensyn til Kirkevæsenets Ordning, høre ogsaa de til Kirkens officielle Documenter (Lin. 39-62, smlgn. ovenfor S. 57-63).

Efter Opregningen af disse tretten paulinske Breve nævnes nogle andre, der ere i Omløb under Paulus' Navn, men som ikke maae sammenblandes med hine, da de dels ere uægte, dels hæretiske. Der er Grund til at antage, at det ene af de nævnte Breve *ep. ad Laodicenses* er det samme Apokryph, som endnu haves og formodentlig er blevet compileret af de ægte paulinske Breve i den Hensigt at skulle fremstille det i Col. IV, 16 omtalte Brev. Ved *Epistola ad Alexandrinos* er det, trods adskillige Vanskeligheder (s. ovenfor S. 65 ff.) dog overveiende sandsynligt, at der menes det i vor Kanon saakaldte Brev til Hebræerne. Om den Modstand, dette Brev fandt i den vesterlandske Kirke, have vi saaledes her et nyt Vidnesbyrd (L. 64-66), men tillige en Understøttelse for den Formodning, at Hebræerbrevet oprindeligen var bestemt for alexandriske Jødechristne (s. S. 67).

De faa Linier, hvori omtales de senere saakaldte *katholske* Breve, ere meget dunkle og derfor underkastede høist forskjellig Fortolkning (s. S. 73 ff.). I Henhold til de ovenfor meddeelte Bemærkninger, synes det, som om her findes Bekræftelse paa *Judas' Brev* og paa to *Johannesbreve*. Dersom man fastholder den utvivlsomme Læsemaade: *et sapientia Salomonis*, maa «Viisdommens Bog» antages at være regnet for et christeligt Skrift (Lin. 68-70, smlg. S. 76 ff.).

At *Jakobs Brev* og *2det Petri* forbigaaes med Taushed, stemmer fuldkommen med Fragmentets Alder, da vi heller ikke hos samtidige (Irenæus, Tertullian) eller ældre Kirkelærere finde disse Skrifter omtalte. Derimod er vistnok Udeladelsen af *1ste Petri Brev* høist paafaldende. Istedetfor alle de vilkaarlige Forsøg, hvormed man har villet skaffe dette Brev Plads i vort Fragment, hvortil ogsaa hører, at dette Skrift muligen havde fundet sin Omtale i den Deel af Fragmentet, som er gaaet tabt, navnlig i Forbindelse med hvad der var meddeelt om Marcus' Evangelium (s. ovenfor S. 79), synes det rigtigere at blive staaende ved den Iagttagelse, at dette Brev lige saalidt som 2det Petrus' Brev her har fundet nogen Omtale. Dette er vistnok besynderligt, da — for ikke at tale om Papias, Polykarpus, Clemens Alexandr. — saavel Irenæus som Tertullian kjende og citere 1ste Petrus' Brev. Man kan kun deri see et Beviis for, at selv apostoliske Breve ofte først langsomt udbredte sig og endnu vare ubekjendte i visse Egne, medens de allerede vare bekjendte og udbredte i andre. Det er jo forresten allerede mærkeligt nok, at selv Tertullian kun to Gange (i et eneste af sine mange Skrifter, nemlig *Scorpiac.* c. 12 (1 Petr. 1, 20. 21) og c. 14 (1 Petr. II, 17) har citeret dette Brev.

Rækken af de apostoliske Skrifter ender med *Johannes'* og *Peter's Apokalypser*, som — ifølge Fragmentet — ere de eneste, hvilke antages, endskjøndt dog ikke det sidstnævnte Skrift med samme Eenstemmighed (Lin. 71-73. smlg. S. 72 ff.).

Der er al Rimelighed for, at denne index scripturarum oprindelige har indeholdt en i alt Fald kort Fortegnelse af det G. T.s Bøger; thi ikke blot vide vi fra andre Monumenter, at begge Samlinger, baade det Gamle Testamentes og det Nye Testamentes Skrifter, tilsammen ansaaes for at høre til de Christnes hellige Skrifter¹⁾, men i selve det foreliggende Document findes Spor af, at Forfatteren har deelt den samme Anskuelse; den

¹⁾ Totum instrumentum utriusque testamenti. *Tertull. adv. Prax.* c. 20.

forudsættes nemlig i Begrundelsen af hans Indsigelse imod Benyttelsen af Hermas' Pastor til offentlig Oplæsning i Kirken: «den hørte hverken til *Propheterne* (det G. T.s) eller til *Apostlene* (det N. T.s) Klasse» (*neque inter «Profetas» [corpus] completum numero* ¹⁾, *neque inter «Apostolos»*. Ogsaa Omtalen af *novus psalmorum liber* Lin. 82 synes at vise hen til, at *vetus psalmorum liber* (*David*) har været anført i det Følgende. (Endelig kunde man i denne Henseende ogsaa beraabe sig paa L. 69-70, dersom Læsemaaden «*ut sapientia*» antages for rigtig).

Da nu imidlertid denne Opregnelser af det G. T.s Skrifter mangler ligesaavel som de første tvende Evangelier i det foreliggende Document, maa dette dog altid betragtes som et *Fragment*. Denne Documentets Beskaffenhed fastholdes af Nogle — skjøndt som det vil sees af de ovenfor (S. 71. 79) anførte Grunde — med Urette til at forklare *Udeladelsen af 1ste Petri Brev*.

Paa Spørgsmaalet, om den her meddeelte Fortegnelse skulde have været en Bestanddeel af et udførligere Skrift, kunde man mene at finde et bekræftende Svar i Lin. 46. 47: «*de quibus singulis necesse est ab nobis disputari* (s. ovenfor S. 54), forsaavidt deri kan ligge Antydningen af en udførligere Behandling af visse paulinske Breves Indhold, som Forfatteren havde i Tanke. Det forstaaer sig, at en saadan Antydning ganske bortfalder, dersom der læses: *de quibus singulis non necesse est ab nobis disputari*; men dette *non* skyldes dog kun Conjectur (s. ovenfor S. 60). Men endogsaa under Forudsætning af, at en udførligere Behandling af de paapegede Æmner skulde have foresvævet Forfatteren, behøvede han jo rigtignok ikke at have tænkt paa nogen *skriftlig* Udførelse.

Dersom vi nemlig nærmere spørge om *Hensigten* af det omhandlede Skrifs Affattelse, da har den Hypothese, som

¹⁾ Dette Udtryk, at «deres Tal var afsluttet», tyder paa en foregaaende Optælling.

Wieseler har fremsat (*Stud. u. Kr.* 1847, S. 854), Meget for sig, at vi nemlig synes her at have en kirkelig Lærers Anviisning for *Katechumenerne* i en bestemt Menighed, til Underviisning for disse om, hvilke de ægte og gyldige Documenter vare, hvoraf den christelige Tro skulde kjendes. For en saadan Hensigt taler den Omstændighed, at her ikke meddeles blot en tør Optælling af disse Bøger, men tillige korte Oplysninger om deres Oprindelse, Besvarelse af nærliggende Tvivl eller Indvendinger, som kunde være gjorte mod enkelte apostoliske Skrifter. Til dette Øiemed svarede det da ogsaa, at der angaves og advaredes mod flere apostoliske Skrifter, som havde skaffet sig en vis Udbredelse — Alt naturligviis aphoristisk og refererende, som det kunde være hensigtsmæssigt for lidet indviede Læsere. Udtrykket *quidam ex nostris* Lin. 72 kunde jo tyde paa, at Læserne endnu ikke hørte til Menighedens Medlemmer.

Unægteligen er det et stort Savn, at vi aldeles savne al anden Kundskab om Forfatteren end den, der kan udledes fra selve Documentet. Men dog er denne Kundskab ikke saa indskrænket som det i første Øieblik kunde synes. Vi kunne for det Første nogenlunde orientere os over Tid og Sted, hvor vi skulle søge Forfatteren. Idet han omtaler at *Hermas* havde forfattet Bogen «*Pastor*» til den Tid, da hans Broder, *Pius*, beklædte den romerske Stol, angiver han dette paa følgende Maade: «*Pastorem nuperrime nostris temporibus in urbe Roma Herma conscripsit etc.*» Da *Pius* fulgte efter *Hyginus*, der ifølge *Euseb.* h. 4, 10 blev romersk Biskop i *Antoninus Pius'* første Regjeringsaar eller 138 efter Chr. og døde fire Aar derefter, medens *Pius* selv døde i sit Embedes 15de Aar, altsaa 157 e. Chr. (*Euseb.* 4, 11), føres vi saaledes til at tænke os Fragmentistens Levetid til den sidste Halvdeel af 2det Aarhundrede. Med dette Datum stemmer ogsaa, at samtlige Hæretikere, som omtales mod Slutningen af Fragmentet, høre til hiin Tid, *Valentin* (mellem 140 og 160 e. Chr.), *Marcion* (mellem 140 og 150) — *Arsinus* og *Miltiades*, «som skreve Psalmer for *Marcion*» (s. ovenf. til L. 83),

maa vel have været samtidige med Marcion — Basilides (omtr. 125) og Montanus (150 eft. Chr.). Den Iver, hvormed «Kataphrygernes Sectstifter» forkastes, gjør det dog rimeligt, at Fragmentet er affattet henimod Slutningen af 2det Aarh., efterat navnlig det romerske Episcopat havde begyndt at optræde med Energie mod de sværmeriske Montanister. Derfor synes Tiden mellem 170 og 200 e. Chr. at være Grændsen, indenfor hvilken Skriftets Affattelse falder.

At Forfatteren har hørt til den vesterlandske Kirke, derom vidner, som ovenfor er paapeget, den Vigtighed, som Alt har for ham, hvad der angaaer Rom og den romerske Menighed: «den Romerske Menighed er ham den høieste, Spidsen for alle, den syvende af de syv, hvilke Apostlen Paulus har givet det Fortrin at skrive Breve til;» — Rom er *urbis κατ' ἐξοχήν* (Lin. 38); — Apostlenes Historie interesserer ham, saavidt den er sammenflættet med Rom; derfor fremhæver han *passio Petri* (der dog vel kun tænkes i Rom) og *profectio Pauli ab urbe*. — *Pius episcopus Urbis Romæ ecclesie* staaer ham saa høit, at derfor (*ideo*) bør hans Broders, Hermas', Bog læses, omendskjøndt den naturligiis ikke kan gjælde for apostolisk (73 f.)¹⁾.

Om Forfatteren imidlertid netop er at søge i Rom, turde være tvivlsomt, blandt Andet paa Grund af Sproget og dets Eiendommelighed. Stil og Udtryk har nogen Lighed med hiin lingva vulgata, der brugtes i Provindserne og som navnlig i Afrika blev Skriftsprog²⁾. Endeel orthographiske Feil maa skrives paa uvidende Afskriveres Regning (s. S. 40 f.). Men enkelte Vendinger og stilistiske Ejendommeligheder vække altid paa ny For-

¹⁾ Volkmar, Anhang S. 357.

²⁾ *Credner* (*Geschichte des N. T.s Kanon* S. 169) antager med større Bestemthed, end selv *Volkmar* synes tilbøielig til at indrømme (*Anhang* S. 359), at Documentet stammer fra Afrika. «Ved afrikanske Christnes Flugt for Vandalernes (i 5te Aarh.) og senere for Muhamedanernes Forfølgelse kan det tilligemed andre Haandskrifter være bragt til Europa, hvor det tilsidst kom i de literairdriftige Munkes Besiddelse i Bobbio. Afskriften bevaredes i Klostret, medens Originalen gik tabt.»

modningen, om ikke det foreliggende Haandskrift frembyder en — i flere Henseender — uheldig Oversættelse fra en græsk Original eller muligen oprindelige er forfattet paa Latin, men af Nogen, som ikke var dette Sprog fuldkommen mægtig. Derved forringes unægteligen Fragmentets Værd, da man paa flere Steder ikke kan være sikker paa, hvad der egentlig har været Meningen af Udtryk og Vendinger, som maaskee kun ere blevne valgte i Forlegenhed og formedelst Mangel paa rigtigere. Man fristes til at tænke sig Fragmentets Forfatter i Lighed f. Ex. med en Philastrius af Brescia († 387), hvis utydelige Ytringer blandt Andet netop om det Gl. og Ny Testamentes kanoniske og apokryphiske Bøger neppe lade sig forklare anderledes, end at han ikke har kunnet Græsk nok til at forstaae de græske Forfatteres Værker, som han i denne Henseende benyttede, og ikke kunde Latin nok til at gjøre sin egen Mening forstaaelig. Uagtet denne Mangelfuldhed ved vort Fragment, forbliver dog dets store Betydning, fordi vi ikke desto mindre finde her en utvivlsom Bekræftelse paa høist vigtige Data til Kundskab om det Ny T.s Kanon i det 2det Aarhundrede. Uafhængig af Dunkelheden i underordnede, om end ikke uvigtige Punkter, er den bestemte og klart udtalte Erklæring om de Bøger i det Nye Testamentes Samling, der udgjøre de egentlige Hovedskrifter: *de fire Evangelier, Apostlenes Gjerninger, tretten paulinske Breve, første Johannes' Brev*, altsaa om alle de saakaldte *Homologumena*, med Undtagelse af *første Petri Brev*. Vigtigheden af dette Vidnesbyrd grunder sig paa, at Skriftet utvivlsomt hidrører fra 2det Aarhundrede. En tidligere Affattelse end fra den sidste Halvdeel af dette Aarhundrede er nemlig umulig, en sildigere i høieste Grad usandsynlig, blandt Andet netop paa Grund af Forskjelligheden mellem denne Fortegnelse af det Nye T.s Skrifter og dem, der hidrøre fra det 3die og følgende Aarhundrede. I denne Henseende staaer vort Skrift som den *ældste* Fortegnelse over det Ny Testamentes Bøger, som vi kjende i

den katholske Kirke¹⁾. Den saakaldte Marcions Kanon hidrører nemlig fra en Hæretiker, og naar vi fra den gamle syriske Bibeloversættelses, Peschitos, oprindelige Bestanddele, uddrage en Kanon, da har vort Fragment den Eiendommelighed, at dette er udkastet med bestemt Hensigt om at give en sammenhængende Fortegnelse over det Nye T.s Skrifter med Angivelse om disses Oprindelse og med udtrykkelig Adskillelse fra apocryphiske og hæretiske Skrifter, som til hiin Tid udbredtes. — Til ikke ringe anbefaling for Forfatterens Dømmekraft tjener den Klarhed og Bestemthed, hvormed han har angivet Grundsætningen, hvorefter de forskjellige Skrifter, som hans Samtidige benyttede til Undervisning og Opbyggelse, skulde bedømmes: det er det Gl. Testamentes prophetiske Bøger (efter den overleverede Kanon) og Apostlenes ægte Skrifter, som skulle offentlig forelæses i den christelige Menigheds Forsamlinger, og om hvilke det egentligen kan hedde: *in catholicam ecclesiam recipiuntur* (Lin. 66), *in catholica habentur* (L. 69). Saaledes dømmer han da om Herma's Pastor, at dette Skrift vel baade kan og bør læses, men at det aldrig kan have Adkomst til offentlig Forlæsning i Menigheden, thi det hører hverken til *profetas (corpus prophetarum) completum numero* 3: som er afsluttet, ei heller til de apostoliske Skrifter (s. L. 74-80). — Ogsaa finde vi ham tydeligen skjelne mellem Kirkens objektive Dom og sin egen Anskuelse: han bemærker, at ikke Alle i den Menighed, til hvilken han selv hører,

¹⁾ At Forfatteren, som *Murator* o. A. have meent, skulde have været den romerske Presbyter *Cajus*, en anseet Lærer i Rom mod Slutningen af 2det Aarh., fordi denne var en Modstander af Montanisterne, der polemiserede mod disses Dristighed i at forfatte apokryphiske Skrifter og som nægtede at anerkjende Hebræerbrevet for Apostlen Paulus' Værk (*Eusebius h. e. 6, 20*), kan ikke godtgjøres, da disse Kriterier ikke ere karakteristiske for *Cajus*, men kunne passe ogsaa paa andre Lærere. Ikkun dette kan man sige, at Fragmentisten røber sig som en Mand, der i Lighed med *Cajus Romanus* var nidkjær for at bevare den katholske og navnlig den romerske Kirkes sande Tradition om de hellige Bøger imod Gnostikers og Montanisters opdigtede Skrifter.

antage Petri Apokalypse (*quam quidam ex nostris legi in ecclesia nolunt*), skjøndt han selv og Andre ikke tage i Betænkning at sætte den i Klasse med Johannes' Apokalypse (L. 71-73).

Netop den Eiendommelighed, som udmærker vort Fragment, gjør det Umagen værd at forsøge at overvinde de Vanskeligheder, som dets Text frembyder, og om endog de Anstrængelser, som ere anvendte derpaa, ikke endnu have bragt noget fuldkommen tilfredsstillende Resultat, er der dog gjort ikke uvæsentlige Fremskridt til Løsningen af det her foreliggende Problem, og Undersøgelser ere satte i Bevægelse, som i flere Retninger kunne blive frugtbringende.

I Mødet var fremlagt fra:

Akademie der Wissenschaften i München.

Sitzungsberichte 1864. I Hefte 3-5. II Hefte 1 & 2.

Naturforschende Gesellschaft i Zürich.

Vierteljahrsschrift VII Jahrgang 1-4 Hefte.

— VIII — 1-4 —

Royal Society i London.

Philosophical Transactions Vol. 153 Part. 1-2.

The Royal Society 30 Novbr. 1863.

Proceedings Vol. XIII Nr. 58-63.

Geographical Society i London.

Proceedings Vol. XIII Nr. 3-5.

Geological Society i London.

The Quartely Journal Vol. XX Part. 2 Nr. 78 Part.; 3 Nr. 79.

— 4 — 80.

List of the Geological Society of London. Novemb. 1. 1864.

Dr. A. Legrelle i Paris.

Holberg considéré comme imitateur de Molière. Paris.

Mødet den 24de Februar.

Hr. Etatsraad Worsaae meddelte nogle Bemærkninger om Anglerne og deres Oldtidsminder, som senere skulle meddeles.

I Mødet var fremlagt fra:

Universitetet i Lund.

Index Scholarum Sem. autumnale. Lund 1863.

Lunds Universitets-Bibliotheks Accessions-Katalog 1863. Lund 1864.

Lunds Kongl. Universitets-Katalog för Höst-Terminen 1863 och Vår-Terminen 1864.

Nyblæus. Framställning och Granskning af Aristoteles Lära om det Högsta Goda. Lund 1863.

— Om Statsmagtens Grund och Väsande. I & II.

— Program vid Rektoratets Nedläggande.

A. C. Dunér. Fortsatte Beräkningar af Planeten Panopeas Bana. 10 Disputatser.

Zoological Society i London.

Transactions Vol. V Part. 3 London 1864.

Proceedings Part. 1, 2 & 3. London 1863.

Royal Society i London.

Carrington. Observations of the Spots on the Sun.

Den hollandske Regjering.

Flora Batava; Aflevering Nr. 187-189.

Naturw. Vereine für Sachsen u. Thüringen in Halle.

Zeitschrift, Bd. XXII. Heft 7-12. 1863.

— XXIII. 1864.

Leeds Philosophical & Literary Society.

The Annual Report for 1861-62.

— 1862-63.

Prof. Owen. Inaugural Address.

Prof. Hennessy. The Relations of Science to Modern. Civilisation.

Professor G. Hinrichs ved Iowa state University.

On the Density, Rotation, and relative Age of the Planetes.

Der Erdmagnetismus als Folge der Bewegung der Erde im Aether.

Mødet den 10de Marts.

Den af Hr. Professor *Steenstrup* i Mødet d. 3die Juni 1864 (Overs. S. 88) meddelte lagttagelse over en mærkelig Bygning af Gjællehulen hos vor *rue Hvarre*, *Rhombus punctatus* (*Bloch*) (= *Rhombus hirtus* (*Abildg.*)) samt hos dens nærmest Beslægtede *Rhombus unimaculatus* *Risso* og Professorens dertil knyttede Bemærkninger om Berettigelsen af Slægten *Zeugopterus* *Gottsche* optages her tilligemed en senere Efterskrift til Meddelelsen.

I en i Aaret 1835 udgivet Monographie over de i Sundet og Kattegattet forekommende Flynderarter¹⁾ opstillede Dr. *Gottsche* flere nye Slægter for de Arter, der ved iøinefaldende Enkeltheder sondrede sig fra de øvrige, saaledes indenfor de almindelige Flyndres Gruppe den nye Slægt *Limanda* for *Pleuronectes limanda* *Arted.*, *Microstomus* for *Pl. microcephalus* *Donov.*, *Glyptocephalus* for *Pl. saxicola* *Faber*, *Hippoglossoides* for *Pl. limandoides* *Bl.* og blandt de hvarreagtige Flyndre Slægten *Zeugopterus* for den lille *rue Hvarre*, *Rhombus hirtus* (*Abildg.*) (= *Rh. punctatus* (*Bl.*)). Ved dette sidste Slægtsnavn sigtede Forfatteren til denne Forms største Særhed, at Bugfinnerne ved en Hudvikling fra deres bagerste Straaler forenedes med Gadborfinnen og derved med hinanden indbyrdes; men en anden Egenommelighed hos samme Fisk kan Navnet ogsaa uden synderlig Tvang siges at have Hensyn til, den, at Rygfinnen og Gadborfinnen med deres bagerste Straaler løbe om paa Blindsiden og

¹⁾ Die seeländischen Pleuronectes-Arten. Wiegmanns Archiv für Naturgeschichte I. Jahrgang, II. Bd. 1835 S. 133—185.

derved gaae hinanden saa stærkt imøde, at de synes ligesom at ville forene sig med hinanden¹⁾.

De Gottscheske Flynderslægter vare indtil den seneste Tid i Reglen ikke blevne optagne eller godkjendte af Naturforskerne, og, for saavidt disse nærmere have udtalt sig om dem, sees Grunden hertil at have været, at man dels ansaae dem for unødvendige, dels ikke fandt dem tilstrækkelig begrundede eller endog mindre naturlige, saa at de syntes at adskille Former, der naturligen maatte grupperes sammen, naar man tog Hensyn til Hovedsummen af deres Eiendommeligheder. Om Slægten *Zeugopterus*, Gjenstanden for de efterfølgende Bemærkninger, indrømmede Professor *Krøyer* saaledes nok i sin Danmarks Fiske II. 1843 S. 465, at den var opstillet paa en Flynderform, *Rhombus hirtus* (*Abildg.*), der som Art var meget udmærket, men som efter hans Mening ingen Eiendommeligheder besad i dens Bygning, der kunde berettigede den til dens generiske Adskillelse og det saameget mindre, som *Rhombus cardina* Cuv.²⁾ dannede et Over-

¹⁾ Disse vare dog ikke de eneste Karakterer, som *Gottsche* optog i sin Slægtsdiagnose, om de end vare de vigtigste og om end den førstnævnte maa-skee var den, hvorpaa Forfatteren synes at have lagt størst Vægt; han fremhævede saaledes bl. a. en Forskjel i Øiets Bygning hos denne Art og de almindelige Hvarrer, og i sin Helhed lyder Diagnosen: «Radii pinnarum dorsalis et analis multifidis. Ventralibus pone connatis inter se et cum anali (unde nomen a ζευγνυμι; et πτέρον) operculo in iride nullo; dentibus in utraque maxilla et in vomere. Pinna dorsalis ante oculum superiorem incipiens ad caudam usque progreditur et sub cauda in latus coecum se circumflectens, non procul a linea laterali in ipso latere coeco se inserit. Simili modo analis inseritur, itaque spatium inter pinnarum insertionem 2 lineas non superat.» p. 178. G. kundé endnu have paaberaabt sig den af ham selv paaviste Mangel af appendices pyloricæ.

²⁾ Det maa for det Følgendes Skyld bemærkes, at Prof. *Krøyer* dengang ikke kjendte denne Art af Autopsie, og at den derfor hos ham som hos de fleste Datidens Forfattere er bleven collectiv, idet Figuren, der er laant af *Yarrels* British Fishes, fremstiller, som det senere har vist sig, *Rhombus unimaculatus* Risso, og Texten, som det udtrykkelig anføres, især er efter *Friis's* Beskrivelse af en nordisk, derfra forskjellig Form i det Svenska Vetensk. Academ. Handlingar 1838, men hvoraf først en Figur blev givet i 1846 i det 9de Hefte af *Skandinaviens Fisker*.

gangsled imellem den og Pig- og Slethvarren. Bugfinnernes Forening med Gadborfinnen forekommer Professor *Krøyer* at være af en særdeles underordnet fysiologisk Betydning, der kun kan komme i Betragtning som Artsmærke; mærkeligere er ham vel Rygfinnens og Gadborfinnens Ombøining paa den hvide eller blinde Side, men han anseer den dog »næppe tilstrækkelig til at begrunde en ny Slægt.« Slægten *Zeugopterus* bør derfor efter hans Mening falde bort, selv om man, ved at betone alene det sidstnævnte Forhold, kunde føre ogsaa den nærstaaende *Rhombus cardina*, der paa samme Maade har sine uparrede Finner høiede om paa Blindsiden, ind under Slægten. Idet Professor *Krøyer* saaledes ikke kan godkjende det af Dr. *Gottsche* gjorte Forsøg paa at dele Hvarreslægten i flere, forvarer han sig imidlertid aldeles bestemt imod den Tanke, at han ikke skulde ansee det for nødvendigt, at den cuvierske *Rhombusslægt* underdeltes, men efter andre og rigtigere Forhold. Som et saadant betegner han eksempelvis Mangelen af Tænder paa Plougskjærbenet, idet han tilføier, at han fra de tropiske Have kjender Hvarrearter, der ganske savne Tænder paa dette Sted og som han ikke vil betænke sig paa at sammenstille i en særskilt Slægtsgruppe. I den senere Tid er en saadan Underafdeling i flere Slægter ogsaa bleven forsøgt af flere fremmede Naturforskere, og i disse forskjellige Forsøg findes *Zeugopterusslægten* snart bibeholdt med samme snevre Omfang som hos *Gottsche*, snart opfattet i en noget videre Forstand, alt eftersom man har lagt den overveiende Vægt paa det ene eller det andet Forhold i Bygningen. I første Tilfælde befinder Slægten sig i Dr. *P. Bleekers* Oversigt over endeel Flynderslægter¹⁾, hvori *Zeugopterus*-slægten S. 3 adskilles fra den egentlige *Rhombusslægt* (Pigvarren og dens Nærmeste) ved de ovennævnte tvende Forhold

¹⁾ Sur quelques genres de la famille des Pleuronectoïdes, par *P. Bleeker*, Extr. des compt. rend. de l'Acad. Roy. des Sciences; section: Sciences exactes. Vol. XIII. Amsterd. 1862. 8 pp.

i Finnerne og ved en ringe Forskjel i Beliggenheden af Anus og saaledes kun omfatter *Z. hirtus*¹⁾. I sidste Tilfælde er den derimod i *Yarrells British Fishes* 3th edition, der følger, som det synes, *White's Catalogue of british Museum*; ved Slægtadskillelsen er der her ikke taget det ringeste Hensyn til noget af disse mærkelige Finneforhold, men kun til Skjællenes Beskaffenhed og Øiets Udstyr og Beliggenhed²⁾, og saaledes kunne altsaa saa meget lettere flere andre Former bringes ind under Slægten. Den omfatter tre ved de engelse Kyster forekommende Hvarrer, som vi, seende bort fra Bogens mindre rigtige Benævnelse og Synonymie, maae kalde *Rh. punctatus* (*Bl.*) (= *hirtus* *Abildg.*), *Rh. unimaculatus* *Risso* og *Rh. megastomus* (*Donov.*), hvortil endnu tvivlsomt er føiet en fjerde Form *Rh. velivolans* *Richards.*

Ingen af disse Yderligheder i Slægtsbegrundelsen synes mig paa Videnskabens nuværende Standpunkt at have truffet det Rigtige.

Den ovenfor anførte Anskuelse, som en æret Collega for fulde tyve Aar siden havde udtalt angaaende den ulige Betydning af de tvende Eiendommeligheder ved Finnerne af vor Ruhvarre, *Rhomb. hirtus* (*Abildg.*), deler jeg fuldstændig; ogsaa jeg maa betragte Bugfinnernes Sammenvoxning med Gadborfennen som meget underordnet og maa lægge den overveiende Betydning paa Ryg- og Gadborfennens Ombøining paa Blindsiden, men jeg vilde vurdere den høiere, end han. Jeg vilde være

¹⁾ Som Indhold i *Zeugopterusslægten* anføres vel: "*Zeugopterus hirtus* (*Gottsche*) etc."; men da første Led i Slægtskarakteren er "Pinnæ ventrales cum anali unitæ", ligesom hos *Gottsche*, udelukkes vistnok enhver anden hidtil kjendt Hvarre, end netop *Z. hirtus*.

²⁾ *Zeugopterus*, generic characters: Scales ciliated with spines; eyes without the fringe, and the interval between them narrow and elevated; in other respects like *Psetta*. p. 646. *Psetta*, generic characters: teeth pluriserial acicular, ventrals similar in structure to the vertical fins, the rays distinct at their roots: dorsal commencing before the eyes: no anal spine. Eyes sinistral, fringed, space between them wide and depressed. Scales small, smooth. p. 634.

tilbøielig til at tillægge dette Forhold saamegen Indflydelse baade paa Finnernes Brug under Bevægelsen og i Hvilen, at det, især da det ikke stod uden Forbindelse med indre Bygningsforhold, vilde synes mig tilstrækkeligt til Begrundelsen af en egen Slægtsgruppe for denne Hvarre og de saa nærstaaende, paa lignende Maade udstyrede Former fra Nordsøen og Middelhavet, der en Tid lang vare blevne forvexlede under Navnet *Rh. cardina* Cuv. Jeg vilde under alle Omstændigheder tage meget i Betænkning ubetinget at tillægge Tandforholdet paa Plougskjærbenet en lige saa stor Betydning, da vi endog indenfor vor egen Fauna, hos Slægten *Belone* for Exempel, have saa gode Vidnesbyrd om, at af meget nærstaaende Arter den ene er tandvæbnet paa dette Ben, den anden ikke. Istedetfor at lade *Zeugopterusslægten* falde, vilde jeg altsaa fastholde den og give den en større Fylde, idet jeg tillige vilde søge bedre at begrunde den.

Dertil haaber jeg at baade de nedenstaaende Bemærkninger og den derefter følgende Iagttagelse over Gjællehulens Bygning skulle tjene.

Jeg maa nemlig i denne Retning allerførst bede erindret, at naar man vilde opfatte hin Ombøining af Bug- og Rygfinnen paa Blindsiden, hvorpaa jeg lægger saa megen Vægt, som en eenlig staaende Eiendommelighed, der kun fjernede et vist lille Antal af Hvarrer fra alle de øvrige, da har man ikke opfattet Forholdet rigtigt. Denne Eiendommelighed fjerner ikke alene visse Former fra de andre, men den binder de saaledes fjernede tillige indbyrdes sammen, og et slaaende Udtryk for, at den her optræder i Forening med en vis Sum af andre Bygningsforhold, ligger just i den historiske Kjendsgjerning, som disse Arters Synonymie fremviser. Til alle Tider erkjendte man vel, at vor rue Hvarre, *Rh. punctatus* (Bl.), = *Rh. hirtus* (Abildg.), var en ganske udmærket og fjern fra vore almindelige Hvarrer staaende Art, der havde et ganske særligt Præg

— men dette Præg skyldtes paa ingen Maade den nævnte Ombøining af de uparrede Finner eller Bugfinnernes Ophæftning til Gadborfinnen, hvilket let undgaaer den almindelige Opmærksomhed; det betingedes meget mere ved Kroppens Omrids, Farvetonen og Farvetegningen og maaskee allermost ved den stærkt rue eller randpiggede Skjæklædning. Samtidig med at man nu paa den ene Side saae i denne Art noget fra de øvrige almindelige Former Afvigende, opfattede man paa den anden Side flere andre, mindre, og mindre vel kjendte Hvarrer som saa nærstaaende, at de endog idelig forvexledes med den eller ansaaes for identiske med den, og det væsenligt paa Grund af et vist Fællesskab i det almindelige Udseende, en større eller mindre Tilnærmelse til den i Omridset, Farven og fremfor alt i Skjæklædningens Ruhed, og det var jo saa godt som alene paa dette Habituelle at det nævnte engelske Arbeide havde grundet sin Sammenstilling af Arterne til een Slægt: *Zeugopterus*.

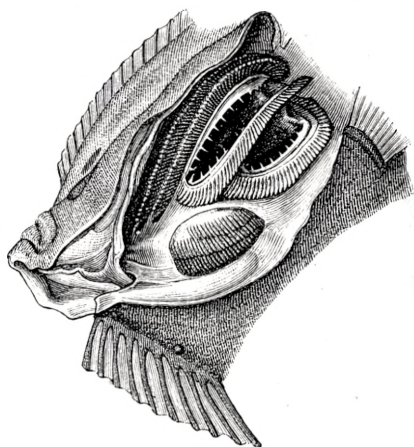
Denne Betydning af Finnernes Ombøining paa Blindsiden, som sammenbindende Karakter imellem virkelig beslægtede Former, er det jeg ønsker at styrke endnu mere ved her at meddele en iagttagelse over en mærkelig Eiendommelighed i Gjællehulens Bygning hos to af de ovennævnte Arter, som jeg har havt Leilighed til at undersøge.

Medens jeg var beskjæftiget med Undersøgelsen over visse Forhold i Flyndernes Asymmetrie, nemlig Øievandringen fra den ene Side af Hovedet til den anden og den dermed sammenhængende Forskjel i Sættningen af Mellembalken imellem Øinene hos de forskjellige Former — en Forskjel som ogsaa indenfor Hvarrernes store Gruppe kan tjene til at begrænde naturlige Slægter¹⁾ — blev jeg opmærksom paa den besynderlige

¹⁾ Sammenlign f. Ex. Kraniet af en Argushvarre med det af en Pighvarre i min forrige Afhandling om Skjævheden hos Flynderne, S. 154-55 figg.

Eiendommelighed, som Ruhvarren (*Rh. punctatus*) frembød i Bygningen af dens Gjællehuler. Denne Hvarre, der er den mest usymmetriske af alle vore Flyndre, den, hvis Blindside er fladest og mindst kjødriig i Forhold til Øiesiden, har nemlig ikke, saaledes som alle andre Fisk, en fuldstændig Mellemvæg imellem de tvende Huler, hvori Gjællerne ligge paa Hovedets tvende Sider, men Skillevæggen er gjenembrudt med en stor Aabning, saa at den i den ene Gjællehule indbragte Vandstrøm med Lethed derfra kan komme i den anden. Figuren A viser i naturlig

Fig. A.

Indblik i venstre Gjællehule af

Rhombus punctatus.

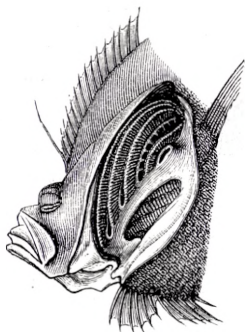
Hulen stærkt udspilet, for at see Gjællekammene, Gjællespalterne og Aabningen i Mellemvæggen.

Størrelse Hullets Stilling hos et 6" langt Individ, og igjennem Aabningen seer man de tre forreste af de i den modsatte Gjællehule liggende Gjæller. Ingen anden af de ved vore Kyster hidtil iagttagne Flyndre viste noget lignende; alle havde de, som de sædvanlige Fisk, en fuldstændig Mellemvæg. Ved et nøiere Eftersyn af alle de fremmede flynderagtige Fisk, der i Museet

6, 10 og 9. De to førstnævnte fremstille Repræsentanterne for Slægten *Rhomboidichthys* Bleeker.

stode til min Raadighed, fandt jeg heller ikke dette besynderlige Forhold hos nogensomhelst af de egentlige Flyndres Gruppe, heller ikke hos nogen af de mange naturlige mindre Grupper, hvori Hvarrerne ere blevne delte, nemlig hverken hos Pighvarre-Slethvarregruppen (*Rhombus sens. strict.*), ikke heller hos tre Arter af de langstrakte *Pseudorhombus*-former, eller hos 5 Arter af Argushvarrer (*Rhomboidichthys Bleeker*); kun hos den i disse Bemærkninger oftere omtalte Ruhvarre fra Middelhavet, *Rh. unimaculatus* *Risso*, fandt jeg Gjællehule-Mellemvæggen paa samme Maade gjennembrudt, og i en lignende Udstrækning. Figur B.

Fig. B.

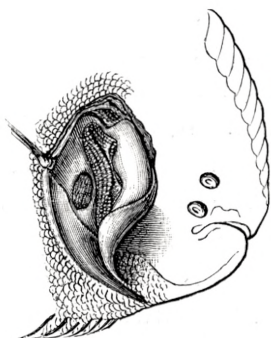

Indblik i den stærkt opspilede venstre Gjællehule af *Rhombus unimaculatus*, (naturlig Størrelse).

Indenfor Tungernes og Hvarretungernes i de varme Have saa talrige Familier fandt jeg ogsaa overalt fuldstændige Vægge, een eneste lille Gruppe undtagen, en meget ruskjælet, kort og høi Monochirusgruppe fra America, hos hvilken Mellemvæggen var gjennembrudt mere bagtil med en mindre og næsten kredsround Aabning. — Figur C viser dette Forhold, i naturlig Størrelse.

Det, at en saa paafaldende indre Karakter, hvilken end dens specielle physiologiske Betydning senere maatte vise sig at være, træder op sammen med Finneforholdet, kan umuligt andet end i mine Øine forhøie den sidstnævnte Karakters systematiske Værd. Hvarrer, der forenes ved begge disse Forhold

Fig. C.

Indblik i den stærkt udspilede høire Gjællehule af
Monochirus maculipinnis?
Ag.

og som ovenikjøbet ogsaa sammenknyttes ved et vist Fælledepræg (Habitus) fornemlig begrundet i en ensartet Uddannelse af Skjælklædningen, vilde jeg ubetinget skille fra de andre Hvarrer og føie sammen til een Hovedslægt, der vel ikke upassende kunde beholde Navnet *Zeugopterus*, om dette end oprindeligt kun var bestemt for en enkelt Form af dem og især havde Hensyn til de særlige Bikarakterer, der frembød sig hos denne. Jeg vilde foreslaae at karakterisere Indholdet af *Zeugopterusslægten*, saaledes opfattet, som

Rhombi, quorum

dissepimentum inter cavitates branchiales incompletum foramine maximo pertusum,

pinnæ dorsalis et analis in latus cæcum deflexæ,

squamæque margine et apice spiniferæ aut valde hispidæ.

Under en saadan Slægt vilde jeg iøvrigt ikke alene henføre begge de nævnte Arter; jeg vilde ad Analogiens Vei ogsaa optage *Rhomb. cardina* Fris i den, skjøndt jeg ikke af Autopsie kjender denne nette lille nordiske Hvarre og ikke veed, hvorledes Gjællehulen er bygget hos den. Men *Sundevalls* saa udførlige Beskrivelse af denne Form og *Wrights* fortrinlig udførte Figur af den, i Forbindelse med de Yttringer, der foreligge fra

Andre (*Friis, Nilsson*), som selv have sammenlignet den med hine to eller dog med den ene af dem, og hvoraf man tydeligen erkjender de mange Tilnærmelser, den i de ydre Forhold har til disse, formene mig at forudsætte, at den i et saa mærkeligt Forhold kunde afvige fra dem. Derimod vilde jeg endnu ansee det for mere end tvivlsomt, om ogsaa *Rh. megastomus* bør uden videre indføres i Slægten; thi om endog alle de ydre Fælledekskarakterer ere endnu tilstæde hos denne Art, saa synes de dog her i en meget ringere Grad udviklede, og Fælledspræget bliver derved ligesom noget udvisket. Hvad der kunde gjøre det nogenlunde sandsynligt, at den virkelig vilde blive at forene i Slægt med de andre, er, at man ligesom skridtvis kommer fra *Rh. punctatus* igjennem *Rh. unimaculatus* og derefter igjennem *Rh. cardina* over til den; og i det Hele, at den viser sig, som det synes, meget nær beslægtet med *Rh. cardina*. Yngre Individuer af den ere endog, ifølge *Nilsson*, blevene forvexlede med yngre *Rh. cardina*; der maa altsaa vistnok være større Lighed, end Figurerne af dem hidtil have ladet formode. Imidlertid vilde jeg aldrig vove at forene den med de foregaaende, naar Gjællehulen var anderledes beskaffen end hos disse.

Efterskrift.

Til de foranstaaende Bemærkninger om det nære Slægtskab imellem vor Ruhvarre, *Rh. punctatus* (*Bl.*) (= *Rh. hirtus* (*Abildg.*)) og den middelhavske Ruhvarre, *Rh. unimaculatus* *Risso*, grundet paa den med en stor Aabning gjennebrudte Mellemvæg imellem de tvende Gjællehuler og Finnernes Ombøining paa Blindsiden, samt paa et almindeligt Fællespræg m. m., saa at begge efter min Mening ikke alene burde stilles tæt sammen, men ogsaa stilles ligeoverfor de sædvanlige Hvarrer som en egen Slægtsgruppe,

i hvilken efter alle kjendte Karakterer tillige de svenske Ichthyologers *Smaakvarff*, *Rh. cardina* (Cuv. *Friis*), ja maaskee endogsaa den skandinavisk-engelske *Rhomb. megastomus* (*Donov.*) vilde blive at optage, tillader jeg mig at knytte en lille Efterskrift.

Kort Tid efter min Meddelelse til Selskabet ankom nemlig *Jon. Couch's* nye Værk over Englands Fiske hertil¹⁾, og i dettes sidste Bind blev jeg ved flere Henvisninger gjort opmærksom paa, at disse Hvarreformers Slægtskabsforhold maatte i England have været underkastet en nøiere Undersøgelse i den allerseneste Tid. Af Citaterne kunde det ikke blot sees, at Dr. *A. Günther* ved det Britiske Museum i sit store Arbeide over dette Museums rige Fiskesamling maatte være rykket frem til Flyndernes Familie, men tillige, at denne Ichthyolog maatte have foretaget flere Grupperinger af de hvarreagtige Flyndre i Slægter og Underslægter. Derimod kunde det ikke sees, hvorledes Grupperingen var udført eller hvorpaa den grundede sig. Kun saa meget var mig klart, at han i Opfattelsen af Slægtskabet mellem de Arter, som her angaae os, maatte være kommen til et ganske andet Resultat, end det jeg havde anseet for det rigtige. Det maatte derfor være mig magtpaaliggende at kunne snarest muligt faae det sidst udkomne Bind af hans Værk til Afbenyttelse, hvilket ogsaa ved vort Universitetsbibliotheks beredvillige Bestræbelser lykkedes mig²⁾.

Af det nævnte Værks fjerde Bind, der bærer paa Titelbladet 1862, sees det nu S. 407—414, at Dr. *Günther* har sondret den middelhavske Ruhvarre, *Rh. unimaculatus* *Risso*, som en egen Hovedslægt: *Phrynorhombus* *Günth.* (p. 414) og stillet denne ligeoverfor en anden Hovedslægt: *Rhombus*, i hvilken han ved Siden af Pighvarren og Slethvarren har beholdt vore tre

¹⁾ *Jonathan Couch.* A history of the fishes of the British Islands, Vol. I. London 1862, Vol. II. 1863, Vol. III. 1864.

²⁾ *Catalogue of the Fishes in the British Museum, by Alb. Günther, M. Dr.* etc. Vol. IV. London 1862.

andre forannævnte Arter, dog som et Slags Underslægter eller Subgenera, *Rhomb. punctatus* (Bl.) (= *hirtus* (Ab.)) som Subgenus *Zeugopterus* Gottsche, *Rh. cardina* Friis — den han for at undgaa Navnforvexling tillægger det nye Artsnavn *Rh. norvegicus* Günth. — og *Rh. megastomus* (Donov.) som Subgenus *Lepidorhombus* Günth. Da dette efter min Opfattelse er den Gruppering, man mindst skulde have ventet sig, naar man har disse fire Arter og de øvrige europæiske Hvarrer enten in natura eller i gode Figurer liggende foran sig, synes den mig at fortjene en nærmere Betragtning. Til at anstille denne føler jeg mig paa Grund af de foregaaende Bemærkninger særlig opfordret, og det saameget mere, som jeg for de to sidste Arters Vedkommende nu seer mig istand til at drage autentiske Exemplarer ind i Sammenligningen og saaledes ikke længere behøver at støtte mig alene paa Figurer. Ved velvillig Imødekommen af Hr. Professor, Dr. *Wahlgrén* ved Universitetet i Lund, har jeg fra dettes zoologiske Museum modtaget til Afbenyttelse i nogen Tid et smukt Exemplar af hver af disse Arter, for hvilken Velvillie jeg her tillader mig at bringe min nævnte Embedsbroder oprigtig Tak.

Naar man nu sammenholder de Mærker, hvorved Dr. *A. Günther* anf. Skr. p. 407 sonderer de tre Artsgrupper eller Underslægter indenfor hans Hovedslægt *Rhombus*:

»1. ventral free from anal; scales none, or small and cycloid:

Rhombus Gottsche

2. ventral free from anal; scales small and ciliated:

Lepidorhombus Günth.

3. ventrals united with anal:

Zeugopterus Gottsche*

saa har det unægteligt Udseende af, at disse Grupper kun kunne holdes ude fra hinanden ved aldeles uvæsentlige Karakterer; den sidste nemlig fra de to første alene ved den i det Foregaaende berørte temmelig uvæsentlige Hudforbindelse imellem Bug- og

Gadfinnens Straaler, de to førstnævnte fra hinanden indbyrdes alene ved Beskaffenheden af Skjællenes bagerste Rand. Arterne, de omslutte, maae følgelig efter disse Skjælnemærker antages at staae hinanden meget nær.

Sammenstiller man derimod Karaktererne for *Rhombus*-slægten i dens Helhed med de Karakterer, som Dr. *Günther* giver for sin nye Hovedslægt: *Phrynorhombus*, til hvilken han alene henfører den middelhavske Ruhvarre, *Rh. unimaculatus* *Risso*, saa bliver Indtrykket af Forskjellighederne ganske vist et andet. Forat lade de angivne Ligheder og Uligheder imellem disse to Slægter træde tydeligere frem for Øiet, har jeg nedenfor stillet samtlige de Led af Dr. *Günthers* Karakteristikker, der lyde ordret eens for begge, i en Pille midt imellem de to Slægtsnavne, de Led derimod, der lyde ueens, har jeg stillet ud til Siderne under de to Slægtsnavne:

Rhombus.

Phrynorhombus.

a. Eyes on the left side.	
b. Mouth wide, the length of the maxillary being more than one-third of that of the head.	
c. Each jaw with a narrow band of villiform teeth, without canines;	
d. <i>vomerine teeth</i> ; none on the palatines.	d. <i>no vomerine</i> or palatine teeth.
e. The dorsal fin commences on the snout;	
f. nearly all the dorsal and anal rays are branched.	
g. <i>Scales none or small.</i>	g. <i>Scales very small, spiny.</i>
h. Gill-membranes scarcely united at the throat;	
i. gill-rakers well developed,	
k. <i>lanceolate.</i>	k. <i>compressed.</i>
l. <i>Branchiostegals seven.</i>	l. <i>Branchiostegals five.</i>

Det sees strax, at Forskjellighederne gaae igjennem fire Led af Slægtsdiagnosen og at de tildels optræde i saadanne Forhold, paa hvilke man ikke sjelden i vor Systematik pleier at begrunde Slægtsforskjel, saasom det ulige Antal af Gjællehudsstraaler og Mangelen eller Tilstedeværelsen af Tænder paa Plougskjærbenet; den mere eller mindre tornede eller utornede Skjælrand og den ringe Forskjel i Formen af Gjællegitterets Stave ere af mere underordnet Natur, den sidste kan ialfald her kun betragtes som blot Artsmærke.

Jeg skal i al Korthed gjennemgaae disse virkelige eller formentlige Forskjelligheder efter den Vigtighed, de have som Slægtsmærker.

Gjællehudsstraalernes Antal er indenfor mange Fiskefamilier meget constant og indenfor Flynderfamilien er allerede eengang tidligere en Slægt bleven væsentligen begrundet paa disse Straalers Tilstedeværelse i et forøget Antal¹⁾, nemlig 8 istedetfor Familiens sædvanlige Antal af 7 (*Hippoglossoides Gottsche* = *Citharus Reinhd sen*). En saa væsentlig Afvigelse, som den *Phrynorhombus* angives at frembyde (5, istedetfor 7), maatte derfor saameget mere faae Betydning og betinge Formens Afsondring i en egen lille Slægt fra de øvrige, hvis virkelig Angivelsen var begrundet i Naturen; men dette kan jeg ikke ansee den for at være. Thi paa to Individuer, som jeg har af denne Fisk, har jeg paa ny talt Straalerne og jeg finder ikke alene 7 paa hver Side, men finder ogsaa disse syv paa selvsamme Maade fordelte og stillede hen ad Tungebenets Sider, som hos de andre Former, nemlig øverst og længst tilbage fire tætstillede, lidt længere nede og fremad to mere fjerntstillede og ind imod Midtlinien en kortere og tyndere. Hvorledes Dr. *Günther* har faaet sit Femtal ud, forstaaer jeg ikke, da han har havt 5 forskellige Individuer til Undersøgelse, men jeg maa dog bemærke, at de fire af disse vare tørrede og udstoppede Exemplarer. Som Kjendsgjeringerne staae for mig, er det en Selvfølge, at jeg

¹⁾ Kgl. D. Videnskabs Naturv. og mathemat. Afhandlinger VII. 1838. S. 130.

ikke i Gjællehudsstraalernes Antal kan see nogensomhelst Forskjel imellem den middelhavske *Rh. unimaculatus* og Kattegattets *Rh. punctatus* (= *hirtus*).

Anderledes forholder det sig med Tandforholdet paa Plougskjærbenet. Hos *Rhomb. punctatus* er der, som de ældre Beskrivelser angive det, Tænder paa den forreste Del af Plougskjærbenet; de ere 10—15 i Antal, paa mit ene Individ næsten alle ligestore, paa mit andet med 5—6 større og fremragende; saaledes har formodentlig Forholdet ogsaa været hos det af *Nilsson* beskrevne Individ, thi han angiver »främst i plogbenet en tvärrad af 4—5 spetsiga tänder«; med større Skjæl kunde man vistnok kalde den mangesidede Flade, hvorpaa Tænderne sidde, »kredsformig«, som Prof. *Krøyer* kalder den; men i denne forskjellige Angivelse kunde man vel have en Antydning af, at Formen og Antallet af Tænderne ikke er eens hos alle Individuer. Paa samme Sted findes der ogsaa en lille men kun af faa Tænder bestaaende Gruppe hos *Rh. cardina* (*Friis*) (= *norvegicus Günth.*) og hos *Rh. megastomus*, men saa smaa hos den første, at jeg var i megen Tvivl om deres Tilstedeværelse, større og noget krummede hos den sidste og fortrinsvis hæftede paa Blindsidens Hælfte. Hos *Rh. unimaculatus* er derimod den hele Vomer jævn og glat og vist med Rette at kalde tandløs. Jeg har allerede i det Foregaaende havt Leilighed til at udtale, at jeg ikke ubetinget i denne Tandløshed kan see en bestemt Antydning af, at Formen bør høre til en anden Slægt end de vomertandede; dertil vilde jeg idetmindste fordre, at denne Afvigelse forenede sig med flere andre ikke uvæsentlige Eiendommeligheder.

Vi komme nu til den angivne Forskjel i Skjæklædningen: »scales none or small« — »scales very small, spiny«. Om Skjællene ere lidt større eller lidt mindre, kan naturligvis ikke betinge nogen Slægtsforskjel, og paa Størrelsen kan der her lægges saa meget mindre Vægt, som det maa være ved Uagtsomhed at Forfatteren er kommen til at kalde Skjællene hos *Rhom-*

bus i det Hele for »small«; Sandheden er jo, at baade hans *Rh. megastomus* Don. og hans *Rhomb. norvegicus* have forholdsvis store Skjæl, ja endog meget store Skjæl¹⁾, og indenfor Indbegrebet af hans *Rhombus* kommer altsaa alle Gradationer af Skjælstørrelser at ligge, endog indtil slet ingen Spor af Skjæl (no scales) — og hertil kan altsaa »meget smaa« Skjæl ingen Modsætning danne. Tillægget »*spiny*« er baade rigtigt og berettiget for *Rhombus unimaculatus* som Art, men er uberettiget som Led i Diagnosen for den derpaa byggede Slægt: *Phrynorhombus*, saafremt der derved skal dannes en Modsætning til det andet Slægtsbegreb: *Rhombus*, da jo ikke allene Skjællene paa den herunder indbefattede *Rh. punctatus* med selv samme Ret ere *spiny*, men ogsaa Skjællene paa *Rh. megastomus* og *Rh. norvegicus* have Fremstaaenheder af samme Art, om de end ere lavere, saa at Skjællene i Artbeskrivelsen kun ere blevne kaldte »*ciliated*«. Skjællenes Beskaffenhed knytter tydelig nok Indholdet af *Günthers* tvende Underslægter under *Rhombus* til hans Hovedslægt *Phrynorhombus*, og netop dette Forhold var jo ogsaa tidligere blevet benyttet til en Forening af alle tre Smaagrupperes Indhold i een Slægt (see foran S. 98).

Dr. *Günthers* Udtryk i den korte Beskrivelse af *Rh. punctatus*: »scales rudimentary, but each scale provided with some spines, so that the surface of the whole coloured side is very rough« vidner forresten allerede tydelig nok om, at det ikke er som Modsætning til Forholdet hos *Rhombus* at Ordet »*spiny*« er kommet ind i Slægtskarakteren for *Phrynorhombus*.

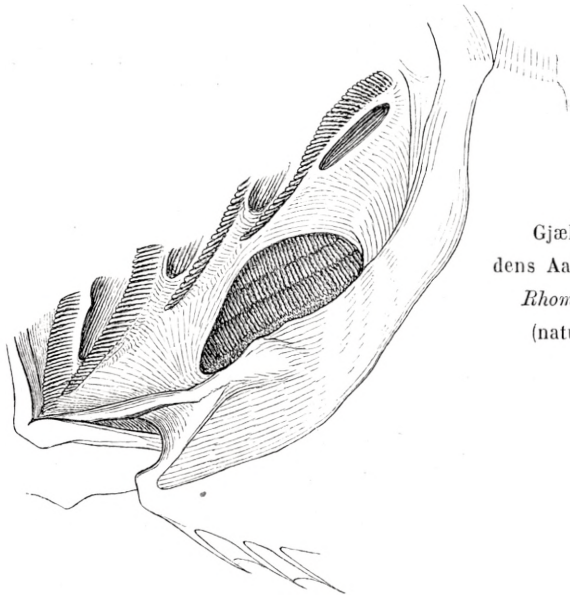
Saaledes staaer der kun tilbage den ikke meget tydeligt udtalte og ialfald meget underordnede Forskjæl i Formen og Antallet af Gjællegitterets Stave, men ved at lægge disse Partier af *Rh. punctatus* og *Rh. unimaculatus* ved Siden af hinanden, kan man

¹⁾ I Beskrivelsen af *Pleuronectes cardina* siger *Sundevall* udtrykkelig: »Fjäl- len äro således större än på någon annan skandinavisk art (af *Pleuronectes*) och ordnade i regelbundna rader.« S. 201.

paa ingen Maade faae større Uligheder frem, end dem vi som oftest see endog ved meget nærstaaende Arter af samme Slægt.

Udbyttet af disse Betragtninger over de af Dr. *Günther* anførte virkelige eller formentlige Forskjel kan for mig kun blive dette, at Dr. *Günther* ikke har ladet Grændselinien imellem Hovedgrupperne falde paa det rette Sted, men at det vilde være langt naturligere at forene hans tvende Underslægter af *Rhombus* med hans Slægt *Phrynorhombus* til eet større Hele. Saafremt Gjællehulens Mellemvæg er gjennebrudt hos *Rh. norvegicus* og hos *Rh. megastomus*, vil en saadan Sammenstilling, efter min Mening, endog være aldeles uundgaaelig. Det var mig derfor vigtigt at kjende Gjællehulens Forhold hos disse to Arter. Ved den ovennævnte velvillige Imødekommen fra Lunds Universitetsmuseum kan jeg nu meddele, at et 8^{cm} (3 Tommer) langt

Fig. D.

Gjællehulevæggen med
dens Aabning hos
Rhombus megastomus.
(naturlig Størrelse).

Exemplar af *Rh. norvegicus* har Mellemvæggen gjennebrudt med et 6^{mm} stort Hul, af omtrent den Figur, som Træsnittet B viser, og et 18 Tommer langt Exemplar af *Rh. megastomus* har til min endnu større Overraskelse den samme Bygning og et 26^{mm} langt Hul i Væggen. See Fig. D.

Saa bestemt jeg ifølge disse Overensstemmelser maa holde fast paa, at den af mig foreslaaede Sammenstilling af Formerne er den naturligere og altsaa den rigtigere, saa villig er jeg til at indrømme, at det nuværende Indhold af denne Hovedslægt *Zeugopterus* efter ikke aldeles uvæsentlige ydre og indre Mærker kan sondres i Underslægter, f. Ex.:

Zeugopterus *Gottsche* (sensu latiore conf. p. 103).

- a) pinna ventrali cum pinna anali conjuncta,
 appendicibus pyloricis nullis

Zeugopterus *Gotts.* s. strict.

- b) pinnis ventralibus et anali disjunctis,
 appendicibus pyloricis,
 dentibus vomerinis nullis

Phrynorhombus *Günth.*

dentibus vomerinis

Lepidorhombus *Günth.*

Hvorvidt Opstillingen af disse Underslægter imidlertid vil have nogen videnskabelig Betydning eller ikke, vil især være afhængigt af, hvorledes nye Arter af samme almindelige Bygning ville stille sig til de nu bekjendte fire Arter.

Hr. Prof. *Holten* meddelte følgende Bemærkninger om *Vindenes Forhold til Temperaturen, og til Luftrykket, samt om Dove's Drejningslov.* (Fortsættelse af Afhandlingen i November 1864).

Vindens Forhold til Temperaturen.

Vindens Indflydelse paa Temperaturen kan opfattes paa forskjellige Maader. Deels kan man nemlig for hver Tidsafdeling bestemme de Middelterperaturer, som have ledsaget de forskjellige Vinde, deels kan man betragte Temperaturen som afhængig af den herskende Vind eller Vindens Middeltretning, og det er denne sidste Undersøgelse vi ville anstille først.

Med Udelukkelse af de Maaneder, for hvilke Iagttagelserne vare altfor mangelfulde, har jeg sammenstillet dem alle i Klasser efter Vindens Middeltretning, angivet efter de otte Hovedvinde, og da bestemt Middeltallet af de til samme Klasse henhørende Maaneders Middelterperaturer. Resultaterne meddeles i følgende Tabel, ved hvilken der dog er at bemærke, at for de sjeldnere indtræffende Middeltretninger hænder det, at der kun er indtruffet eet Tilfælde, bemærket i Tabellen med *, eller to, bemærket ved †, saa at Resultaterne for disse Vindretninger ikke ere meget paa-lidelige.

	N.	NO.	Ø.	SO.	S.	SV.	V.	SV.	Med.
Januar .	-1,61*		-2,52	-2,52	-0,65	0,18	-0,12	-1,75†	-0,74
Februar	-5,10*	-5,15†	-1,48†	-0,81	0,17	0,25	0,15	-2,45	-0,55
Marts . .	-4,26*	0,15	-0,72	0,22	1,05	1,75	2,10	0,99	0,97
April . .	4,04	5,57	5,86	4,68	5,20	5,15	5,89	4,12	4,42
Mai . . .	9,26	8,56	8,56	8,26	9,21	8,75	8,61	9,27	8,75
Juni . . .	10,66	10,91†		12,61	12,82	12,55	11,81	12,70	12,25
Juli . . .	14,22†	16,10*		14,01†	14,58	15,47	15,45	15,81	15,51
August .	16,59*		14,86	14,97	14,09	15,02	12,58	15,85	15,51
Septbr. .	9,85	10,22*	10,64	10,54	11,14	10,80	10,45	14,19	10,46
Octbr. . .	5,92†	4,80*		7,55	7,41	7,05	6,85		7,05
Novbr. .	2,97*		1,85	2,99	3,60	3,21	2,77	0,81*	5,22
Decbr. .		-2,25	-1,22	-0,50	-0,11	1,95	1,62		0,92
Vinter . .	-5,55	-5,69	-1,92	-1,07	-0,25	0,97	0,54	-2,21	-0,12
Vaar . . .	5,26	4,04	4,71	4,68	5,66	5,53	4,15	5,29	4,75
Sommer .	15,92	12,64	14,86	15,71	14,12	15,05	12,65	15,54	12,74
Høst . . .	7,18	7,51	6,24	5,95	7,15	6,84	7,81	7,84	6,95
Aar . . .	6,89	4,12	5,97	4,58	6,51	6,67	7,56	6,60	6,51

De i Rækken tilhøre anførte Middeltemperaturer ere ud-
 dragne af de til denne Beregning anvendte Maaneder. For det
 meste falde Maxima og Minima af de forskjellige Vindretning-
 ers Middeltemperaturer sammen med Temperaturens Maxima og
 Minima i Aarets Løb; kun synes det at NO og NV have Mini-
 mum i Februar, SO og NV Max. i August. De varmeste og
 koldeste herskende Vinde falde altsaa saaledes.

	Koldest.	Varmest.
Januar	Ø?	SV
Februar	NO	SV
Marts	N	V
April	NO	S
Mai	SO	S (NV?)
Juni	N	S
Juli	V	S (NO)?
August	V	SO (N?)
September	N	S
October	N	SO
November	Ø	S
December	NO?	SV.
Vinter	NO	SV
Vaar	NO	S
Sommer	NO, V.	Ø
Høst	SO	V
Aar	Ø	V.

Den Opvarmning, den herskende Vind giver, findes ved For-
 skjellen imellem Vindens Middeltemperatur og Middeltemperaturen
 for det hele Tidsrum. Følgende Tabel angiver Opvarmningen.

	N.	NO.	Ø.	SO.	S.	SV.	V.	NV.
Januar . .	-0,89'		-1,78	-1,78	0,99	0,92	0,62	-1,01†
Februar . .	-4,75*	-4,79†	-1,13†	-0,46	0,52	0,58	0,48	2,08
Marts . . .	-5,23*	-0,84	-1,69	-0,75	0,04	0,76	1,15	0,02
April . . .	-0,58	-1,04	-0,56	0,26	0,78	0,71	-0,53	-0,50
Mai	0,53	-0,37	-0,16	-0,47	0,48	0,00	-0,12	0,56†
Juni	-1,57	-1,32†		0,38	0,59	0,50	-0,42	0,47
Juli	0,71†	2,59*		0,50†	1,07	-0,04	-0,08	0,31
August . . .	2,28*		1,55	1,66	0,78	0,29	-0,72	0,52
Septbr. . .	-0,63	-0,24*	0,18	0,08	0,68	0,34	-0,01	-0,27
Octbr. . . .	-3,13†	-2,25*		0,50	0,56	-0,02	-0,22	
Novbr. . . .	-0,25*		-1,37	-0,23	0,58	-0,01	-0,45	-2,41*
Decbr. . . .		-3,15†	-2,14	-1,22	-1,05	1,01	0,70	
Vinter . . .	-3,23	-3,57	-1,80	-0,95	-0,13	1,09	0,66	-2,33
Vaar	0,51	-0,71	-0,04	-0,07	0,91	0,58	-0,62	-1,46
Sommer . . .	1,18	-0,10	2,12	0,97	1,58	0,51	-0,09	0,60
Høst	1,23	0,56	-0,71	-1,02	0,18	-0,14	0,86	0,89
Aar	0,58	-2,19	-2,34	-1,93	0,00	0,36	1,25	0,29

Ved at sammenligne Resultaterne for de enkelte Maaneder med dem for Aarstiderne viser der sig en Besynderlighed, idet f. Ex. V og NV i September, October og November ere opførte som afkjølede Vinde, medens de i Høsten optræde som varmende. Denne tilsyneladende Anomalie hidrører derfra, at disse Vinde er langt hyppigere som herskende i September end i de to andre Maaneder, og det forstaaes da let at de, skjøndt afkjølede i denne Maaned maae faae en Temperatur, der ligger høiere end Høstens. For at hæve denne og flere lignende Modsigelser har jeg opstillet følgende Tabel, der for Aarstiderne og hele Aaret angive Vindens opvarmende Indflydelse, funden ved at tage Middeltal af Tallene i ovenstaaende Tabel.

Vinter	-2,81	-3,97	-1,68	-1,15	-0,14	0,84	0,60	-1,03
Vaar	-1,69	-0,75	-0,80	-0,32	0,43	0,49	0,16	0,09
Sommer	0,47	0,42	0,52	0,85	0,81	-0,01	-0,41	0,43
Høst	-1,34	-0,85	-0,40	0,12	0,47	0,10	-0,23	-0,80
Aar	-1,34	-1,28	-0,59	-0,12	0,39	0,30	0,03	-0,33

Herefter kan man da classificere Vindene saaledes:

	Opvarmende.	Afkjølende.
Januar	S—V	NV—SO
Februar	S—V	NV—SO
Marts	S—NV	N—SO
April	SO—SV	V—Ø
Mai	S og NV—N . NO—SO og V	
Juni	SO—SV og NV . N—NO og V	
Juli	NV—S	SV—V
August	NV—S	SV—V
September	Ø—SV	V—NO
October	SO—S	SV—NO
November	S	SV—SO
December	SV—V	NO—S
Vinter	SV—V	NV—S
Vaar	S—NV	N—SO
Sommer	NV—S	SV—V
Høst	SO—SV	V—Ø
Aar	S—V	NV—SO.

Nogen sikker Lov for Temperaturens Afhængighed af Vindretningen kan man imidlertid ikke vente at opnaae ved denne Sammenstilling, da nogle Vindretninger slet ikke optræde som herskende, andre kun yderst sjældent, og de, der afvige betydeligt fra den almindelige Middelretning, ere i saa ringe Grad overveiende, at man neppe kan sige at Maaneden just har antaget den til denne Retning svarende Temperatur.

For at komme til et mere tilfredsstillende Resultat har jeg derfor for hver Maaned bestemt Middeltemperaturen svarende til enhver af de otte Vinde; men her indtraf det ubehagelige Tilfælde, at det kun var om Middagen at Observationstiden for Vind og Temperatur faldt sammen, og det var altsaa kun disse Observationer, jeg kunde benytte. Jeg har fremdeles indskrænket mig til at benytte de forhaanden værende Iagttagelser fra 1831 af, da det væsentlig er siden den Tid, bedre Instrumenter ere blevne

anvendte og Iagttagelserne anstillede til de bestemte Klokket. Der forelaae altsaa Middagsobservationer fra 29 Aar (Vindiagttagelserne for 34 og 36—38 mangle), hvilket giver omtrent 900 Iagttagelser for hver Maaned. Fremgangsmaaden var da simpel nok, idet jeg kun behøvede at optegne Vindretningen for hver Middag og ligefor den optegne den i botanisk Have iagttagne Middagstemperatur. Efter den saaledes dannede Liste uddrog jeg for hver Maaned Middeltemperaturen for enhver af de otte Vinde og af denne og Middeltemperaturen for alle Iagttagelser i samme Maaned fandtes derpaa Forskjellen imellem Middeltemperaturen af de enkelte Vinde og den almindelige Middeltemperatur. Følgende Tabel meddeler de saaledes fundne Resultater.

Tabel over Forskjellen imellem Middeltemperaturerne for de otte Vinde og den almindelige Middeltemperatur.

	N.	NO	O.	SO.	S.	SV.	V.	NV.
Januar .	- 1,12	- 2,21	- 1,47	- 0,65	0,17	0,98	1,37	0,95
Februar .	- 1,53	- 3,46	- 1,84	- 0,49	0,57	0,93	1,78	0,90
Marts . .	- 1,28	- 1,82	- 0,91	- 0,42	0,66	0,66	1,20	0,61
April . .	- 0,85	- 0,61	- 0,21	- 0,19	0,57	0,32	0,40	0,23
Mai . . .	- 0,49	- 0,95	- 0,01	0,59	0,94	0,46	- 0,61	- 0,60
Juni . . .	0,28	0,60	0,49	1,13	1,05	- 0,07	- 1,25	- 0,63
Juli . . .	0,95	1,67	1,90	1,82	1,22	- 0,45	- 1,26	- 1,19
August .	- 0,09	0,51	1,72	1,56	0,52	- 0,58	- 1,05	- 0,24
Septbr. .	- 1,25	- 0,95	- 0,17	1,17	0,52	- 0,25	0,22	- 0,54
Octbr. .	- 0,65	- 1,95	- 1,45	0,21	0,29	0,56	0,56	0,15
Novbr. .	- 1,19	- 1,96	- 1,64	0,08	0,58	0,96	0,72	0,03
Decbr. .	- 1,70	- 1,84	- 1,78	1,28	0,61	1,25	1,11	0,28

Ifølge denne Tabel er NO den koldeste Vind fra October til Marts, N i April, Ø i Mai, med et andet Minimum ved V, V i Juni til August og N i September. Den varmeste Vind er V i Januar til Marts, S i April og Mai, SO i Juni, Ø i Juli og August, SO i September, SV i October og December. Varmefordelingen i Horizonten dreier sig altsaa i Aarets Løb frem og tilbage, temmelig vel overensstemmende med vor Beliggenhed imod Atlanterhavet og det store Fastland.

Forskjellen imellem den varmeste og koldeste Vinds Middeltemperatur findes for de forskjellige Maaneder saaledes:

Januar	3,58
Februar	5,24
Marts	3,02
April	1,40
Mai	1,87
Juni	2,38
Juli	3,16
August	2,77
September	2,42
October	2,51
November	2,92
December	3,07.

Foranderligheden i Temperatur er mindst i April, men har endnu et Minimum i September; den er størst i Februar med endnu et Maximum i Juli. Det forekommer mig sandsynligt at den ringe Forskjel i April, Mai og September maa staae i Forbindelse med den mere ligelige Fordeling af Vindene i disse Maaneder, navnlig med Vindens Ustadighed, der forhindrer Luften fra ganske at antage den til den for Øieblikket blæsende Vind svarende Temperatur.

Vil man nu antage, at Afvigelserne fra Middelterperaturen i et helt Døgn ere de samme som om Middagen, hvilket jo rigtignok ingenlunde er godtgjort, findes Middelterperaturerne for de forskjellige Vinde let nok. De ere anførte i den følgende Tabel.

Tabel over Vindenes Middelterperaturer.

	N.	NO.	O.	SO.	S.	SV.	V.	NV.
Januar .	— 2,09	— 3,18	— 2,44	— 1,62	— 0,80	0,01	0,40	— 0,04
Februar	— 1,98	— 4,11	— 2,49	— 1,44	— 0,28	0,28	1,13	0,25
Marts . .	— 0,51	— 1,05	— 0,14	0,55	1,43	1,43	1,97	1,58
April . .	3,61	1,85	9,23	4,25	5,01	4,76	4,84	4,67
Mai . . .	8,26	7,82	8,74	9,54	9,69	9,21	8,14	8,15
Juni . . .	12,65	12,97	12,86	13,50	13,40	12,50	11,12	11,74
Juli . . .	14,81	15,53	15,76	15,68	15,08	13,41	12,60	12,67
August .	15,57	15,97	15,18	14,82	13,98	12,88	12,41	13,22
Septbr. .	9,51	9,81	10,59	11,95	11,08	10,51	10,98	10,42
Octbr. .	6,59	5,09	5,59	7,25	7,53	7,60	7,60	7,19
Novbr. .	1,84	1,07	1,59	3,11	3,41	3,99	3,75	3,06
Decbr. .	— 0,98	— 1,12	— 1,06	— 0,56	1,53	1,95	1,83	1,00

Det sees af denne Tabel, at de fleste Vinde have lavest Varmegrad i Januar, høiest i Juli overensstemmende med Maanedernes Middelterperaturer; men undtagne herfra ere dog Ø og NO, der have Minimum i Februar, og NV, der har Maximum i August. Den følelige Kulde af den i Mai og Juni pludseligt indbrydende og i Juli ofte længe fortsatte V og NV viser sig tydeligt i denne Tabel. Jeg skal endnu blot tilføie den Bemærkning, at den almindelige Talemaade: »Naar det fryser med Sønden, fryser Tappen i Tønden«, synes at mangle enhver Berettigelse. Ikke alene seer man Intet dertil i Tabellen, men heller ikke i de enkelte Iagttagelser fremtræder der stærke Kuldegrader med Søndenvind, som Tilfældet maatte være, naar Sagen skulde have sin Rigtighed.

Da det nu var mig om at gjøre at foretage en lignende Interpolation for Varmegradens Fordeling paa de forskjellige Punkter af Horizonen, som den, jeg tidligere har meddeelt for Vindens Hyppighed og Styrke*), maatte jeg først multiplicere Afgivelserne fra Middelterperaturen med den paa anførte Sted meddelte Hyppighed af de forskjellige Vinde. Det derved dannede Product kan da siges at angive den Varmemængde, som tilføres Luften af de forskjellige Vinde. Nedenstaaende Tabel meddeler disse Størrelser.

Tabel over de af de forskjellige Vinde tilførte Varmemængder.

	N.	NO.	O.	SO.	S.	SV.	V.	NV.
Januar .	- 6,12	-18,65	-16,85	-9,95	2,41	20,71	19,15	9,14
Februar	- 9,27	-29,69	-17,84	-6,05	5,26	19,55	27,73	10,37
Marts . .	-10,85	-16,54	-11,87	-5,56	7,73	11,01	17,66	8,27
April . .	- 7,13	- 5,85	- 2,76	-3,05	7,10	4,14	5,15	3,08
Mai . . .	- 4,01	- 7,76	- 0,19	9,90	11,56	6,28	- 7,52	- 8,27
Juni . . .	2,02	3,85	4,05	15,78	12,85	- 1,06	-23,67	-11,82
Juli . . .	6,66	9,58	12,08	17,09	14,26	- 8,34	-27,56	-25,59
August .	- 0,58	2,52	11,17	16,27	7,02	-11,66	-20,71	- 3,98
Septbr. .	- 7,84	- 6,05	- 1,59	17,23	4,55	- 4,68	3,56	- 5,05
Octbr. .	- 5,36	-10,96	-15,34	3,45	4,54	12,07	7,90	1,66
Novbr. .	- 5,89	-16,92	-17,99	1,05	5,51	23,22	10,75	0,28
Decbr. .	- 8,05	-14,02	-18,86	-17,11	8,50	29,32	17,55	2,82

*) Oversigterne, November 1864.

Af disse Størrelser har jeg derpaa beregnet Constanterne i Formlen

$$v = a_1 \sin(\alpha + b_1) + a_2 \sin(2\alpha + b_2) + a_3 \sin(3\alpha + b_3) + a_4 \sin(4\alpha + b_4)$$

og af disse atter Constanterne i den tilsvarende Formel

$$V = A_1 \sin(\alpha + b_1) + A_2 \sin(2\alpha + b_2) + \dots$$

hvor $A_i = \frac{ia_2}{2 \sin \frac{i\pi}{8}}$, saaledes at Vda er den Opvarmnings-

mængde som tilføres Vinden fra Azimuth α . Constanterne havde de i følgende Tabel opførte Værdier.

Efter den saaledes bestemte Formel har jeg beregnet Opvarmningsmængde

	N.			NO.					
	0	10	20	30	40	50	60	70	80
Januar .	-7,96	-13,03	-17,56	-21,25	-23,92	-25,46	-25,86	-25,28	-23,82
Februar	-10,88	-18,71	-26,97	-34,56	-39,63	-41,50	-39,37	-34,58	-28,32
Marts . .	-14,70	-18,50	-21,15	-22,38	-22,35	-21,26	-19,50	-17,61	-15,05
April . .	-10,50	-11,94	-12,07	-10,95	-8,50	-6,34	-4,04	-2,54	-2,25
Mai . . .	-4,59	-5,56	-7,36	-9,22	-10,54	-10,87	-9,91	-7,66	-4,31
Juni . . .	2,98	4,58	5,36	5,89	5,73	4,88	3,68	2,79	2,74
Juli . . .	11,20	15,31	16,22	14,84	12,47	10,74	10,44	11,45	12,45
August .	-1,94	-1,82	-1,50	-0,18	1,89	4,52	6,81	9,28	11,78
Septbr. .	-10,35	-8,33	-6,75	-6,17	-6,76	-8,17	-9,51	-9,76	-7,97
Octbr. .	-4,54	-5,37	-6,45	-8,34	-11,49	-15,73	-20,16	-23,52	-24,41
Novbr. .	-7,55	-10,04	-12,65	-15,78	-19,63	-23,86	-27,63	-29,74	-29,08
Decbr. .	-10,72	-13,22	-15,16	16,54	-17,57	-18,50	-19,57	-20,95	-22,58
Aar . . .	-5,78	-7,24	-8,84	-10,59	-11,67	-12,63	-12,88	-12,35	-10,90

	S.			SV.					
	180	190	200	210	220	230	240	250	260
Januar .	2,40	8,71	15,38	21,53	26,38	29,40	30,38	29,78	27,46
Februar	6,90	10,47	13,91	17,88	22,39	27,46	32,49	36,56	38,52
Marts . .	11,06	12,58	12,87	12,76	12,95	14,00	16,16	19,05	22,05
April . .	10,42	11,12	10,13	8,01	5,07	3,76	3,02	3,56	4,47
Mai . . .	15,55	14,80	14,18	12,78	10,42	6,99	2,71	-2,04	-6,69
Juni . . .	16,04	15,08	12,82	9,19	5,59	-4,00	-12,96	-21,85	-29,08
Juli . . .	19,90	14,77	7,92	0,19	-7,69	-14,87	-21,10	-26,71	-31,67
August .	9,34	4,86	-0,16	-5,74	-11,91	-18,26	-24,01	-28,20	-29,86
Septbr. .	5,01	-1,93	-6,87	-9,03	-8,46	-5,73	-1,85	1,02	4,89
Octbr. .	4,58	5,55	8,21	12,06	15,63	17,75	17,80	15,96	12,95
Novbr. .	4,75	9,86	17,27	25,06	31,09	34,64	32,07	26,96	19,88
Decbr. .	11,04	20,84	29,38	33,74	39,25	39,74	37,53	33,27	27,88
Aar . . .	9,73	10,54	11,25	11,70	11,56	10,91	9,35	7,28	5,06

	A_1	A_2	A_3	A_4	b_1	b_2	b_3	b_4
Januar	26,51	2,54	3,19	0,66	197°	295°	133°	270°
Februar	52,71	7,09	5,54	2,92	202°	224°	96°	90°
Marts	21,45	4,55	3,54	1,52	206°	226°	95°	90°
April	8,51	1,14	4,99	0,92	222°	258°	254°	90°
Mai	13,06	5,50	3,40	0,08	285°	102°	121°	270°
Juni	18,24	12,19	1,81	2,58	353°	89°	148°	270°
Juli	27,78	15,15	3,52	2,68	544°	78°	78°	90°
August	18,90	9,45	3,55	1,56	548°	143°	204°	270°
September	10,04	8,52	8,28	0,74	288°	193°	15°	270°
October	15,11	3,55	5,14	5,12	214°	115°	49°	270°
November	22,89	2,99	7,12	5,82	215°	54°	87°	270°
December	28,82	10,48	5,58	0,46	202°	177°	180°	270°

or hver tiende Grad af Horizonten; Resultaterne findes i følgende Tabel.

O.			SO.					
90	100	110	120	130	140	150	160	170
-21,80	-19,54	-17,52	-15,38	-13,68	-12,00	-9,95	-7,02	-2,95
-22,09	-17,00	-15,42	-11,07	-9,18	-7,05	-4,20	-0,61	3,13
-14,99	-14,51	-15,57	-12,08	-9,54	-5,75	-1,04	3,85	8,08
-3,06	-3,85	-6,18	-6,90	-6,16	-3,77	-0,07	4,15	7,94
-0,55	5,75	7,46	10,45	12,57	13,88	14,54	14,86	15,00
4,14	6,98	10,75	14,60	17,70	19,49	19,87	19,18	18,00
15,75	17,74	19,19	20,22	21,55	22,49	25,46	25,92	22,91
14,56	16,98	19,56	21,15	22,44	21,97	19,72	16,92	15,40
-3,75	2,67	10,32	17,66	25,17	25,58	24,41	19,71	12,77
-22,08	-16,65	-9,20	-1,54	4,59	8,01	8,70	7,21	5,29
-25,20	-18,58	-10,60	-3,19	2,06	4,55	4,14	2,95	2,59
-24,58	-25,96	-26,95	-26,81	-25,12	-21,51	-15,82	-8,16	1,04
-8,62	-5,65	-2,50	0,59	3,55	5,48	6,98	8,08	8,95

V.			NV.					
270	280	290	300	310	320	330	340	350
24,72	21,82	19,06	16,42	15,68	10,54	6,75	2,28	-2,73
57,75	54,20	28,56	21,91	15,46	9,91	5,24	0,67	-4,57
25,91	24,27	22,65	19,06	14,00	8,03	1,74	-4,55	-9,52
6,82	8,19	8,76	8,00	5,98	2,91	-0,75	-4,55	-7,92
-10,59	-15,25	-14,52	-15,85	-12,15	-9,70	-7,18	-5,20	-4,24
-53,28	-53,72	-50,55	-24,92	-18,06	-11,57	-5,85	-1,76	1,06
-36,17	-59,67	-41,49	-40,64	-36,21	-28,43	-18,16	-6,78	4,53
-28,76	-24,78	-18,80	-12,09	-5,50	-1,11	0,60	0,92	0,00
5,49	5,53	2,78	-1,58	-5,15	-8,88	-11,47	-12,49	-12,05
9,76	7,11	5,28	4,06	2,99	1,69	-0,06	-1,81	-5,59
12,72	6,98	5,54	1,55	0,84	0,25	-0,94	-2,79	-5,11
22,22	16,94	12,59	8,55	5,16	1,99	-1,22	-4,50	-7,74
2,89	1,12	-0,19	-1,11	-1,58	-2,02	-2,61	-5,56	-4,52

Af disse Tal, som jeg ikke har villet undlade at meddele, da de angive den Indflydelse, de forskjellige Vinde have paa Opvarmningen saavel ved deres Hyppighed som ved deres Temperatur, har jeg atter beregnet Forskjellen mellem Vindenes

	N.			NO.					
	0	10	20	30	40	50	60	70	80
Januar .	-1,51	-2,09	-2,38	-2,55	-2,26	-2,19	-2,13	-2,04	-1,85
Februar	-1,54	-2,54	-3,10	-3,51	-3,64	-3,58	-3,54	-3,01	-2,46
Marts . .	-1,46	-2,04	-2,55	-2,28	-2,05	-1,75	-1,44	-1,20	-0,96
April . .	-0,98	-1,19	-1,19	-1,01	-0,70	-0,49	-0,29	-0,17	-0,14
Mai . . .	-0,45	-0,67	-0,93	-1,10	-1,10	-0,97	-0,77	-0,52	-0,26
Juni . . .	0,56	0,67	0,86	0,86	0,75	0,56	0,40	0,50	0,29
Juli . . .	1,55	2,76	3,05	2,42	1,75	1,54	1,57	1,44	1,64
August .	-0,27	-0,52	-0,29	-0,05	0,50	0,65	1,03	1,45	1,76
Septbr. .	-1,47	-1,42	-1,14	-0,91	-0,86	-0,94	-1,04	-1,02	-0,78
Octbr. .	-0,79	-1,10	-1,28	-1,45	-1,70	-2,06	-2,40	-2,55	-2,26
Novbr. .	-1,55	-1,65	-1,69	-1,70	-1,81	-2,02	-2,26	-2,42	-2,58
Decbr. .	-2,12	-2,70	-2,52	-2,14	-1,87	-1,74	-1,74	-1,80	-1,87
Aar . . .	-0,76	-1,07	-1,26	-1,50	-1,27	-1,25	-1,20	-1,10	-0,92

	S.			SV.					
	180	190	200	210	220	230	240	250	260
Januar .	0,14	0,44	0,67	0,85	0,90	1,05	1,15	1,26	1,56
Februar	0,41	0,55	0,61	0,69	0,80	0,98	1,21	1,54	1,91
Marts . .	0,78	0,80	0,72	0,65	0,60	0,65	0,75	0,95	1,15
April . .	0,68	0,74	0,66	0,50	0,51	0,22	0,18	0,22	0,28
Mai . . .	1,04	0,97	0,88	0,74	0,58	0,59	0,16	-0,15	-0,45
Juni . . .	1,05	0,94	0,75	0,44	0,18	-0,19	-0,60	-0,99	-1,28
Juli . . .	1,59	0,92	0,45	0,01	-0,54	-0,64	-0,82	-1,02	-1,17
August .	0,57	0,27	-0,01	-0,24	-0,46	-0,68	-0,89	-1,07	-1,17
Septbr. .	0,51	-0,11	-0,54	-0,40	-0,55	-0,25	-0,08	0,05	0,25
Octbr. .	0,25	0,26	0,54	0,45	0,54	0,61	0,66	0,67	0,65
Novbr. .	0,28	0,44	0,69	0,85	0,96	1,06	1,04	0,99	0,89
Decbr. .	0,68	1,06	1,21	1,24	1,24	1,22	1,22	1,22	1,21
Aar . . .	0,61	0,59	0,55	0,51	0,47	0,45	0,58	0,52	0,24

Temperatur og den almindelige Middeltemperatur, ved at dividere de ovenstaaende Tal med de enkelte Vindes Hyppighed. Disse Afvigelser findes opførte i følgende Tabel.

O.			SO.					
90	100	110	120	130	140	150	160	170
-1,56	-1,24	-0,97	-0,79	-0,67	-0,60	-0,54	-0,41	-0,18
-1,85	-1,32	-0,95	-0,72	-0,57	-0,43	-0,27	-0,04	0,20
-0,90	-0,82	-0,75	-0,68	-0,55	-0,36	-0,07	0,28	0,60
-0,18	-0,21	-0,31	-0,33	-0,30	-0,19	0,00	0,24	0,49
-0,02	0,18	0,34	0,46	0,56	0,65	0,75	0,86	0,96
0,41	0,62	0,84	1,01	1,13	1,20	1,23	1,22	1,17
2,01	2,02	2,05	1,89	1,79	1,78	1,82	1,84	1,71
1,89	1,82	1,67	1,54	1,46	1,36	1,22	1,07	0,85
-0,52	0,20	0,64	0,96	1,18	1,31	1,31	1,14	0,78
-1,70	-1,05	-0,49	-0,07	0,21	0,37	0,42	0,38	0,29
-1,87	-1,24	-0,63	-0,18	0,11	0,24	0,25	0,19	0,17
-1,86	-1,77	-1,65	-1,52	-1,40	-1,25	-1,00	-0,56	0,07
-0,67	-0,40	-0,16	0,03	0,18	0,31	0,41	0,50	0,57

V.			NV.					
270	280	290	300	310	320	330	340	350
1,45	1,46	1,36	1,20	1,03	0,85	0,63	0,26	-0,39
2,07	1,95	1,71	1,35	0,99	0,68	0,41	0,06	-0,47
1,32	1,36	1,26	1,04	0,77	0,46	0,11	-0,31	-0,84
0,42	0,48	0,49	0,44	0,33	0,17	-0,05	-0,32	-0,65
-0,70	-0,84	-0,86	-0,78	-0,66	-0,54	-0,43	-0,36	-0,36
-1,39	-1,33	-1,16	-0,93	-0,70	-0,49	-0,30	-0,11	0,09
-1,30	-1,38	-1,40	-1,38	-1,30	-1,15	-0,90	-0,44	0,42
-1,16	-1,01	-0,76	-0,49	-0,24	-0,05	0,03	0,07	0,00
0,28	0,27	0,14	-0,08	-0,25	-0,48	-0,72	-0,99	-1,28
0,58	0,47	0,37	0,28	0,21	0,12	0,00	-0,18	-0,45
0,71	0,48	0,26	0,13	0,08	0,02	-0,11	-0,39	-0,86
1,16	1,02	0,82	0,58	0,37	0,15	-0,11	-0,53	-1,22
0,15	0,06	-0,01	-0,06	-0,09	-0,12	-0,18	-0,28	-0,46

Varmefordelingen i Horizonten faaer man lettest et Overblik over ved at dele Horizonten i en kold og en varm Deel. Den varme Afdeling faaer da i de forskjellige Maaneder følgende Beliggenhed og Udstrækning.

Hele Aaret	118°—289°	OSO—VNV
Januar . . .	176°—344°	S—NNV
Februar . . .	162°—341°	SSO—NNV
Marts	152°—333°	SSO—NNV
April	150°—328°	SSO—NNV
Mai	91°—246°	Ø—VSV
Juni	345°—225°	NNV—SV
Juli	345°—210°	NNV—SSV
August . . .	31°—200°	NNO—SSV (og 326—350, NV—NNV)
September	96°—187°	Ø—S (og 246—296, VSV—NNV)
October . . .	122°—330°	OSO—NNV
November	126°—322°	SO—NV
December	169°—326°	S—NV.

Det vil heraf sees, at den varme Deel af Horizonten, som for hele Aaret udgjør omtrent den sydlige Halvdeel, dog vendt noget imod Vest, i Aarets Løb udfører en betydelig Dreining frem og tilbage, saaledes at den i Sommermaanederne indtager en Stilling, som næsten er modsat den, den indtager i Vintermaanederne; men denne Dreining viser sig endnu tydeligere, naar man hefter Tanken ved Midtpunktet af Horizontens varme Bue. Dette har følgende Beliggenhed.

Hele Aaret . .	203° . .	SSV
Januar	260°	V
Februar	251°	VSV
Marts	242°	VSV
April	239°	VSV
Mai	168°	SSO
Juni	105°	OSO
Juli	97°	Ø

August 115° . . OSO og 338° . . NNV
 September . . 141° SO og 271° V
 October 226° SV
 November . . . 224° SV
 December . . . 247° VSV.

Midtpunktet af Varmebuen ligger altsaa bestandigt i den sydlige Deel af Horizonten, indtager den vestligste Stilling i Januar, den østligste i Juli og bevæger sig temmeligt regelmæssigt fra den ene af disse Stillinger til den anden, dog saaledes at Bevægelsen er størst i den varme Deel af Aaret. Man vil tillige see, at der i August dukker en mindre Varmebue frem ved NNV, i September voxer den og gaaer imod Syd og løber i October sammen med den sydøstlige Deel af Buen.

Paa Figurtavlen ved Slutningen af Afhandlingen er Varmefordelingen angivet ved Konstruktion, idet Ordinaterne til de fuldt optrukne Linier angive de i ovenstaaende Tabel opførte Tal. Efter disse Curver ere følgende Maxima og Minima bestemte.

	Min.	Max.	Min.	Max.	Min.	Max.
Januar .	24° -2,40					276° 1,48
Februar	42° -3,67					272° 2,00
Marts . .	24° -2,38			184° 0,82	225° 0,60	278° 1,37
April . .	16° -1,19	76° -0,13	122° -0,35	186° 0,75	243° 0,17	282° 0,50
Mai . . .	56° -1,12			179° 1,05	290° -0,87	346° -0,56
Juni . . .	75° -0,28			150° 1,25	272° -1,40	26° 0,87
Juli . . .	59° 2,24	107° 2,07	155° 1,79	159° 0,85	292° -1,40	19° 3,05
August .	11° 0,32	88° 1,90			266° -1,18	358° 0,08
Septbr..	4° -1,48	57° -0,86	62° -1,08	143° 1,35	208° -0,40	272° 0,28
Octbr. .	68° -2,54			150° 0,42	179° 0,23	252° 0,67
Novbr. .	74° -2,43			142° 0,26	167° 0,16	232° 1,07
Decbr. .	13° -2,72	54° -1,71	81° -1,87			210° 1,24
Aar . . .	28° -1,30			185° 0,61		

Det skal nu villigt indrømmes, at mange af disse Maxima og Minima kun ere meget lidt fremtrædende saa at de enkeltviis betragtede kun kunne have en meget liden Tiltro; men det fortjener dog at bemærkes at flere af dem vise en Tilbøielighed til at danne sig før de virkelig kunne træde frem. Det østlige Maximum i April kan saaledes spores tilbage til Januar; det sydlige Maximum kan spores i otte Maaneder, og jeg har derfor troet det rigtigt at meddele dem alle saaledes som Curverne give dem. Udsondres de største Maxima og de mindste Minima, falde de saaledes som følgende Tabel viser.

	Max.			Min.		Diff.
Januar . .	276°	V	1,48	24°	NNO —2,40	3,88
Februar . .	272°	V	2,00	42°	NO —3,67	5,67
Marts . . .	278°	V	1,37	24°	NNO —2,58	3,75
April . . .	186°	S	0,75	16°	NNO —1,19	1,94
Mai	179°	S	1,05	36°	NO —1,12	2,17
Juni	150°	SSO	1,25	272°	V —1,40	2,65
Juli	59°	ONO	2,24	292°	VNV —1,40	3,64
August . .	88°	O	1,90	266°	V —1,18	3,08
September	145°	SO	1,55	4°	N —1,48	2,83
October . .	252°	VSV	0,67	68°	ONO —2,54	3,21
November	252°	SV	1,07	74°	ONO —2,43	3,50
December	210°	SSV	1,24	15°	NNO —2,72	3,96
Aar	185°	S	0,61	28°	NNO —1,50	1,91

Vandringen af det varmeste Punkt foregaaer paa en lignende Maade som den af Varmebuens Midte; men for Maximumspunktet er Bevægelsen større. Minimum ligger ingenlunde lige over for Maximum, dets Bevægelse foregaaer ikke saa regelmæssigt, hvorimod det snarere springer fra NO over til V i Juni og fra V til N i September. Differentserne imellem Vindenenes høieste og laveste Temperatur vise to tydelige Maxima i Februar og Juli,

to Minima i April og September, hvoraf man kan drage den Slutning, at jo mere Vinden er ligeligt fordeelt over hele Horizonen, desto mere ville Temperaturerne for de forskjellige Vinde være eens.

Man kunde være meget tilbøielig til at troe, at nogen af de forskjellige her omtalte Retninger maatte staae i Forbindelse med Isothermernes Gang; men ved at afsætte dem paa de af Dove construerede Kaart over Maanedsisothermerne har jeg ikke fundet nogensomhelst Overensstemmelse undtagen i ganske enkelte Tillælde, hvoraf Intet kan sluttet.

Af de ovenanførte Afvigelser fra Middelttemperaturen, som strængt taget kun gjælde for Middagen kan man, under Forudsætning af, at de ogsaa ere gyldige for de andre Tider af Dagen bestemme Vindenes Middeltemperaturer i de forskjellige Maaneder. Følgende Tabel angiver disse Tal.

	0	10	20	30	40	50	60	70	80
Januar .	-2,28	-3,06	-3,35	-3,52	-3,25	-3,16	-3,10	-3,01	-2,82
Februar	-1,99	-2,99	-3,75	-4,16	-4,29	-4,23	-3,99	-3,66	-3,11
Marts . .	-0,69	-1,27	-1,58	-1,51	-1,28	-0,96	-0,67	-0,43	-0,19
April . .	3,46	3,25	3,25	3,43	3,74	3,95	4,15	4,27	4,30
Mai . . .	8,50	8,08	7,82	7,65	7,65	7,78	7,98	8,23	8,49
Juni . . .	12,75	13,04	13,23	13,23	13,10	12,95	12,77	12,67	12,66
Juli . . .	15,41	16,62	16,91	16,28	15,59	15,20	15,15	15,30	15,50
August .	13,19	13,14	13,17	13,43	13,76	14,11	14,49	14,89	15,22
Septbr. .	9,29	9,54	9,62	9,85	9,90	9,82	9,72	9,74	9,98
Octbr. .	6,25	5,94	5,76	5,59	5,54	4,98	4,64	4,51	4,78
Novbr. .	1,68	1,58	1,54	1,53	1,12	1,01	0,77	0,61	0,65
Decbr. .	-1,40	-1,98	-1,80	-1,42	-1,15	-1,02	-1,02	-1,08	-1,15
	180	190	200	210	220	230	240	250	260
Januar .	-0,85	-0,55	-0,50	-0,14	-0,07	0,06	0,16	0,29	0,39
Februar	-0,24	-0,12	-0,04	0,04	6,15	0,58	0,50	0,89	1,26
Marts . .	1,55	1,57	1,49	1,40	1,57	1,40	1,52	1,70	1,92
April . .	5,12	5,18	5,10	4,94	4,75	4,66	4,62	4,66	4,72
Mai . . .	9,79	9,72	9,65	9,49	9,53	9,14	8,91	8,62	8,52
Juni . . .	13,42	13,51	13,12	12,81	12,55	12,18	11,77	11,58	11,09
Juli . . .	15,25	14,78	14,29	13,87	13,52	13,22	13,04	12,84	12,69
August .	14,05	13,76	13,45	13,22	13,00	12,78	12,57	12,39	12,29
Septbr. .	11,07	10,65	10,42	10,36	10,41	10,55	10,68	10,81	10,99
Octbr. .	7,27	7,50	7,58	7,49	7,58	7,65	7,70	7,71	7,69
Novbr. .	3,31	3,47	3,72	3,88	3,99	4,09	4,07	4,02	3,92
Decbr. .	1,40	1,78	1,93	1,96	1,96	1,94	1,94	1,94	1,95

En temmelig løs Betragtning af Tallene i denne Tabel viser strax, at Temperaturen af de forskjellige Vinde følger forskjellige Love for den aarlige Forandring, saaledes at ikke blot Størrelsen

90	100	110	120	130	140	150	160	170
-2,55	-2,21	-1,94	-1,76	-1,64	-1,57	-1,51	-1,58	-1,15
-2,50	-1,97	-1,60	-1,57	-1,22	-1,08	-0,92	-0,69	-0,45
-0,15	-0,05	0,02	0,09	0,22	0,41	0,70	1,05	1,37
4,26	4,23	4,13	4,11	4,14	4,25	4,44	4,68	4,93
8,75	8,95	9,09	9,21	9,51	9,40	9,50	9,61	9,71
12,78	12,99	13,21	13,58	13,50	13,57	13,60	13,59	13,54
15,93	15,88	15,91	15,75	15,65	15,64	15,68	15,70	15,57
15,55	15,28	15,13	15,00	14,92	14,82	14,68	14,55	14,31
10,44	10,96	11,40	11,72	11,94	12,07	12,07	11,90	11,54
5,54	5,99	6,55	6,97	7,25	7,41	7,46	7,42	7,35
1,16	1,79	2,40	2,85	3,14	3,27	3,28	3,22	3,20
-1,14	-1,05	-0,93	-0,80	-0,68	-0,55	-0,28	0,16	0,79

270	280	290	300	310	320	330	340	350
0,48	0,49	0,59	0,23	0,06	-0,12	-0,54	-0,71	-1,36
1,29	1,50	1,06	0,70	0,54	0,03	-0,24	-0,59	-1,12
2,09	2,13	2,03	1,81	1,54	1,23	0,88	0,46	-0,07
4,86	4,92	4,93	4,88	4,77	4,61	4,59	4,12	3,79
8,05	7,91	7,89	7,97	8,09	8,21	8,52	8,59	8,59
10,98	11,04	11,21	11,44	11,67	11,88	12,07	12,26	12,46
12,56	12,48	12,46	12,48	12,56	12,71	12,96	13,42	14,28
12,50	12,45	12,70	12,97	13,22	13,41	13,49	13,53	13,46
11,04	11,05	10,90	10,68	10,51	10,28	10,04	9,77	9,48
7,62	7,51	7,41	7,32	7,25	7,16	7,04	6,86	6,59
3,74	3,51	3,29	3,16	3,11	3,05	2,92	2,64	2,17
1,88	1,74	1,54	1,50	1,09	0,87	0,61	0,19	-0,50

af Forandringen er forskjellig, men ogsaa de Tider, da Maximum og Minimum indtræde. Med Hensyn til Størrelsen af Forandringen gives den i følgende Tabel.

0° 17,69	90° 18,46	180° 16,08	270° 12,08
10 17,69	100 18,09	190 15,31	280 11,99
20 20,66	110 17,85	200 14,59	290 12,31
30 20,44	120 17,51	210 14,01	300 12,74
40 19,88	130 17,29	220 13,59	310 13,16
50 19,43	140 17,21	230 13,16	320 13,53
65 19,12	150 17,19	240 12,88	330 13,83
70 18,96	160 17,08	250 12,55	340 14,24
80 18,61	170 16,72	260 12,30	350 15,64

Man seer at NNO er den af alle Vindene, hvis Temperatur forandrer sig meest, V t. N den hvis Temperatur forandrer sig mindst. Forskjellen imellem den varmeste og koldeste Maanedes Middeltemperaturer er $14^{\circ},83$, saa at Vindene fra 200 til 340° have mindre, de fra 350 til 190° større Foranderlighed end den almindelige Middeltemperatur. Fremdeles viser det sig, at medens den laveste Temperatur i Almindelighed falder i Januar, den høieste i Juli, have Vindene $20 - 80^{\circ}$ Minimum i Februar, de fra $290^{\circ} - 340^{\circ}$ Maximum i August.

Vindens Forhold til Lufttrykket.

Fremgangsmaaden var her ganske den samme som for Temperaturen, ligesom det ogsaa var den samme Række af Iagttagelser som benyttedes. Da Kundskaben til Lufttrykkets Forhold her i Kjøbenhavn imidlertid kun er lidet tilfredsstillende, saasom der ingen Undersøgelse derover er bleven anstillet senere end den af Schouw i hans »Veirligets Tilstand i Danmark«, og han for at opnaae sine Resultater maatte benytte temmelig usikre Iagttagelser, skal jeg tillade mig, før jeg gaar over til det, som egentlig her nærmest foreligger, at meddele, hvad der i Almindelighed vedkommende Lufttrykket kan uddrages af de Beregninger, det her var nødvendigt at gjøre. Da det kun er Middagsiagttagelserne som her kunde bruges ville altsaa de Resultater jeg her kan meddele kun gjælde for Middagen; men det er i saa Hen-

seende heldigt at Lufttrykket ved Middag ikke afviger betydeligt fra Middelværdien.

Som Lufttrykkets Middelstørrelse har jeg fundet 336,49 Pariser Linier eller 759,06 Millimeter, som er kjendeligt mindre end det af Schouw angivne, som var 337,02. Men derved maa det bemærkes, at Schouw fandt Middeltrykket for de første 7 Aar (1782—88) 1,57 Linie større end for de sidste 5 Aar (1805—9), uden at der kunde angives nogen Grund dertil, og han forøgede derfor Middeltrykket for de 5 sidste Aar 1,57 Linie. Beholder man derimod lagtagelserne uforandrede, give de som Middeltryk 336,37 Linie, som kun er lidet forskjelligt fra det nu fundne.

For de enkelte Maaneder fandtes følgende Værdier af Luftens Middeltryk samt Afvigelser fra Aarets Middeltryk.

	Middeltryk.	Overskud.
Januar	356,66	0,17
Februar	36,26	—0,23
Marts	36,44	—0,05
April	36,55	0,06
Mai	36,80	0,31
Juni	36,18	—0,31
Juli	36,22	—0,27
August	36,30	—0,19
September . . .	36,84	0,35
Oktober	36,42	—0,07
November	36,40	—0,09
December	36,68	0,19

Der viser sig i disse Tal ingen simpel Lov, og de stemme heller ikke overeens med de af Schouw fundne. Maxima indtræffe i Mai og September, de Maaneder i hvilke Vindene ere meest ligeligt fordeelte over hele Horizonen; men dog er der et mindre Maximum i December. Minima indtræffe i Februar, Juni og November.

Gaae vi nu derfra over til at betragte Lufttrykkets Afhængighed af Vindretningen, saa har jeg først bestemt Forskjellen mellem Luftens Middeltryk ved enhver af de otte Hovedvinde og Maanedens almindelige Middeltryk. Disse Forskjelle ere opførte i følgende Tabel.

	N.	NO.	Ø.	SO.	S.	SV.	V.	NV.
Januar .	-0,48	0,87	1,19	0,96	0,28	-0,95	-0,57	-1,07
Februar	0,64	1,01	0,84	1,41	0,10	-0,54	-1,20	-1,58
Marts . .	0,67	0,81	0,09	0,58	-0,69	-0,79	-0,11	-0,15
April . .	0,62	0,56	0,95	0,41	-0,41	-0,69	-0,46	-0,18
Mai . . .	0,41	0,86	0,51	0,22	-0,27	-0,41	-1,17	-0,22
Juni . .	0,70	0,91	0,57	0,70	-0,17	-0,34	-1,25	-0,06
Juli . . .	0,71	0,95	0,65	0,26	-0,19	-0,54	-0,46	0,19
August .	0,72	1,29	0,79	0,57	-0,04	-0,74	-0,64	-0,17
Septbr. .	0,99	1,21	0,88	0,79	-0,49	-1,57	-0,44	-0,11
Octbr. .	0,68	0,50	1,50	1,17	0,21	-1,21	-0,94	-0,22
Novbr. .	-0,24	1,50	1,90	1,05	-0,45	-1,28	-0,78	-0,74
Decbr. .	0,42	1,64	1,78	2,15	-1,11	-1,55	-0,65	0,47

Det er i Reglen den østlige Deel af Horizonten som tilsender os et Overskud af Lufttryk, og en Dreining finder ikke Sted her som ved Temperaturen, idet Maximum af Lufttryk hele Aaret falder paa NO, Ø eller SO, Minimum paa SV, V eller NV. Tallene i Tabellen synes ikke at følge nogen simpel Lov, og jeg skal derfor strax skride til at omtale Interpolationen for de mellemliggende Værdier. For at komme dertil maatte Tallene i Tabellen multipliceres med Vindenes Hyppighed, hvorved dannedes et Product, man kunde kalde Fortætningsmængden; men da denne Størrelse ikke synes at have nogen Betydning, skal jeg ikke meddele de forskjellige Værdier af den. Derpaa beregnes Constanterne i den Besselske Interpolationsformel saaledes at den kom til at gjengive disse Værdier, og af disse Constanter beregnedes atter dem, af hvilke man paa den ofte omtalte Maade

kunde beregne Fortætningsmængden for ethvert Bueelement af
Horisonten. Disse sidstnævnte Constanter vare følgende.

	A_1	A_2	A_3	A_4	b_1	b_2	b_3	b_4
Januar. .	18,34	6,47	8,47	4,66	555°	202°	555°	90°
Februar .	21,80	5,84	7,94	0,26	553°	96°	48°	270°
Marts . .	10,51	3,21	7,07	0,08	47°	193°	14°	270°
April. . .	12,59	3,45	3,00	1,58	22°	221°	107°	90°
Mai . . .	12,21	3,19	3,56	2,30	17°	39°	164°	270°
Juni . . .	14,35	8,16	6,28	5,92	11°	162°	156°	270°
Juli . . .	10,21	5,57	3,06	1,82	56°	315°	140°	270°
August .	14,24	5,01	1,90	0,94	25°	152°	25°	270°
Septbr. .	19,06	11,15	8,82	2,86	51°	178°	350°	90°
Octbr. . .	21,01	14,79	3,11	4,26	4°	174°	326°	90°
Novbr. . .	25,95	11,67	6,50	3,22	15°	211°	320°	90°
Decbr. . .	28,95	23,03	10,62	2,60	20°	200°	553°	270°

De efter denne Formel beregnede Fortætningsmængder skal jeg heller ikke meddele, da jeg ikke indseer, at disse Tal har nogensomhelst Interesse; men ved at dividere dem med Vindens Hyppighed fremkommer som Qvotient Forskjellen imellem det Vinden ledsagende Lufttryk og Middellufttrykket for den hele Maaned. Resultaterne findes i følgende Tabel og afsatte paa Figurtavlen ved de punkterede Curver.

	N.			NO.					
	0	10	20	30	40	50	60	70	80
Januar .	-0,50	0,25	0,54	0,63	0,78	0,86	1,01	1,19	1,29
Februar	1,07	1,74	1,89	1,66	1,30	0,96	0,70	0,59	0,65
Marts . .	0,85	1,31	1,54	1,45	1,14	0,78	0,45	0,21	0,07
April . .	0,64	0,68	0,59	0,46	0,36	0,40	0,54	0,72	0,88
Mai . . .	0,49	0,65	0,84	0,97	1,01	0,96	0,86	0,74	0,63
Juni . . .	0,87	0,98	1,13	1,22	1,19	1,05	0,86	0,66	0,56
Juli . . .	0,84	0,98	1,07	1,08	1,05	1,01	0,96	0,89	0,78
August .	1,14	1,71	2,03	1,97	1,74	1,52	1,34	1,21	1,10
Septbr. .	1,51	2,29	2,45	2,07	1,60	1,26	1,06	0,98	0,96
Octbr. . .	0,94	0,91	0,46	0,04	-0,08	0,14	0,60	1,14	1,52
Novbr. . .	-0,04	0,60	0,89	1,09	1,27	1,50	1,79	2,09	2,23
Decbr. . .	0,13	0,90	1,51	1,75	1,75	1,67	1,55	1,48	1,51
Aar . . .	0,70	1,06	1,23	1,18	1,08	1,00	0,96	0,97	0,99

	S.			SV.					
	180	190	200	210	220	230	240	250	260
Januar .	0,43	-0,16	-0,64	-0,93	-1,05	-1,04	-0,93	-0,72	-0,45
Februar	0,13	-0,20	-0,37	-0,44	-0,47	-0,49	-0,55	-0,68	-0,87
Marts . .	-0,79	-0,98	-1,06	-1,00	-0,87	-0,69	-0,49	-0,29	-0,11
April . .	-0,54	-0,69	-0,78	-0,82	-0,80	-0,75	-0,68	-0,61	-0,56
Mai . . .	-0,29	-0,26	-0,20	-0,17	-0,22	-0,37	-0,62	-0,93	-1,20
Juni . . .	-0,22	-0,16	-0,02	0,06	-0,02	-0,27	-0,65	-1,06	-1,34
Juli . . .	-0,15	-0,23	-0,30	-0,36	-0,45	-0,55	-0,64	-0,70	-0,68
August .	-0,32	-0,50	-0,63	-0,66	-0,66	-0,66	-0,66	-0,66	-0,64
Septbr. .	-0,54	-0,97	-1,41	-1,62	-1,64	-1,53	-1,30	-0,98	-0,59
Octbr. . .	0,32	-0,25	-0,73	-1,05	-1,24	-1,33	-1,34	-1,28	-1,09
Novbr. . .	-0,31	-0,82	-1,10	-1,25	-1,30	-1,27	-1,18	-1,04	-0,85
Decbr. . .	-1,33	-1,92	-2,05	-1,95	-1,80	-1,63	-1,45	-1,21	-0,93
Aar . . .	-0,27	-0,61	-0,81	-0,91	-0,98	-0,94	-0,91	-0,86	-0,77

Opsøge vi først de Dele af Horizonten, der saa at sige tilblæse os et stort Lufttryk, finde vi dem beliggende som følger.

Hele Aaret $336^{\circ}-174^{\circ}$ (NNV—S)

Januar . . $7^{\circ}-187^{\circ}$ (N—S)

Februar . . $350^{\circ}-184^{\circ}$ (N—S)

Marts . . . $336^{\circ}-163^{\circ}$ (NNV—SSO) og $268^{\circ}-293^{\circ}$ (V—VNV)

April . . . $333^{\circ}-153^{\circ}$ (NNV—SSO)

Ø.			SO.					
90	100	110	120	130	140	150	160	170
1,26	1,13	0,97	0,88	0,82	0,95	1,07	1,10	0,90
0,86	1,15	1,38	1,55	1,61	1,57	1,59	1,06	0,59
0,06	0,13	0,26	0,40	0,51	0,53	0,42	0,13	-0,50
0,95	0,92	0,80	0,63	0,44	0,25	0,06	-0,14	-0,59
0,55	0,49	0,45	0,39	0,32	0,21	0,07	-0,09	-0,25
0,60	0,77	0,94	1,01	0,96	0,78	0,49	0,16	-0,11
0,66	0,55	0,46	0,41	0,36	0,29	0,20	0,08	-0,04
1,04	0,98	0,93	0,88	0,81	0,70	0,53	0,28	-0,05
0,94	0,91	0,89	0,88	0,90	0,92	0,89	0,70	0,29
1,65	1,53	1,36	1,21	1,13	1,12	1,13	1,06	0,81
2,17	1,91	1,60	1,34	1,17	1,06	0,95	0,71	0,29
1,66	1,89	2,09	2,26	2,35	2,21	1,88	1,05	-0,20
1,02	1,05	1,01	0,98	0,95	0,84	0,76	0,52	0,15

V.			NV.					
270	280	290	300	310	320	330	340	350
-0,20	-0,13	-0,30	-0,66	-1,04	-1,56	-1,54	-1,55	-1,20
-1,17	-1,46	-1,67	-1,74	-1,67	-1,48	-1,15	-0,61	0,02
0,02	0,06	0,02	-0,05	-0,12	-0,14	-0,09	0,07	0,40
-0,52	-0,50	-0,48	-0,43	-0,35	-0,21	-0,10	0,20	0,52
-1,31	-1,19	-0,89	-0,54	-0,24	0,00	0,17	0,29	0,58
-1,39	-1,21	-0,86	-0,46	-0,07	0,26	0,51	0,68	0,79
-0,58	-0,41	-0,20	0,01	0,19	0,34	0,47	0,59	0,70
-0,59	-0,49	-0,37	-0,24	-0,12	0,00	0,13	0,33	0,65
-0,25	0,01	0,08	-0,03	0,00	-0,09	-0,03	0,20	0,70
-0,92	-0,69	-0,56	-0,40	-0,32	-0,34	-0,22	0,24	0,62
-0,60	-0,38	-0,28	-0,34	-0,54	-0,75	-0,88	-0,87	-0,66
-0,60	-0,15	0,30	-0,53	-0,57	0,46	0,25	0,01	-0,15
-0,68	-0,55	-0,43	-0,33	-0,25	-0,18	-0,10	0,07	0,34

Mai 320°—154° (NV—SSO)

Juni 312°—166° (NV—SSO)

Juli 300°—167° (VNV—SSO)

August . . 320°—169° (NV—S)

Septbr. . 331°—173° (NNV—S)

October . 335°—186° (NNV—S) undtaget 33—34° (NNO—NO)

Novbr. . . 1°—175° (N—S)

Decbr . . . 5°—168° (N—SSO) og 283—345° (VNV—NNV).

Betragtes disse Tal noget nærmere, viser det sig, at den nordlige Grændse, der i November, December og Januar ligger omtrent lige i Nord, fra sidstnævnte Maaned flytter sig temmelig regelmæssigt imod Vest, naaer sin vestligste Stilling i Juli og saa gaaer tilbage imod Nord. Den sydlige Grændse gaaer fra Januar imod Øst, kommer i sin østligste Stilling i April, naaer atter i October den samme Stilling, den havde i Januar og foretager i November og December igjen en lille Vandring imod Øst. Vandringen af den nordlige Grændse er omtrent 67° , af den sydlige kun 34° , begge altsaa meget mindre end ved Temperaturfordelingen. Stederne midt imellem de yderste Beliggenheder af begge Grændser ere meget nær lig deres Middelsted for hele Aaret. Beliggenheden af Midtpunktet for den Bue, der giver Overskud af Luftryk bliver saaledes.

Aaret	75°	ONO
Januar	97°	Ø
Februar	87°	Ø
Marts	69°	ONO og 280° V
April	63°	ONO
Mai	57°	ONO
Juni	59°	ONO
Juli	53°	NO
August	63°	ONO
September	72°	ONO og 295° VNV
October	80°	Ø
November	88°	Ø
December	86°	Ø og 312° NV.

Vandringen viser sig her temmelig regelmæssigt. Maxima og Minima ere temmelig talrige og tildeels ubestemte. Udleder man dem af Kurverne, finder man følgende Beliggenheder og Størrelser for dem.

	Max.	Min.	Max.	Min.	Max.	Min.
Jan. . .	81° Ø 1,22	132° SO 0,80	157° SSO 1,10	224° SV -1,07	278° V -0,13	335° NNV -1,60
Febr. .	18° NNO 1,90	72° ONO 0,58	130° SO 1,62			300° VNV -1,74
Marts .	21° NNO 1,56	85° Ø 0,04	138° SO 0,53	202° SSV -1,07	280° V 0,06	318° NV -0,16
April .	7° N 0,70	45° NO 0,38	92° Ø 0,94	212° SSV -0,82		
Mai . .	41° NO 1,02			182° S -0,30	212° SSV -0,18	272° V -1,29
Juni . .	51° NNO 1,23	82° Ø 0,57	119° OSO 1,04	180° S -0,22	212° SSV 0,05	268° V -1,40
Juli . .	27° NNO 1,08					254° VSV -0,70
August	22° NNO 2,04				SV -0,66	
Sept. .	19° NNO 2,46	120° OSO 0,88	140° SO 0,92	217° SV -1,66	243° VSV 0,09	322° NV -0,09
Octbr. .	6° N 1,01	38° NO -0,10	89° Ø 1,65	235° SV -1,36		
Nov. . .	80° Ø 2,26			224° SV -1,32	294° VNV -0,27	334° NNV -0,90
Dec. . .	34° NO 1,77	73° ONO 1,48	131° SO 2,36	199° SSV -2,06	306° NV 0,59	351° N -0,12
Aar . .	22° NNO 1,25	60° ONO 0,96	98° Ø 1,06	222° SV -1,00		

I August er der ingen bestemt Beliggenhed anført for Minimum, fordi Lufttrykket bliver uforandret paa en Strækning af 40°. Uddrager man af Tabellen de største Maxima og mindste Minima, faaer man følgende Resultater.

	Max.	Min.	Differents.
Januar	Ø 1,22	NNV -1,60	2,82
Februar	NNO 1,90	VNV -1,74	3,64
Marts	NNO 1,56	SSV -1,07	2,63
April	Ø 0,94	V -0,82	1,76
Mai	NO 1,02	V -1,29	2,31
Juni	NNO 1,23	V -1,40	2,63
Juli	NNO 1,08	VSV -0,70	1,78
August	NNO 2,04	SV -0,66	2,70
September	NNO 2,46	SV -1,66	3,12
October	Ø 1,65	SV -1,36	3,01
November	Ø 2,26	SV -1,32	3,58
December	NO 2,36	SSV -2,06	4,42
Aar	NNO 1,25	SV -1,00	2,25.

Forandringen er størst i December, mindst i April; men der findes endnu tre Maxima i Februar, Juni og September; Minima i Januar, Juli og October. Dog troer jeg ikke, man kan uddrage anden Slutning heraf, end at Forandringen er størst om Vinteren, mindst om Foraaret.

Følger man de lodrette Talrækker i Tabellen over Barometerets Afgivelser fra Middeltrykket, finder man ikke nogen simpel Lov for deres Forandringer, hvilket dog i Almindelighed kunde ventes. Da Luftens Middeltryk nu heller ikke følger nogen simpel Lov i Aarets Løb, saa forelaae der den Mulighed,

	0	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100	110	120	130	140	150	160	170
Jan. .	6,17	6,92	7,21	7,30	7,45	7,53	7,68	7,86	7,96	7,93	7,80	7,64	7,55	7,49	7,62	7,74	7,77	7,57
Febr. .	7,25	7,92	8,07	7,84	7,48	7,14	6,88	6,77	6,85	7,04	7,33	7,56	7,73	7,79	7,75	7,57	7,24	6,77
Marts .	7,24	7,70	7,93	7,84	7,53	7,17	6,84	6,60	6,46	6,45	6,52	6,65	6,79	6,90	6,92	6,81	6,52	6,09
April .	7,31	7,35	7,26	7,13	7,03	7,07	7,31	7,39	7,55	7,62	7,59	7,47	7,30	7,11	6,92	6,73	6,53	6,28
Mai . .	7,24	7,40	7,59	7,72	7,76	7,71	7,61	7,49	7,38	7,30	7,24	7,20	7,14	7,07	6,96	6,82	6,66	6,52
Juni . .	7,13	7,24	2,39	7,48	7,45	7,31	7,12	6,92	6,82	6,86	7,03	7,20	7,27	7,22	7,04	6,75	6,42	6,15
Juli . .	7,12	7,26	7,35	7,36	7,33	7,29	7,24	7,17	7,06	6,94	6,83	6,74	6,69	6,64	6,57	6,48	6,36	6,24
Aug. . .	7,31	7,88	8,20	8,14	7,91	7,69	7,51	7,38	7,27	7,21	7,15	7,10	7,05	6,98	6,87	6,70	6,45	6,14
Sept. .	8,16	8,94	9,10	8,72	8,25	7,91	7,71	7,63	7,61	7,59	7,56	7,54	7,53	7,55	7,57	7,54	7,33	6,84
Oct. . .	7,38	7,35	6,90	6,48	6,36	6,58	7,04	7,58	7,96	8,07	7,97	7,80	7,65	7,57	7,36	7,37	7,30	7,25
Nov. . .	6,26	6,90	7,19	7,39	7,57	7,80	8,09	8,39	8,55	8,47	8,21	7,90	7,64	7,47	7,36	7,25	7,01	6,59
Dec. . .	6,82	7,59	8,20	8,44	8,44	8,36	8,24	8,17	8,20	8,35	8,38	8,78	8,95	9,04	8,90	8,57	7,72	6,49
Aar . .	7,15	7,51	7,68	7,63	7,53	7,45	7,41	7,42	7,44	7,47	7,50	7,46	7,43	7,40	7,29	7,21	6,97	6,60

Gangen i disse Tal er nu i Virkeligheden meget mere regelmæssig end i den foregaaende Tabel; men Loven træder ikke tydeligt frem. Sammenligner man Tallene i de lodrette Rækker, med det nederststaaende Tal i Rækken, Vindretningens Middeltryk for hele Aaret, kommer man i store Træk til følgende Resultater. Aarets Middeltryk for de forskjellige Vindretninger overskrides for Vindretningerne 80° — 180° (ONO—S) i Maanederne September—Januar eller Februar, for de østligste tillige i Mai eller April; fra 200° — 240° (SSV—VSV) falde Overskridelserne

for, at det hele Lufttryk for de forskjellige Vindretninger, kunde forandre sig paa en regelmæssig Maade, medens dette hverken er Tilfældet med Middeltrykket eller med Afvigelserne derfra. Den følgende Tabel viser nu Luftens Middeltryk for de forskjellige Vindretninger. Dog maa jeg bemærke at Maanedernes Middeltryk ere undergaaede smaa Correctioner hidrørende derfra, at Vindenes Hyppighed i de til denne Deel af Undersøgelsen anvendte lagtagelser ikke ganske var den samme som den, der blev fundet som Resultat af det hele Antal. Tallene i Tabellen skulle forøges med 330 Linier.

180	190	200	210	220	230	240	250	260	270	280	290	300	310	320	330	340	350
7,10	6,51	6,05	5,74	5,62	5,63	5,74	5,95	6,22	6,47	6,54	6,57	6,01	5,63	5,51	5,13	5,14	5,47
6,51	5,98	5,81	5,74	5,71	5,69	5,63	5,50	5,51	5,01	4,72	4,51	4,44	4,51	4,70	5,05	5,57	6,20
5,60	5,41	5,33	5,39	5,52	5,70	5,90	6,10	6,28	6,41	6,45	6,41	6,34	6,27	6,25	6,50	6,46	6,79
6,13	5,98	5,89	5,85	5,87	5,92	5,99	6,06	6,11	6,15	6,17	6,19	6,24	6,32	6,46	6,57	6,87	7,19
7,46	6,49	6,55	6,58	6,53	6,38	6,15	5,82	5,55	5,44	5,56	5,86	6,21	6,51	6,75	6,92	7,04	7,13
6,04	6,10	6,24	6,32	6,24	5,99	5,61	5,20	4,92	4,87	5,05	5,40	5,80	6,19	6,52	6,77	6,94	7,05
6,13	6,05	5,98	5,92	5,83	5,73	5,64	5,58	5,60	5,70	5,87	6,08	6,29	6,47	6,62	6,75	6,87	6,98
5,85	5,67	5,54	5,51	5,51	5,51	5,51	5,51	5,53	5,58	5,68	5,80	5,93	6,05	6,17	6,50	6,50	6,82
6,51	5,68	5,24	5,03	5,01	5,12	5,35	5,67	6,06	6,42	6,68	6,73	6,68	6,65	6,56	6,62	6,85	7,35
6,76	6,19	5,71	5,39	5,20	5,11	5,10	5,16	5,35	5,52	5,75	5,88	6,04	6,12	6,10	6,22	6,68	7,06
5,99	5,48	5,20	5,05	5,00	5,03	5,12	5,26	5,45	5,70	5,92	6,02	5,96	5,76	5,57	5,42	5,43	5,64
5,36	4,77	4,64	4,74	4,89	5,06	5,24	5,48	5,76	6,09	6,56	6,99	7,22	7,26	7,15	6,94	6,70	6,54
6,18	5,84	5,64	5,54	5,47	5,51	5,54	5,59	5,68	5,76	5,90	6,02	6,12	6,20	6,27	6,53	6,52	6,79

Januar — Juli; hvorimod de for de andre Vindretninger ere mere uregelmæssigt fordeelte.

Et rigere Udbytte faaer man ved under eet at betragte Lufttrykkets og Temperatures Afhængighed af Vindretningen, og man kommer der til et Resultat ved at kaste Øiet paa Curverne. Det er navnlig iøinefaldende, at medens de to Curver for hver Maaned i den koldere Deel af Aaret ligge næsten symmetrisk mod Abscisseaxen, falde de i Sommermaanederne langt mere sammen. Det viser sig med andre Ord at i den kolde Tid af

Aaret følger høi Temperatur med lavt Lufttryk, i den varme derimod høi Temperatur med høit Lufttryk. For nærmere at paa-vise dette med Tal har jeg dannet følgende Tabel. Betegnes Lufttrykkets Afvigelse fra Middeltrykket ved β , Temperaturens Afvigelse ved θ , angiver Tabellen det Antal Grader af Horizonten, der give de forskjellige Combinationer af Fortegn for de to Størrelser tilligemed det Antal Grader for hvilket de begge have samme Tegn ($\beta\theta > 0$) og det for hvilket de have modsatte Tegn ($\beta\theta < 0$).

Det Antal Grader af Horizonten, for hvilke

	$\beta > 0$ $\theta > 0$	$\beta > 0$ $\theta < 0$	$\beta < 0$ $\theta < 0$	$\beta < 0$ $\theta > 0$	$\beta\theta > 0$	$\beta\theta < 0$
Januar	12	170	21	157	33	327
Februar	22	173	8	157	30	350
Marts	11	177	2	170	15	347
April	0	177	6	177	6	354
Mai	62	132	74	92	136	264
Juni	196	35	86	43	282	78
Juli	181	46	89	44	270	90
August	168	42	120	30	288	72
September	97	137	78	48	175	185
October	65	134	18	145	81	279
November	50	124	39	147	89	271
December	44	186	17	113	61	299
Aar	57	139	50	114	107	223

Tabellen viser nu, at for det hele Aar har β og θ modsatte Fortegn for den største Deel af Horizonten; men i de enkelte Maaneder forandres Forholdene betydeligt. I September er Fordeelingen af de to Combinationer temmelig nær lige; men derfra voxer Sammentræffet af de modsatte Fortegn temmeligt stadtigt til April; det aftager i Mai og i Sommermaanederne Juni, Juli og August har Combinationen af samme Fortegn en afgjort

Overvægt. I det Hele har altsaa Temperaturen en Tilboielighed til at synke med stigende Lufttryk, en Tilboielighed, der naaer sit Maximum i April; men i Sommermaanederne slaaer den om til den modsatte. Det maa dog herved ikke glemmes at ligestore Afdelinger af Horizonen ingenlunde afgive ligemange Tilfælde, da de sydvestlige Vinde i det Hele have en saa afgjort Overvægt.

For nærmere at bestemme Forholdet imellem Barometerets og Thermometerets Forandringer har jeg for hver Maaned samlet alle Thermometeriagttagelser, som svarende til den samme Linie af Lufttrykket, saaledes dem, der svarer til Lufttrykkene fra 335,50 til 336,50 o. s. v., og deraf bestemt Middelttemperaturen for ethvert af disse Lufttryk. Blev de fundne Resultater construerede som en Curve, der havde Lufttrykket til Abscisse, Temperaturen til Ordinat, fremkom der naturligviis Linier med høist uregelmæssige Bugter; men for nogle Maaneder viste der sig dog en kjendelig Tendens til Synken, for andre til Stigen af Curven. Ved at antage, at man kunde gjengive Temperaturens Afhængighed af Lufttrykket ved den simple Formel

$$t = a - b\beta$$

hvor β betegner Lufttrykkets Overskud over 336 Linier, kunde jeg beregne Constanterne a og b efter mindste Qvadraters Methode og fandt følgende Værdier for dem.

	a	b
Januar	0,23	— 0,166
Februar	1,44	— 0,048
Marts	2,77	— 0,112
April	7,56	0,060
Mai	11,79	0,312
Juni	15,35	0,476
Juli	16,43	0,612
August	16,42	0,367
September . .	13,07	0,154
October	8,91	0,101
November . . .	3,98	— 0,046
December . . .	1,78	— 0,164

Heraf fremkommer nu det Resultat, at Temperaturen fra April til October, altsaa i de syv Maaneder af Aaret stiger med stigende Luftryk, derimod i de fem, fra November til Marts, stiger med faldende Tryk. Coefficienten b har sit Maximum i Juli, sit Minimum i Januar. Dens negative Værdier ere i det Hele temmelig smaa, saa jeg skulde slet ikke lægge nogen Vægt paa disse Resultater, hvis ikke Forandringen af b fra den ene Maaned til den anden gik temmelig regelmæssigt for sig. a angiver Temperaturen ved 336 Liniers Barometerstand, men det er naturligviis Middagstemperaturen. Anmærkningsviis skal jeg tilføie at lige saalidt som Middelttemperaturen er den, der hyppigst indtræffer, ligesaalidt er Middelluftrykket i de forskjellige Maaneder det hyppigste eller sandsynligste. Dette sidstnævnte falder som følger.

Januar	338'''
Februar	339'''
Marts	337'''
April	337'''
Mai	338'''
Juni	337'''
Juli	337'''
August	337'''
September	337'''
October	336'''
November	336''' og 340'''
December	336'''

Doves Dreiningslov.

Som bekjendt har Dove opstillet den Lov, at Vinden hyppigere dreier sig i Retning med Solen, det vil sige fra N til Ø, S og V end i den modsatte, og det turde ikke være ubekjendt, at Schouw vægrede sig ved at anerkjende dens Rigtighed. Saa meget er vist, at naar man afsætter de paa hinanden følgende Vindretninger paa Papiret falder Lovens Rigtighed slet ikke i Øinene, og optæller man det Antal Gange da Vinden i en lang Aarrække har dreiet sig med Solen og det Antal Gange,

den har dreiet sig imod Solen, er det første Tal forholdsviis kun lidet større end det sidste, og denne Omstændighed synes ikke at tale meget for Lovens Rigtighed. Man maa imidlertid betænke, at de fleste Veirhaner kun befinde sig i en ringe Høide over Jorden, hvor Vindretningen underkastes mange reent tilfældige Forandringer, og man vil da indsee, at man ved at optegne alle Forandringer af Vindens Retning for største Delen faaer ganske intetsigende Dreininger, som ved deres store Mængde skjule den virkelige. For at undgaae denne Mislighed har jeg ved at undersøge Vindens Dreining seet bort fra alle disse smaa Forandringer og kun bemærket hver Gang Vinden gik igjennem N, samt i hvad Retning den gjorde det for at faae det Antal af hele Omdreininger, Vinden har udført i den ene eller den anden Retning; Brøk af Omdreininger fandtes ligefrem ved Forskjellen imellem Vindens Begyndelses- og Slutningsretning i den betragtede Periode. Ofte træffer det sig, at Vinden taber sig og derpaa springer over til den modsatte. Her bliver en Tvivl tilbage om den Retning, hvori Springet er skeet. For at hæve denne Tvivl tager Dove Hensyn til den Forandring, der er foregaaet i Luftrykket, og antager derefter Dreiningen at være foregaaet i sydlig og vestlig eller nordlig og østlig Retning eftersom Barometeret er faldet eller steget. Da man imidlertid slet ingen Garantie har for, at Barometeret ikke under saadanne Forhold, saavel som under andre, kan afvige fra sin vanlige Gang har jeg foretrukket at tage Hensyn til de foregaaende og efterfølgende Forandringer af Vindretningen, og eftersom disse gik med eller mod Solen antage Springet for udført i samme Retning. Man indseer forøvrigt, at en fuldstændig Bestemmelse af Dreiningens Hyppighed kun kan opnaaes ved et i betydelig Høide anbragt selvskrivende Apparat, og et saadant staaer som bekjendt ikke til Tjeneste her. Nedenstaaende Tabel angiver de fundne Resultater for hver af de Maaneder, hvis Iagttagelser ere anvendte. Dreiningen er angivet i Hundrededele af en heel Omgang; Fortegnet — angiver en Dreining mod Solen.

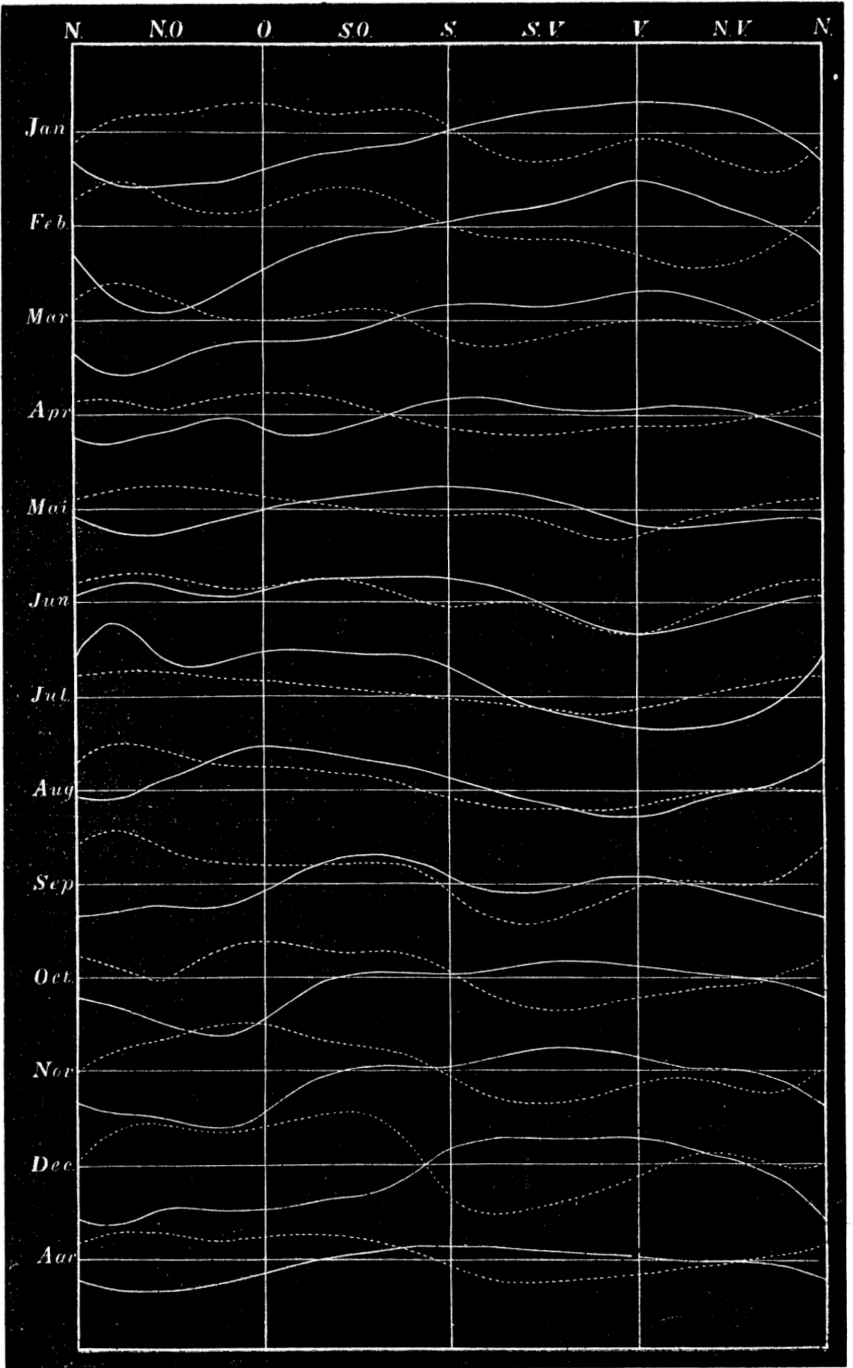
	Jan.	Febr.	Marts.	April.	Mai.	Juni.
1809	0,57	-0,56	5,75	0,81	1,00	1,06
10	0,87	1,51	2,44	0,62	0,12	1,75
11	1,12	-0,44	-0,12	0,57	3,00	1,56
12	0,75	0,87	-0,87	-0,06	0,94	1,57
15	0,25	-0,12	0,75	2,62	2,19	0,69
14	-1,00	1,62	0,12	2,00	1,50	-1,87
15	3,00	0,19	2,00	0,75	2,25	1,57
16	-0,87	-1,00	1,50	0,12	-0,50	-0,62
17	1,81	1,81	-0,06	-0,44	3,57	0,75
18	0,62	0,25	0,00	0,50	1,50	0,00
19	-0,57	1,75	-0,75	1,87	1,50	0,62
20	-1,69	0,69	0,12	2,00	4,06	0,06
21	1,56	3,56	0,50	0,25	-0,12	1,87
22	0,75	0,12	-0,87	2,25	2,69	2,81
23	-1,19	0,50	1,06	1,06	1,81	1,25
24	-0,25	0,37	-0,25	0,37	2,00	1,94
25	-0,12	0,44	-0,31	0,75	1,25	1,87
26	1,19	0,19	0,06	0,51	0,51	2,12
27	2,12	-0,25	0,50	3,06	0,31	2,25
28	1,06	0,62	1,69	0,00	0,69	2,44
29	0,25	1,50	-0,12	-1,59	3,00	1,81
50	1,31	1,87	1,06	-0,37	1,81	1,44
51	0,87	1,37	0,50	2,00	-0,25	-0,25
52	-0,57	0,06	-0,19	1,75	2,31	2,50
53	-1,37	-0,50	0,25	0,81	5,19	0,51
55	2,94	0,12	-1,44	1,00	0,00	1,94
59	-0,75	1,50	-1,57	1,44	1,94	0,62
40	0,06	0,51	1,87	2,37	-0,19	-0,19
41	2,19	0,87	5,05	2,25	1,19	3,81
42	-0,06	0,51	-2,12	3,87	0,50	0,44
43	0,56	0,44	0,50	0,00	1,62	0,50
44	0,57	0,44	0,44	1,06	0,75	2,06
45	-2,25	-0,51	-1,57	1,75	1,50	2,62
46	1,87	-1,00	0,00	0,37	2,00	3,87
47	0,50	0,69	-1,37	0,00	4,25	2,62
48	1,25	0,00	-0,12	2,44	2,81	1,12
49	-0,50	-1,25	-0,25	-1,12	1,62	0,69
50	0,00	0,87	1,62	2,37	1,25	1,75
51	-0,06	-0,25	0,56	0,75	0,25	2,00
52	0,87	0,57	1,87	4,24	1,37	-0,94
53	0,37	-1,25	-1,37	0,00	2,87	2,37
54	0,62	1,87	-0,25	0,12	1,87	4,00
55	-0,51	0,06	1,00	2,00	2,87	2,62
56	0,19	-0,94	0,75	2,56	1,12	2,44
57	0,87	0,25	-0,50	-0,50	-0,94	1,81
58	1,75	0,62	-0,62	0,87	1,12	4,12
59	1,81	0,44	3,69	2,81	1,81	2,50
60	0,62	0,56	-0,37	1,19	1,19	3,00
61	2,44	0,06	-0,51	1,44	5,56	3,56
62	-0,25	3,25	-0,69	2,19	1,81	-1,50
63	-1,19	2,19	0,94	0,19	1,87	2,94
Middel	0,46	0,52	0,53	1,16	1,61	1,57

Juli.	Aug.	Septbr.	Octbr.	Novbr.	Decbr.	Aar.
1,94	-0,19	1,57	-0,12	0,00	-1,00	8,44
-0,12	0,12	1,00	1,87	0,00	-0,51	10,00
2,37	0,87	-0,06	1,69	1,37	-2,06	10,51
2,25	0,51	1,19	-0,06	0,51	1,12	8,12
0,57	0,25	0,12	2,62	0,75	3,37	13,87
0,75	0,12	0,12	0,25	0,25	0,81	4,69
0,00	0,62	0,75	2,37	1,62	0,57	15,31
-0,62	-0,57	0,44	3,62	2,31	1,50	5,50
-0,75	0,87	-0,87	2,12	0,94	0,81	9,75
1,75	-2,12	-0,06	1,50	1,81	-0,75	5,00
0,87	1,00	1,25	-0,12	0,87	-0,87	7,62
3,00	-0,12	0,69	0,06	0,57	0,57	9,62
0,00	1,50	1,37	1,00	-1,12	0,57	10,75
-1,12	0,57	1,50	2,06	1,51	2,62	14,50
-2,00	-0,12	0,87	1,87	1,12	1,00	7,25
2,06	-0,50	0,00	0,94	-0,81	0,12	6,12
1,50	1,37	0,87	0,44	-0,62	0,12	7,56
-1,00	3,94	2,94	1,00	-0,81	-0,94	10,31
0,94	-0,12	1,62	0,81	0,25	-0,81	9,87
2,81	-0,69	1,50	3,44	2,00	1,56	17,12
1,59	-0,94	-0,19	-0,25	-0,44	-0,57	4,31
-0,19	-2,06	1,00	1,12	0,44	0,19	7,62
1,44	1,62	-0,50	-0,69	-1,00	2,19	7,31
0,81	-0,12	2,00	1,06	-0,06	-0,25	9,50
3,12	-0,62	1,87	0,37	0,81	-0,81	7,44
2,62	3,50	1,00	1,56	-0,44	0,25	13,06
1,37	-0,06	2,37	0,44	1,06	2,06	9,62
0,25	0,44	0,31	-1,19	2,06	-0,44	5,69
-0,06	0,57	1,75	-0,31	-1,69	0,75	14,37
1,62	3,94	1,31	0,75	0,62	1,50	12,69
1,12	-0,06	1,00	-0,19	0,56	-0,56	5,50
-0,50	1,62	0,12	0,31	2,19	0,31	5,94
0,81	1,62	0,81	1,12	0,75	-1,00	6,06
-0,57	1,75	0,31	1,06	1,44	-2,25	9,06
2,57	3,94	-0,44	2,69	1,69	-0,37	15,56
-2,57	1,37	1,50	1,62	0,00	1,37	11,00
1,94	0,50	2,37	-2,25	0,94	-1,44	0,62
0,00	-0,06	1,75	-0,69	0,62	1,25	10,75
-1,50	5,50	-1,37	1,00	-0,62	0,00	6,25
3,19	0,62	-0,87	-2,62	1,75	-0,12	9,75
-1,94	-0,06	-0,87	-1,44	-0,69	-2,37	-4,00
-0,12	0,44	0,87	2,81	-0,81	-1,06	10,37
0,87	-0,44	-2,00	2,44	-0,56	-0,81	8,00
0,06	-0,19	2,00	2,87	1,69	-1,56	11,00
1,62	3,25	-0,50	1,94	-0,31	0,50	8,25
2,12	1,87	-0,19	0,19	4,62	0,44	16,94
4,62	2,06	-0,06	1,12	1,50	-0,62	21,69
3,12	-0,31	-0,75	-1,00	1,00	-1,25	8,62
-4,25	1,25	-1,31	1,81	-0,81	2,44	11,87
-0,19	-2,25	2,62	2,25	0,12	1,37	8,75
0,06	1,50	0,06	1,19	-0,19	-0,56	7,12
0,76	0,75	0,67	0,91	0,54	0,15	9,25

Det synes heraf at fremgaae, at Vinden i Gjennemsnit dreier sig $9\frac{1}{4}$ Gange rundt med Solen om Aaret. Dette Antal er en Deel mindre end hvad man sædvanligt finder angivet. For Liverpool har Follet-Oster fundet efter 4 Aars Iagttagelser 16,5 Omdreininger med Solen, for Greenwich angiver Gleisher efter 14 Aars Iagttagelser 13,1 Dreininger; for Brüssel angiver Quetelet for 5 Aar 16 Dreininger; for Charkow angiver Lapshine efter 5 Aar 15 Dreininger og i Madrid har Rico og Sinobas for Aaret 1857 fundet 41 Dreininger*). Heller ikke stemmer Antallet med nogle Iagttagelser for 20 Aar, Admiral Fitzroy har meddeelt i sin »Weatherbook« ifølge hvilke Vinden i Gjennemsnit skulde dreie sig 12 Gange rundt. For de enkelte Aar stemmer Resultaterne heller ikke overeens hverken i absolut eller relativ Størrelse, kun viser det sig at i England saavel som her har Vinden i 1853 dreiet sig imod Solen, men her kun 1,8 Gang, medens den der har dreiet sig 4 Gange. Denne Mangel paa Overeensstemmelse kunde hidrøre derfra, at vore Iagttagelser vare ganske ubrugelige til deraf at udlede Dreiningsmængden; men det viser sig, at efter de 26 første Aar af ovenstaaende Tabel bliver den aarlige Dreining 9,26 efter de sidste 25 Aar 9,23 Omdreininger; det er altsaa ganske det samme Resultat, og det synes altsaa som om ovenstaaende Tal dog fortjener nogen Tiltro; i ethvert Tilfælde bekræfte de Dreiningenslovens Rigtighed.

Hvis Dreiningen var ligeligt fordeelt over det hele Aar, maatte den for hver Maaned beløbe sig til 0,77 Omgang. Middeltallene vise, at denne Dreining overskrides i April til Juni samt i October. I Mai er Middeldreiningen størst, 1,6 Gang, i December mindst 0,15 Gang. Forskjellighederne i de enkelte Aar ere paafaldende store, hvad der sees af nedenstaaende Oversigt over Maxima og Minima.

*) Meteorologi v. E. E. Schmid S. 560.

	Max.		Min.	
Januar . . .	3,00	1815	-2,25	1845
Februar . .	3,56	1821	-1,25	1849
Marts . . .	3,75	1809	-2,12	1842
April	4,25	1852	-1,39	1829
Mai	5,56	1861	-0,94	1857
Juni	4,12	1858	-1,87	1814
Juli	4,62	1859	-4,25	1861
August . . .	5,50	1851	-2,25	1862
September .	2,94	1826	-2,00	1855
October . .	3,62	1816	-2,62	1852
November .	4,62	1858	-1,69	1841
December .	2,82	1822	-2,37	1853
Aar	21,69	1859	-4,00	1853.

Ligeledes ere Fortegnene fordeelte meget ulige i de forskjellige Tidsrum. Sammenstiller man det Antal Gange da Vinden har dreiet sig med Solen og mod Solen faaer man følgende Resultater.

	Med Solen.	Mod Solen.	Sandsynlighed for Dreining med Solen.
Januar	33	18	0,65
Februar . . .	39	12	0,76
Marts	28	23	0,55
April	45	6	0,88
Mai	47	4	0,92
Juni	45	6	0,88
Juli	35	16	0,69
August . . .	31	20	0,61
September . .	37	14	0,73
October . . .	38	13	0,75
November . .	35	16	0,69
December . .	27	24	0,53
Aaret	50	1	0,98.

Dreiningen foregaaer altsaa mindst stadigt i December og Marts; meest i Mai.

I Mødet var fremlagt, fra:

Videnskabernes Selskab i Upsala.

Nova Acta, Series III. Vol. V. Fasc. 1. Upsala 1864.

Upsala Universitetets Årsskrift 1863.

Elias Fries. Monographia Hymenomycetum Sueciae Vol II.

Naturforschende Gesellschaft i Halle.

Abhandlungen VIII Band 2 Hefte. Halle 1864.

Gesellschaft der Wissenschaften zu Leipzig.

Berichte, philolog. hist. Classe 1863. I, II & II.

— — — 1864. I.

— math. phys, Classe 186S. I & II.

W. Weber. Elektrodynamische Maassbestimmungen insbesondere über elektrische Schwingungen. Leipzig 1864.

P. A. Hansen. Darlegung der theoretischen Berechnung der in den Mondtafeln angewandten Störungen, 2te Abhdlg. 1864.

Charles Bobbage Esq.

Passages from the life of a Philosopher. London 1864.

Linnean Society i London.

The Transactions Vol XXIV. Part 2.

Journal of the Proceedings, Zoology Vol VII Nr. 27 & 28.

— — — — VIII Nr. 29.

— — — Botany — VII Nr. 27 & 28.

— — — — VIII Nr. 29 & 30.

List of the Linnean Society of London 1863.

Address 1863 & 64.

United States Patent Office.

Report of the Commissioner of Patents for the Year 1861. Arts and Manufactures Vol I & II. Washington 1863.

Introductory Report of the Commissioner of Patents for 1863.

Sixteenth annual report of the Regents for the Univ. of New York. (Contributions to Geology).

Mødet den 24de Marts.

Hr. Prof. *Steenstrup* meddelte Bemærkninger om *Bygningen af Hefteskiven paa Hovedet af Sugefiskslægten Echineis, og denne Skives Forhold til Ryggfinnerne* — som senere skal blive optagen i »Oversigterne«.

Den Comitee, som var udnævnt for at bedømme den af Cand. mag. *S. M. Jørgensen* indsendte Afhandling »Nogle Analogier mellem Tin og Platin, et Bidrag til Belysning af Kisel-syrens Formel« (see Oversigten 1864 pag. 163) afgav følgende Betænkning som efter at være tiltraadt af Klassen blev bifaldet af Selskabet.

Den af Hr. Cand. magist. *S. M. Jørgensen* til Selskabet indleverede Afhandling »Nogle Analogier mellem Platin og Tin, et Bidrag til Belysning af Kisel-syrens Formel« deler sig i 2 Hovedpartier. Den første Afdeling indbefatter væsentlig Under-søgelse af Magnesiærækkens og Alkaliernes Chlorider i Forbin-delser med Tinnets og Platinets Chlorider. Forfatteren har fremstillet, analyseret og maalt Chlorforbindelserne af Magnesium, Mangan, Nikkel og Kobalt med Tinchlorid og Vand, og fundet dem analogt sammensatte, og isomorphe (med de sædvanlige smaae Afvigelse, som isomorphe Stoffer pleie at vise, naar de krystallisere i de udenfor det regelrette System liggende For-mer). Krystalformerne ere 6sidede regelrette Prismer, med for-skjellige Rhomboedre. I det han med Hensyn til de tilsvarende Platinforbindelser i det Væsentlige henviser til *Bonsdorfs* Arbej-der har han selv fremstillet Chlorkobalt-Platinchlorid, hvis Vink-ler han har maalt og fundet svarende til de herhenhørende Tin-chloridforbindelser, og viist at en Opløsning af Chlormangan-Tinchlorid- og Clorzink-Platinchlorid først afsatte mørkerøde

Prismer af Chlormangan-Platinchlorid, som efterhaanden udvikle sig til lysere Rhomboedre af Chlormangan-Tinchlorid. Endelig viser sig Dobbeltaltet af Tinchlorid og Chlorzink, som et farveløst overordenlig henflydende Lag, som dog er fuldkomment parallel med Mangan-Tinforbindelsens Flader. Forfatteren har ved disse Arbejder sat Tinnets og Platinets Analogie, i et klart og interessant Lys, og tilføiet endnu Resultaterne af egne Forsøg over disse Dobbeltforbindelsers Rumfylde. Han har dernæst undersøgt lignende Forbindelser, hvori Qvælstofveille synes at spille et sammensat Radicals Rolle analog med Kalium og Ammonium, Forbindelser som allerede for længe siden ere beskrevne af Rogers og Boye, hvis Analyse Forfatteren deels ifølge Synthese, deels ifølge mere almindelige Betragtninger søger at bringe i Overensstemmelse med Theorien.

I den anden Afdeling af sit Arbejde meddeler Forfatteren en Række krystallographisk-chemiske Betragtninger, som ere interessante i deres Sammenhæng, men hvis Værd med Hensyn til Stoffernes Ordning og Sammenstilling formentlig endnu vil afhænge af yderligere Undersøgelser.

Komiteen anbefaler denne lille vel udarbejdede Afhandling til Optagelse i Selskabets Skrifter.

Kjøbenhavn den 22de Marts 1865.

G. Forchhammer. **Hoffmann.** **E. A. Scharling.**

Affatter.

J. Thomsen.

Den Comitee som var udnævnt til at bedømme Dr. med. *Krabbes* »Helminthologiske Undersøgelser« (see Oversigterne 1864 pag. 81) afgav følgende Betænkning, som ligeledes efter at være tiltraadt af Klassen blev bifaldet af Selskabet.

Herved have vi den Ære at afgive til Selskabets fysiske Klasse vor Bedømmelse af den os sendte Afhandling: »*Helmin-*

thologiske Undersøgelser i Danmark og paa Island, med særligt Hensyn til Blæreormlidelserne paa Island. Af Dr. med. Krabbe.

Dette om en mærkværdig Flid og Udholdenhed vidnende Arbeide indeholder paa 135 tætskrevne Qvartsider først en udførlig Oversigt over Forekomsten af Indvoldsorme i Tarmkanalen hos Hunden og Katten i Kjøbenhavn, grundet paa fleraarige og møisommelige Undersøgelser af 500 Hunde og 78 Katte, og dernæst en lignende Oversigt over Indvoldsormene i Tarmkanalen hos de samme Dyr paa Island, paa hvilken Ø Forfatteren i Sommeren 1863 undersøgte 100 Hunde og 31 Katte. Af de nye og væsentlige specielle Kjendsgjæringer, som begge Afsnit, især det sidste, indeholde, skulle vi her kun fremhæve Forekomsten af flere Arter af *Bothriocephalus* hos Hundeslægten, og den overraskende Hyppighed, hvormed den for Mennesket og Qvæget farlige lille *Tænia echinococcus* optræder hos Hunden paa Island. Den dermed i Forbindelse staaende større Hyppighed af Blæreormlidelser paa Island baade hos Husdyrene og Beboerne er Gjenstand for det tredie og sidste Afsnit, i hvilket Forfatteren tillige meddeler nye Fodringsforsøg, der tjene til yderligere at bestyrke Artseenheden mellem Echinococ-Blæreormen i Leveren hos Beboerne og Echinococbændelormen i Tarmen hos Hunden, samt førstnævntes Oprindelse fra sidstnævntes Æg. Paa Grund af denne Sammenhæng knytter Forfatteren til sine Undersøgelser det anbefalelige Forslag, at indskrænke betydeligt de til Overflod holdte Hundes Antal og derved formindske Lidelsernes Hyppighed, hvilken han forresten viser at være bleven meget overdrevet i de tidligere Skildringer, om der end ikke er nogetsomhelst andet Land bekjendt, hvor de hærges i den frygtelige Grad som paa Island.

Et stort Antal af Figurer, sammenstillede af Forfatteren paa 13 Qvarttavler, ledsager Afhandlingen; de give dels sammenlignende Analyser af de Forhold, hvorved de i de tvende Husdyr tidligere forefundne eller af Forfatteren opdagede Arter af *Tænier* og *Bothriocephaler* kunne adskilles fra hinanden; dels oplyse de

et større Antal nærstaaende Arter fra andre nordiske Rovdyr og navnlig fra de islandske og grønlandske Sæler samt Hvalrossen, fornemligen beskrevne efter det ikke uanseelige Materiale, Universitetets zoologiske Museum da var i Besiddelse af. Alle disse Tegninger synes os vel udførte.

Dette er i korte Træk Indholdet af det foreliggende Arbejde, som vi finde at være et fortjenstligt og meget tidssvarende. Vi trængte nemlig i det Hele, og navnlig her for vort Norden, til et udførligt Billede af Tarmsnylternes Forekomst hos begge de Rovdyr, der som Husdyr ere blevne Menneskets uadskillelige Ledsagere, efterat de senere Tidens Undersøgelser paa saamange Maader havde vist, hvor mange og store Ulemper Samlivet med disse Rovdyr, og særlig med Hunden, har paaført Mennesket og dets vigtigste Næringsdyr. Desuden leverer Afhandlingen nye Bidrag til bedre Erkjendelse af de ældre Arter og beskriver flere nye, idet den derhos ved en stor Mængde passende Tegninger oplyser baade disse og hine.

Vi tage derfor ikke i Betænkning at anbefale Afhandlingen og den nærmest til dens Hovedemne hørende Del af Tavlerne til Optagelse i Selskabets Skrifter. Vi mene, at Figurerne, naar disse væsentligen indskrænkes til dem, der vedkomme de hos Katten og hos Arterne af Hundeslægten forekommende Arter af *Tænia* og *Bothriocephalus*, ikkun kunne optage 7 Quarttavler og maaskee endog finde passende Plads paa 6 saadanne. De øvrige Figurer foreslaae vi ikke at optage i denne Afhandlfing, *dels* fordi de væsentligen angaae de hos andre nordiske Rovdyr (især de islandske og grønlandske Sæler og Hvalrossen) forekommende *Bothriocephalus*-Arter og saaledes ikke staae i streng Forbindelse med Afhandlingens Hovedindhold, om de end i Forening med de korte Beskrivelser tjene til at belyse en almindeligere Forekomst af *Bothriocephaler* hos Nordens Pattedyr end man hidtil havde formodet; *dels* fordi de fremstillede og i flere Henseender interessante Bygnings- og Udviklingsforhold af Leddene hos

disse Arter synes os at gjøre det nødvendigt, at de hermed jevnløbende Forhold hos andre *bothriocephalagtige* Dyr, f. Ex. Formerne af *Ligula*-Slægten, blive tagne ind i Sammenligningen, inden de formodede nye Former fik deres Artsret støttet paa saadanne Forhold — ligesom det endelig er os en yderligere Bevæggrund, at Materialet til Undersøgelsen af disse Dyr er i Mellemtiden blevet større. Vi nære ingen Tvivl om, at Forfatteren forsaa vidt samstemmer i vor Opfattelse, at han fra sin Side ikke har noget imod Forslaget.

Kjøbenhavn, den 24de Marts 1865.

Bendz.

J. Steenstrup.

A. Hannover.

Affatter.

I Mødet var fremlagt, fra:

Hr. M. Irgens og Th. Hjortedal i Christiania.

Om de geologiske Forhold paa Kyststrækningen af nordre Bergenhuus Amt.

Physicalisch-medicinische Gesellschaft i Würzburg.

Naturwissenschaftliche Zeitschrift IV Bd. 2. u. 3. Heft.

— — V — 1. u. 2. —

Medicinische Zeitschrift V Bd. 2. u. 3. Hefte.

Royal Society i London.

Proceedings Vol XIII Nr. 64—67.

Geological Survey of India.

Memoirs, Palæontologia Indica III. 2—5.

Major-General Edvard Sabine.

Results of the Magnetic Observations at the Kew Observatory from 1857 and 1858 to 1862 inclusive.

Observatorio de Marine ved Cadix.

Almanaque Nautico para 1865.

Société Impériale des Naturalistes de Moscou.
Bulletin, Année 1863 Nr. 3 & 4. Année 1864 Nr. 1.

Observatoire Royale de Belgique i Bruxelles.
Annales. Tome XVI. Bruxelles 1864.

Académie Royale des Sciences de Bruxelles.
Mémoires. Tome XXXIV. Bruxelles 1864.
Mémoires Couronnés et Mémoires des Savants étrangers. Tome
XXXI. 1862—63. Bruxelles 1863.

Bulletins. 32. Année 2. Serie Tome XV & XVI.

— 33. — 2. — — XVII.

Mémoires couronnés et autres Mémoires; collection in 8vo. Tome
XV & XVI. Bruxelles 1863 & 64.

Annuaire 1864. Bruxelles 1864.

Frantz Graf v. Marenzi i Triest.

Zwölf Fragmente über Geologie 1864.

Das Alter der Erde. Ein geologisches Fragment im Geiste der
Einsturztheorie.

Der Karst.

Prof., Dr. E. Svitzer i Kjøbenhavn.

Einige Untersuchungen über das Ganglion intercaroticum.

Bericht über einige Resultate, erhalten durch vorgenommene, fei-
nere Injectionen der Blutgefäße der Haut, sowohl beim
weissen als beim schwarzen Manne.

Mødet den 7de April.

Hr. Professor L. Müller forelagde en Afhandling om *Mercurstovens* Oprindelse, som vil blive meddeelt i Skrifterne*).

Hr. Professor Steenstrup meddeelte derefter en Notits om, at den Nephrit, der i Schweiz undertiden findes anvendt af Urindvaanerne til skjærende Instrumenter og som man hidtil havde anseet for at være af sikker orientalsk Oprindelse, ifølge Geologen Mortillels Undersøgelser skal findes paa flere Steder i oprindeligt Leie i Schweiz, nemlig som Aarer i Serpentina (Comptrend. de l'Acad. des Sciences de Paris. 1865. pag. 83). Saafremt dette bekræftede sig, vilde altsaa enhver Tanke om, at Urindvaanerne i Steenalderen havde staaet i Handelsforbindelse med fjerne Lande, af sig selv saagodtsom falde bort, da det væsentligen var paa denne Nephrits orientalske Herkomst, at man havde bygget Antagelsen.

I Mødet var fremlagt, fra:

Observatoriet i Altona.

Astronomische Nachrichten, Nr. 1501—18.

Professor Faye i Christiania.

Beretning om Fødselsstiftelsen i Christiania i Sexaarstidsrummet fra 1858—1863.

Kongl. Vitterhets Historie och Antiquitets Akademien.

Antiquarisk Tidskrift för Sverige. I. Del.

Professor A. Erdmann i Stockholm.

Sveriges Geologiska Undersökning. Livr. 6—13.

Anthropological Society i London.

The Anthropological Review, No. 6—8.

*) See: D. K. D. Vid. Selsk. Skrifter. 5te Række. Hist. philos. Afdel. III
1. S. 169 og flg.

Royal Observatory i Edinburgh.

Astronomical Observations made at the Royal Observatory. Edinburgh. Vol. XII. for 1855—59.

Royal Irish Academy.

The Transactions Vol. XXIV. Antiquities Part. II. Dublin 1864.

S. Haughton. On the reflexion of polarized light from polished surfaces, transparent and metallic.

On the Tides of the Arctic Seas.

Experimental researches on the Granites of Ireland. Part.

III. On the Granites of Donegal. Part. IV. On the Granites and Syenites of Donegal; with some remarks on those of Scotland and Sweden.

Directeur Quetelet i Brüssel.

Annuaire de l'observatoire royal de Bruxelles, 1864. 31 Année. Bruxelles 1863.

Observations des phénomènes périodiques.

Sur le cinquième congrès de Statistique, tenu à Berlin.

Statistique et Astronomie.

Programme de congrès international de Statistique de Berlin.

Physique du Globe.

Observatoire Astronomique Zonnenburg i Utrecht.

Haek en Oudemans Recherches sur la quantité d'éther contenue dans les liquides.

Hoek Recherches Astronomiques II. Livr.

Naturforschender Verein i Brünn.

Verhandlungen II. Band. 1863.

Mr. Garcin de Tassy.

Cours d'hindoustani à l'école impériale et spéciale des langues orientales vivantes, près la Biblioth. Impér. 1864.

J. H. Safford.

On the right ascension of the Pole star. Cambridge 1864.

Mødet den 28de April.

Hr. Conferentsraad Forchhammer meddeelte en Sammenlig-
ning mellem Middelhavet, det sorte, det kaspiske, det døde
og det røde Hav saavel med Hensyn til Saltholdigheden, som til
Niveauforholdene, og henviste til de sandsynlige Aarsager til
disse Forhold.

Afhandlingen ønskede Forfatteren at meddele senere, dog snart.

Kassecommissionen meddeelte følgende Regnskabsover-
sigt for Aaret 1864 (see omstaaende 2 Sider).

I Mødet var fremlagt, fra:

Royal Astronomical Society i London.

Memoirs Vol. XXXII. London 1864.

Major General Sabine.

On the disturbances of the Magnetic declination at Kew and
Nertschinsk. Pendulum and other Experiments. 1825.

Royal Geographical Society i London.

Proceedings Vol. VIII. No. 6. Vol. IX. Nr. 1.

Journal Vol. XXXIII.

*Geologische Commission der Schweizer Naturforschenden
Gesellschaft.*

Beiträge zur Geologischen Karte der Schweiz. 2. Lief. Bern 1864.

Société Vaudoise i Lausanne.

Bulletin de la Société Vaudoise des Sciences Naturelles Tome
VIII. Bulletin No. 51.

Naturwissenschaftlicher Verein der Rheinpfalz.

XX. und XXI. Jahresbericht der Pollichia. Neustadt 1863.

Geologische Reichsanstalt i Wien.

Die fossilen Mollusken des Tertiær-Beckens von Wien. II. Bd.
Nr. 5—6.

Académie Impériale des sciences de St. Petersbourg.

Mémoires VIII. Serie, Tome V. Nr. 2—9, Tome VI. Nr. 1—12.

Bulletin Tome V. No. 3—8, Tome VI. No. 1—5, Tome VII.
No. 1—2.

Øversigt over Regn-

Indtægt.		Rd.	β	Rd.	β
1) Renter af Selskabets Fonds.					
a) 5 pCt. af 25,000 Rdl. i kgl. Forskrivning . . .				1250	"
b) 4 — - 70,112 — indskrevet i Statskassen	2804	46			
4 — - 4,000 — kgl. Obligationer . . .	160	"			
4 — - 6,000 — Huseier - Creditkasseobligationer.	240	"			
4 — - 3,200 — Nationalbank - Obligationer.	128	"			
4 — - 3,000 — Østifternes Creditfor- enings-Obligationer .	120	"			
4 — - 1,000 — Jydske Landeiendoms- Creditf.-Obligationer.	40	"			
4 — - 19,000 — Staden Københ. Laans Obligationer.	760	"			
				4252	46
	106,312 Rd.				
c) 3 pCt. af 3,400 Rdl. i kgl. Obligationer				102	"
d) Udbytte af 300 Rdl. i National-Bankactier				21	"
e) 3 pCt. af 200 £ i Dansk-engelske Obliga- tioner	53	36			
4 pCt. af 80 £ i Sjællandske Jernbaneaktier	28	45			
				81	81
2) Bidrag fra det Classenske Fideicommiss					
Etatsraad Schous og Frues Legat				200	"
Fra den Hjelmstjerne-Rosenkroneske Stif- telse				50	"
				494	45
3) For Salget af Selskabets Skrifter:					
a) Fra Boghandler Høst for Skrifter i 1862	98	93			
» » » » i 1863	151	53			
b) Fra Boghandler A. Dürr i Leipzig for 1863	7	80			
				258	34
4) Renter af Folio i Privatbanken for ² / ₁₈₆₃ Og ¹ / ₁₈₆₄					
				11	43
				6721	57
Kassebeholdning for 1863				1629	30½
				8350	87½
Samlet Indtægt.					

skabet for Aaret 1864.

Udgift.		Rd.	Rd.	β
A. Til Selskabets Bestyrelse og dets Virksomhed:				
I. Embedsmændenes Gager og Budets				
Lønning	900	"		
Løbende Udgifter til Brænde, Lys, Porto m. v.	189	89		
			1089	89
II. a) Selskabets Skrifter				
Præmier (jvfr. Oversigt f. 1863, S. 220, 229)	760	"		
b) Ordbogen	28	"		
Den meteorologiske Comitee	600	"		
Regestum diplomaticum	340	84		
			4689	56
B. Understøttelser til videnskabelige Foretagender:				
1) Prof. Langes Værk om spanske Planter	120	"		
2) Prof. Molbech til Udgivelse af Chr. Molbechs danske Glossarium, 2den Deel.	100	"		
3) Prof. Stephens Værk om de ældste nordiske Runer, ifølge Beslutning af 16de Decbr. 1864	500	"		
			720	"
Aarets Udgift			6499	49
" Indtægt			6721	57
Overskud			222	8
Kassebeholdning for 1863			1629	30½
			1851	38½
Indkjøbt 100 £ i Obligation af det danske 5 pCt. Laan			868	57
Kassebeholdning ved Udgangen af 1864			982	77½

Den Hjelmstjerne-Rosenkroneske Stiftelses Bidrag for 1864: 494 Rd. 45 β, er anvendt til Dækning af de til Prof. Molbech og Stephens udbetalte Understøttelser 600 Rd., hvoraf Resten 105 Rd. 51 β, vil være at afholde af Stiftelsens Bidrag for 1865.

Mødet den 19de Mai.

Hr. Professor Westergaard meddeelte nogle ældre Buddhistiske Indskrifter fra det vestlige Indien.

Hr. Professor Holten havde i foregaaende Møde foreslaet, at Selskabets *Collectanea metereologica* maatte udgives paa Fransk istedetfor paa Latin. Dette Forslag besluttede man at sætte paa Mødesedlen til næste Møde som Gjenstand for Forhandling og Afgjørelse, der ogsaa begge fandt Sted i dette Møde. Selskabet besluttede, at dets *Collectanea metereologica* maatte trykkes paa Dansk og ledsages af et fransk Udtog, til hvilken Selskabet vilde bevilge de nødvendige Udgifter.

I Mødet var fremlagt, fra:

Akademie der Wissenschaften i Berlin.

Abhandlungen 1863. Berlin 1864.

Verzeichniss der Abhandlungen gelehrter Gesellschaften und der wissenschaftlichen Zeitschriften in der Bibliothek d. Akad. d. W. 1864.

Physikalische Gesellschaft i Berlin.

Die Fortschritte der Physik im Jahre 1862. XVIII. Jahrgang. I.—II. Abtheilung.

Akademie der Wissenschaften i München.

Sitzungsberichte 1864. II. Hefte 3 & 4.

Dr. Plath. Chinesische Texte.

v. Döllinger. König Maximilian II. und die Wissenschaften.

Dr. Thomas. Die Stellung Venedigs in der Weltgeschichte.

Dr. Riehl. Über den Begriff der bürgerlichen Gesellschaft.

Geheimerath Dr. Martius.

Dr. Martius. Glossaria Linguarum Brasiliensium.

Verein für Erdkunde in Dresden.

Erster Jahresbericht. Hildburghausen 1864.

Physikalisch-medicinische Gesellschaft i Würzburg.

Würzburger medicinische Zeitschrift. V. Band. 4—6 Heft.

— naturwissenschaftliche Zeitschr. V. Band. 3-4 Heft.

Naturforschende Gesellschaft i Halle.

Abhandlungen Band IX. 1. Halle 1864.

Geologische Reichsanstalt i Wien.

Jahrbuch 1864. XIV. Band. Nr. 2—4.

Geological Society i London.

The Quarterly Journal Vol. XXI. Part. 1. Nr. 81.

Geological Society i Dublin.

Journal Vol. X. Part. 2.

Royal Dublin Society.

Journal Nr. 31.

Sam. Haughton.

Notes on animal mechanics.

Royal Society i Edinburgh.

Transactions Vol. XXIII. Part. 3.

Proceedings Session 1863—64, Vol. 5, Nr. 62.

Geological Survey of India.

Mémoires Vol. III. Part. 2.

— — IV. — 2.

Annual Report 1863—64.

Société de Physique et d'Histoire Naturelle de Genève.

Mémoires Tome XVII. Part. 2.

Ch. des Moulins i Bordeaux.

Le Bassin hydrographique du Couzeau.

Mødet den 9de Juni.

Hr. Professor Steenstrup forelagde Iagttagelser og Betragtninger over Fiskemisdannelser med dobbelte Gat- og Halefinner. (Skal senere meddeles).

Samme meddelte derefter nogle Bemærkninger over flere af de Forhold, der ere blevne iagttagne i Steenalderens Gravhøie. (See næste Nr. af Oversigterne).

Efter Hr. Professor A. S. Ørsteds Andragende tillod Selskabet, at de til Sammes Afhandling over Bladsvampenes Befrugtning hørende Tavler maatte udlaanes til Hr. Adjunct Th. Friis i Upsala.

I Mødet var fremlagt, fra:

Universitetet i Christiania.

Nyt Magazin for Naturvidenskaberne. 12te Binds 4de Hefte. 13de Binds 1.—3. Hefte.

Norske Universitets- og Skole-Annaler. 3die Række. IV. 1.—4. Hefte. V. 1.—3. Hefte.

Fortegnelse over de Forelæsninger, der skulle holdes ved det Kongelige Frederiks Universitet i dets 102det og 103die Halvaar.

S. A. Sexe. Om Sneebræen Folgefond.

Indberetning om Prof. M. J. Monrads i Sommeren 1859 med offentlig Stipendium foretagne Udenlandsreise.

Videnskabernes Selskab i Christiania.

Forhandlinger i Aaret 1863.

Videnskabernes Akademi i Stockholm.

Öfversigt af Kongl. Vetenskaps-Akademiens Förhandlingar. 20. Årgång. 1863.

Kongl. Svenska Vetenskaps Akademiens Handlingar. Ny Följd.
IV. Bd. II. Hefte. 1862.

Meteorologiska Iakttagelser i Sverige. IV. Bd. 1862.

Akademie der Wissenschaften i Berlin.

Monatsberichte aus dem Jahre 1864. Berlin 1865.

Naturw. Verein für Sachsen und Thüringen i Halle.

Zeitschrift für die Gesammten Naturwissenschaften. Jahrgang 1864.
24 Bd.

Geographische Gesellschaft i Wien.

Mittheilungen. VII. Jahrgang. 1863.

K. K. Sternwarte i Prag.

Magnetische und meteorologische Beobachtungen zu Prag. Jahr-
gang 1864.

Den hollandske Regjering.

Flora Batava. 190 & 191 Afl.

Commission Impériale Archéologique i St. Petersburg.

Compte-Rendu. Année 1863 avec un Atlas.

Musée Teyler i Haarlem.

Musée Teyler. Catalogue systématique de la Collection Paléon-
tologique. Deuxième livraison.

Istituto Veneto.

Atti Serie III. Tome IX. Dispensa 9. 10.

Memorie Vol. XI. Part. 3.

Società Reale di Napoli.

Rendiconto dell' Accademia della Science Fisiche e Mathematiche
Anno III. Fasc 3—7.

— Science Morale e Politiche. Anno IV. Januar 1865.

Accademia pontificia de nuovi Lincei.

Atti. Anno XVII. Sessione 1—7.

Giuglielmo Gasparrini i Neapel.

Ricerche sulla natura dei succiatori e la escrezione delle radici ed osservazioni morfologiche sopra taluni organi dello lemna minor. 1856.

Udenrigsministeriet.

La republica di Venezia e la Persia per Guglielmo Berchet. Torino 1865.

American Philosophical Society i Philadelphia.

Transactions. Vol. XII. New Series. Part. 2 & 3.

Proceedings. Vol. IX. Nr. 67.

Astronomisk Observatorium i Altona.

Astronomische Nachrichten. Nr. 1519—30.

Universitetet i Kiel.

Schriften 1863. Band X.

Gesellschaft für vaterländische Geschichte i Kiel.

Jahrbücher. Band VII. Heft 2—3.

24 jährliche Berichte.

Königliche Sternwarte i München.

Annalen. XIV. Band,

D. Braun i München.

Naturgeschichte der Sage. Band I. & II. München 1864 & 1865.

Société Vaudoise des Sciences Naturelles i Lausanne.

Bulletin. Tome VIII. Nr. 52.

Hr. Professor P. G. Thorsens i Mødet den 20de Mai 1864 meddeelte Foredrag om visse historiske Bestanddele i Sagnet om Olger Danske, der var bestemt til senere at meddeles (see Overs. f. 1864, S. 81), optages her.

Nogle Meddelelser om visse historiske Bestanddele i Sagnet om Olger Danske, tilligemed en Undersøgelse om »Chronicon monasterii Sancti Martini majoris Coloniensis».

Af P. G. Thorsen.

Intet Sagn har fra Arilds Tid indtil denne Dag været saa fast og almindelig udbredt i Danmark, som det om Olger Danske. Alligevel har man, da den troskyldige Opfattelse af den vidtløftige Eventyrfortælling maatte i den nyere Tid af sig selv falde hen, allerede længe været noget i Vilderede med, hvorledes Sagnet skulde tages. Og heri er ikke noget besynderligt, thi et fast Punkt savnedes, et Grundlag, hvorfra man med Sikkerhed kunde gaa ud. Et saadant, eller i det mindste et, som man ikke kunde andet end strax, ligesom uvilkaarlig, slutte sig til, fik man, da *G. H. Pertz* 1829 i *Monumenta Germaniæ historica, Scriptorum*, Tom. 2. (pagg. 214—15), for første Gang udgav en lille Krønike fra og om St. Martinsklostret i Köln, hvori der berettes, at dette Kloster (som havde bestaaet i nogen Tid) i Aaret 778 var blevet gjenoprettet af »Olgerus Daniæ dux, adiuvante Karolo magno imperatore». Den egentlige Kjerne i denne vigtige Efterretning var strængt taget ikke ny, da det allerede i henved 300 Aar havde været at læse paa Prænt, nemlig i et historisk Værk af *Gasp. Bruschius*, at en anselig, rimeligvis fyrstelig, dansk Mand havde staaet i et bestemt Forhold til det nævnte Kloster som dets store Velgjører. Meddelelsen hos *Bruschius* var imidlertid gaaet forsaavidt ubemærket hen, hvorimod Opmærksomhed for hvad der var optaget i *Pertz's* ny store Samling, som saa mange maa bruge i forskjellige Øjemed, ej kunde udeblive. Efterretningen blev da ogsaa kort efter grebet og ført frem af *F. C. Dahlmann*. Hos os har endnu ikke nogen nærmere benyttet og prøvet Kilden, og der er derfor noksom Grund

til at indlemme den i vor Litteratur, i det den tillige underkastes en Undersøgelse og Bedømmelse. »*Chronicon Sancti Martini Coloniensis*« lyder efter Pertz's Udgave saaledes:

— — — — —
 «Scoti multo tempore illud incoluerunt, donec a primo fervore tepescentes, ex hoc sicut etiam ex aliis quibusdam monasteriis expulsi sunt, et alii Germani sunt substituti. Illud autema) rexe-
 runt:

Wicterpus abbas, postea episcopus¹⁾, cui successitb)

756 *Alpho* mortuus XVIII. Kal. Octobris. Huic successit

778 *Herbodus*, qui rexit sub annum DCCLXXVIII, quo monasterium a Saxonibus est destructum, et denuo restauratum per **Olgerum***)

Daniae ducem, adiuvente Karolo magno imperatore. Postea rexit

Adelgarius factus episcopus; monasterio tum praefuit

Patritius, et sub eius regimine consecrata sunt altaria a beato Leone papa; obiit V. Idus Martii, et surrogatus est

a) am Cod. (Pertz).

1) Turonensis, obiit a. 756. (Pertz).

b) successit Cod. (Pertz).

*) »*Olgerum*« faar omsider for første Gang her Lov til at staa i den udgivne Text. Pertz har i sin optaget »*Olgerum*« og dertil nedenunder i sin Anmærkning c blot føjet »Cod. *Olgerum*«. De to andre Udgivere, *J. F. Böhmer* (1853) og *J. H. Kessel* (1862) — om hvilke der nedenfor vil blive talt nærmere — have ligeledes begge, skjønt de forefandt »*Olgerum*«, optaget *Olgerum*, og ogsaa bemærket, at hint stod i Pergamentshaandskriftet. Det er saaledes kun paa Grund af vilkaarlig Forandring, at ikke nogen af de tre hidtidige Udgaver af denne Krønike her, i Overensstemmelse med Kilden, har »*Olgerum*«. Denne Vilkaarlighed, hvorover allerede *F. C. Dahlmann*, nu for længe siden, klagede, er ogsaa ganske nylig (1858) igjen anerkjendt af *W. Wattenbach* i »*Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter bis 1250*« S. 284, i det han der, efterat Pertz og *Böhmer* ere nævnte, ytrer: »An beiden Orten ist der Name des angebliehen zweiten Stifters *Olger* («*Holger Danske*») mit Unrecht in *Olger* verwandelt«. (Ogsaa i 2. Ausg. 1866 gjentages det samme S. 345 — uden at *Kessel* nævnes — aldeles ordret). Men naar paa denne Maade en forudfattet Mening (og en saadan ligger i at indbringe »*Olgerus*«) bliver bestemmende med Hensyn til, hvad der kommer til at staa i Kilde-skriftet, beredes der derved dog det, samme virkelig har, en bestandig Vanskelighed i at gjøre sig gjældende saaledes, som det har Krav paa.

Blasius, qui praesedit ad annum DCCCXVII. et absque d) 817
malorum procellis fuit. Postea abbas praefuit

*Heynianus*²⁾ vir illustris, qui factus est archiepiscopus Co-
lonie; obiit anno DCCCIL. et duo altaria instituit, et quodlibet 849
uno terrae mansu dotavit, item ex parte ipsius habemus annua-
tim XX. solidos pro agenda eius memoria V. Kal. Octobres.
Eo regente destructum est monasterium a Nortmannis. Postea
regere cepit

Bartholfus qui obiit XIV. Kal. Maii; deinde abbas factus est

Gotfridus mortuus III. Idus Maii sub annum DCCCLXXXII, 882
quo tempore monasterium Nortmannorum irruptionibus vastatum
fuit, et deinde Wiliberti et Herimanni archiepiscoporum Colonie
beneficiis reparatum. Tunc praesedit

Martinus qui obiit V. Non. Maii; post eum regimen habuit

Adolfus, vir pius, qui mortuus est IV. Nonas Junii; deinde
abbas fuit

Benedictus, qui obiit Idibus Octobribus; post quem regere cepit

Dithardus, qui vitae finem habuit anno DCCCCLXII, VIII. 962
Kal. Augusti. Deinde dominus Bruno, Colonie archiepiscopus,
monasterium reparavit, et praefecit

Bertholdum, quem ex Laresham accersiverat. Idem Bruno
inter alia sue pietatis studia nobis donavit corpus beati Eliphii
martiris et XVII areas secus pomerium nostrum et quasdam
circa palacium suum sitas, quas cessimus hominibus nostris
cum consensu eius. In suo etiam testamento legavit beato Eli-
phio et sancto Martino libras XXX, pallia IV, totidem vasa,
candelabra II; fratribus libras VI, praedium Selegut per prae-
cariam nostrae ecclesiae acquisitum, et plura alia nobis contulit.
Gero quoque, eius successor, non pauca bona addidit. Warinus,
qui Geronem vivum sepelivisse dicitur, postea factus archiepi-
scopus, de crimine penitens Romam ivit, et inde reversus, mo-

d) abque Cod. (Pertz).

²⁾ Hilduinus? (Pertz).

nasterium nostrum melioravit et Scotis iterum immolavit anno 975 DCCCCLXXV; quibus praefecit venerabilem virum

Mimborinum natione Scotum, qui praefuit annis XII, mor- 987 tuus XIV. Kal. Januarias anno DCCCCLXXXVII. Idem Warinus factus est hic monachus, et tumbam sancti Eliphii gloriose ornavit; obiit anno DCCCCLXXXV, XI. Kal. Octob. sepultus prope summum altare; construxit etiam sacellum sanctae Brigidae virginis Scotiae, quod postea factum est ecclesia parochialis. Mimborino successit

Kilianus, vir multum religiosus, cuius intuitu Evergerus 999 archiepiscopus consentiente OTTONE imperatore III. in usus monachorum peregrinorum pro remedio animae suae condonavit curtes dominicatas in Rodenkyrchhoff et Fliterthe cum piscatione Reni in tractibus et iusticia quae dicitur ban, insuper quicquid in villis Wicerheim et Ascha habebat, funditus nobis mancipavit. Ecclesias quoque tres in Sutlere et aliam in Wische, tertiam in Fliterthe, insuper in urbe Colonia macellum omne et areas a porta frumenti usque ad occidentalem murum civitatis, et iterum a porta fori usque ad murum Reni dedit; curtem quoque dominicatum in Winninge cum XV mansibus, et quicquid vinearum ibi habuit, nobis condonavit, et talia plura beneficia praestitit, in quorum vicem perpetuo eius memoria apud nos peragitur. Kiliano successit

Helias, vir sanctus et beato Heriberto valde carus; cuius intuitu hic archiepiscopus confirmavit donationes Evergeri et plura 1021 addidit. Mortuo autem Heriberto, Pilgrinus eius successor Scotos expellere voluit; cuius rei indignitate commotus Helias dixit: Si Deus in nobis est, Peregrinus vivus Coloniam non veniat¹⁾.»

¹⁾ Krøniken er her meddelt nøjagtig efter Pertz's Udgave og med Bibehold af hans Anmærkning 1, 2 og Anmærkning a—d, kun er naturligvis den af ham givne Rettelse i Anmærkning c benyttet og isteden nærmere Oplysning anført i den nu tilføjede Anm. *), og Linierne her brudte, saavidt det behøvedes, for at Navnet paa enhver Abbed, som nævnes, kunde være mere fremtrædende. Efter hvad Pertz beretter paa det ovenanførte Sted p. 214, var det i Nov. 1826, da han i Køl n-

Den uvæntet fremkomne Efterretning i den Kølnske Krønike om Olgerus dux Daniae blev ret snart, som ovenfor antydet, *anvendt* som historisk Kilde af *F. C. Dahlmann*. Og han gjorde dette ikke leilighedsvis, men paa et meget fremtrædende Sted, nemlig i sin »Geschichte von Dänemark», 1. Band, 1840. Ved at tale om de tidligste Missionsforsøg, allersidst i 7. Aarhundrede, paa den jydsk Halvø af Willibrord, og de 30 danske Dreng, han der døbte, af hvilke Legenden formentlig nævner en som dansk Kongesøn, udbryder han (S. 30) i en dertil føjet Anmærkning: »Wie gern auch möchte man mehr von dem *Dänen-Herzog Olger* (fremhævet af Dahlmann) lesen, als das von Pertz zuerst

dersøgte Lævningerne af de gamle Bibliotheker, at en Gejstlig ved Navn *Forst* gjorde ham i det *Wallrafske* Bibliothek opmærksom paa en »membrana, in qua litterae Anglosaxonicae deletae, bibliorum partem ut opinor (det er hans egne Ord, som her gjengives) continenti, chronicon abbatum S. Martini recentiori manu superinductum erat». »Quod quum ad saeculum septimum assurgat — vedbliver han — et antiquum aliquem fontem indicare videatur, parvis hisce historiae nostrae monumentis inserere haud incongruum duxi». Med Undtagelse af Efterretningen om, at Membranens Skrift, der indeholder Krøniken, er (hvad man kalder) en »Codex rescriptus», ytes ellers intet om denne Skriffs Beskaffenhed eller Alder. Da det dog selvfølgelig var af megen Vigtighed at have nærmere Kundskab herom, henvendte jeg mig til Ejeren af den Heberleske Boghandel, *H. Lempertz* i Köln, for at faa et »Facsimile», og ved hans velvillige Omsorg lykkedes det ogsaa at faa et saadant, der er aldeles tilfredsstillende til mit Øjemed. Dette »Facsimile», som omfatter Krøniken helt forfra indtil og med Ordene »a Nortmannis» (just det Stykke, hvortil Pertz har føjet sine Anmærkninger), viser, at han, som man kunde vænte, har læst Membranen rigtig, kun har han — foruden hvad der er bemærket S. 166 i Anm. *) — forandret dens romerske Tal til de nu almindelige, og tilføjet i Randen nogle Aarstal til Vejledning, sat Daniae, terrae isteden for Danie, terre, osv. Endvidere viser dette »Facsimile», at Membranen er in 4to i en Højde af 6 Tommer, og at Skriften, hvorom her er Tale, er meget tydelig, fast og god, og med sikre Kjendemerker. Den er utvivlsomt fra Slutningen af 12. Aarhundrede (eller senest fra Overgangen til det næste) og paa den kan ligefrem overføres en Ytring af *Lacomblet* — netop ved Bedømmelsen af et lignende Haandskrift — i »Archiv für die Geschichte des Niederrheins», 1. Band (1832) S. 16: Der Charakter der deutlichen und zierlichen Schriftzüge, insbesondere das lange f am Ende eines Wortes, bezeichnen das 12. Jahrhundert, doch wohl die 2. Hälfte desselben.»

bekannt gemachte Chronicon Sti Martini Coloniensis sagt, dass er das von den Sachsen 778 zerstörte Martinskloster mit Karls des Grossen Hülfe wiederhergestellt habe. Aber Pertz hätte nicht Olgerum Daniae Ducem in Otgerum verwandeln sollen. (Mon. Germ. II, 214). Wie gut kennen die Kjömpeviser den Olger in Nordjütland», etc. — I disse faa, baade kraftige og utvetydige, Ord yder Dahlmann Krønikens Efterretninger om Olger fuld Anerkjendelse, og ikke blot det, men han gjør det paa en saadan Maade, at han — imod Sædvane paa det danske Omraade — er grebet af synlig Glæde, som ogsaa uvilkaarlig gjør Indtryk paa Læseren.

Det varede heller ikke længe, inden den Opmærksomhed, som hin lille Krønike vakte, fremkaldte en *ny Udgave*, idet *J. F. Böhmer* optog den i sin vigtige Samling »*Fontes rerum Germanicarum*», 3. Bd. (1853), S. 344—46. Böhmer sætter — — — ved Krønikens Begyndelse foran Scoti, til Tegn paa at det første deri mangler, og han har ladet Aftrykningen ske saaledes, for Tydeligheds Skyld, at der ved hver Abbeds Navn dannes en ny Linie. Begge Dele ere her optagne, men naar han, isteden for den af Pertz givne Benævnelse, benævner Krøniken blot »*Catalogus abbatum Sancti Martini Coloniensis 751—1036*», synes dette dog mindre rigtigt, da der trods al Korthed er givet ikke lidet mere end en blot Fortegnelse over Abbeder. Hans Fremgangsmaade iøvrigt og hans, ved Behandlingen af saa mange lignende historiske Kilder modnede, betydningsfulde Dom er tydelig udtalt i »Vorrede» til hans Værk, S. LIII—LIV, og disse hans Ytringer meddeles derfor her ordret:

»*Catalogus abbatum sancti Martini Coloniensis, 751—1036.*
Aus einem sehr alten, wohl noch vor der mitte des elften iahrhunderts beschriebenen pergamentblatt, welches sich ietzt in *Walraff's* der stadt Cöln hinterlassenen, aber noch immer nicht der allgemeinen benutzung übergebenen (saaledes var det endnu 1853) bibliothek befindet, hat Pertz zuerst im iahr 1829 diesen catalog herausgegeben. Siehe dessen Script. 2, 214—215. Ich

habe diesen abdruck mit etwas veränderter anordnung wiederholt, und die varianten¹⁾ beigefügt, welche ich aus einer abschrift sec. 18 sammelte, die zu der in Darmstadt befindlichen handschriftlichen geschichte des klosters St. Martin von Oliver Legipontus als Beilage gehört. Dieser setzt die schrift des ihm vorliegenden pergamentblattes wohl allzuspät ins vierzehnte jahrh., und bemerkt dazu: quae vero hic autor scripsit non ut Pythius Apollo pro certis et indubitatis venditare ausim. Schon Marianus Scotus († 1086) hat einiges aus diesem catalog oder einer demselben sehr nahe verwandten quelle in seiner chronik zu unsern jahren 975, 986, 1004 und 1036 aufgenommen, was dann im zwölften jahrh. zum theil wieder in die Ann. Disibodenb. übergieng. Bemerkenswerth ist besonders was über das verbrechen und die busse des erzb. Warinus von Cöln gesagt wird, ohne zweifel die veranlassung zu Legiponts obiger aüsserung.»

Tredie Gang er Krøniken blevet trykt i den gamle Kølnske »Presbyter» Jo. Hub. Kessels Skrift »Antiquitates Monasterii S. Martini maioris Coloniensis» (som Tom. 1 af »Monumenta historica Ecclesiae Coloniensis», der er beregnet paa 3 Tomer), udkommet i Køln 1862. Til Texten er føjet mange historiske Anmærkninger, som ere opbevarede i det Wallrafske Bibliothek og ere forfattede 1776 af »Franc. Cramer, monachus Brunvillarensis et historiae Coloniensis peritissimus»; Kessel har dog hertil

¹⁾ Foruden det at *Böhmer*, ved *Wicterpus*, i Texten efter *episcopus tilføjer* »(Turonensis, † 756)«, og ved *Patritius* efter *Leo papa* (»799») og *henviser* — i en Anmærkning — ved *Kilianus* til »Evergers schenkungsurk. von 989 bei Lacomblet Urkkb. des Nieder-Rheins 1, 75«, og ligeledes ved *Helias* ved *Krønikens Slutning* til »*Marianus Scotus* ap. *Pertz* 5, 555 folg. wo sich die vorstehenden nachrichten seit 975 benutzt ergänzt und fortgesetzt finden, wie solches denn auch später in die *Annales Disibod.* übergieng, *giver* han i Anmærkninger 7 Varianter fra *Legipontius*, nemlig: »*Sullere*« isteden for *Textens Sutlere*, »*Salegav*« isteden for *Selegut*, ved *Martinus* (Tillæg af) »*obiit XIII. Kal. Sept.*«, ved *Gotfridus* »*irruptionibus rursus*«, ved *Heynianus* »*memoria, obiit anno DCCCXLIX. V. Kal.*«, og »*solidos denariorum*«, — og *endelig* »*reparatum per Olgerum*« steht in der Abschrift des *Legipontus*».

givet adskillige Tillæg. Disse Anmærkninger ere meget vigtige og tildels ville de i det følgende her blive nærmere benyttede. Hvad der iøvrigt udgjør Indholdet af Kessels Samling, er af forskjellig Interesse, og deriblandt findes ogsaa Efterretninger om Martinsklostrets Ophævelse. Denne fandt Sted, da Köln var under fransk Herredømme, i Aaret 1802, da *Napoleon Bonaparte* stod i Spidsen for Frankerigs Regjering, — altsaa over 1000 Aar efter, at Klostret var blevet gjenoprettet »per Olgerum Daniaë ducem, adiuvente Karolo magno imperatore».

2). Uden nærmere særskilt Undersøgelse af Krønikens Enkeltheder har *Pertz*, som først udgav den, *Dahlmann*, som først anvendte den, og *Böhmer*, som paany udgav den¹⁾, hver for sig — og med fuldeste Føje — ladet sig bestemme af dens Indhold i Almindelighed og dens hele Beskaffenhed til at godkjennde den. At *L. Ennen*, »Stadt-Archivar» i Köln, en Tidlang har gjort det samme, ses af det Sted i hans »Geschichte der Stadt Köln, meist aus den Quellen des Kölner Stadt-Archivs», hvor han først omtaler denne Krønike i Anledning af Beretningen om Martinsklostrets Stiftelse. Han udtaler sig der (1. Band, 1863, S. 144-46) saaledes: »Die einzige mit Bestimmtheit nachweisbare bedeutende Kirche der merowingischen Periode war die zum heil. Gereon, . . schon im 6. Jahrhundert führte sie . . Weitere Nachrichten besitzen wir über eine kleine bescheidene Kapelle, welche gegen das Ende des 7. Jahrhunderts auf der Rheininsel, in der Nähe der alten Brückenreste, erbaut wurde. Eine alte Überlieferung des 11. Jahrhunderts setzt die Erbauung dieser Kapelle in das Jahr 690 und schreibt sie dem Schotten Tilmon zu. Dieser, erzählt die Sage, sei einer von den zahlreichen Missiona-

¹⁾ *Böhmer* har ikke engang i mindste Maade ladet sig paavirke af Legipontii ugunstige, ej før bekendte, Dom om Krøniken, som han havde forefundet og fremdraget, men han har tilbagevist den, og paavist den sandsynlige Grund til den, jfr. S. 170—71.

ren gewesen¹⁾, welche auf Veranlassung des angelsächsischen Mönchs Egbert um jene Zeit von Irland, der Insel der Heiligen, als Glaubensbote nach Deutschland herübergekommen. Er war . . . Die von Tilmon erbaute Kapelle, die sich jetzt noch unter der früheren Sakristei von St. Martin befindet und in welcher gegen Ende des vorigen Jahrhunderts noch Gottesdienst gehalten wurde, erhielt nach den alten örtlichen Überlieferungen bald eine Vergrößerung, indem ihr eine Wohnung für die durchreisenden schottischen Missionare und wohl auch ein grösseres Oratorium angebaut wurde. Kloster und Kirche wurden dem h. Martin von Tours, dem hochverehrten Schutzheiligen des fränkischen Reiches geweiht. Als besonderer Förderer dieses Werkes werden Pippin von Heristal und Plektrudis, sowie die bei Pippin in besonderm Ansehen stehenden niederrheinischen Apostel Wiro, Plechelmus und Otger genannt. Als erster Vorsteher des Klosters wird »Wicterpus, Abt, später Bischof« aufgeführt. Er war wie auch Plektrudis aus dem bairischen Herzogsgeschlecht der Agilolfinger und starb in einem Alter von mehr denn 90 Jahren als erster Bischof von Regensburg». Og hertil føjes da følgende Anmærkning: »Aus einem Fragmente einer Chronik von St. Martin, auf Pergament, in der Wallraffschen Bibliothek, herrührend aus der Abtei von St. Martin. Es sind zwei Blätter, klein Quart, die früher in einem Buche eingenäht waren. Die Handschrift stammt aus dem 12. Jahrhundert und ist dazu ein altes Pergament benutzt worden, von dem die Schrift ausradirt wurde. Der Inhalt dieser ursprünglichen Schrift scheint sich auch auf Köln bezogen zu haben, denn das Wort Colonia lässt sich an einer

1) Om denne »Sage«, denne »Überlieferung« etc. siger *Ennen* aldeles intet videre, men henviser til »Cramer de ripuariis, p. 98« og sammes haandskrevne Antegnelse om de første Abbeder i St. Martinsklostret, jfr. S. 171, — til »Beda hist. V. 11, Bolland in vita Ewald. 3. Oct.«, og til »Belletr. Beilage zu den Kölner Blättern, 1861, Nr. 52«; han har altsaa antaget, at dette Sagn, denne Overlevering kunde og burde optages i hans »objektivt« holdte »Geschichte«. Klosterkroniken, der er os bevarret, begynder først sildigere, og har *ikke* det allermindeste af alt dette.

Stelle noch deutlich erkennen. Diese kleine Chronik ist abgedruckt bei Pertz, *Monum. Germ.* 3, 170« (sic). Ifølge dette skulde man nu tro, at i det mindste *Ennens* anførte Ord »Als besonderer — — Regensburg« havde Hjemmel i Klosterkrøniken, men det er jo, som det vil ses af dens ovenfor trykte fuldstændige Text, ingenlunde Tilfælde; det eneste, af det anførte, der findes i denne, er jo endog blot »Wicterpus abbas, postea episcopus«. Og fast staar det, at Pergamentshaandskriftet af Krøniken hidrører fra Klostret eller Abbediet selv, at det er fra (skrevet i) det 12. Aarhundrede, og at det er en Codex rescriptus, hvis oprindelige Skrift ogsaa har omhandlet Køln. Efterat *Ennen* i sit nævnte Værk S. 144—46 har givet denne Fremstilling, overraskes man ikke lidt ved noget længere frem i det selvsamme Værk at finde ham udtale sig paa en hel anden Maade om Martinsklostrets Krønike, idet han der, S. 300—301, ytrer sig saaledes: »Die kleine Chronik von St. Martin (abgedruckt in: Pertz, *Mon. Germ.* 2, 214, und Boehmer *fonte* 3, 344 fg.) gehört nicht in diese Periode (o: omtrent til 1050). Die noch vorhandene Handschrift scheint blos die Hälfte der ursprünglichen Chronik zu sein; das Ganze bestand aus einer Pergamentlage von vier Blättchen, wovon die beiden äussern verloren, die beiden innern erhalten sind. Böhmer setzt die Handschrift wohl noch vor die Mitte des 11. Jahrhunderts. Oliver Legipontius dagegen setzt dieselbe wohl allzuspät in das 14. Jahrhundert und bemerkt dazu: quae vero hic auctor scripsit non ut Pythius Apollo pro certis et indubitatis venditare ausim. Mit Rücksicht auf die Schriftzüge, welche noch den Charakter des 12. Jahrhunderts zeigen, kann man das Pergament nicht so spät datiren; jedenfalls aber muss es einer Zeit zugeschrieben werden, welche nach der Verlegung des Pfarrdienstes aus St. Martin nach St. Brigida (1179) und zum wenigsten während der Regierung des Erzbischofs Bruno 4. fällt. Es nimmt nämlich schon Rücksicht auf den Pfarrdienst in St. Brigida (»sacellum S. Brigidae, quod postea factum est ecclesia parochialis«) und es führt wörtlich eine Schenkung an, welche erst von Erzbischof Bruno 4. gemacht worden

ist¹⁾. Zwar wird diese Schenkung in dem Pergamente selbst dem Erzbischof Bruno 1. zugeschrieben; die wörtliche Uebereinstimmung dieser Schenkung aber mit der Schenkung Bruno's 4. lässt keinem Zweifel Raum, dass der Schreiber irrthümlich oder absichtlich Bruno, den Bruder Kaisers Otto, mit Bruno von Sayn verwechselt hat. Es zeigt sich hieraus, dass Legipontius so Unrecht nicht hatte, wenn er dem Schriftstücke nur geringen Glauben beimessen zu können erklärte». — Hvad der har bevirket dette Omslag i Ennens Dom er ikke angivet, end ikke antydet. Da imidlertid Böhmers Udgave af Krøniken ikke er nævnt af Ennen S. 144, men først S. 300, synes det rimeligt, at han ej før har været opmærksom paa denne, og at den derfra hentede ny Kundskab om Legipontii Anskuelse (dennes af Böhmer benyttede Haandskrift findes, jfr. S. 171, i Darmstadt, ikke i Köln), og den ligeledes tilkomne ny Kundskab om Bruno den 4's formentlig her saa vigtige Gavebrev (det findes i Düsseldorf, ikke i Köln) har foranlediget hans pludselig saa afvigende og dog saa afgjørende Dom om Krønikens Værd. Kjendsgjærningen er altsaa, at *Ennen* til Støtte for denne Dom kun løselig og uden yderligere Undersøgelse, anfører — ligesom lænende sig til Legipontius²⁾ — den ene Ting, at en Gave af Bruno den 4. skal være henført i Krøniken til Bruno den 1., kun denne ene Ting, i det dertil føjes, at Pergamentshaandskriftet, som nu haves af

1) »Das Pergament schreibt: Bruno donavit XVII. areas secus pomerium nostrum et quosdam (sic) circa palacium suum sitas, quas cessimus hominibus nostris cum consensu eius. Die Urkunde von Bruno 4. sagt: VII (sic) areas et dimidiam ante nostram electionem superedificatas siue non edificatas secus pomerium nostrum et quasdam circa palatium nostrum sitas cessisse hominibus, Henrico videlicet etc. Ennen und Eckertz Quellen I (sic) S. 34. Hiernach ist zu ergänzen und zu berichtigen, was ich früher (her S. 173 nederst) über die kleine Chronik von St. Martin gesagt habe».

2) *Ol. Legipontius*, der her uvæntet fremstilles næsten som en usvigelig Avtoritet, for hvilken alt maa bøje sig, var vel en Benediktiner, og havde som saadan Kjærlighed til Bøger og til sin Ordens Historie, men han var ingenlunde nogen af denne lærde Ordens betydelige Mænd. Hans

Krøniken (der ender i Aaret 1036), er skrevet efter 1179 paa Grund af en, der ikke oprindelig hjemmehørende, Efterretning om Brigida-Kirken. Uden al Tvivl er denne Efterretning en Randbemærkning i et ældre Haandskrift, hvilken som saadan, som saa ofte, er gaaet over i selve Texten i det nærværende. Den giver dog et bestemt Holdepunkt med Hensyn til dette Haandskrift, der iøvrigt, ogsaa uden denne Vejledning, ikke med Grund vilde kunne sættes tidligere, men heller ikke, da Skriften tilhører det 12. Aarhundrede, synderlig efter, — og denne utvivlsomme Alder er meget værd, da egentlige Originaler i stræng Forstand kun sjældent haves. Højest almindeligt var det, naar Haandskrifter afskrevs, at der, især ved rent stedlige Forhold, gjordes i det ny Exemplar en lille Tilføjelse om, hvordan det paa Stedet »siden« var blevet eller »nu« var; saadant faldt naturligt og kommer derfor frem overalt, i alle Lande. Derved nedsættes paa ingen Maade et Haandskrift eller dets Indhold, og det vilde være en fuldkommen Miskjendelse, in casu som i Almindelighed, at paastaa, at Troværdigheden derved svækkedes, og at det berettede kun kunde i et og alt regnes fra det ny Exemplars Tid. Hvad derimod den Forvexling angaar, som i det her paagjældende Haandskrift formentlig skal finde Sted, i

Levetid faldt i Tiden 1698—1758. Til det, som Hartzheim i sit Kølnske Forfatterlexikon »Bibliotheca Coloniensis« (1747) har meddelt om ham, kan nu føjes adskilligt mere fra Kessel, l. c., p. 115—126. Sammensteds p. 127 fg. findes hans »Fastorum abbatiae S. Martini maioris Coloniensis ordinis S. Benedicti exegesis historica«, udført paa latinske Vers. Deraf erfares, at hans ugunstige Dom om Klosterkrøniken ikke har sin Grund i dennes Beretning om Olgerus dux Daniae, idet det hedder hos Legipontius p. 130—31, ganske i Overensstemmelse med Krøniken, — — »quo (Patricio) praeside nobilis heros

Otgerus Danus strati fastigia templi

Restituit, dextram Carolo praebente faventem».

Men det ses ogsaa, at Krøniken dog i det hele har været ham en Kilde, og at han ikke har været bange for at udfylde Klosters formentlige ældste Historie om Tilmon, Wiro, Plechelmus, Otgerus diaconus, etc. (om hvilke Krøniken, der dog er en Klostersaarbog, intet beretter) dels efter legendariske Beretninger og dels efter hvad der endog blot antages. Man er saaledes berettiget til at sige, at Virkeligheden hos Legipontius (ligesom saa ofte ellers) ikke svarer til de storladne dømmende Ord.

det at nemlig en Gave af Bruno den 4. skal heri være henført til Bruno den 1. (o: flyttet tilbage fra c. 1200 til c. 960), da vilde en saadan Forvexling, naar den virkelig kunde bevises, være en saa betydelig Fejl, at den vilde berøve Krøniken meget af den Betydning, der ellers maatte tillægges den. Forvexlingen kunde umulig finde Sted, uden at i det mindste en Menneskealder var gaaet, efterat Doteringen var gjort. Men allerede dette er nok til at godtgjøre, at Ennens Antagelse¹⁾ beror paa en fuldstændig Misforstaaelse. Thi hvorledes rimer det sig sammen, at Haandskriftet skulde indeholde en Fejl, der i det tidligste kunde være begaaet midt i 13. Aarhundrede, medens Skriftrækkene baade efter *Ennens* eget og andres Vidnesbyrd hæve det over enhver Tvivl, at det er skrevet i det 12. Aarhundrede! Det kan imidlertid ikke blot godtgjøres, at Ennen har Uret, forsaavidt han antager, at den nævnte Dotering burde henføres til Bruno IV, men ogsaa bevises, at Krøniken har fuldstændig Ret i at henlægge den til Bruno I.

¹⁾ Den tvingende Nødvendighed har da ogsaa bevirket, at *Ennen* som Forfatter af »Geschichte der Stadt Köln» under den meget vidtløftige Udførelse af samme har maattet følge andre Grundsætninger end dem, han har anvendt paa Bedømmelsen af Martinsklostrets Krønike. Et Par Exempler skulle anføres: St. Gereons Kirkes Oprindelse sættes i Forbindelse med den saakaldte thebaiske Legion, men denne Forbindelse kan ganske vist ikke bevises, og en Afhandling af *J. W. J. Braun* »Zur Geschichte der Thebaischen Legion», 1855, som der henvises til, er saa langt fra at gjøre det, at den netop kun postulerer, hvad der skulde bevises. Alligevel er her det foreliggende tilstrækkeligt til, at det kan siges i *Gesch. der Stadt Köln*, 1. 64: »wir halten den Kern der ganzen Legende als historisch glaubwürdig fest». Den ældste »urkundliche» Efterretning om et selvstændigt »Pfarrei» i Köln er, hedder det *fremdeles* l. c., S. 147, fra 7de Aarhundrede (641). Der henvises imidlertid kun til »Handschriftliche Nachrichten in einem Rentregister der Armenverwaltung», — alligevel er ogsaa her dette tilstrækkeligt for Forfatteren til at berolige sig med og strax udtale: »der Schreiber scheint aber aus ältern Quellen geschöpft zu haben». Modsætningen imellem disse, kun eksempelvis tagne, Bedømmelser og Bedømmelsen af Klosterkrøniken er aabenbar; ja der er endog Modsætning mellem den Maade, hvorpaa selv de forskellige Partier af Klostrets Historie bedømmes, vel at mærke saaledes, at dets Krønike (til 1036) fra 11. Aarhundrede — skrevet i Klostret og alene om Klostret — forkastes, men den legendariske Fortælling om det tages for god, l. c. S. 145, osv.

Det vil til den Ende være nødvendigt i det mest enkelte at undersøge, hvorledes Forholdet er imellem det paaberaabte Diplom af Ærkebiskop Bruno den 4. og Klosterkrønikens Ord. Og da det nærmest er af Hensyn til *Ennen*, hvis henkastede Indsigelse er postuleret op til saa stor en Højde, at denne Undersøgelse foretages, meddeles det paagjældende Diplom efter selve Ennens og Eckertz's «*Quellen zur Geschichte der Stadt Köln*», 2ter Band¹⁾ (1863) S. 34—35, aldeles fuldstændigt (med Overskrift og Anmærkninger) og ordret. Det lyder da saaledes:

»*Erzbischof Bruno IV. vergabt siebenzehn Hofstätten in der Nähe seines »Pomerium's» und seines Palatiums gegen einen Hofzins, in Pfeffer und Zimmet bestehend*²⁾. 1205—1208.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis. Bruno . . . (sic) . . . Coloniensis ecclesie electus omnibus Christi fidelibus. Ne geste

¹⁾ I «*Geschichte der Stadt Köln*», I, 301 i Anm. henvises vel til «*Quellen*» etc. I, 34, hvor intet saadant er at finde (ligesom der i samme Anm. S. 301 staar VII isteden for XVII), men heldigvis viser Anm. til *Quellen* 2, 34, at det er der, Henvisningen er at søge, hvilket ej saa lige kunde vides, da Martinsklostret aldeles ikke nævnes i «*Quellen*» 2, 34, og der hersker megen Skjødsløshed i «*Geschichte*» med Hensyn til Henvisninger. Saaledes, for kun at nævne noget hidhørende, anføres Pertz's Udgave af *Kroniken* at staa i *Mon. Germ. hist.* baade 3, 170 (hvor der findes noget af en ganske anden Art) og 2, 214; *Legipontius*, der uden Grund er fremhævet saa stærkt, kaldes ogsaa *Legepontius*, etc. Ja selve Kölns romerske Navn er i Afsnittet derom først i «*Geschichte*» bestandig givet ved «*Colonia Agrippensis*», og endelig ej før i Indholdslisten rettet til det rigtige «*Colonia Agrippinensis*».

²⁾ »Diese Urkunde ist erst jüngst von Herrn Lacomblet bei der Repertorisierung des Archivs der Abtei St. Martin aufgefunden worden. Sie ist sehr beschädigt und erloschen; einzelne Stellen sind gar nicht zu entziffern. Keines der beiden Cartulare von St. Martin thut dieser Urkunde Erwähnung. Auffällender Weise gibt die Urkunde fast wörtlich einen Satz aus dem bei Böhmer III. 344 abgedruckten, im eilften Jahrhundert geschriebenen «*Catalogus abbatum S. Martini*» wieder. Hier heisst es von Bruno I.: »idem Bruno nobis donauit septendecim areas secus pomerium nostrum et quasdam circa palacium suum sitas, quas cessimus hominibus nostris cum consensu eius«. Die Zeugen sprechen dafür, dass sie vom Erzbischof Bruno IV. ausgestellt ist. Auf der Rückseite steht in halb verblichener Schrift: »vetus noticia ratione cuius si lubet lege Mabillonium in monasteriorum historia ad saeculum IV. p. 7«.

rei noticia cum lapsu temporis euanescat et pereat, litterarum solet indicio uel uiuaci hominum testimonio confirmari. Hinc est quod ad cognicionem omnium tam presentium quam futurorum presentis pagine attestacione peruenire uolumus, nos consilio familiarium nostrorum XVII areas et dimidiam ante nostram electionem superedificatas siue non edificatas secus Pomerium nostrum et quasdam circa palatium nostrum sitas cecidisse hominibus, Henrico scilicet et uxori eius Udi, Gerardo et uxori Udilhildi, Godeschalco pistori et uxori eius Kunegundi, Volquino et uxori eius Ostechin, Waldeuino, Gerardo et uxori eius Hadewigi, Theoderico magistro curie et uxori eius Werinzin, Winrico et uxori eius Agnetin, Wilhelmo et uxori eius Aleydi, Euerardo et uxori eius Mathildi, Theoderico et uxori eius Gertrudi, Gertrudi uidue, Alberto et uxori eius Mathildi, Theoderico magistro curie et uxori eius Werindradi, Rudolfo et uxori eius Hadewigi, Sapienciae et Symoni filio eius, Theoderico et uxori eius Mathildi, Henrico et iutte uxori eius, iure censuali, ita ut annuatim in vigilia sancti Martini quilibet eorum piperis duarum marcarum . . (sic) . . et tantundem cymeti, quod uulgo punt dicitur, nobis persoluat. Statuimus eciam, ut remota in eos omni penitus exactione nec camerario nec aduocato nec alicui officialium nostrorum nec cuiquam omnino hominum aliquid iuris amplius impendat sed soluta pensione predicta sub nostra protectione publicum ius ciuile in causis ciuilibus propter areas edificatas suis habitis debita predictis si quid questionis de predictis areis uel edificiis superedificatis motum fuerit non nisi coram nobis uel eciam cui nos hoc commiserimus tractabitur. Si uero aliqua predictarum arearum siue superedificata siue non edificata uendi uel impignorari debet, coram ipsis sub eorum fiat testimonio. Preterea si aliqua predictarum arearum siue edificata siue non edificata alicui uenditur uel impignoratur, is qui eam emit uel in pignore accepit, in uniuersum ius supradictum totaliter succedat. huius rei testes sunt: Cunradus maior decanus. Herimannus prepositus s. Seuerini. Theodericus pre-

positus sanctorum apostolorum. Gerardus prepositus Carpenensis. Johannes de sancto Georgio. henricus notarius. Reinarus dapifer. Siegebertus mareschalcus. Henricus pincerna. Godefredus camerarius. Theodericus in Mulingassin. Henricus de witeriche. Theodericus de Erinporzin. Costin Parfus et frater eius Ricolfus. Ludewicus filius Theoderici. Herimannus Birklin. Franco de cornu.

Si uendi etiam contigerit aliqua illarum arearum, in vorehura dabitur punt piperis et tantum cimetus sancto Martino».

»Nach dem Original im Provincial-Archiv zu Düsseldorf».

Det synes næsten, som om *Ennen* i de tilføjede Ytringer gjør en Svingning til Gunst for Krøniken tilbage. Underligt vilde dette i det mindste ikke være, da det store, her nu gjengivne, Diplom, der skal være i Stand til at skyde den tilside, slet ikke nævner Martinsklostret. Dette er jo nemlig ingenlunde sket derved, at den omtalte Afgift skulde svares »in vigilia sancti Martini», da Mortensdag er en sædvanlig, ogsaa hos os endnu brugelig, Termin for visse Ydelser. Diplomets to sidste Ord »sancto Martino», hvis de ikke blot tilkjendegive den samme Tidstermin, kunne mulig hentydes paa Klostret (der som sagt ikke ellers er nævnt deri eller paa nogen Maade antydet), skjønt Ærkebiskoppen ellers kun taler om sig, saa de omhandlede Jordstykker kun stode under ham og skulde betale Afgift til ham, »nobis»; men denne Hentydning vilde i hvert Fald dog være meget usikker og meget utydelig, og kun kunne belyses ved Krøniken og den ældre diplomatriske Kilde, — thi en saadan gives. Under disse Omstændigheder synes det at være ganske i sin Orden, at, som *Ennen* udtrykkelig bemærker, »keines der beiden Cartulare von St. Martin thut dieser Urkunde Erwähnung», ikke at tale om, at der ingensteds i det hele Diplom nævnes enten Sted, eller Tid eller Dag, ihvorvel det er gjengivet »nach dem Original», ligesom *Ennen* da heller ikke meddeler noget om Sigiller derved, skjønt de ere Hovedsagen¹⁾. Vil man lade Diplomet,

¹⁾ Vidner ere derimod ikke aldeles nødvendige; et Bevis herpaa frembyder Lacomplets Urk. 1. 400, i Anm.

trods disse Mangler og trods denne Beskaffenhed, uden videre gjælde, saa er det dog langt fra, naar man ser *ret* til, at nogle Ord deri stemme »fast wörtlich» med nogle i Krøniken, — til Skade for denne.

Diplomet har:

»nos (Bruno IV., 1205—1208)
consilio familiarium nostrorum-
. . XVII areas et dimidiam ante
nostram electionem superedifi-
catas siue non edificatas secus
Pomerium nostrum et quasdam
circa palatium nostrum sitas
cessisse hominibus, Henrico«
etc.

Krøniken (til 1036) skriver:

»Idem Bruno (I. † 965) inter
alia — — nobis donavit — —
XVII areas secus pomerium no-
strum (o: NB. Klosters) et quas-
dam circa palacium suum sitas,
quas cessimus hominibus no-
stris (o: Klosters) cum con-
sensu eius».

Det vil strax ses, at »Pomerium nostrum» staar i meget forskjellig Betydning, idet man fra hver Side taler om sin; ligeledes taler Krøniken om »homines nostri», Diplomet kun om »homines»; og Krøniken nævner de blotte Jordstykker »areas», men Diplomet betegner dem som tildels »bebyggede», »superedificatas». Allerede herved synes Klosterkrøniken ikke at have laant fra Diplomet, men dette derimod at tilkjendegive en senere Tid. Et aldeles fuldstændigt Lys herover kaster den nys nævnte diplomatariske Kilde, som *Ennen* ikke har benyttet og ikke henvist til, men som dog findes i den af ham og Eckerts udgivne Samling af Quellen etc. 1. Bd. S. 465—66, nemlig et af Ærkebiskop Bruno den 1. (Broder til Kejser Otto) udstædt *virkeligt* Gavebrev til Martinsklosteret (Diplomet af Bruno den 4. 1205—1208 er derimod *ikke* noget Gavebrev). Derved føres de meget omtalte 17 areæ — for her strax fortrinsvis at fremhæve dem paa Grund af den ufortjente Vægt, der er lagt paa dem, ihvorvel de kun ere en lille Del af det, som Bruno den 1stes Gavebrev omhandler, og en Ubetydelighed iblandt det, som Klosteret navnlig senere besad — tilbage som komne til Klosteret som Ejendom 959. Det Parti af dette Gavebrev, der her i den Hen-seende nærmest kommer i Betragtning, lyder som følger:

»Bruno . . . experientes, monachos de monasterio seti Martini, quod extra muros ciuitatis Colonie super Renum fluuium constructum est, religioni diuine sub uenerabili fratre nostro Bertholdo abbate famulantes, minus sufficienter . . . habuisse, . . . in usus eorum transfundimus, domum quoque meam in platea uizechini et areas XVII. secus pomerium dicti monasterii (ganske svarende til Krønikens »nostrum» her, men ikke til »nostrum» i Dipl. 1205—08, da Bruno den 4. der taler om *sin* »pomerium») cum septem mancipiis eorum usui remitto, quorum hec sunt nomina Uenizo etc. . . . Acta sunt hec publice in pretitulato monasterio tertio idus nouembris anno DCCCCL nono, indictione secunda, Ottone imperatore augusto uicesimo quarto regnante feliciter« (o: 11. Nov. 959).

Sammenhængen, der ikke kan udbringes ved Hjælp af Diplomet 1205—08, er følgende denne: Bruno den 1. giver 959 til Martinsklostret iblandt mere 17 areæ, beliggende tæt ved Klostret, tilligemed 7 Vornede; Klosterkrøniken, endende i Aaret 1036, anfører ikke alle Brunos Gaver, idet den derom bruger Udtrykket »donavit nobis inter alia pietatis studia», men de ovennævnte 17, beliggende tæt ved Klostret, anføres betegnede nøjagtig paa samme Maade som i Gavebrevet, og desuden nogle flere ved Biskopsgaarden, og der føjes til, at »vi (i Klostret)« have overladt dem til »vore Folk», (»mancipia» vistnok, som gjorde Tjeneste af ringere Art for Klostret) med Brunos Tilladelse; i Løbet af to Aarhundreder ere disse Jordstykker for en Del blevne bebyggede og beboede af mange Familier, hvilke ere komne i et løsere Forhold til Klostret som et Slags Fæstere, — og endelig overdrager Bruno den 4. i det ovenfor meddelte og beskrevne Diplom 1205—08, der er et Slags Arvefæstebrev, til de daværende Aaboer disse 17 Pladser tilligemed de andre lignende, ubestemt angivne (hvilke *alle* dog i det nysnævnte Diplom afvigende angives at være beliggende tæt ved Bispegaarden), og dette sker uden at Klostret i den Anledning hverken spørges eller nævnes, kun efter Raadførsel af Ærkebiskoppen med hans nærmeste, og

Aaboerne betegnes da ogsaa kun som saadanne, simpelt hen som »homines«, ikke som »nostri«, ligesom de ogsaa kun skulde svare aarlig Afgift til Bispestolen. Det er saaledes langtfra, at Diplomet 1205—08 er det oprindelige for denne Gjenstands Vedkommende, tværtimod er det just det afsluttende, og man kan kun ret forstaa det ved Hjælp af Gavebrevet 959, der er det første, ligesom Krøniken det mellemliggende Led i denne Række, hvori hint Diplom nødvendigvis blot har den yngste og sidste Plads.

3). At Martinsklostrets Krønike har kunnet frigjøres for den imod samme rettede Antastelse, skyldes imidlertid ikke blot det tilfældige Held, at Dipl. fra 959 er blevet bevaret, — den mangler heller ikke ellers understøttende og bekræftende Vidnesbyrd. Af disse er der i det hele mange; paa et eneste Sted (for her foreløbig kun at omhandle dette) saa mange, at af de første 21 *Diplomer* i »Quellen zur Geschichte der Stadt Köln«, omfattende Tidsrummet 844—1022, angaa endog hele 9 (og deriblandt det ældste i Samlingen fra 844) ligefrem Martinsklostret; *Ennen*, den ene af Udgifterne, der fejlagtig greb og anvendte Dipl. 1205—1208, har dog derved ikke benyttet og ikke henvist til noget iblandt hine. *Det vigtigste af deres Indhold* maa derfor her kortelig omhandles. Det vil erindres, at Krøniken anførte Ærkebiskop Bruno den 1^s Gaver til Klostret dels som hidrørende fra hans Testament, dels som skjænkede i hans levende Live. Disse ere allerede betragtede i Anledning af Dipl. 959. I Testamentet hedder det: — — »Sancto Andreae librae triginta, pallia quatuor, totidem vasa, candelabra duo, fratribus librae sex; beato Elifio martyri, sancto Martino confessori conferatur tantundem, praedium praeterea Solagon per precariam nostrae ecclesiae adquisitum». Aldeles nøjagtig de samme Ord, og kun disse og endog i selvsamme Orden, forefindes i Krøniken, jvfr. S. 167, og de maa derfor nødvendig være grundede paa Testamentet

selv. Dette er imidlertid nu, saavidt vides, ikke mere til¹⁾, ja man har ikke engang nogen Kundskab derom fra Køl'n selv eller fra alt det, som der er bevaret; det er os kun opbevaret i *Rutogeri vita Brunonis* (1^{mi}), skrevet endnu i 10. Aarhundrede (og udgivet af Pertz i *Monum. Germ. hist.* Tom. 4. (p. 274). Men i Køl'n findes heller ikke engang nogen Codex af denne saa gamle og vigtige Levnetsbeskrivelse, thi Hovedcodex, hvorefter Pertz har udgivet, er i *Wolfenbüttel*, og ellers findes der Haandskrifter deraf i *Brüssel*. — Til dette Vidnesbyrd med Hensyn til hvad der vedkommer Bruno den 1., kommer dernæst et lignende og forsaavidt endnu større med Hensyn til det, der angaar Ærkebiskop Evergerus. Han var efter Bruno den 1. Klosters største Velgjører, i *Krøniken* ere da ogsaa hans Gaver anførte forholdsvis vidtløftig, — og ligeledes i fuldkommen Overensstemmelse med de Ord, han selv har betjent sig af. Gavebrevet fra ham (bevaret in originali, skjønt det er fra Aar 989) lyder i *Quell.* 1, 472-73 saaledes:

»In nomine domini nostri Jesu Christi. Omnium auribus patescat tam presentium quam futurorum, quomodo ego Evergerus diuina miseratione coloniensium archiepiscopus fauente et consentiente serenissimo tertio Ottone imperatore ad monasterium scti. martini in usus monachorum ibidem deo famulantium curtes dominicatas in *Rodenkyrichon* et *fliterthe* cum piscatione reni in tractibus et iusticia, que dicitur *ban*, pro remedio anime mee condonauit, insuper quidquid in uillis *uicershaim* et *Ascha* habebam, funditus mancipauit. Ecclesias quoque tres, in *Svllere* et aliam de *vvisse*, tertiam in *fliterthe*. Insuper in urbe *Coloniensi* macellum omne et areas a porta frumenti usque ad occidentalem murum ciuitatis et iterum a porta fori usque ad murum reni dedi. Ad leuigandam predicti monasterii maxi-

¹⁾ Det er mindre korrekt, naar *Ennen* i »Quellen» etc. har indført Brunos Testament ligefrem som Diplom, som om det var til som særskilt Dokument. Vel er der rigtig henvist til *Mon. hist. Germ., Scriptt.*, men uden Oplysning om, at Testamentet kun forekommer der som Bestanddel af *vita Brunonis*.

mam paupertatem et fratrum inopiam curtem meam dominicatum in vinninge cum quindecim mansibus et quicquid terre uel uinearum ibi habui sancto martino et predictis fratribus condonavi ac decimam huius curtis, que pertinebat ad monasterium sancti Uictoris cum parte nostre decime, que in renso fuit, commutavi et sic totum fratribus aptavi. Et ut hec in perpetuum tenaciter hererent et absque ulla contradictione inconuulsa permanerent, sub anathematis timore stabiliui. Si quis de his supradictis absque consensu abbatis pretitulati se intromiserit et elemosinam irritam fecerit, eterne dampnationi se mancipandum sciat, nisi salubriter peniteat.

Actum colonie feliciter dominice incarnationis anno DCCCCLXXX nono indictione secunda».

Hele dette Gavebrev er, som en løselig Sammenholdelse med Krønikens Text strax vil vise, fuldstændig og tillige nøjagtig optaget i denne¹⁾. Af Ærkebiskop Heribert, som i Krøniken berettes at have stadfæstet Evergeri store Gaver, haves virkelig ogsaa et saadant Diplom fra 11. Nov. 1022. Endog Smaatræk findes overensstemmende i Krøniken og i Diplomerne; et fra det nysnævnte forskjelligt Diplom af Heribert fra samme Aar (1022) har saaledes: »ob dilectionem antecessoris nostri b. m. archipresulis Euergeri ad monasterium sancti Martini, quod ipse admodum dilexit», etc., hvilket ganske svarer til hvad der af det foregaaende er noksom bekjendt om Evergeri Forhold til Klostret; Krøniken siger om Abbed Helias, den sidste der i samme er omtalt, at han var »beato Heriberto valde carus», hvilket ligeledes svarer til Udtrykket om ham i et tredie Diplom af denne Ærkebiskop fra 1022.

Fremdeles skal endnu nævnes, at et fuldstændig bevaret Pavebrev af 891 er foranlediget ved den Ødelæggelse, der var overgaaet Staden Køln, dens Kirker osv. (ved Normannerne), — den samme Ødelæggelse, som i Anledning af Martinsklostret er

¹⁾ Der haves 2 Gavebreve af Evergerus til Klostret fra samme Aar, et mindre nemlig og et større, hvorved hint er blevet overflødig. Det, som Krøniken har meddelt, er ganske rigtig det større og gjældende.

omtalt under Abbed Gotfred, der tiltraad 882. Og ligeledes, at Ærkebiskopperne Heynianus, Wilibertus, Herimannus, Warinus, Piligrinus, alle forekomme i de oftnævnte Diplomer, dels saaledes at saadanne ere udstædte af dem, dels saaledes at de selv paa en eller anden Maade ere omtalte. Til Diplomet fra 844 svarer — *endelig* — Krønikens Efterretning om ham som Abbed og Biskop, og alle de hidtil bekjendte kønske Diplomer, der tilhøre det i Krøniken behandlede Tidsrum, følge saaledes denne trolig *opad*, saa langt de naa, thi det fra 844 er det ældste. Men ved denne Efterretning, og ved Meddelelsen om Normannernes Indfald, og end mere ved den, der angaar Begivenhederne under Abbed Herbod, føres man af Krøniken ud over det blot stedlige — hvorpaa her ufrivillig saa megen Opmærksomhed, paa Grund nemlig af de Enneske Fejlgreb, har maattet anvendes — og ind paa det større, almindelige kirkehistoriske og historiske Omraade, hvilket ogsaa noget nærmere maa betragtes.

Hovedbegivenhederne i Abbed Herbods Tid vare: Klostrets Ødelæggelse og Gjenoprettelse og hvad dertil slutter sig. Med Hensyn til dem er dets Krønike en Kilde, og ved Siden af dem ligeledes for de særskilte (med hine ej just i Forbindelse staaende) Efterretninger om Abbed Wicterpus og Ærkebiskop Heynianus. Disse Hovedefterretninger staa hver for sig i samme Forhold til Krøniken, og i den Henseende støtte og belyse de samlede middelbart hverandre. Derfor maa de helst betragtes under et.

Hvad *Heynianus* angaar, da findes hans Navn ikke i de fra ældre Tid overleverede Fortegnelser over de kønske Ærkebisper; der er tværtimod — hvor besynderligt det end kan synes — en usikker eller tom Plads for Tidsrummet c. 842—849, og ligeledes i den omstændeligere, nu endelig ved Eckertz udgivne, »*chronica presulum et archiepiscoporum Coloniensium*». Kun en yngre kønsk Kilde nævner en »Hilduinus» fra den Tid, og der findes ogsaa en fjærn Antydning af et Navn »Heynidus». Opmærksomheden er imidlertid blevet ganske afledt derfra ved den Meddelelse fra selve det 9. Aarhundrede i Remberti vita Ans-

garii cap. 20, at »sedes Coloniensis» i den nævnte Tid, eller omtrent i den Tid, var »absque benedictione episcopali», der lige efter Ordene er blevet forstaaet i strængeste Forstand saaledes, at det kølnske Ærkesæde da var aldeles uden Biskop.

Paa den Maade har ogsaa vor *Langebek* taget dette Udtryk i sine iøvrigt saa værdifulde Anmærkninger til vita Ansgarii (i 1. Tome af »Scriptores rerum Danicarum», p. 466), og slet ikke indladt sig paa Muligheden af »Heynidus», der synes endog at have været ham ganske ubekjendt). *Pertz* gjorde omtrent det samme, idet han uden nærmere Undersøgelse saa ganske underordnede Klosterkrønikens Udsagn under det almindelig antagne, at han endog ved Udgaven af denne (jfr. S. 167) ved Heyniani Navn tilføjede nedenunder som Anmærkning »Hilduinus?»; dette betegner noksom hans Standpunkt i den Henseende, (hvilket var paa det nærmeste det samme, hvorpaa O. Legipontius i dette, især i Köln, saa meget behandlede Spørgsmaal havde stillet sig), og dengang var det ovenfor anførte Diplom fra 844, der nævner Heynianus som »episcopus & abba», ej trykt. Nu kan ingen sige, at Krønikens enestaaende Meddelelse om ham var urigtig. Men lige saa vist som dette er, lige saa vist er det, at man altsaa har gjort Klosterkrøniken Uret, thi det kan ingensinde hverken ventes eller forlanges, at der altid skal være et Diplom tilstæde for enhver Efterretning, og allermindst naar en saadan gaar langt tilbage i Tiden, — Diplomet fra 844 er da ogsaa, som allerede nævnt, det ældste kølnske i Samlingen af »Quellen».

Det er og bliver et glimrende Vidnesbyrd for Krøniken, at den *alene* fremfor enhver anden lignende Kilde har opbevaret den sikre, for hin Tids Kirkehistorie vigtige, Kundskab om Heynianus. Den tilvejebringer baade Fasthed i et Punkt, hvor man før famlede, og forklarer et utydeligt Udsagn i den Samtiden ellers saa belysende »vita Ansgarii». For Nordens Historie er denne uundværlig, og selv den rette Forstaaelse af Ordene, at den kølnske Kirkeprovinds da var uden »benedictio episcopalis» (d: at sammes Indehaver manglede »Pallium» eller en anden

Formalitet fra Pavestolens Side, saa han ikke var i fuld Besiddelse af hele den kanoniske Myndighed, der ellers tilkom ham), har sin Betydning med Hensyn til Norden. En Følge tildels af, at der c. 842—849 (paa Grund nærmest af Forvirringen i det tyske Rige) manglede de kølnske Ærkebiskopper noget i Magt, blev nemlig, at Bremens Stift og Hamborgs Stift forenedes til et, med Sæde i Bremen; og denne Forening indvirkede igjen i Tiden paa, at Norden unddroges det Bremenske Primat og fik sit eget indenfor sine egne Grændser til stor, maaske ikke noksom fremhævet, Baade saavel indad til som udad til. — Da Forholdet med Krønikens Efterretning om Heynianus er saaledes beskaffent, vil vistnok ingen tage i Betænkning at skjænke dens Meddelelse om Klosters Ødelæggelse ved Normanner, da *han* var Abbed, fuld Tillid, — enestaaende er Meddelelsen, men det var noget, man i Klostret (mens det andensteds let fortrængtes af andre Begivenheder) ikke kunde andet end vide og ikke kunde andet end erindre, og der er derved ydet et Bevis for, hvad denne Krønike i al sin Korthed er i Stand til at give af stedlige, ellers ikke bevarede, og dog indgribende Efterretninger, og hvorledes det, den giver, hævder sig.

I den største Del af det 9. Aarhundrede gjorde iøvrigt saakaldte Normanner idelige Indfald i de her paagjældende Lande og Egne, hvorom der ved de enkelte Aar er tilvejebragt omstændelig og begrundet Oplysning i *Langebeks »chronologia Ans-gariana»*, (om 842—49 i Tom. 1. af Scriptt. rer. Danic. 524-35).

At *Wicterpus* døde 756 og var »Episcopus et Abba S. Martini» beretter en gammel Kilde (*Annales Petaviani* i *Monum. hist. germ.* 3. 170), dog uden nærmere Angivelse af Stedet eller Stederne. Det er allerede forlængst oplyst af Aven-tinus († 1534), at hans Bispesæde var i Regensburg, og dog er man vedblevet med at kalde ham »Turonensis» (St. Martinus havde nemlig hjemme i Tours, og derfra er den Dyrkelse ud-gaaet, som er knyttet til dette Navn), og saaledes (jfr. S. 166) endnu Pertz, altsaa ligeledes her uden nogensomhelst Under-

søgelse. Hvor han havde været Abbed, var derimod ingensteds opbevaret, hvilket vel ved første Øjekast kan synes ubetydeligt, men det er dog ingenlunde Tilfælde; det afstedkommer selvfølgelig Forvirring, naar et Navn savnes, hvor det hører til, eller indbringes paa urigtigt Sted, og her gjælder det desuden om et vigtigt og ærverdigt Navn¹⁾. Imidlertid havde dog *Pagi* i sin righoldige »*Critica in universos annales ecclesiasticos Baronii*», Tom. 3 (1705) pag. 302 anende ytret: »*liquet abbatiam S. Martini, quam rexit (Wicterpus) . . saltem extra Germaniam quærendam non esse*». Hvad *Pagi* saaledes anende forudsaa og forsaavidt paaviste, er endelig blevet opklaret — igjen et Exempel paa, hvor langsomt det ogsaa ved saadanne Ting gaar, inden det rigtige kan tilvejebringes, og hvorledes det sande ofte kan skjule sig eller lades uændset — ved Klosterkrøniken, som her omhandles. Denne har derved atter afgivet noget, som hidtil savnedes, og hævded sig som Kilde af større Betydning, end dens Korthed lader formode.

Krønikens enestaaende og vigtige Efterretninger om Heynianus og *Wicterpus* ere her af stor Vigtighed, fordi de, hvor meget de end monne prøves, afgive saa sikre Bidrag til sammes Vurdering og Værd, og derfra kan nu med større Fasthed gjøres Overgang til det, der berettes om *Klostrets Ødelæggelse*, hvilket her har en umiddelbar Interesse. Aaret 778 angives bestemt som det, hvori denne Hovedbegivenhed skete. At der i dette Aar gjordes et stort Indfald, ikke af Normanner, men af Saxerne i

¹⁾ De ovennævnte Annaler meddele, at han blev meget gammel, og dog »*usque ad id tempus (sedebat) propria manu scribens libros*»; endnu *Aventinus* forefandt (Ann. Bojorum, ed. 1615, p. 162) i Regensburg i St. Emmerans Kirke en »*libellus — — adeo vetustis litterarum notis scriptus in membranis, ut mihi de integro in litterarium pistrinum redeundum et elementorum figuræ condiscendæ fuerint*», og med den Slutningstilføjelse: »*Scripsi ego ipse. Whichterbus — — episcopus, iam senex, puto nonagenarius aut supra, dolentibus membris et caliginantibus oculis*». Meget litterær Virksomhed fandt Sted, som ej umiddelbart er kommet Efterverdenen tilgode.

det frankiske Rige og navnlig i Kølns Omegn, derom haves et sikkert Vidnesbyrd i de samtidige, efter *Einhards* benævnte, *Annaler*. Efterat der nemlig i disse er fortalt om Karl den stores Fraværelse og Uheld i Spanien¹⁾, hedder det:

»Interea Saxones velut occasionem nacti sumptis armis ad Rhenum usque profecti sunt. Sed quum amnem (o: Rhinen) traicere non possent, quicquid a Duicia (o: Deutz nu) civitate usque ad fluenta Mosellæ vicorum villarumque fuit, ferro et igne depopulati sunt, pari modo sacra profanaque pessumdata — — —, ut liquido appareat, eos non prædandi (som Normannerne) sed ultionis exercendæ gratia Francorum terminos introisse».

Beskrivelsen er saa klar, at det ligesom ses tydelig, hvorledes Saxerne ere trængte frem, — enkelte Steder nævnes ikke, altsaa heller ikke Martinsklostret, hvilket (vel at mærke) dengang, og længe efter, ikke endnu laa landfast med Staden Køln, men paa Øen i Rhinen udfor Deutz. Derved have de ødelæggende Fjænder (mens Køln gik fri) kunnet naa til Klostret og lade det faa samme Skjæbne som Deutz. Efterretningen herom findes ikke optegnet andensteds end i Klosterkrøniken, ligesaa lidt som de tvende nys omhandlede vigtige Meddelelser. Af indgribende Betydning for Klostret blev jo ogsaa denne Ødelæggelse, da den medførte en Gjenoprettelse paa en meget fremtrædende Maade.

Paa denne Maade er Vejen endelig banet til at kunne gaa over til at tale om »Olgerus dux Daniæ», i Anledning af at han efter Krønikens Udsagn gjenoprettede Klostret med Understøttelse af Karl den store. Dette er her Hovedsagen — ligesom de andre særegne, med Martinsklostrets hele Tilværelse saa bestemt sammenhængende Oplysninger, som dets egen Krønike har bevaret, hver for sig kunne gjøres til Gjenstand for Undersøgelse —

¹⁾ *Pagi* udtaler sig herom (*Critica in annal. eccl. Baronii* 3, 354) paa følgende Maade: »Hæc fuit infausta Francis ad Roscidam vallem, vulgo Roncevaux, pugna, quam tantopere prædicant Hispani. Militum ac procerum ipsorum in ultimo agmine pugnantium nequæ cladem neque nomina dissimulat Eginhardus».

og i dette Øjemed ere de imod Krøniken ved et fejlagtigt Greb gjorte Indvendinger bortryddede, Samstemningen imellem denne og hvad der er bevaret af kølske Diplomer omstændelig paa vist, og Forklaring tilvejebragt om, at Krøniken har værdifulde Meddelelser, som *kun* der kunne søges. Af samme Beskaffenhed er Efterretningen om Olgerus, da den staar i den nøjeste og inderligste Forbindelse med alt det ovenanførte, og desuden ogsaa har sine særskilte Vidnesbyrd.

Den her ofte paaberaabte kølske Samling af »Quellen«, der indeholder saa mange Diplomer om Monasterium St. Martini, har ikke noget ældre end Aar 844¹⁾, og hvor bekvemt det end vilde være, om den paa samme Maade gik længere opad, saa er det dog *ikke* nødvendigt. Andre Kildeefterretninger haves, der ad anden Vej ere bevarede og derved ogsaa have sin særegne Betydning. Saadanne findes nemlig dels sammen med Beretninger om Begivenhederne i Almindelighed i de paagjældende Landskaber og Egne, dels ligesom trædende frem gennem Prøvelsens og Tidens Sigting. »*Chronicon magnum Belgicum*» bliver først at nævne, som endnu tilhørende Middelalderen. En Neusser Canonicus samlede og skrev den omtr. 1475, med Be-

¹⁾ *Lacomblets* Urkundenbuch für die Geschichte des Niederrheins 1. Bd. (1840) yder egentlig *ikke* nu noget Bidrag til at bedømme og vurdere Martinskrøniken, da han kun har meddelt faa af Klosters Diplomer; — undertiden er dog et Klosterdiplomatarium helt bevaret, men det er vistnok en stor Sjældenhed, at et Kloster har sine Diplomer fuldstændige, saaledes som Benediktiner-Stiftet Kremsmünster har sine lige fra og med Stiftelsesdiplomet 777, (Samlingen er nu omhyggelig udgivet som saadan af *Hagn* 1852). Hvor stor og rig *Lacomblets* 1. Bd. end er iøvrigt, vil man dog deri forgjæves søge Oplysning om mange Gjenstande, som man skulde synes, der maa have været noget Diplom om. Man vil saaledes f. Ex. der ikke finde noget om Kejser Karls Kapellan Hildebaldus, som blev Ærkebiskop i Köln og stiftede en endnu ikke ganske forsvunden Bogsamling der (jfr. *Hartzheims* Catalogus codd. Mss. Colon. 1752); — og heller ikke nogen af de mange Abbeder i Martinsklostret, som dets Krønike har bevaret Erindringen om, (og som selv Marianus Scotus [o: fra Irland], † 1086, der dog havde været i selve dette Kloster en Tid og efterlod et stort historisk Værk, ikke har (jfr. S. 196).

nyttelse (ligesom vor Petrus Olai i sin Danmarks Krønike i Scriptt. rer. Danic.) af mange og gamle Kilder, navnlig dog »ex chronicis Coloniensibus«. Denne store Chronicon, der saaledes derfra har mange vigtige Efterretninger, som ellers vilde være tabte, har ved Aar 799: »Ogerus dux de Danamarchia, princeps christianissimus floruit«, (i Pistorii scriptores rerum Germanicarum ed. Struve, Tom. 3, 1726, p. 45), og sammesteds 3. 51 beretter den: »S. Leonem papam consecrasse ecclesiam S. Martini in Auroto, ecclesiam S. Stephani in Hoyo et ecclesiam S. Mariæ Tungrensis, quæ olim fuerat destructa per Hunnos, in qua Ogerius, dux Danamarchiæ, qui eam reædificavit, constituit viginti canonicos«. — *En anden kirkelig Forfatter, Barthol. Fisen*, der vel er yngre († 1649), men derimod i sin »Historiarum ecclesiæ Leodiensis (han var selv fra Lüttich) partes duæ« leverede et selvstændigere og vigtigt Værk, giver (pag. 110 i pars 1. »ab ipso autore aucta atque recognita« — pars 2. er »posthuma«) ved Aaret 814 en ny, men lignende Efterretning om Olgerus. »Magno parenti (Karolo) successit in imperium pius filius, nomine Ludovicus, fortitudine, sapientiaque minor fortasse, non pietate. Imperium vix obtinuerat, animum adjecit ad loca sacra vel exstruenda, vel jam exstructa novis operibus exornanda. Legis vim quamdam habent principum exempla, Procerum multos incessit cupido sequendi imperatoris, in primis Walcandum episcopum Leodiensem, atque etiam, si diis placet, Ogerum Danum, illum fabellis vernaculis decantatum heroem. Cujus quidem opes in Leodico magnas, operaque præclara, nostratium scriptorum nonnulli declamitant et extollunt supra veri similitudinem. His ego calamum immorari nolo. Quod tamen ad institutam narrationem faciat, non ita a vero alienum: Avroti non procul amne Mosa, in urbis conspectu condidisse fertur curiale templum S. Martini¹⁾, (jfr. her

¹⁾ Det er meget at lægge Mærke til, at denne Kirke, som Olgerus her berettes at have bygget, ogsaa er helliget St. Martinus; vistnok er det ikke tilfældigt. (Ogsaa kan det herved erindres, at *Alcuin* tilsidst var Forstander for St. Martins Abbediets Skole i Tours, hvilken han selv havde stiftet).

strax ovenfor) quod hodie S. Veronæ nuncupamus. En antiquissimam (si quidem id verum est) curialium omnium ædem, cujus meminerint scriptores. Quid? inquires. Ergone totos centum annos Leodii nullum fuit curialium commune? Fuit, nec dubitare fas est. Antiquissimum enim illud est universæ ecclesiæ nascentis institutum». Det er tydeligt, at Forfatteren ikke blindt hen meddeler, hvad han har forefundet om denne fremmede »fabellis vernaculis decantatus heros», men at han — ligesom imod sin Villie — ikke har kunnet andet, da navnlig den ældste Efterretning om »templa curialia» knyttede sig til denne »heros», skjønt der ellers vel var Anledning til at vænte saadant fra en forudgaaende Tid¹).

Et fuldstændigt Analogon til Krønikens Beretning om Klosters Gjenoprettelse er, hvad den ligeledes meddeler om dettes derved

¹) De kölnske Historikere, som efter Legipontius (jfr. S. 175) fortrinsvis have befattet sig med Martinsklostret, ere — foruden *Forst*, der, som erfarene Kjender (og altsaa ikke tilfældigvis) nærmest foraarsagede, at Krøniken blev optaget i *Mon. Germ. hist.* — *Fr. Cramer* (jfr. S. 171) og *Heuser*, af hvem haves en lille, virkelig »præclara dissertatio», nemlig »Die ersten Zeiten der Abtei St. Martin zu Köln» (i *Kölnische Blätter* 1861). Begge have bestemt udtalt sig om Otgerus og begges Ord skulle derfor her anføres. Cramer erklærer: »Quidquid de facinoribus, quæ de eodem circumferuntur, vel potius falso eidem tribuuntur, fuerit, saltem nondum habeo sufficientem causam negandi, quod revera exstiterit vir quidam illustris, nomine Otgerus, Daniæ Dux, qui monasterium S. Martini restaurasse dicitur». Siden dette skreves i forrige Aarhundrede har Kilden, Klosterkrøniken, ved at udgives vundet almindelig Anerkjendelse, saa Heuser, der har skrevet saa nylig, med Frejdighed kunde sige: »Die Notiz über die Herstellung versetzt uns mitten unter die Helden der karolingischen Zeit. »Das Kloster wurde wieder aufgebaut durch Otger, Herzog von Dänemark, unter Beihülfe Kaiser Karls des grossen» (so das Fragment bei Pertz). Einer der gewaltigsten Kampfgenossen des grossen Karls begegnet uns also hier als Wohlthäter des Klosters, und in einer Beziehung zu Köln, Ogier, dessen Namen so berühmt war, dass er später von der poetischen Sage zu einem der Paladine des grossen Karls gemacht und so, von allen Dichtern der Karlssage gefeiert, auch jetzt noch jedem Kinde — — bekannt ist. Die Geschichte weiss von diesem tapfern Helden freilich weniger, als Turpin, um so erfreulicher ist diese Bereicherung der ihn betreffenden Nachrichten».

foranledigede *ny Altres Indvielse af Paven selv, Leo den 3.* Herved afsluttes nemlig egentlig først hvad der vedkommer Gjenoprettelsen, thi før dette var sket, var der ikke raadet Bod paa den indtraadte store Forstyrrelse og Vanhelligelse. Som tidligere bestandig, saaledes er det ogsaa her Tilfælde, at Krønikens Efterretninger andenstedsfra belyses. Det vides fra flere Sider bestemt, at Leo den 3. to Gange besøgte Rhinlandene, nemlig 799 og (803) 804, og navnlig om sidstnævnte Besøg, der snarest er det paagjældende, er der berettet i de saakaldte Einhardske Annaler¹⁾. At Paven selv foretog Indvielsen i Martinsklostret, vidner baade om dettes Betydning og tillige om, hvor stor Ødelæggelsen og hvor omfattende Gjenoprettelsen havde været, og vistnok ogsaa om, at denne var foranstaltet af meget højtstaaende Mænd. Det er ogsaa herved at erindre, at det var denne Pave, som kronede Karl den store, og at Pavestolen igjen skyldte ham saa meget. Vel kunde det synes, at Krønikens »consecrata sunt altaria a beato Leone papa» var noget mindre væsentligt²⁾, og dog er der intet, der saaledes som denne overordentlige Indvielse uvil-

¹⁾ Det i »Quellen» etc. 1. 456 indførte Pavebrev fra 891 viser tydelig, at meget i disse Egne støttede sig til denne Pave Leos Privilegier og Foranstaltninger, og at mange kirkelige Ting vare der at henføre til »tempus Karoli magni quondam imperatoris».

²⁾ *Kessel* har i *Antiq. monast. S. Martini* p. 131 iblandt andet bevaret følgende mærkelige Meddelelse om, hvorledes Mindet om Leo, der selv var Benediktiner og blev »sanctus», steds vedblev at leve i Klostret. »*Christianus Forst* Ord. S. Benedicti, qui ineunte hoc saeculo de dilucidanda Monasterii S. Martini historia meritis est, hanc *traditionem domesticam* posteritati transmisit: »S. Leo papa 3. templo S. Martini fontem baptismalem donavit, quæ *usque hodie* cernitur, voluitque idem papa parochorum functionem cænobitis incumbere, ut fideles intra insulæ circuitum commorantes securum ad ea, quæ animarum salus requirit, haberent accessum». Dette berettes efter Forst's haandskrevne Efterladenskaber, og derved har det Vægt, da Forst nøje kjendte og værnede om Klostrets gamle historiske Kilder. En saadan tusindaarig Erindring kan vistnok synes paa-faldende i Lande, hvor Klosterstiftelserne for Aarhundreder siden ere forsvundne, men, naar man kjender noget nærmere til dem og deres mange gode Sider, vil man let kunne forstaa og vide, at slig Erindring baade var mulig og virkelig. Det her anførte Exempel er ogsaa ingenlunde enestaaende.

kaarlig falder sammen med Karl den stores Deltagelse i Klosters Stiftelse paany, men denne var jo igjen betinget af og fandt *kun* Sted paa Grund af, at hans tro Mand »Olgerus dux Daniæ» var den egentlige Restaurator¹⁾.

¹⁾ Det berøres her, strax i Begyndelsen, at den egentlige Kjerne i Klosterkrønikens Efterretning om »Olgerus» strængt taget ikke var ny, men bekendt (1829) allerede i henved 300 Aar. *Gasp. Bruschi* der paapegede Værk er hans »Monasterium Germaniæ præcipuorum ac maxime illustrium centuria prima», som udkom 1551 (i Ingolstadt, fol.), hvor der paa Blad 121 gives følgende mærkelige Meddelelse: »S. Martini Coloniense monasterium Benedictinæ professioni's magnificentum, in insulis Rheni olim, hodie non procul a Rheno intra urbis mænia situm: fundatum legitur primum ab Odgero potentissimo Daciæ duce: tandem uero reparatum et auctum, post primamque eius euerisionem quasi de nouo instauratum, annum Christi circiter 986 sub imperatore Othone tertio, ab Euergero Archiepiscopo Coloniensi S. Heriberti antecessore. Eius loci talis mihi superiore anno (cum Coloniæ essem) exhibitus et ab ipso abbate (Balthasar Tungrus var hans Navn) communicatus est catalogus» (abbatum), »1 Mimbrinus, 2. Chilianus, 3. Helias» etc. — Hvad »*legitur*» antyder, om det er en blot skrevet eller allerede dengang trykt Kilde, kan nu næppe vides. Det er imidlertid strax klart, at der ikke herved er sigtet til Klosterkrøniken, og ligeledes, at der maa menes en Kilde, som ikke er af en saa »primitiv» Beskaffenhed som Krøniken, — dette fremgaar nødvendigvis alene af den Omstændighed, at Krøniken har ikke mindre end 14 Abbeder før »1. Mimbrinus». Udsagnet »S. Martini Coloniense monasterium — — — fundatum legitur primum ab Odgero potentissimo Daciæ duce» er *altsaa* hentet fra en fra Krøniken aldeles forskjellig Kilde, og er et *særskilt* ad anden Vej bevaret Vidnesbyrd. Dets Værdi kan ikke andet end faa forøget Vægt ved Stedet, hvor samme er opbevaret. Thi *Bruschii* ovennævnte Værk, der skattedes højt af Samtiden og Eftertiden, er bygget paa vidtløftige Undersøgelser i Bibliotheker og Arkiver af alt, hvad der kunde findes til Æmnets Oplysning, og indeholder vistnok hvad der dengang kunde bringes tilveje; — det blev da ogsaa i det følgende Aarhundrede stærkt benyttet af *Aub. Miræus* i hans vigtige, meget diplomatariske, Værker, og navnlig gik hvad *Bruschius* har om Benediktinerne — for her ej at gaa videre end til dem — over i *Miræi* »Origines Benedictinorum» (1614), — det om Martinsklosters Stiftelse endog ordret og uden nogen Bemærkning eller noget Tillæg. (Desuden udkom en 2den Udgave af *Bruschii Monasteria* i Aaret 1682, og sammes *Centuria 2da* udgaves fra Wien 1692 af D. Nessel. Sidstnævnte Skrift tilligemed *Miræi origines Benedictinæ m. m. optoges* endelig igjen i 18. Aarhundrede i *Mich. Kuens* »Collectio scriptorum rerum historico — monastico — ecclesiasticarum variorum religiosorum ordinum», Tom. 1—2, Ulm 1755—56, fol.). Bedre

4). *Betragtes nu endelig Klosterkrøniken*, efterat de mere fremtrædende Punkter i denne ere undersøgte, *i sin Helhed i Forhold til andre Kildeskrifter*, hvoraf Kundskab om Klosters Historie maa hentes, da viser sig strax, som allerede antydet, den meget vigtige og stærkt indgribende Omstændighed, at disse af den hele lange Abbedrække, der gives af Krøniken lige fra tidlig i 8. Aarhundrede — ialt 17, *ikke* have de første 14. De begynde altsaa ej før i sidste Halvdeel af 10. Aarhundrede. Dette er Tilfælde med den navnkundige historiske Forfatter *Marianus Scotus* († 1086), der, saaledes som hans Tilnavn fra hin Tid tilkjendegiver, var fra Irland, og deltog i den vidtforgrenede religiøse Virksomhed, som i den tidligere Middelalder udgik fra dette Land. Böhmer antager om ham, jfr. S. 171, at han til sit Værk endog har benyttet Klosterkrøniken, og vist er det, at han kort efter Midten af 11. Aarhundrede var i nogen Tid i Køln just i Martinsklostret, der fra gammel Tid stod i nært Forhold til Ierne, ligesom jo ogsaa Krøniken netop begynder med at nævne dem (»Scoti») i Anledning deraf. Men Mimborinus, den 15de i Krøniken, er den første Abbed, som Marianus nævner, da det nemlig hedder hos ham, efter hvad der er udgivet af hans Værk i *Monum. Germ. hist.* Tom. 5. pag. 555, ved Aaret 976 — ifølge den almindelige, af Marianus ej anvendte, Tidsregning — »Ebergerus¹⁾ archiepiscopus Coloniensis immolavit

og indsigtfuldere Hjemmelsmand end Gasp. Bruschius (og Aub. Miræus) vil man vanskelig kunne faa.

¹⁾ Det er ikke rigtigt, naar Evergerus her anføres som den Ærkebiskop, der 975 overgav »Scoti» Klostret. Det skete ved Warinus, og Evergeri Tiltrædelse fandt først Sted midt i det følgende Tiaar. (Det er heller ikke rigtigt, naar andre Kilder, ligeledes *endog* fra 11. Aarhundrede, sætte Evergerus i det besynderlig tvetydige Forhold til Ærkebiskop Geros Død, som Krøniken tillægger Warinus. Han er ogsaa her den paagjældende. Om dette Forhold faar man iøvrigt et rigtigt Begreb ved den nu i »Annalen des historischen Vereins für den Niederrhein», 2. Jahrg. (1857), udgivne »Chronica presulum et archiepiscoporum Coloniensium», idet den beretter (S. 190), at Gero led af en Svaghed, der gjorde, at han i flere Dage kunde ligge som død, og at han i den Tilstand var af Warinus foranstaltet begravet).

Scotis in sempiternum monasterium St. Martini in Colonia. Quibus primum primus abbas preerat Minnborinus Scottus», og derefter anføres, som i Krøniken, Abbederne Kilianus og Helias. Skjønt saaledes ingen tidligere Abbed nævnes, er det alligevel aldeles tydeligt, at Marianus ikke betragter Klostret som først dengang blevet til, men rigtignok var den foregaaende Tid, hvilken hine 14 Abbeder tilhøre, sikkert kun lidet gunstig eller endog aldeles ugunstig for »Scoti» i Klostret. Om den paagældende Overgivelse af samme til dem bruger Krøniken da ogsaa Ordet »iterum» sammen med »immolavit«, og: Klostret blev derved anden Gang deres, — det selvsamme ligger vel egentlig i Mariani »immolavit in sempiternum»¹⁾. At det særegne Udtryk „immolavit” ogsaa findes hos sidstnævnte, tør, uden Tvivl, med god Grund regnes med iblandt det, som bestemte Böhmer til at antage, at Marianus har benyttet Klosterkrøniken. Den Omstændighed, at *Bruschii Efterretninger* ligeledes heller ikke gaa længer tilbage i Abbedrækken end til Minnborinus, viser, at Erindringen om de ældre 14 har dengang (1550) været aldeles forsvundet²⁾, mens dette derimod ej var Tilfælde med »Odgerus³⁾ potentissimus Da-

¹⁾ Selv det *kølnske Diplomatarium* har kun to (men dog to) af hine 14 ældste, af Krøniken nøjagtig benævnte og betegnede, Abbeder, nemlig Heynianus 844 og Bertholdus 959. Det kan just ikke forundre, thi der kan ganske vist ikke have været Diplomer til enhver Person eller enhver Ting, som vi nu kunne ønske det om eller uden videre let forudsætte eller forlange. Og hvad Martinsklostret angaar, da haves hos *Ziegelbauer* i »Historia rei litterariæ ordinis S. Benedicti», Tom. I. (1754) p. 600, den sikre Efterretning, at de have været ilde medhandlede. »Varia tamen fata, skriver han, subiit supellex diplomatica» ann. 1726—41 »fædum in morem dispersa et neglecta», (foruden hvad der var sket længer tilbage i Tiden). Under alt dette bevarede dog, i Klostret selv, i det mindste en Efterklang af hine dets ældste, udenfor forglemte, Tilsynsmænd, som Krøniken vidste saa god Besked om, da dets »*Liber memorialis*» og (uudgivne) »*Necrologia*» have næsten alle deres Navne med et, stundum afvigende, Datum ved, og uden nærmere Angivelse. Men Navnene, som tilhørende Klostret, ere der dog.

²⁾ I Benediktinernes store Værk »*Gallia christiana*», Tom. 3. 1725 (hvori om Köln) begynder Abbedernes Række ogsaa med Minnborinus (p. 748—49).

³⁾ Det er kun ligeoverfor *Pertz's* og andres vilkaarlige Forsøg paa at bruge

ciæ dux», idet ikke blot hans Navn var bevaret som hørende til Klostret, men tillige, at dette var stiftet, »fundatum» af ham. Hvor Krøniken den Tid (1550) har befundet sig, om den har været borte fra Klostret eller om den kun i Øjeblikket har været utilgjængelig der, det kunne vi nu ikke vide¹⁾, — det er ogsaa nu ligegyldigt, da det for os hverken gjør fra eller til med Hensyn til *den* bestemte Kjendsgjerning, at Krøniken er blevet til og er forfattet i Klostret, og lige saa lidt med Hensyn til *den* Alder, som maa tillægges *Pergamentshaandskriftet*, der er os bevaret. Skriften deri er det 12. Aarhundredes, hvilket ogsaa ligefrem erklæres af *Ennen*, og, da dette støtter sig til bestemte Kjendtegn, har denne Dom ikke kunnet væsentlig forandres ved hans senere antagne Mening om Krøniken (jfr. Side 173 og 174). Ikkun er derved Tiden af ham blevet noget nærmere og rigtigere angivet, hvilket selvfølgelig ikke kunde være andet end ønskeligt. Men alligevel kan denne nøjagtigere og tilmed bevislige Tidsangivelse ikke forenes med den Anvendelse af Dipl. 1205—08, som *Ennen* tillægger Krøniken. Ingenlunde fordi Tiden for Haandskriftets Tilblivelse sættes til efter 1179 og endog efter 1208, — thi hint er ganske rigtigt, og dette er meget muligt —, men fordi det følger igjen deraf, at den Forvexling eller Fordrejelse af det nævnte Diplom, hvori man i Krøniken skal have gjort sig skyldig, da først *langt senere* har kunnet ske. Thi denne kunde ikke (som ovenfor antydet) finde Sted, før i det mindste en Menneskealder var gaaet efter 1208, og det virkelige, i Samtiden for alle vedkommende velbekjendte, Forhold var blevet glemt og fortrængt. Men derved føres man henimod 1250 som den Tid, da Haandskriftet blev til, og dette er slet ikke muligt. Skriften er smuk, fast og klar,

»Otgerus» som Grundlag for en forudfattet Mening om Personen (jfr S. 166), at det har nogen Betydning, om Kilden har Olgerus eller Otgerus (eller Odgerus). I og for sig er det derimod slet ikke væsentligt, da det oprindelige olddanske Navn ligesaa let kan have været et med d, som et med l i første Stavelse.

¹⁾ *Ziegelbaur* l. c. (I. 506—10) har saaledes intet derom i de Oplysninger, som der meddeles fra 1490 om Martinsklostrets Bibliothek.

saa dens hele Udseende svarer ganske til, [hvad der ogsaa af Lacomblet (Side 169 nederst) er angivet som Kjendetegn for Skrift fra 12. Aarhundredes senere Halvdel¹). Det er en Mærkelighed ved dette Haandskrift, at Pergamentet tidligere har været benyttet, eller at det er, hvad man kalder en *Codex rescriptus*, — og en meget stor Mærkelighed, at det tidligere Indhold ogsaa har angaaet Köln. *Pertz* har vel ytret ved sin Udgave, at det var »Bibliorum pars», men dette er aldeles urigtigt, da *Ennen* udtrykkelig siger, at Indholdet har været Köln vedkommende, da Ordet »Colonia» i det mindste paa et Sted endnu tydelig kan læses. Da det tagne Facsimile oversendtes, blev det endog i den medfølgende Skrivelse tilkjendegivet, uden Forbehold eller Indskrænkning, »die Urschrift betrifft ebenfalls (ligesom den nærværende Skrift) die Martinschronik«. Dette er nu vistnok forhastet, da der næppe var foretaget den særegne Undersøgelse, som dertil behøvedes, og en saadan endnu staar tilbage, — men muligt er det, at det forholder sig saa²). Og alene det, at det med nogen Grund kan formodes, er ikke uvæsentligt ved en Krønike, der, som denne, netop fortrinsvis udmærker sig ved sin Oprindelighed og ved sine sikre og saa særdeles langt tilbagegaaende Kilder, i hvilke Henseender den lader alt andet, som er skrevet eller opbevaret om Martinsklostret, langt tilbage efter sig.

Saaledes er altsaa det kølnske Martinsklosters Krønike beskaffen. Ved hvilkensomhelst Betragtning over den, ved hvil-

¹) Skriften ligner temmelig meget den i det *andet Stykke* af *Reykjaholts mld-dagi* (skrevet 1206, mulig af Snorre Sturlesøn), hvoraf en, dog noget ufuldkommen, Afbildning haves ved Tom. 4 (1778) af Finni Johannæi historia Islandiæ ecclesiastica.

²) *Vort arnamagnæanske Haandskrift* 881, 4to, der indeholder *Lygunklosters Necrologium*, er et Exempel paa en Codex af den Art. Det er nemlig en Codex rescriptus, men for en stor Del øjensynligen af samme Indhold som den ældre, kun er denne blevet omskrevet eller fornyet.

kensomhelst Brug, der gjøres af den, maa det altid fastholdes, at den ikke blot beretter om Klostreet, men at den er *fra* Klostreet, er blevet til i dette og er skrevet i det. I Klostreetenes, navnlig Benediktinerklostreetenes, Natur laa det at optegne stadig, fortrinsvis hvad der vedkom og tildrog sig i deres Stiftelser, og der kan derfor selvfølgelig *ikke* gives bedre Kilder end deres med Hensyn til disse Klostreetes egen Historie. Vistnok indskrænkede man sig i Klostreetene ikke alene dertil, idet man ogsaa stundum befattede sig med de enkelte Landes eller Verdensbegivenhedernes Historie. Hvad der imidlertid af den Art optegnedes, maatte, navnlig naar Efterretningerne angik fjærne eller fraliggende Steder og indhentedes paa anden og tredie Haand, dele de historiske Kilders Kaar i Almindelighed. Det derimod, som ene og alene holdt sig til vedkommende Kloster selv, til hvad der skete i og med det, til det man havde nærliggende Erindring af og sædvanligvis — hvad de større Begivenheder angik — Indskrifter eller Diplomer om, det kunde (kan man nok sige) i et fast og staaende lille Samfund ej blive urigtigt, især naar, som Tilfældet er med den her paagjældende Krønike, Optegnelserne ere meget korte og kun indeholde det allernødvendigste, saasom om Stiftelse, Gjenoprettelse, Abbeder, Gaver o. s. v., og naar tilmed, som ligeledes her er Tilfælde, de kun angaa et lille Tidsrum. Ved Martinskrøniken, der er en Sammenstilling — næsten i lapidarisk Form — af hvad der ligefrem hørte til Klostreet som saadant indtil Aar 1000 eller kort efter, er det ogsaa ved den meget i det enkelte gaaende Undersøgelse med Hensyn til visse smaa Gaver, hvilken Omstændighederne paabøde, ganske vist her blevet bevist, at Udsagnet om dem havde sin fulde Rigtighed; de i Krøniken omtalte vigtigere Ting have *ikke* engang *kunnet antastes*, *hverken* de større Gaver, *eller* Abbedrækken, som dog der er saa særdeles langt forud for hvad man i en senere Tid kunde tilvejebringe derom, *eller* den Klostreet overgaaede store Ødelæggelse, der nødvendiggjorde, at det blev »restauratum», (senere, naar en Ødelæggelse igjen overgik samme, blev det stedse kun

«reparatum»). Hvorledes Klostret blev »restauratum», det var den allervigtigste Begivenhed for det, og det kunde umulig (i hvert Fald ikke i de første Menneskealdere derefter) glemmes eller fortrænges. Men just *det Navn*, som denne Begivenhed fortrinsvis er knyttet til, endog saaledes, at Samtidens største Mand, der deltog deri, kun nævnes som den anden derved, *just dette Navn er denne Undersøgelses egentlige Gjenstand*.

Man plejer, og med god Grund, at benytte og anerkjende Efterretninger fra gamle historiske Kildeskrifter, der efter almindelige Regler, og efter hvad man kan dømme, maa betragtes som paalidelige, uden at forlange, at der skal være lignende Vidnesbyrd tilstæde fra andre samtidige. Det er dog ikke blot Sædvaane, men man er nødt dertil, nødt til at tro at kunne med Sikkerhed bruge saadanne Efterretninger, da der ellers ikke vilde blive ret meget, som kunde kaldes Historie. Kastes f. Ex. et Blik ud over vor *Saxo* og over *Adamus Bremensis*, — i hvilken overordentlig Grad vilde ikke, ogsaa uden at gaa tilbage til en fjærnere Tid, *det* blive indsnævret, som hentes fra dem og med gyldig Grund hentes fra dem, naar der skulde stilles en Fordring som den nysnævnte til de Efterretninger, der hos dem vare at anse som sikre og med Sikkerhed brugelige! Og tages længere borte fra, som et bestemt Exempel, *Gregorii Turonensis* Efterretning om, at der noget ind i *sjette* Aarhundrede gjordes Angreb paa Frankerig af »Dani cum rege suo *Chochilaic* evectu navali», (*Opp.* 1699, p. 106), hvilket, da det hos os fremdroges, var at betragte som en Opdagelse og noget fast med Hensyn til *Bjovulfsdigtet*, og ogsaa siden er (*skjønt* der er betydelige Varianter til »Chochilaic») blevet uden Betænkning almindelig anvendt paa »Hygelac» i Digtet, — hvorledes vilde det, under hin Fordring, vel staa til med denne Efterretnings historiske Anvendelighed! Intet kan herom endog blot nogenlunde bevises, men at lade haant om den vilde alligevel ganske vist være en Mis-kjendelse. Saavel denne Efterretning, som mangfoldige hos Adamus og Saxo, der ubetinget bruges og erkjendes, kunne imidlertid med Hensyn til bestemte og bekjendte Forudsætninger

og sikre Støttepunkter slet ikke sammenlignes med Meddelelsen i Martinskroniken om »Olgerus dux Daniæ». Denne Meddelelse er da ogsaa nok, nok til at være ej blot tilstrækkelig, men fuldstændig historisk Hjemmel for, at den saaledes betegnede Mand var en højbaaren dansk Mand, hvis Virksomhed alene eller fortrinsvis falder udenfor Fædrelandet og dels hos dels sammen med Karl den store, nemlig i den sidste Trediedel af det 8. Aarhundrede. Intet videre, mere indeholder Hjemmelskilden nemlig ikke, men det er og bliver da denne, og den Brug der kan gøres deraf, mindre vedkommende, hvorledes »Olgerus dux Daniæ» senere er blevet betragtet som «Ogier» og som «Olger Danske», — og ganske uvedkommende, hvorledes igjen Behandlingen heraf i den nyere Tid har været. Denne er, kan man sig^g, væsentlig sket paa den Maade, at Manden som historisk Person er blevet enten tilintetgjort, eller dog blevet noget aldeles svævende. Thi ligesom den historiske Person, Karls samtidige, *efter* Aarhundreders Forløb blev eventyrlig ved at berømmes og besynges, saaledes er i Tidernes Løb igjen det, der skulde være Undersøgelse over dette store Eftermæle, blevet dels vilkaarligt, dels (i det mindste i den nyeste Tid) virkelig aldeles eventyrligt¹). I et Aartusinde er saaledes et Slags Kredsløb fuld-

¹) Herved sigtes nærmest til *G. Opperts* (i øvrigt mærkelige Skrift) »der Presbyter Johannes in Sage und Geschichte, ein Beitrag zur Völker- und Kirchenhistorie und zur Heldendichtung des Mittelalters» (1864), hvor der, i Anledning af at »der indische König Gundoforus» nævnes, gøres (S. 41) for fuld Alvor følgende Henstilling: »Der Vater des fabelhaften Helden Ogier, der auch Indien und das Pfefferland durchzogen, heisst Gottfrid, vielleicht steht er in Beziehung zu unserer Stelle». — Det rent vilkaarlige kommer især frem hos dem, der med *Pertz* ved Hjælp af Textforandring, og uden nærmere Undersøgelse, lade en forudfattet Mening uden videre afgjøre, hvorhen Hovedpersonen i Sagnet oprindeligt hører. *C. Molbechs* svævende Fremstilling (sammen med N. Hanssens Udgave af *Olger Danskes Krønike*, 1842) er stærkt paavirket af det saaledes fra *Pertz* udgaaede Tryk, og kommer derfor til den Slutning, at »den historiske Person, der har givet Anledning til Heltens Navn, var den bajerske Greve Autcar (Otgar, Otger)», men at dog dermed er blandet »Tradition om en dansk Hertug eller Konge, der havde kriget med Karl den store, og til

endt, indtil samme nu af sig selv opløser sig ved det fremdragne og vundne faste Punkt. Hævdelsen heraf kan da ikke svækkes, og ikke beherskes af Forestillinger, der ere tilbage fra Eventyret (at adskilligt deraf i den ny Belysning kan paa en eller anden Maade afgive noget brugbart, er en ganske anden Sag), — eller mulig gaa igjen fra Eventyrbehandlingen. Det vilde saaledes hænge nøje sammen dermed, om man vilde sige, at selve Chronicon har indbragt «Olgerus dux Daniæ» fra Sagnet. *Det kan ikke siges*, af den simple Grund at der ikke kunde indbringes nogensteds noget fra Sagnet, inden der var dannet en Sagnhelt, og det allerførste, fra alle Sider som saadant erkjendte, Spor hertil findes i det Skrift, som har gaaet under Turpins Navn (og dette Spor er endda fra den fjærne spanske Skueplads)¹⁾, — *ikke at*

hvis Søn Holger gjøres», (foruden om nogen fra «Rhin- eller Main-Egnen» ligeledes paa «historisk Grund»). — «Saaledes opdage vi tre forskjellige historiske Personer, som Sagnene paa den mest forvirrede og forvanskende Maade have bragt ind i Eventyret om Holger Danske». *Selv ad den Vej* trænger det sig altsaa næsten frem, at — den Personlighed, paa hvem Sagnet hviler, nødvendig *maa* kunne kaldes dansk, og naturligvis ikke anderledes, end at der i Beretningerne om den danske Mand i Tidens Lob er indbragt og optaget fremmede, andenstedsfra hentedede, Bestanddele.

¹⁾ Ifølge den nyeste Undersøgelse herom af *Gaston Paris* («*de Pseudo-Turpino*», 1865) er det ældste Parti af dette Skrift (de første Kapitler, i hvilke Olger *ikke* nævnes) af spansk Oprindelse og fra sidste Halvdel af 11. Aarhundrede, — det øvrige derimod af mindre bestemt Udspring og omtrent fra 1115. En fuldstændig Fremstilling af Sagnets Begyndelse, Gang og Udvikling savnes bestandig endnu. Af Vigtighed i den Henseende er nu det indholdsrige Værk «*Histoire poétique de Charlemagne*» par *Gaston Paris* (1865). Mangt et godt Bidrag i øvrigt, om end paa en anden Maade, vil findes i *L. A. Rothes* «Om Holger Danske» (1847), uagtet det deri desværre ogsaa søges gjort gjældende, at «le Danois», den almindelige franske Betegnelse af «Ogier», skal betyde noget ganske andet end «Dansk», (for- saavidt, i Hovedsagen, i Overensstemmelse med en lignende, i «*L'Institut*», sect. 2. 1842, p. 145 fg. og i «*Hist. litt. de la France*», Tom. 20. fremsat, Mening), — noget der af mange Grunde maatte mislykkes. Et særskilt, mærkeligt Bidrag kan ligeledes nu fremdrages af «*Alexandri Neckam de naturis rerum libri duo*», with the poem of the same author «*De laudibus divinæ sapientiæ*», udgivne for første Gang (1863) af Th. Wright i «*Rerum britannicarum mediæ ævi scriptores*». Al. Neckam var født i det sydlige England 1157 (Richard

tale om, at der f. Ex. imellem Aar 800, altsaa ikke saa faa Aar før Karl den stores Død, og Aar 1036, i hvilket Klosterkronikens Efterretninger standse, ikke var henrundet noget længere Tidsrum, end at en Mand, som ved den Tid (1036) levede i Klostret, kunde gennem blot tvende Mellemmænd¹⁾, have Meddelelse fra nogen, som selv havde kjendt Karl og hans samtidige, — og at saaledes den Mand, der, efter hvad der erindres og var forhaanden i Klostret, sammenstillede sammes til os bevarede Krønike, ej blot kunde med fuld Sikkerhed berette om Klostrets betydningsfulde Forhold til hin Tids Mænd, men kunde endog ikke andet, ja var — selv om han ikke vilde — nødt dertil ligeoverfor Klostersamfundet, der var som en staaende Familie altid paa samme Sted og bestandig med det samme Formaal og de samme sammenknyttende og forpligtende Interesser. Det vil heller ikke med Grund kunne siges, at en Mand

Løvehjerte var hans Diebroder), og omtrent 1180—90 var han endog Lærer ved Universitetet i Paris, just paa den Tid, da saa mange udmærkede unge Danske studerede der og desaarsag da allerede i en Menneskealder havde haft sit «collegium dacicum» der; siden blev han Abbed i sit Fødeland og døde 1217. Forsaavidt tilhører Al. Neckam saaledes baade England og Frankrig, og det har derfor en vis Vægt, naar han, der ogsaa tillige var i Besiddelse af sin Tids bedste Studier, taler i jævne Ord og med glad Ærbødighed om «Ogerus Dacus», miles acerrimus et strenuissimus, gloriosi principis (Karoli) primipilus», dux potens», — og i det sidstnævnte Skrift (hvor der er meget til Historien og Geografien) stiller p. 455 «Rollo» og andre Normandiets Helte i Række efter ham, — og i det førstnævnte Skrift dvæler p. 261—64 ved hans Klosterliv efter Karl den stores Død, og ved, hvorledes dette dog engang afbrødes, da Klostret angrebes, saa at han «par Rollando aut certe major» (Rollo kaldes kun «Rollando par») kom til at vise sin gamle Stridslyst og Stridskraft. [Der ved, beretter Neckam endvidere, foranledigedes, at Karls Efterfølger «Lodovicus rex Francorum» gav Klostret «quatuor prædia ditissima»]. Øjensynligt er det, at Al. Neckam ikke er overvældet af overdrevne Fortællinger, kun skimter det igjennem, at en Udsmykning var ved at danne sig, som kunde antage større Udstrækning. Men netop som Vidnesbyrd herom og som et bestemt Stadium har Neckams Beretning dog Betydning. — (1210 udgav nogen sig for «Ogerus de Dacia» ifølge *Albericus Leod. diac.*, ed. 1698).

¹⁾ Dette anføres her ikke som en Beregning, men i Henhold til bestemte Exempler fra Nutiden paa, at der ej hører flere Personer til for at omfatte med Erindring et Tidsrum af lignende Omfang.

som «Olgerus», der stod Karl nær, nødvendig maatte være nævnt i Einhardi vita Karoli. Det er nemlig altid højst misligt at ville betegne som umuligt det, som saaledes antages ej at kunne være borte, og selve den nysnævnte historiske Overlevering er et Bevis herpaa, da den forsaavidt næsten ingen Navne angiver paa Karls Mænd, idet den kun nævner ved Navn et Par, men derimod siger, at der var mange »peregrini» hos ham. Og *endelig* vil det lige saa lidt kunne siges med nogen Grund, at man i hin Tid ikke ret vidste, hvad »Dani» og »Dania» og altsaa ogsaa »dux Daniæ» var, thi det er jo aldeles bevisligt, at Karl den store, *skjønt vi heller ikke derom* have nogen indenlandsk Efterretning, saavel ved endnu velbekjendte Forhandlinger, som ved Krig og fredelige Forbindelser stod i bestemt Forhold til vor Godefred, »Dani» og »Dania»¹⁾, — og det samme *gjælder* om den nærmeste Eftertid, der her kan komme i Betragtning. Men naturligvis kan det ikke vides, om den danske Mand »Olgerus» hørte til Nord- eller Vest- eller Syd-Danske, om end sandsynligvis det sidste snarest var Tilfælde.

Hidtil har man i Undersøgelsen om Olger Danske kun kunnet se nedenfra og fra et vaklende Stade, — nu kan Sagen ses, som det behøves, fra et fast Punkt og fra Begyndelsen nedad. *Naar man kjender Kilden, kan man vide og følge, hvordan Strømmene derfra rinde.*

¹⁾ Hvor paaviselige end disse Forhold ville være ifølge samtidige fremmede Kilder, saa er dog Olgers Minde ganske vist uvilkaarlig lige saa meget ad usynlige Veje udbredt og befæstet i de danske Lande. Hvad der synes at være ejendommeligt for de paagjældende gamle danske Folkesange (der jo for en Del kun ere middelbare, ligesom Efterretningen om »Ozzyarus» i de Esrumske Annaler — i Scriptt. rer. dan. I. 227 — er paa anden Haand) frembyder ikke noget Holdepunkt udadtil og heller ikke ellers, — det skulde da være, at det ligesom knytter sig til den jyske Halvø. Men lhukommelsen er, i hvert Fald, omfattet med samme Kjærlighed og Fasthed overalt paa dansk Grund. Og det er og bliver *altid en højst mærkværdig Kjendsgjerning*, at der, hvor stor end Tidsafstanden er og hvor mange Forandringer end Tidens Omvexlinger have medført, *ikke er noget*, som hører Fortiden til, der i *den Grad* er Folkeejendom som Sagnet om Olger Danske, og at dette Navn endnu er alle *bekjendt fremfor* ethvert andet menneskeligt Navn.

Mødet den 3^{die} November.

Hr. Professor *Panum* meddelte nogle Undersøgelser over Urinstofproductionens Benyttelse som Maal for Fødemidlernes histogenetiske Næringsværdie.

Selskabet tillod Dr. *Krabbe* at benytte Kobbertavlerne til hans «Helminthologiske Bidrag» til en fransk Udgave af Afhandlingen, som han forberedede.

I Mødet var fremlagt, fra:

Académie Impériale des sciences, arts et belles lettres de Dijon.
Mémoires. 2. Série. Tome XI. Année 1863.

Alexander Agassiz.

Embryology of the Starfish. Part. I.

Observatoire Physique Central de Russie.

Annales. Année 1860, Nr. 1 & 2.

— — 1861, Nr. 1 & 2.

Compte-rendu annuel. Année 1861, 62 & 63.

Ferd. Müller. Ueber die Vorherbestimmung der Stürme und insbesondere über die Stürme vom 1—4 December 1863.

Geologische Reichsanstalt i Wien.

Jahrbuch 1865. Nr. 1.

Maatschappij der Wetenschappen i Harlem.

Vogelsang, die Vulkane der Eichel 3: 21. D. 1 St.

Göppert, über Einschlüsse im Diamant 3: 19. D. 2 St.

Würzburger physic. und med. Gesellschaft.

Würzburger med. Zeitschrift. Bd. VI. Heft. 1. 2.

Fremdeles fremlagt i Mødet den 3die November, fra:

Observatoriet i Altona.

Astronomische Nachrichten N° 1531—1553. Register.

Naturforschende Gesellschaft i Danzig.

Schriften. Neue Folge, I Band, 2 Hefte. Danzig 1865.

Gesellschaft der Wissenschaften i Göttingen.

Nachrichten aus dem Jahre 1864. Göttingen 1865.

Akademie der Wissenschaften i München.

Sitzungsberichte 1865. I Hefte. 1—4.

Verein für Naturkunde i Presburg.

Correspondenzblatt. II Jahrgang. 1863. 1—12.

Dr. Hermann Scheffler i Braunschweig.

Die Physiologische Optik. I & II Theil.

Geographische Gesellschaft i Wien.

Mittheilungen. VIII Jahrgang. 1864. Hefte I.

Società Reale di Napoli.

Rendiconto di Scienze Morali e Politiche. Anno Quarto. Febr.
e Marz. Napoli 1865.

Académie Impériale des sciences, belles-lettres et arts de Lyon.

Mémoires. Classe des Lettres. Tome XI. Nouvelle Série.

— — - Sciences. — XIII.

Société Linnéenne de Lyon.

Annales; Année 1863. (Nouv. sér. T. 10.)

Société Géologique de France.

Bulletin. 2 Série. Tome XXII f. 1—16.

Paul Riant i Paris.

Expeditions et pèlerinages des Scandinaves en terre sainte au
temps des croisades. Paris.

De Haymaro Monacho.

Sociétés Savantes et Littéraires de Belgique et de l'Étranger.
Inventaire analytique et chronologique des Chartes et Documents
appartenant aux archives de la ville d'Ypres (XVI Siècle.)

Oberstlieutenant *Ramsted* i Helsingfors.

Description du télégraphe du mouvement horizontal de la terre
(Seismomètre).

Geographical Society i London.

Proceedings. Vol. IX. Nr. 2—4.

Geological Society i London.

The Quarterly Journal. Vol. XXI. Part 2. Nr. 82.

Royal Society i Dublin.

Journal. Nr. 32 & 33.

Natural History Society i Dublin.

Proceedings. Vol. IV. Part 2.

Mødet den 17de November.

Hr. Prof. *Steenstrup* forelagde nogle af Prof. Dr. *A. S. Ørsted* anstillede Undersøgelser over snyltende Svampe med Vexel-generationer, voxende paa forskjellige Værter. Denne Afhandling vil blive optaget i Selskabets Skrifter. (See disses 5te Række, Bind VII).

Fra Hr. Justitsraad *Chr. Bruun*, Bibliothekar ved det store kgl. Bibliothek, havde Selskabet i et tidligere Møde modtaget et Forslag om, at dette enten paa egen Bekostning eller i Forening med andre Instituter, hvis Formaal gik i en noget lignende Retning, vilde udgive et Katalog over Samlingen af dansk Litteratur paa det store kgl. Bibliothek. Omkostningerne herved anslog

han til 12,000 Rd., fordelte paa en Række Aar. I en senere Skrivelse havde han dernæst underrettet Selskabet om, at det kgl. Bibliothek havde foreslaaet Ministeriet at optage paa dets Budget en Conto af 400 Rd. aarlig til en Assistent, hvis Opgave det skulde være at forestaae Udgivelsen af et saadant Katalog. I Anledning af dette Andragende havde Selskabet forlangt den historiske Klasses Betænkning, og en af denne Klasse nedsat Comitee (Conf. *Madvig*, Prof. *Westergaard* og Prof. *Thorsen*) har afgivet følgende udførlige Erklæring, hvilken tiltraadtes af Klassen og forelagdes Selskabet:

«Videnskabernes Selskabs historiske Klasse overdrog i et den 9de Juni d. A. afholdt Møde Undertegnede at afgive Betænkning til Klassen over det hermed tilbagefølgende Andragende til Selskabet fra Bibliothekar ved det store kgl. Bibliothek, Justitsraad *Bruun*, af 19de Mai d. A., som gaaer ud paa, «at Videnskabernes Selskab enten paa sin egen Bekostning eller i Forening med andre Institutioner, hvis Formaal gaae i en noget lignende Retning, vil udgive Kataloget over Samlinger af dansk Litteratur i det store kgl. Bibliothek.» Udgiften, som dette Foretagende vil medføre, anslaaes i Andragendet (efter en aldeles foreløbig Beregning, hvis Resultat kan forandres meget betydeligt baade ved Værkets Omfang og ved Valget af Papir og Tryk) til i alt c. 12,000 Rd., nemlig c. 6,000 Rd. til Tryk og Papir og c. 6,000 Rd. i Honorar til «den, som skal udføre Arbeidet ved Forberedelsen til Trykning og ved Correcturlæsningen.» Med Andragendet følge to forskjellige Prøver paa typographisk Udstyrelse. Justitsraad *Bruun* har tilføiet, at han ønsker kun at betragtes som Forslagsstiller, ikke som den, der eventuelt skal besørge Udgivelsen af Kataloget.» I en senere Skrivelse til Selskabet af 30te August d. A., der er os tilstillet af Klassens Formand og ligeledes følger hermed tilbage, har Justitsraad *Bruun* meddelt, at «det fra Bibliothekets Side er foreslaaet Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet, at der paa Bibliothekets Budget for

næstkommende Finantsaar optages en ny Conto: 400 Rd. aarlig indtil videre, for at lønne en Assistent, hvis Hverv ene skal være at forestaae Udgivelsen af Kataloget over den danske Afdeling, under Forudsætning af og i det Haab, at de Pengemidler, som fremdeles ere nødvendige til Dækning af Udgifterne til Papir, Trykning, Hæftning o. s. v., kunne tilveiebringes ad privat Vei.» Hvis Ministeriet optager og Rigsdagen bifalder dette Forslag, vil der saaledes kun være Spørgsmaal om den ene Halvdeel af det ovenfor nævnte Totalbeløb.

Det første Spørgsmaal, der nu maa opkastes og besvares, er, om det her omhandlede Foretagende efter dets Beskaffenhed egner sig til at understøttes og bekostes enten helt eller for en Deel af Videnskabernes Selskab. Det kan maaskee ikke ganske uden Føie siges, at Trykningen af et saadant Katalog, der haandskrevet maa tilveiebringes og være tilstede til Bibliothekets eget Brug og altsaa for dets Midler, ikke har nogen saadan videnskabelig Karakter, at dertil bør anvendes noget af det, hvorover Videnskabernes Selskab raader væsentlig til at fremme videnskabelig Forskning og Undersøgelse. Dernæst kan det vel ogsaa siges, at, skjøndt Katalogets Udgivelse paa Tryk har en umiddelbar litterær- og kulturhistorisk Interesse ved Overblikket over den danske Litteraturs Frembringelser og ligeledes kan blive et ikke uvigtigt Hjælpemiddel ved fremtidige specielle Undersøgelser i denne historiske Retning, vil denne Interesse og den sande videnskabelige Frugt af Udgivelsen dog være temmelig indskrænket i Forhold til Bekostningen, naar man tager Hensyn til, at Indholdet vil være tilgængeligt i Bibliothekets haandskrevne Katalog for enhver, der kan søge det der, og at Specialundersøgelser af den Art, ved hvilken det trykte Katalogs Nytte skal vise sig i større Omfang, dog næsten altid maa føre til personlig Benyttelse af Bibliotheket selv, medens enkelte Notitser kunne søges der ved Hjælp af Andre. Men vi antage dog, trods den sidste Indvending, at det ved mange Leiligheder vil være af saa stor Interesse for dem, der sysselsætte sig med

dansk Historie i Almindelighed og i særlige Retninger, let og umiddelbart at kunne skaffe sig Oversigt og anstille Sammenligning over, hvorledes Litteraturen og Bogvæsenet til enhver Tid har bevæget og grupperet sig i det Hele eller i visse Fag og Retninger, at Trykningen maa ansees for ønskelig og hensigtsmæssig. Hvad Sagens Forhold til Videnskabernes Selskab og dets Opgave angaaer, bør det ved Siden af den almindelige Betydning, som ogsaa Selskabet maa tillægge den antydede videnskabelige Benyttelse af det trykte Katalog, ikke lades ude af Betragtning, at Selskabet nylig er kommet til at nyde og fremtidig vil nyde en Indtægt af den Hjelmstjerne-Rosenkroneske Stiftelse (— rigtignok ifølge den stedfundne Afgjørelse af en Proces om Stiftelsens Formue en noget mindre Indtægt, end det var ventet, —) som maa ansees for nærmest at burde anvendes til saadanne videnskabelige Formaaes Fremme, der have et nationalt og den særlige danske Litteratur vedkommende Præg, og at det store kongelige Bibliotheks saa rige og næsten fuldstændige Samling af dansk Litteratur for en meget væsentlig Deel er bygget paa et Grundlag, der med stor Iver og Bekostning blev lagt af den samme Mand, til hvem Oprindelsen af den nævnte Indtægt for Selskabet (igjennem hans paa Datteren, Grevinde Rosenkrone forplantede Formue og Interesse) kan føres tilbage, Selskabets tidligere Præsident, Geheimeraad Hjelmstjerne. Vi finde det derfor tilstedeligt og passende, at Videnskabernes Selskab yder en Hjelp til Udførelsen af det paatænkte Foretagende, men vistnok, baade af Hensyn til Selskabets Kræfter og til Foretagendets Beskaffenhed og Forhold til Selskabets hele Formaal og andre Opgaver, en snevrere begrændset Hjelp, end Andragendet gaar ud paa, og tillige under et Par nærmere Betingelser og Forudsætninger, som vi skulle angive.

Den Betydning, der efter vor Mening i den ovenfor antydede Retning maa tillægges Trykningen af et Katalog over det store kongelige Bibliotheks danske Afdeling, ligger deri, at det ikke blot er et Bibliothekskatalog, men tillige temmelig nær et

Katalog over den danske Litteratur i og for sig. Men er dette det rigtige Synspunkt, da følger deraf, at Anvendelsen af et betydeligt Beløb til Trykningen først bliver fuldt berettiget, naar Kataloget før Trykningen optager i sig det Supplement, hvorved det saavidt muligt og i alt Væsentligt strax bliver et fuldstændigt Litteraturkatalog. Dette vil skee, naar der med særlig Betegnelse paa hvert Sted indskydes de Bøger (Udgaver af Bøger), der ikke haves i det kongelige Bibliothek, men i begge eller en af de to Samlinger, der i det Hele udfylde de enkelte Huller i hiint, nemlig i Universitetsbibliotheket og (for den ældre Litteratur) Karen Brahes Bibliothek i Odense. Vistnok vil denne Udfyldning og den dertil fornødne Jevnførelse kræve nogen Tid og noget Arbeide; men uden den er Værket behæftet med en Mangel for det Øiemed, hvori det trykkes, hvis Afhjelpning siden deels er usikker, deels altid bliver ubeqvem. Hvad Bibliothekar Bruun bemærker om, at det Manuscript, hvorefter Trykningen skal skee, kun haves til Raadighed en kort Tid, da det dannes af Sedler, hvorefter Realkataloget reenskrives, og som siden skulle omordnes til et alphabetisk Katalog, kunne vi ikke tillægge nogen synderlig Vægt hverken i det Hele eller med Hensyn til det af os nævnte Punkt, hvilket kan synes at medføre en Hindring for den betimelige Omordning af Sedlerne. Thi deels kan denne dog, naar der skal trykkes efter dem, i ethvert Tilfælde først foregaae efterhaanden som Trykningen skrider frem (og den vil medtage en ikke ganske kort Tid), deels ansee vi det for uhensigtsmæssigt og næsten ugjærligt at levere de Sedler, der siden skulle bruges til et Katalog, som Manuscript til Bogtrykkeriet, hvorved de ville lide altfor meget i Reenlighed og Udseende, ikke at tale om Besværligheden af et saadant Manuscript ved Sætning og Korrektur af et saa omfangsrigt Værk. Der maa og kan uden stor Forøgelse af Bekostningen tages til Brug ved Sætningen en ganske simpel og compendios Afskrift af det renskrevne Realkatalog og Korrektoren for Nøiagtigheds Skyld læses efter denne i Originalen.

Dernæst troe vi, at der ved et Værk af den Beskaffenhed som det her omhandlede, der har en indskrænket Brug og Intet, der berettiger det til at være et Pragtværk, kan og bør tages alle de Sparsommelighedshensyn, som et anstændigt Udstyr i Forbindelse med en tydelig og overskuelig Form tilsteder. Vi finde i denne Henseende ikke blot, at den Prøve, der er trykt med mindre Typer og som rummer meget mere paa et Ark, bør foretrækkes for den anden, men antage, at der kan skee andre for Bekostningen ikke uvigtige Indskrænkninger, f. Ex. blot ved Indførelsen af en Forkortelse eller et enkelt Tegn for Ordene «Samme Bog», selv om man vil beholde en ny Linie for hvert Oplag. I ethvert Tilfælde maa Selskabet begrænde sin Understøttelse efter et rimeligt Maximum af Arketal og Udgift for ethvert Ark.

Naar dernæst Bibliothekar Bruun ikke vil betragtes som den, der skal besørge Udgivelsen af Kataloget, og i sit første Andragende lader det aldeles ubestemt, hvo der skal udføre Arbejdet og bære Ansvar, baade for dets Nøiagtighed og dets rimelig hurtige Fremme, men i sin senere Skrivelse betegner en eventuel Assistent, der skal søges ansat ved Bibliotheket med 400 Rdlr. aarlig, som den, der skal forestaae Udgivelsen, da forekommer det os deels, at man ikke kan vente, at en Mand, der ansættes med og stadig bliver staaende paa 400 Rdlr., i Aarenes Løb vil drive Arbejdet med Lyst og Energi, deels betragte vi Foretagendet som et saadant, der ikke kan eller bør overdrages til en enkelt eventuel antagen Assistent, men bør besørges af Bibliothekspersonalet under Bibliothekarens Ledelse og Ansvar, idet han (der jo bestemmer Katalogets Form og Indretning) dertil anvender, hvad der af Bibliothekets Personale og Arbeidskraft kan anvendes og bedst egner sig dertil. Kun til et saaledes i Bibliothekets Navn og paa Bibliothekarens Ansvar fremskridende Foretagende kunne vi tilraade Selskabet at yde Understøttelse.

Komme de her nævnte Betingelser og Forudsætninger til stede, troe vi, at der for Videnskabernes Selskab er Anledning

til at understøtte Foretagendet med $\frac{1}{3}$ af Udgiften til Tryk og Papir, naar Totalbeløbet af denne Understøttelse ikke overskrider 2,000 Rdlr. eller $\frac{1}{3}$ af hvad der i Andragendet er beregnet til Tryk og Papir af et Oplag af 500 Exemplarer, nemlig omtrent 6,000 Rdlr. Fra denne Sum troe vi nemlig nogenlunde at kunne gaae ud, om end Arketallet, der i Andragendet er ansat til 300—400 i 4to, ikke forud nøie lader sig bestemme, saameget mere som Formatets og Typernes Størrelse vil have Indflydelse derpaa og ogsaa iøvrigt indvirke bestemmende paa Bekostningen. De to andre Trediedele af Omkostningerne maae da søges dækkede deels ved Hjælp fra andre Samfund eller Institutioner, deels ved Salg. Vi antage, at Selskabet her som i lignende Tilfælde vil betinge sig et vist Antal Exemplarer (f. Ex. 50), saa at Understøttelsen fremtræder i Form af Subscription paa disse Exemplarer. Den vil da være at udrede efterhaanden, som Værket skrider frem og Exemplarer leveres til Selskabet, skjøndt en Forudbetaling paa det efterhaanden Færdigtrykte, ogsaa inden et Bind sluttet, ikke behøver at udelukkes; men det maa fastholdes, at Udbetalingen skeer i Forhold til Trykningens Fremskriden og saaledes ogsaa fordeler sig for Selskabet paa et større Antal Aar.

Vi tillade os altsaa at indstille, at den historiske Klasse anbefaler Videnskabernes Selskab at understøtte Trykningen af et systematisk ordnet Katalog over det store kongelige Bibliotheks danske Afdeling, (hvori tillige de i dette Bibliothek manglende, men i Universitetsbibliotheket eller i Karen Brahes Bibliothek værende Bøger og Udgaver optages med særligt Mærke) og som udgives af det store kongelige Bibliotheks Personale under Bibliothekarens Ledelse og under Iagttagelse af den Sparsomhed, som Værkets Beskaffenhed tilsteder, med en Trediedeel af Omkostningerne til Tryk og Papir for hvert Ark indtil et Beløb af 2,000 Rdlr. for Værket i dets Heelhed, saaledes at Beløbet udredes efterhaanden, som Værket udgives eller dog gjøres færdigt i Trykken, og at Udgiften

for Selskabet i intet enkelt Aar overstiger 500 Rdlr., samt imod at der overgives Selskabet et Antal af 50 Exemplarer af Værket.

Kjøbenhavn, den 23. October 1865.

J. N. Madvig, N. L. Westergaard. P. G. Thorsen.»
Affatter.

Betænkningen blev derefter sendt til Kassecommissionen, som desangaaende yttrede:

«Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskab har ønsket Kassecommissionens Erklæring i Anledning af den historiske Klasses Betænkning over Bibliothekar Bruuns Andragende om Understøttelse til Udgivelse af et Katalog over den danske Litteratur.

Under Forudsætning af at Udarbeidelsen af Værket bliver sikkert ved Regjeringens Medvirken og skeer i det Kgl. Bibliothek under dets Bibliothekars Ledelse og Ansvar, har den historiske Klasse anbefalet at understøtte Arbeidets Trykning ved en Subskription af 50 Exemplarer for en Sum af indtil 2,000 Rd. for Værket i dets Helhed, som vil være at udbetale med Trediedelen af Udgiften til Tryk og Papir efterhaanden som Udgivelsen eller Trykningen skrider frem, dog saaledes, at Udgiften for Selskabet i intet Aar overskrider 500 Rd.

Da den hele Understøttelses-Sum af indtil 2,000 Rd. saaledes vil være at fordele paa en længere Aarrække, og den aarlige Middelsum neppe vil overskride 200 Rd., vil der, saavidt man kan see, i den nærmeste Fremtid ikke fra Kassens Side være noget til Hinder for, at Understøttelsen bevilges i den foreslaaede Form og under de angivne Forudsætninger.

Dersom den historiske Klasses Forslag vinder Selskabets Bifald, skal Kassecommissionen endvidere tillade sig at foreslaae, at den bevilgede Sum efterhaanden udredes af den Hjelmstjerne-Rosenkroneske Stiftelses Bidrag, og at det derhos

fastsættes, at den gjorte Bevilgning taber sin Gyldighed, dersom Arbeidets Fremme ikke er sikkert inden et vist kort Aaremaal.

Det Kongel. Danske Videnskabernes Selskabs Kassecommission,
den 8. November 1865.

N. L. Westergaard. J. C. Hoffmann. L. Müller.
J. J. A. Worsaae.»

Selskabet bifaldt den historiske Klasses Indstilling og ligeledes de af Kassecommissionen stillede tvende Forslag om Understøttelsens Udredelse af den Hjelmstjerne-Rosenkroneske Stiftelses Bidrag, og om en bestemt Tidsfrist, hvilken Selskabet satte til fem Aar.

Den physiske Klasse anbefalede et Andragende af Cand. polyt. *L. Lorenz* om en Understøttelse af 200 Rd. til Constructionen af et Apparat til Bestemmelse af Vandets Brydningsforhold ved forskjellige Varmegrader uafhængig af Farvespredningen, og ligeledes et Andragende af Prof. *Joh. Lange* om at Selskabet, ligesom det havde understøttet 1ste Hefte af hans Værk om de spanske Planter med 120 Rd., ogsaa vilde understøtte det udkomne 2det Hefte og under de samme Betingelser. Begge Andragender gik derpaa videre til Kassecommissionen. (See Budgettet S. 219 og 224).

I Mødet var fremlagt, fra:

Reale Accademia delle scienze di Torino.

Memorie. Serie II. Tome I—XVI, XVIII—XX.

Mødet den 1ste December.

Hr. Geheimestatsraad *Andræ* meddelte Oplysninger om de danske Gradmaalingsarbejder og særligt om den Del af disse, der behandles i det første Bind af «den danske Gradmaaling», som nu er under Trykken.

Secretæren forelagde: *Regesta Diplomatica Historiæ Danicæ. Tomus posterior V. Ab anno 1648 ad annum 1657.*

I Mødet fremlagdes fremdeles en Skrivelse fra Udenrigsministeriet med Brev fra Hr. Oberstlieutenant *Ramsted* i Helsingfors, ledsaget af en lithographeret Tegning af et Sismometer, og endvidere Prisopgaverne fra det Keiserlige naturforskende Selskab i Cherbourg og fra det K. K. Videnskabernes Akademie i Wien.

Secretæren anmeldte, at den physiske Classe havde gjenvalgt Hr. Prof. *Steenstrup*, den historiske Hr. Conferentsraad *Madvig* til *Formand*.

Den physiske Klases Formand indberettede, at Klassen havde foretaget Valg paa tre indenlandske Medlemmer, og Forslag om disses Optagelse i Selskabet vilde forelægges i næste Møde.

Endelig indberettede *Formanden for den historiske Klasse*, at Klassen eenstemmig havde anbefalet det fra Hr. Pastor *Joh. Kok* indkomne Andragende om Understøttelse fra Videnskabernes Selskab til Udgivelsen af anden Del af hans sønderjydske Sprogundersøgelser, og foreslaaet en Understøttelse

af 200 Rd. — Klassens anbefaling sendtes til Kassecommissionen.
(See Budgettet S. 219 og 224).

I Mødet var fremlagt, fra:

Schlesische Gesellschaft für vaterländische Cultur.

42 Jahres-Bericht. Breslau 1865.

Abhandlungen. Abtheilung für Naturwissenschaften und Medicin.
1864. H. 1.

Abhandlungen. Philosophisch-historische Abtheilung. 1864. H. 2.

Geologische Reichsanstalt i Wien.

Jahrbuch 1865. XV Band Nr. 2.

Académie Royale i Amsterdam.

Verhandelingen Afd. Letterkunde. Deel III.

— Naturkunde. — X.

Verslagen en Mededeelingen Afd. Letterkunde. Deel VIII.

— Naturkunde. — XVII.

Jaarboek 1863 & 1864.

F. Z. Ermvins Hippocratis et aliorum medicorum veterum reliquiae. Vol. III.

I. van Leeuwen. Senis vota pro patria. 1864.

Musée Vrolik.

Catalogue de la collection d'anatomie humaine, comparée et pathologique. Amsterdam 1865.

Negri Christoforo i Torino.

La Storia Antica restituita a verità e raffondata alla Moderna.
Torino 1865.

Istituto Veneto.

Atti; Serie III. Tome X. Dispensa 1, 2.

Cesaro de Horatiës.

Nuovi Elementi della Science aggestico-musicale applicabili alla scienza della arti. Napoli 1865.

Salvatore Fenicia.

Libro undecimo della Politica.

Director der Sternwarte i St. Petersburg.

Jahresbericht am 17 Mai 1864 dem Comitée der Nicolai-Hauptsternwarte abgelegt.

Harvard College Observatory.

Report for the Year 1864. Boston 1865.

Henry Blanford i Calcutta.

Palæontology of Niti in the Northern Himalya.

Prof. Hinrichs.

Introduction to the Mathematical principles of the Nebular Theory, or Planetology.

Mødet den 22de December.

Da Selskabets høitfortjente Secretær, Conferentsraad, Prof. *Johan Georg Forchhammer* Natten mellem den 13de og 14de December bortkaldtes ved en pludselig Død uden foregaaende Sygdom, blev et til den 15de December berammet Møde af Archivaren, Hr. Conferentsraad *Madvig*, der ifølge Vedtægterne midlertidig overtager Secretærforretningerne, udsat til den 22de December.

Efterat Hr. Conf. *Madvig* i korte og træffende Træk havde mindet om det store Tab, som Selskabet ved Conf. *Forchhammers* Død havde lidt, forelagde Kassecommissionen Udkastet til Budgettet for 1866, hvilket eenstemmig blev bifaldet af Selskabet, deri ogsaa indbefattet de foreslaaede Understøttelser til Professor *Lange*, Cand. *Lorenz* og Pastor *Kok*. Budgettet i dets vedtagne Form meddeles S. 222—24.

Prof. *Holten* meddelte derefter Oplysninger om Forholdene mellem Luftens, Jordbundens og Vandets Temperatur i Kjøbenhavn.

Selskabet skred derpaa til Valg paa tre Videnskabsmænd, der efter den i forrige Møde fra den physiske Klasses *Formand* modtagne Indberetning til Selskabet vare foreslaaede til indenlandske Medlemmer af Klassen, nemlig:

Prof. *Christen Thomsen Barfoed*, Lector i Chemie ved den Kgl. Landbohøiskole,

Prof. *Johan Martin Christian Lange*, Lærer ved den Kgl. Landbohøiskole og fungerende Directeur ved den botaniske Have., og

Prof. ordin. i Botanik ved Kjøbenhavns Universitet Dr. philos. *Anders Sandøe Ørsted*.

De valgtes til indenlandske Medlemmer af Selskabets physiske Klasse.

Dr. phil. *H. G. Zeuthen* indsendte til Selskabet en forsegleet Pakke med Undersøgelser af Flader af anden Orden, hvilken han midlertidigen ønskede opbevaret i denne Tilstand i Selskabets Værge. (See Overs. f. 1866 S. 76).

I Mødet var fremlagt, fra:

Institut Royal Météorologique des Pays-Bas.

Buijs Ballot. Sur la pression moyenne d l'atmosphère. 1864.

— Notice sur les Observations Météorologiques.

— Prière à ceux qui veulent bien à la météorologique.

L'Académie Impériale des Sciences de St. Petersbourg.

Memoirs. Tome V. Nr. 1.

Smithsonian Institution i Washington.

Smithsonian Contributions to Knowledge. Vol. XIV.

— Miscellaneous Collections. Baird, Review of American Birds. P. 1.

— Monograph of the Bats of North America.

Annual Report of the Board of Regents for the Year 1863.

Superintendent of the Coast Survey Office.

Report for the Year 1862. Washington 1864.

Ohio State Agricultural Society.

Achtzehnter Jahresbericht der Staats-Ackerbau-Behörde von Ohio
für das Jahr 1863.

Secretary of the Treasury of the United States.

Statistics of the Foreign and Domestic Commerce. Washington
1864.

Portland Society of Natural History.

Proceedings. Vol. I, Part 1. Portland 1862.

Journal. Vol. I, Nr. 1. Portland 1864.

Boston Society of Natural History.

Boston Journal of Natural History. Vol. VI, Nr. 1—4.

Proceedings. Vol. VII. Vol. IX, Ark 21—25.

Lyceum of Natural History i New York.

Annals. Vol VIII, Nr. 2 & 3.

Charter, Constitution and By-Laws.

Udgiverne af American Journal.

The American Journal. Vol. XXXVIII, Nr. 112—114, Vol. XXXIX,
Nr. 115—117.

Budget for Aaret 1866.

Indtægter.

A. Aarlige Indtægter:

Renter af Selskabets Fonds *)	5,707 Rd. 46 β
Fra det Classenske Fideicommis	200 —
Etatsraad Schous og Frues Legat	50 —
Fra den Hjelmstjerne-Rosenkroneske Stift- telse for 1866	omtr. 430 —
For Salget af Selskabets Skrifter. . . omtr.	150 —
	6,537 Rd. 46 β

B. Kassebeholdningen ved Udgangen af 1865 omtrent 1,200 Rd., og Beløbet af den indløste Obligation 1,000 —

*) Selskabets rentebærende Capitaler ere:

1) Obligationer i danske Penge: 25,000 Rd. med 5 pCt. Rente 1,250 Rd.	
105,312 † — — 4 pCt. —	4,212 — 46 β
3,400 — — 3 pCt. —	102 —
	5,564 Rd. 46 β
2) Bankactier, 300 Rd. med Udbytte	omtr. 18 —
3) Dansk-engelske 3 pCt. Obligationer paa 200 £ med Renter 6 £, og 5 pCt. Oblig. paa 100 £ med Rente 5 £	} omtr. 125 —
4) Actier i det Sjællandske Jernbaneselskab, 80 £ med Rente 3 ¹ / ₅ £ ialt 14 ¹ / ₅ £	}
	Tilsammen . . . 5,707 Rd. 46 β

Af Selskabets Capitalformue betragtes 100,000 Rd. som et Fond, der ikke maa formindskes, Resten derimod som disponibel til videnskabelige Foretagender (ifølge Selskabets Beslutning i 1838).

†) En Obligation paa 1,000 Rd. af Staden Kjöbenhavns Laan er udtrukket til Indløsning i December-Termin.

Udgifter.**A. Til Selskabets Bestyrelse og dets Virksomhed.**

	Den bevilgede Sum.	Middelsum af Udgifterne i 40 Aar, 1852—61.	Middelsum af Udgifterne i 2 Aar, 1862—63.	Udgifter i 1864.
	Rd.	Rd.	Rd.	Rd. β
I. Embedsmændenes Gager og Budets Lønning . .	900			
Løbende Udgifter til Brænde, Lys, Porto m. v., samt Gratificationer	300	261	276	189. 89
	1200			
II. a) Selskabets Skrifter . .	2200	1976	1936	2960. 68
Præmier	"	145	"	760. "
b) Ordbogen	450	104	55	28. "
Den meteorologiske Comitee	600	575	755	600. "
Regestum diplomaticum	450	358	340	340. 84
	3700	3158	3086	4689. 56

B. Understøttelser til videnskabelige Foretagender.

- 1) Til Pastor Brandt: Subscription af 50 Expl. af Ud-gaven af Chr. Pedersens Skrifter. 6te Bind. Ifølge Beslutning af 17. Marts 1848 omtr. 150 Rd.
 - 2) Til Prof. Allen: Samlinger til Christian den Andens Historie. Bevilget den 7. Marts 1851 en Subscription af 50 Expl. samt 100 Rd. efter andet Binds Udgivelse omtr. 300 —
 - 3) Til antiqvarisk-geologiske Undersøgelser. Bevilget den 3. Juni 1853 400 Rd.; heraf udbetalt 200 Rd. Rest 200 —
 - 4) Til Udgivelsen af et Værk over de amerikanske Ege ved F. Liebmann, bevilget 1000 Rd. den 22. December 1854; heraf er udbetalt (indtil December 1865) 877 Rd. 1½ β. Rest 123 —
 - 5) Til Udgivelsen af C. Molbechs Danske Glossarium, anden Del, ved Prof. Chr. Molbech, bevilget den 23. December 1863, at udrede af det Hjelmskjerneske Bidrag, indtil 350 Rd. Heraf er udbetalt 250 Rd. Rest indtil 100 —
 - 6) Til Udgivelsen af en Katalog over den danske Litteratur ved Justitsraad Bruun, bevilget den 17. November 1865 en Subscription af 50 Expl. mod en Sum af indtil 2,000 Rd., at udrede af det Hjelmskjerneske Bidrag. Heraf 200 —
- 1073 Rd.

	1073 Rd.
7) Til Prof. Lange: Descriptio plantarum Hispaniæ, andet Hefte, bevilget en Understøttelse af	120 —
8) Til Cand. Lorenz: Til Anskaffelsen af Apparater til Forsøg over Legemernes Brydningsforhold efter Var- megraden, bevilget en Understøttelse af	200 —
9) Til Pastor J. Kok: Det danske Sprog i Sønderjylland, anden Del, bevilget en Understøttelse, at udrede af det Hjelm- stjerneske Bidrag, af	200 —
	1593 Rd.

Selskabets Status:

Selskabets aarlige Indtægter	omtr. 6537 Rd.
Udgifter til Selskabets Bestyrelse og dets Virksomhed, beregnete efter Middelsommerne til . I. 1200 Rd. II. 3700 —	4900 —
Til Understøttelse til videnskabelige Foretagender og tilfældige Udgifter haves derfor omtrent	1637 —
Disse to Posters Middelsum for 1852—61 er 834 Rd. + 124 Rd. = 958 Rd.;	
og for Udgifterne i 1862 var den 1059 Rd., i 1863 1000 Rd. og i 1864 720 Rd.	
Paa Budgettet er opført	1593 Rd.*),

*) Af den Hjelmstjerne-Rosenkroneske Stiftelses Bidrag for Aaret 1866 staaer et Beløb af omtrent 166 Rd. endnu til Anvendelse.

Til hele Aaret henhørende.

I Aaret 1865 har Videnskabernes Selskab holdt 14 Møder, i hvilke 16 større og mindre Afhandlinger og videnskabelige Meddelelser ere blevne foredragne. Af disse henhørte 11 til den fysiske, 4 til den historiske og 1 til den matematiske Klasse. Kun et mindre Antal af disse findes hele eller i Uddrag i denne Aargang af Oversigterne; men enkelte af de andre kunne ventes i de følgende Aargange.

Antallet af Selskabets Medlemmer var ved Aarets Begyndelse 40 indenlandske og 49 udenlandske, ved dets Slutning 41 af hine, 47 af disse. Selskabet har nemlig maatte beklage Tabet af to af dets indenlandske og to af dets udenlandske Medlemmer. I Foraaret afgik ved Døden Oberstlieutenant *C. E. v. Reich*, en anseet og dygtig Militær med stor matematisk Uddannelse, der siden 1862 havde været Medlem af Selskabet; og i December Maaned mistede Selskabet sin høitfortjente Secretær, Conferentsraad Dr. *Johan Georg Forchhammer*, Professor i Geologie og Geognosie ved Kjøbenhavns Universitet, — et Tab, det var lige føleligt for Videnskaben og Selskabet. Prof. *Forchhammer* havde været Medlem af Selskabet siden 1832, og dets Secretær siden 1851, da han overtog denne Post efter Geheimeraad, Prof. Dr. *H. C. Ørsted*; hans talrige, især chemiske og geognostiske Undersøgelser, ville stedse bevare Grundlæggeren af Danmarks Geognosie en fremragende Plads i Videnskaben, ligesom hans personlige Elskværdighed altid vandt ham en Plads i deres Hjerter, der kom i Berøring med ham.

De udenlandske ved Døden afgaaede Medlemmer vare Sir *William Jackson Hooker*, Forstander for den botaniske Have i Kew, og Contreadmiral *Robert Fitzroy*, Chef for det meteorolo-

logiske Departement i Board of Trade i London. Den Førstes omfattende Arbejder have haft en gjenemgribende Betydning for Botanikens Fremgang i flere Retninger, og næsten ikke mindre har han fremmet denne Videnskab ved den overordenlige Rundhaandethed, hvormed han uddelte Doubletterne af de umaadelige Herbarier, der stode under hans Bestyrelse, til de fremmede Havers Herbarier; han har været Selskabets Medlem siden 1853. Den Sidste grundlagde sin Berømmelse som Chef for det i mange Henseender, men dog især ved de Darwin'ske Undersøgelser vigtige, videnskabelige Togt i Sydhavet og det Indiske Hav med Skibet *Beagle*, men er især hos os bekendt for den utrættelige Iver, hvormed han søgte ved Hjælp af den elektriske Telegraph at gjøre de meteorologiske lagttagelser frugtbringende for Handel og Søfart. Han blev Medlem af Selskabet i Aaret 1863.

Derimod har Selskabet forøget sine videnskabelige Kræfter ved Optagelsen af følgende Videnskabsmænd blandt dets indlandske Medlemmer:

Prof. *Chr. Th. Barfoed*, Lector i Chemie ved den kgl. Landbohøiskole;

Prof. *Johan M. C. Lange*, Lærer ved den kgl. Landbohøiskole og fungerende Directeur for den botaniske Have; og

Prof. ordin. i Botanik ved Københavns Universitet, Dr. philos. *A. S. Ørsted* (alle tre optagne den 22. Dec. 1865. See S. 220).

Af de i Aarets Løb af Selskabet eller dog med dets Understøttelse udgivne Værker skulle følgende nævnes:

Dr. *Schjellerups* «Stjernefortegnelse, indeholdende 10,000 Positioner af telescopiske Fixstjerner imellem — 15 og + 15 Graders Declination», der er bleven udgivet paa Selskabets Bekostning;

Prof. *J. Langes* «*Descriptio iconibus illustrata plantarum novarum vel minus cognitarum præcipue e flora Hispanica*», hvis Udgivelse Selskabet understøtter, og af hvilket 2det Hefte er udkommet;

Pastor *Joh. Koks* «Sønderjydske Folkesprog, 2den Del», til hvilken der ligeledes er bleven ydet Understøttelse af Selskabet.

Fremdeles ere tvende Afhandlinger af Forfattere, som ikke ere Medlemmer af Selskabet, blevne optagne i dettes Skrifter, nemlig: Cand. mag. *Jørgensens* «Nogle Analogier mellem Platin og Tin», og Dr. med. *Krabbes* »Helminthologiske Undersøgelser i Danmark og paa Island»; begge findes i VII Bind af de naturvidenskabelig-mathematiske Afhandlinger.

Endelig har Cand. polyt. *L. Lorenz* faaet Understøttelse til Udførelsen af et fysisk Apparat (jfr. S. 9, 149—153, 216, 217).

Med Hensyn til de af Selskabets Meteorologiske Comitee udgivne «Collectanea meteorologica» blev det bestemt, at de for Fremtiden skulde ledsages af en fransk Resumé.

Selskabets Commission for Udgivelsen af et dansk Diplomatarium og danske Regester

har fortsat Trykningen af *Regesta diplomatica historiæ Danicæ* Hdet Bind fra det 173de til det 182de Ark. Udgivet blev samme Binds 5te Hefte, 29 Ark stort, omfattende Tidsrummet fra Juni 1648 til Sept. 1657.

Prisopgaver og Prisafhandlinger.

Af de for Aaret 1865 udsatte Prisopgaver var der ikke indkommet nogen Besvarelse. De for Aaret 1866 udsatte Prisspørgsmaal findes i Oversigterne for Aaret 1866 S. 17.

Sag- og Navnefortegnelse.

- Andræ*, Geheimecetsraad, meddeler Oplysninger om de danske Gradmaalingsarbejder. S. 217.
- Anglerne og deres Oldtidsminder*, nogle Bemærkninger herom af Etatsraad *Worsaae*. S. 94.
- Barfoed*, Prof., vælges til indenlandsk Medlem af Selskabet. S. 220, 226.
- Bendz*, Prof., er Medlem af Comiteen angaaende Dr. *Krabbes* Helminthologiske Undersøgelser. S. 150.
- Bladsvampenes Befrugtningsorganer*, en Meddelelse om Opdagelsen af disse. S. 11.
- Bruun*, Chr., Overbibliothekar ved det kgl. Bibliothek, andrager paa Selskabets Understøttelse til et trykt Katalog over Samlingen af dansk Litteratur paa det kgl. Bibliothek. S. 208.
- Buddhistiske Indskrifter fra det vestlige Indien*. S. 160.
- Budget for Aaret 1866*. S. 222.
- Cephalosporium er ingen selvstændig Svamp, men det knopcelledannede Mycelium af Bladsvampe*. S. 18.
- Chronicon monasterii Sancti Martini majoris Coloniensis*, en Undersøgelse om denne af Prof. *P. G. Thorsen*. S. 165.
- Colding*, Stadsingenieur, meddeler Fremstilling af en almindelig Lov for alle flydende Legemers Bevægelse i Strømme, der have et constant Tværsnitsareal og en constant Strømningsmængde. S. 1.
- Collectanea meteorologica* skal herefter ledsages af et fransk Udtog. S. 160.
- Dove's Dreminingslov*, Bemærkninger om denne af Prof. *Holten*. S. 142.
- Fiskemisdannelser med dobbelte Gat- og Halefinner*. S. 162.
- Fitzroy*, Contreadmiral, Selskabets Medlem, afgaaet ved Døden. S. 225.
- Flydende Legemers Bevægelse i Strømme, der have et constant Tværsnitsareal og en constant Strømningsmængde*, Fremstilling af en almindelig Lov herfor af Stadsingenieur *Colding*. S. 1.
- Forchhammer*, Conferentsraad, Selskabets Secretær, affatter Comiteebetænkning angaaende Cand. *Jørgensens* indsendte Afhandling om *Analogier mellem Tin og Platin*, S. 149; meddeler en Sammenligning mellem Middelhavet, det Sorte, det Kaspiske, det Døde og det Røde Hav, saavel med Hensyn til Saltholdigheden som til Niveauforholdene, S. 157; afgaaer ved Døden, S. 219, 225.

- Friis, Th.*, Adjunct i Upsala, laaner Tavlerne til Prof. *Ørsted's* Afhandling. S. 162.
- Gradmaalingsarbejder, de danske*, Oplysning herom af Geheimeetatsraad *Andree*. S. 217.
- Hannover*, Prof., er Medlem af Comiteen angaaende Dr. *Krabbe's* Helminthologiske Undersøgelser. S. 150.
- Hefteskiven paa Hovedet af Sugefiskslægten Echeuis*, Bemærkninger om Bygningen af denne og dens Forhold til Rygfinnerne af Prof. *Steensstrup*. S. 149.
- Helminthologiske Undersøgelser* af Dr. med. *Krabbe* indsendes til Optagelse i Skrifterne. S. 150.
- Hoffmann*, Oberst, er Medlem af Comiteen angaaende Cand. *Jørgensens* Afhandling. S. 149.
- Holten*, Prof., meddeler Bemærkninger om Vindenes Forhold til Temperaturen og til Lufttrykket, samt om *Dove's* Dreiningslov, S. 113; foreslaaer, at *Collectanea meteorologica* udgives paa Fransk, S. 160; meddeler nogle Oplysninger om Forholdene mellem Luftens, Jordbundens og Vandets Temperatur i Kjøbenhavn. S. 220.
- Hooker*, Forstander for den botaniske Have i Kew, Selskabets Medlem, afgaaer ved Døden. S. 225.
- Jørgensen, S. M.*, Cand. mag., indsender en Afhandling: «*Nogle Analogier mellem Tin og Platin, et Bidrag til Belysning af Kiselsyrens Formel*». S. 149.
- Kassecomissionen* meddeler Regnskabs-Oversigt for Aaret 1864, S. 157—159; afgiver Betænkning om Bibliothekar *Bruuns* Andragende, S. 215.
- Katalog* over Samlingen af dansk Litteratur paa det kgl. Bibliothek, Universitetsbibliotheket og *Karen Brahes* Bibliothek, Udgivelsen af et saadant bliver understøttet af Selskabet. S. 208.
- Kok, Joh.*, Pastor, faaer Understøttelse til sine sønderjydske Sprogundersøgelser. S. 217.
- Krabbe*, Dr. med., indsender «*Helminthologiske Undersøgelser*» til Optagelse i Selskabets Skrifter, S. 150; benytter, med Selskabets Tilladelse, Tavlerne til «*Helminthologiske Undersøgelser*» til en fransk Udgave af dette Værk. S. 206.
- Lange, Joh.*, Prof., faaer Understøttelse til sit Værk om spanske Planter, S. 216, 226; vælges til indenlandsk Medlem af Selskabet, S. 220, 226.
- Lorenz, S.*, Cand. polyt., faaer Understøttelse til et Apparat til Bestemmelse af Vandets Brydningsforhold ved forskjellige Varmegrader. S. 216.
- Madvig*, Conf., Prof., affatter en Betænkning over Bibliothekar *Bruuns* Andragende om Udgivelsen af et Katalog over den danske Litteratur, S. 208; gjenvælges til Formand for den historiske Klasse, S. 217; erindrer Selskabet om det Tab, det har lidt, ved Conf. *Forchhammers* Død. S. 219.

- Merkurstavens Oprindelse*, en Afhandling herom af Prof. S. Müller. S. 155.
- Muratoris saakaldte Fragmentum de canone scripturarum*, Oplysninger herom af Prof. Scharling. S. 25.
- Müller, L., Prof., fremlægger en Afhandling om Merkurstavens Oprindelse. S. 155.
- Nephrit*, Bemærkninger af Prof. Steenstrup om en Nephrit, som i Schweiz af Urindvaanerne findes anvendt til skjærende Instrumenter. S. 155.
- Niveauforholdene* med Hensyn til forskellige Have er Gjenstand for Sammenligning af Prof. Forchhammer. S. 157.
- Olger Danske*, om de historiske Bestanddele i Sagnet om denne, en Afhandling af Prof. Thorsen. S. 165—205.
- Panum*, Prof., meddeler Undersøgelser over Urinstofproduktionens Benyttelse som Maal for Fødemidlernes histogenetiske Næringsværdie. S. 206.
- Ramsted*, Oberstlieutenant i Helsingfors, sender Tegning af et Sismometer. S. 217.
- Regesta Diplomatica*. See Vid. Selskab.
- Regnskabs-Oversigt* for 1864. S. 157—159.
- Reich*, Oberstlieutenant, Selskabets Medlem, afgaaer ved Døden. S. 225.
- Rhombus punctatus* og *Rh. unimaculatus*, lagttagelser over Bygningen af Gjællehulen hos disse Fisk af Prof. Steenstrup. S. 95.
- Saltholdigheden* i forskellige Have, en Sammenligning af Conf. Forchhammer. S. 157.
- Scharling*, Prof., Dr. theol., meddeler Oplysninger om *Muratoris saakaldte Fragmentum de canone scripturarum* ss. S. 25.
- Scharling, E. A.*, Prof., Medlem af Comiteen angaaende Cand. Jørgensens indsendte Afhandling. S. 149.
- Schjellerup*, Dr., Observator, hans «Stjernefortegnelse» udgives af Selskabet. S. 9, 226.
- Skorstenshøidens* Indflydelse paa Trækket i Skorstenen, en Afhandling af Stadsingenieur Colding. S. 4.
- Skrifter*, som Selskabet i Aarets Løb har faaet tilsendt. S. 10, 24, 93, 94, 148, 153, 155, 157, 160, 162, 206, 207, 218, 220.
- Steenstrup*, Prof., fremlægger en Meddelelse fra Prof. A. S. Ørsted om lagttagelser, som have ledet til Opdagelsen af de hidtil ukjendte Befrugtningsorganer hos Bladsvampene, S. 11; meddeler lagttagelse over en mærkelig Bygning af Gjællehulen hos vor Ruhvarre, *Rhombus punctatus*, samt hos dens nærmeste Beslægtede, *Rhombus unimaculatus*, S. 95; meddeler Bemærkninger om Bygningen af Hefteskiven paa Hovedet af Sugefiskslægten *Echeneis* og denne Skives Forhold til Rygfinnerne, S. 149; affatter Betænkning over Dr. Krabbes Helminthologiske Undersøgelser, S. 150; meddeler en Notits om en Nephrit, der i Schweiz af Urindvaanerne findes anvendt til skjærende Instrumenter, S. 155; forelægger lagttagelser

- og Betragtninger over Fiskemisdannelser med dobbelte Gat- og Halefinner, S. 162; gjenvælges til Formand for den physiske Klasse, S. 217.
- Stjernefortegnelse*, indeholdende 10,000 Positioner af teleskopiske Fixstjerner imellem $- 15$ og $+ 15$ Graders Declination af Dr. *Schjellerup*, udgives af Selskabet. S. 9, 226.
- J. Thomsen*, Prof., er Medlem af Comiteen angaaende Cand. *Jørgensens* indsendte Afhandling. S. 149.
- Thorsen*, *P. G.*, Prof., giver nogle Meddelelser om visse historiske Bestanddele i Sagnet om *Olger Danske*, tilligemed en Undersøgelse om *Chronicon monasterii Sancti Martini majoris Coloniensis*, S. 164—205; er Medlem af Comiteen angaaende Justitsraad *Bruuns* Andragende. S. 209.
- Tin og Platin*, nogle Analogier mellem disse, en Afhandling af Cand. mag. *Jørgensen*. S. 149.
- Trækket i Skorstenen, dets Afhængighed af Skorstenshøiden*, Bemærkninger herom af Stadsingenieur *Colding*. S. 4.
- Videnskabernes Selskab*, dets i Aarets Løb tabte Medlemmer, S. 225.
- dets i Aarets Løb optagne nye Medlemmer, S. 226.
- dets Skrifter, eller til Udgivelse understøttede Skrifter, S. 226.
- dets faste Comiteer (Commissionen for Udgivelsen af *Dansk Diplomatarium* og *Danske Regester*). S. 217, 227.
- udsatte Prisopgaver. S. 227.
- besvarede Prisopgaver. S. 227.
- de i Aarets Løb modtagne Bøger eller Skrifter, se *Skrifter*.
- Vindens* Forhold til Temperaturen og til Lufttrykket, en Afhandling af Prof. *Holten*. S. 113.
- Westergaard*, Prof., meddeler nogle ældre Buddhistiske Indskrifter fra det vestlige Indien, S. 160; er Medlem af Comiteen angaaende Justitsraad *Bruuns* Andragende. S. 209.
- Worsaae*, Etatsraad, meddeler Bemærkninger om Anglerne og deres Oldtidsminder. S. 94.
- Zeugopterus* Gottsche, Bemærkninger om Berettigelsen af denne Slægt af Prof. *Steenstrup*. S. 95.
- Zeuthen*, Dr. phil., indsender en forsegletpakke til midlertidig Opbevaring. S. 220.
- Ørsted*, *A. S.*, Prof., en Iagttagelse af ham, som har ledet til Opdagelsen af de hidtil ukjendte Befrugtningsorganer hos Bladsvampene, S. 11; Undersøgelser over snyltende Svampe med Vexelgenerationer, voxende paa forskellige Værter, S. 208; andrager paa at nogle Tavler udlaanes, S. 162; bliver Medlem af Selskabet, S. 220, 226.
-

1865. Januar.

Datum.	Barometer, reduceret til 0° Reaumur.			Thermometer i Skygge mod Nord.				Vindens Retning.				Vindens Styrke.				Luftens Udseende *).				Regn, Sne &c., maalt Kl. 9 Form.	Vedtegninger med Hensyn til Regntiden.	Datum.					
	9 Form.	Middag.	4 Efterm.	2½ Fod over Jord. Middel Corr.—0°01	4 Fod over Jorden.		I Jorden.		MN.	6	MD.	6	MN.	6	MD.	6	MN.	6	MD.				6				
					Reaumur.		1 Fod Middel.	2 Fod Kl. 2.																MN.	6	MD.	6
					Lavest.	Høiest.																					
1	556,40	556,55	556,75	—5°14 R.	—4°0	0°2	1°6	2°7	NV.	V.	NV.	VNV.	5.	5.	5.	1.	○	○	○	○			1				
2	56, 88	56, 65	55, 49	—5,28	—6,4	—1,5	1,5	2,5	V.	SV.	SV.	S.	1.	1.	2.	2.	○	○	○	○			2				
3	54, 55	54, 54	55, 59	—2,48	—3,5	—1,8	1,2	2,2	S.	S.	S.	S.	2.	3.	4.	4.	○	○	○	○			3				
4	54, 25	52, 70	51, 19	0,09	—3,5	1,9	1,1	2,2	S.	SV.	SSV.	SSV.	4.	4.	4.	1.	●	●	●	●		Sne 11—17½.	4				
5	51, 21	51, 62	52, 02	1,42	—1,0	2,5	1,1	2,1	S.	V.	VNV.	VNV.	1.	5.	4.	4.	○	○	○	○	1,05		5				
6	50, 14	28, 96	28, 72	0,42	—0,1	1,0	1,0	2,0	V.	SV.	SSV.	S.	5.	5.	2.	5.	○	●	○	●		Taaqe 4—15, Regn 15—19.	6				
7	55, 15	55, 56	54, 49	1,16	—2,1	3,5	1,0	2,0	OSO.	V.	NV.	V.	5.	5.	5.	4.	○	○	○	●	0,42	Regn 14—16 & 17—19½.	7				
8	54, 50	54, 65	54, 59	2,69	—1,0	3,5	1,1	2,0	NNV.	NNV.	SSV.	SV.	5.	5.	1.	5.	●	○	●	●	1,14	Regn 2—5.	8				
9	50, 45	50, 77	50, 51	1,46	0,9	3,4	1,2	2,0	SSV.	SSV.	V.	V.	4.	4.	5.	5.	○	○	○	○	0,05	Taaqe 11—17½, Regn 15—18 & 20—21.	9				
10	51, 95	51, 90	52, 44	2,99	1,0	5,1	1,4	2,0	V.	VSV.	SV.	V.	4.	5.	5.	4.	○	●	●	●	0,52	Regn 5½—19, Taaqe 7½—14 & Regn 9½—15½.	10				
11	55, 22	55, 58	55, 96	2,66	2,4	5,9	2,2	2,1	SV.	SV.	V.	V.	4.	5.	1.	1.	●	○	○	○	0,48	Taaqe 22½—	11				
12	55, 55	55, 06	54, 07	1,99	0,9	5,0	2,5	2,5	SV.	SV.	SSV.	SSO.	1.	1.	1.	5.	●	●	●	●	0,06	—11¼.	12				
13	50, 72	29, 58	28, 19	2,49	0,7	3,5	2,5	2,5	SO.	S.	SSO.	SSO.	4.	1.	5.	4.	○	○	○	○	0,10		13				
14	25, 45	21, 59	20, 55	1,02	0,8	3,1	2,2	2,5	SV.	SSV.	S.	S.	5.	5.	4.	4.	●	●	●	●	0,17	Regn 7—20¼, 0—	14				
15	25, 61	25, 76	24, 15	1,76	0,6	2,9	2,2	2,5	S.	S.	SV.	SV.	5.	5.	5.	5.	●	●	●	○	2,67	—7 & 9—15.	15				
16	27, 08	27, 54	27, 89	1,22	0,9	2,8	2,5	2,6	SV.	SV.	SSV.	SSO.	4.	5.	2.	5.	○	○	○	○	0,57		16				
17	29, 66	50, 24	50, 40	1,06	—0,2	2,0	2,1	2,7	S.	SSO.	SSO.	SSO.	5.	2.	1.	1.	○	●	○	○			17				
18	52, 05	51, 65	51, 50	0,79	—0,1	2,1	1,9	2,5	SO.	SO.	O.	O.	4.	4.	5.	5.	○	○	○	○		Regn 16¾—	18				
19	29, 85	50, 51	50, 85	0,82	0,1	1,5	2,0	2,5	O.	SO.	S.	S.	4.	5.	5.	1.	●	●	○	○	1,40	—5½ & 8½—11½.	19				
20	52, 46	52, 72	52, 90	0,56	—0,1	1,0	1,8	2,4	S.	S.	SSV.	S.	1.	1.	2.	2.	○	○	○	○	0,18		20				
21	55, 88	54, 00	54, 24	—0,08	—0,5	2,0	1,7	2,5	SSO.	SO.	SO.	SO.	1.	1.	1.	1.	●	●	●	●			21				
22	54, 72	54, 80	54, 72	—1,04	—2,1	—0,4	1,5	2,2	SO.	SO.	SV.	S.	1.	1.	1.	1.	●	●	●	●			22				
23	55, 29	55, 59	55, 64	—0,78	—1,6	0,1	1,5	2,2	SSO.	SO.	O.	NO.	1.	1.	1.	2.	●	○	○	○			23				
24	55, 65	55, 65	55, 52	—0,74	—1,5	0,6	1,5	2,2	O.	SO.	O.	ONO.	2.	2.	1.	1.	●	●	○	○	0,89	Sne 2—9½.	24				
25	55, 77	55, 82	55, 94	—5,64	—4,6	—1,8	1,1	2,0	ONO.	ONO.	NO.	NO.	1.	1.	1.	1.	○	○	○	○			25				
26	55, 52	55, 05	54, 58	—5,01	—6,2	—1,2	1,0	2,0	NO.	NO.	SO.	SO.	1.	1.	1.	5.	○	○	○	○			26				
27	50, 82	50, 07	29, 07	—1,41	—1,5	—1,5	1,0	2,0	SSO.	SO.	OSO.	O.	4.	4.	4.	6.	●	●	●	●	0,06	Sne 5¼—	27				
28	27, 20	27, 32	27, 66	—1,64	—0,5	0,0	1,0	2,0	O.	O.	O.	ONO.	6.	5.	5.	5.	●	●	●	●	6,54	—7 & 9—22½.	28				
29	52, 54	52, 89	55, 10	—5,64	—4,5	—2,2	1,0	1,9	V.	VNV.	NV.	NNV.	5.	5.	4.	5.	●	●	○	○	5,49	Sne 12¾—16½.	29				
30	55, 55	55, 72	58, 86	—5,21	—5,6	—1,0	0,9	1,8	NNV.	NNV.	NNV.	NNV.	5.	5.	5.	5.	○	●	○	○	0,51	Sne 7½—11¼.	30				
31	54, 77	54, 56	55, 76	—5,64	—6,8	—0,9	0,9	1,8	NO.	O.	V.	VSV.	5.	5.	1.	5.	○	○	●	●			31				

Middel 552,41 | 552,28 | 552,28

Middeltemperatur.

	1865.	83 Aar.
1—10	0,15	— 0,95
11—21	1,28	— 0,98
22—31	— 2,28	— 0,75
1—31	— 0,24	— 0,89

Maanedlig Vandmængde.

1865.	46 Aar.
21,68 Par. Lin.	19,71 Par. Lin.

Vindforhold.

	1865.	62 Aar.		1865.	62 Aar.
N.	0,05	0,05	S.	0,24	0,15
NO.	0,06	0,08	SV.	0,18	0,21
O.	0,11	0,11	V.	0,14	0,14
SO.	0,16	0,15	NV.	0,08	0,10
			Stille . . .	0,00	

*) ○ betyder klar.
○ — blandet.
● — mørk.

1865. Februar.

Datum.	Barometer, reduceret til 0° Reaumur.			Thermometer i Skygge mod Nord.				Vindens Retning.				Vindens Styrke.				Luftens Udseende *).				Regn, maalt Kl. 9 Form.	Vedtegninger med Hensyn til Regntiden.	Datum.									
	9 Form.	Middag.	4 Efterm.	2½ Fod over Jord. Middel Corr.—0°01	4 Fod over Jord.		I Jorden.		MN.	6	MD.	6	MN.	6	MD.	6	MN.	6	MD.				6								
					Reaumur.		1 Fod Middel.	2 Fod Kl. 2.																MN.	6	MD.	6	MN.	6	MD.	6
					Lavest.	Høiest.																									
1	551,412	551,404	551,416	—0°64R.	—5°8	0°5	0°8	1°8	S.	SV.	S.	S.	4.	5.	5.	5.	●	●	●	●		Sne 7½—11.	1								
2	55, 14	55, 59	55, 94	—1,98	—1,8	0,5	0,8	1,8	S.	S.	OSO.	OSO.	5.	4.	4.	5.	●	●	●	●	0,50	Sne 4½—6½.	2								
3	54, 18	54, 18	54, 56	—4,84	—4,5	—3,9	0,7	1,7	OSO.	OSO.	OSO.	OSO.	5.	5.	5.	5.	●	●	●	●	0,10	Sne 7¼—15¾, af og til.	3								
4	56, 02	56, 56	56, 86	—6,81	—6,8	—5,0	0,6	1,7	OSO.	OSO.	NO.	NO.	5.	5.	5.	5.	●	●	●	●			4								
5	58, 85	59, 41	59, 67	—8,44	—11,5	—5,6	0,5	1,4	NO.	NO.	O.	NO.	1.	1.	2.	1.	○	○	○	○			5								
6	40, 52	41, 42	41, 41	—6,74	—12,8	—2,9	0,1	1,2	NO.	O.	SV.	N.	1.	1.	1.	1.	○	○	○	○			6								
7	41, 71	41, 61	40, 95	—4,21	—6,8	—2,0	0,1	1,2	N.	VNV.	V.	Stille.	1.	1.	1.	0.	○	○	○	○			7								
8	56, 89	56, 54	55, 59	—5,28	—6,9	—2,1	0,0	1,2	S.	SSO.	SSO.	SO.	5.	4.	4.	5.	○	○	●	●			8								
9	58, 59	59, 95	40, 57	—4,91	—4,5	—2,2	—0,2	1,1	O.	ONO.	O	NO.	5.	5.	4.	4.	●	●	○	○			9								
10	42, 50	42, 75	43, 41	—7,58	—9,8	—5,1	—0,6	1,0	NO.	NO.	ONO.	NO.	5.	5.	4.	5.	○	○	○	○		Sne 6½—21, af og til	10								
11	45, 10	45, 19	45, 04	—4,58	—10,0	—5,2	—0,7	1,0	ONO.	ONO.	ONO.	ONO.	6.	4.	5.	4.	○	○	○	●		Sne 8—17, ligel.	11								
12	43, 69	43, 63	42, 59	—3,04	—5,0	—1,0	—0,6	1,0	O.	OSO.	O.	O.	4.	4.	5.	5.	●	●	●	●		Sne 9—11.	12								
15	45, 54	42, 28	42, 87	—6,48	—6,9	—2,7	—0,8	0,9	O.	O.	O.	O.	1.	1.	1.	1.	○	○	○	○			15								
14	41, 60	41, 25	40, 26	—4,08	—10,1	—2,4	—1,0	0,8	Stille.	V.	VSV.	V.	0.	1.	1.	1.	○	●	○	○			14								
15	57, 55	56, 85	56, 26	—0,91	—6,1	1,0	—0,5	0,8	V.	V.	V.	V.	1.	5.	1.	1.	○	●	○	○		Taae 25—	15								
16	55, 88	55, 46	52, 70	—5,91	—7,6	—4,4	—0,7	0,8	SV.	SSV.	VSV.	S.	1.	1.	1.	1.	○	○	●	●		—14¼.	16								
17	29, 65	28, 91	28, 10	—2,54	—6,8	1,0	—0,6	0,8	S.	S.	S.	S.	1.	1.	5.	5.	○	○	●	●		Sne og Regn 10¾—25½.	17								
18	28, 45	50, 01	51, 50	—0,44	—4,2	1,9	—0,4	0,8	S.	S.	V.	V.	5,5.	5,5.	1.	1.	○	●	○	○		Sne 5½—9.	18								
19	28, 61	27, 72	27, 05	0,16	—5,0	1,9	—0,5	0,8	V.	SSV.	SV.	SV.	1.	5.	5.	5.	○	●	●	●	2,58	Sne 4¼—15.	19								
20	28, 02	27, 97	29, 75	0,52	—2,9	5,0	—0,1	0,8	SV.	SSV.	VNV.	NV.	5.	5.	1.	1.	○	●	●	●		Sne 0½—7, 8—	20								
21	55, 40	56, 04	56, 89	—5,14	—4,9	—5,9	—0,2	0,8	NO.	N.	NO.	N.	5,5.	5.	5.	5.	○	○	○	○	0,77	—4 & 9¼—15.	21								
22	59, 77	40, 21	40, 67	—5,81	—8,2	—1,0	—0,6	0,7	NO.	NNV.	NV.	NV.	5.	1.	1.	1.	○	○	○	○			22								
25	41, 55	41, 17	40, 45	—2,08	—9,1	0,7	—0,9	0,7	NV.	SV.	SSV.	SV.	1.	1.	5.	5.	○	○	●	●			25								
24	57, 24	56, 11	55, 19	0,02	—4,8	0,9	—0,4	0,7	SV.	SV.	SV.	S.	5,5.	5.	1.	1.	●	●	●	●		Regn 2½—25, af og til.	24								
25	56, 55	56, 94	57, 57	1,19	—0,1	5,1	—0,1	0,7	S.	SSV.	SV.	VSV.	1.	1.	1.	1.	○	●	○	○			25								
26	57, 72	57, 55	56, 45	0,22	—0,4	1,0	0,0	0,6	V.	V.	SV.	SV.	1.	1.	1.	3.	○	○	○	○	0,45	Sne 19—25½.	26								
27	52, 29	52, 58	54, 11	—0,08	—0,1	1,6	0,0	0,7	SV.	SV.	NV.	NV.	5.	5.	5.	5.	●	●	●	●		Taae 5—15.	27								
28	55, 29	55, 50	54, 52	—1,08	—4,0	1,9	0,0	0,7	NV.	VNV.	S.	SSO.	5.	1.	1.	1.	○	○	○	○	2,11	Sne 5—10.	28								

Middel 556,473 | 556,477 | 556,477

Middeltemperatur.

	1865.	88 Aar.
1—9	—4,65	—0,97
10—19	—3,50	—0,72
20—28	—1,56	—0,56
1—28	—3,18	—0,65

Maanedlig Vandmængde.

1865.	46 Aar.
6,49 Par. Lin.	17,21 Par. Lin.

Vindforhold.

	1865.	62 Aar.		1865.	62 Aar.
N.	0,04	0,07	S.	0,18	0,14
NO.	0,14	0,09	SV.	0,18	0,21
O.	0,16	0,10	V.	0,14	0,16
SO.	0,06	0,12	NV.	0,08	0,12
			Stille	0,02	

*) ○ betyder klar.
 ○ — blandet.
 ● — mørk.

1865. Marts.

Datum.	Barometer, reduceret til 0° Reaumur.			Thermometer i Skygge mod Nord.				Vindens Retning.				Vindens Styrke.				Luftens Udseende *).				Regn, Sne &c., maalt Kl. 9 Form.	Vedtegninger med Hensyn til Regntiden.	Datum.
	9 Form.	Middag.	4 Efterm.	2½ Fod over Jord. Middel Corr.—0°01	4 Fod over Jorden.		I Jorden.		MN. 6 MD. 6		MN. 6 MD. 6		MN. 6 MD. 6		MN. 6 MD. 6	MN. 6 MD. 6	MN. 6 MD. 6					
					Reaumur.		1 Fod Middel.	2 Fod Kl. 2.	6	6	6	6										
					Lavest.	Høiest.																
1	532,25	552,50	552,78	—0°59R.	—5°2	1°2	0°0	0°7	SO.	SO.	SO.	SO.	3.	5.	3.	1.	○ ⊗ ● ●	0,36	Sne 4—11 & 17—22, af og til.	1		
2	53, 96	54, 05	54, 01	0,41	—0,8	2,1	0,0	0,7	SO.	SO.	SSO.	SSO.	1.	1.	1.	1.	● ● ● ●	0,52	Sne 10—13½, Taage 14—	2		
3	54, 92	55, 23	55, 65	0,91	—0,2	3,2	0,0	0,7	SSO.	Stille.	SO.	SO.	1.	0.	1.	1.	● ● ● ●		—6½, Sne 7—23½.	3		
4	57, 55	57, 85	57, 56	0,24	—1,5	2,2	0,1	0,7	SO.	SO.	NV.	NV.	1.	1.	3.	1.	● ● ⊗ ○	1,15	Taage 4½—8, Sne 7—10¼ & 10¼—11¾.	4		
5	54, 29	55, 54	52, 56	0,58	—3,7	1,8	0,1	0,7	V.	SV.	SV.	SV.	1.	1.	3.	3.	● ● ⊗ ⊗		Taage 11¾—14½, Sne 18¾—	5		
6	52, 25	52, 49	52, 91	0,64	—0,2	2,8	0,1	0,7	S.	SV.	SV.	SSO.	1.	1.	1.	3.	● ● ● ●	0,55	—1½ & Taage 5—14.	6		
7	54, 81	54, 85	54, 75	0,74	—2,1	3,0	0,1	0,8	S.	SSO.	O.	OSO.	3.	1.	1.	1.	⊗ ⊗ ○ ⊗		Sne 23½—	7		
8	51, 90	51, 71	51, 56	—0,22	—0,9	0,8	0,2	0,8	SO.	SO.	OSO.	OSO.	4.	6.	5.	6.	● ● ● ●		—20½.	8		
9	52, 79	55, 41	54, 15	0,88	—1,1	3,1	0,2	0,8	OSO.	OSO.	SO.	S.	3.	1.	1.	1.	● ⊗ ● ●	7,33	Sne 7—12½.	9		
10	55, 04	54, 86	54, 55	0,41	—0,2	1,4	0,1	0,8	S.	Stille.	SV.	SV.	1.	0.	1.	1.	● ● ● ●		Sne 23—	10		
11	55, 29	55, 48	55, 75	1,04	—0,9	2,7	0,2	0,9	SSV.	SO.	ONO.	ONO.	1.	1.	1.	1.	● ● ⊗ ⊗		—12½ & 7½—10, Sne 19¼—	11		
12	56, 94	57, 14	57, 58	0,41	—0,6	2,1	0,2	0,8	NO.	O.	ONO.	NO.	3.	5.	1.	1.	● ● ⊗ ⊗	0,56	—1½; 11¼—13 og 19—21.	12		
13	56, 65	56, 62	56, 28	0,44	—1,2	2,8	0,2	0,8	NO.	NO.	O.	O.	1.	3.	1.	2.	⊗ ● ⊗ ⊗	0,72	Sne 2½—8¼, 19—	13		
14	55, 08	55, 57	55, 76	—0,09	—1,1	1,5	0,2	0,8	ONO.	N.	NO.	NO.	3.	5.	1.	3.	● ● ● ●		—11½ & 16½—20.	14		
15	58, 21	58, 84	59, 00	0,58	—1,5	3,5	0,1	0,8	NO.	ONO.	SO.	O.	3.	5.	1.	1.	● ● ○ ⊗	2,94		15		
16	59, 65	59, 40	59, 57	—0,56	—2,7	2,8	0,2	0,8	OSO.	O.	O.	O.	1.	1.	2.	2.	○ ⊗ ○ ○			16		
17	59, 64	59, 62	59, 57	—1,12	—3,5	1,4	0,2	0,9	O.	O.	O.	O.	3,5.	3.	3.	3.	○ ⊗ ⊗ ⊗			17		
18	41, 61	42, 03	42, 55	—2,42	—3,5	—0,9	0,1	0,9	O.	O.	O.	O.	4.	4.	4.	4.	○ ⊗ ● ⊗		Sne 7¼—14½.	18		
19	45, 55	45, 28	45, 09	—4,26	—5,8	—1,6	0,1	0,9	O.	O.	O.	OSO.	4.	4.	4.	3.	● ○ ● ●		Sne 6½—15.	19		
20	41, 87	41, 42	40, 56	—5,16	—7,9	—2,1	0,1	0,9	OSO.	O.	NO.	ONO.	3.	1.	1.	1.	○ ● ○ ○			20		
21	57, 42	57, 03	56, 50	—2,79	—8,7	—0,9	0,0	0,9	S.	V.	SV.	SV.	1.	1.	3.	3.	⊗ ● ● ●		Sne 5½—19.	21		
22	54, 94	54, 92	54, 72	—2,26	—5,0	2,6	0,0	0,9	SSV.	SSV.	SV.	SSV.	1.	1.	1.	1.	● ● ● ⊗	0,27		22		
23	53, 92	53, 89	53, 55	—2,16	—7,0	1,5	0,0	0,8	Stille.	SV.	SV.	VSV.	0.	1.	1.	1.	○ ⊗ ○ ○			23		
24	52, 87	53, 00	52, 92	—2,06	—7,0	0,1	0,0	0,9	VSV.	SSO.	SSO.	NNO.	1.	1.	1.	1.	○ ⊗ ⊗ ⊗		Taage 3—9; Sne 21—	24		
25	55, 45	55, 61	55, 94	—3,62	—4,4	—0,1	0,0	0,9	NNO.	N.	NNO.	N.	3.	1.	3.	1.	● ● ○ ○	0,52	—2½ & 5½—9.	25		
26	55, 85	55, 62	55, 58	—3,49	—6,2	—0,6	0,0	0,9	N.	NV.	O.	O.	3.	1.	1.	1.	○ ⊗ ○ ○		Sne 6½—10½.	26		
27	54, 55	54, 82	55, 45	—2,76	—6,0	—0,7	0,0	0,8	O.	O.	ONO.	ONO.	3,5.	6.	4.	6.	⊗ ⊗ ● ●		Sne 8½—17.	27		
28	57, 49	57, 57	57, 48	—3,72	—6,5	—0,7	0,1	0,8	NNO.	NNO.	NNO.	NNO.	6.	4.	4.	4.	● ⊗ ⊗ ●	0,28	Sne 14½—18½.	28		
29	56, 77	56, 56	56, 25	—1,22	—5,9	1,9	0,0	0,8	NNO.	NNO.	NNO.	N.	3.	3.	3.	1.	○ ● ● ⊗	0,18		29		
30	57, 47	57, 85	58, 08	0,58	—3,1	3,7	0,0	0,8	NO.	NNO.	NNO.	N.	3.	4.	3.	1.	○ ● ○ ⊗			30		
31	59, 42	59, 55	40, 01	1,91	—1,4	4,7	0,1	0,8	NNO.	NO.	O.	SSV.	1.	1.	1.	1.	● ● ⊗ ⊗		Sne 6¼—7½, Taage 18—23.	31		

Middel 536,15 | 556,19 | 556,17

Middeltemperatur.

	1865.	83 Aar.
1—10	0,42	0,26
11—21	—1,27	0,65
22—31	—1,88	1,41
1—31	—0,92	0,77

Maanedlig Vandmængde.

1865.	46 Aar.
14,98 Par. Lin.	18,05 Par. Lin.

Vindforhold.

1865.	62 Aar.	1865.	62 Aar.
N. 0,10	0,08	S. 0,09	0,12
NO. 0,17	0,09	SV. 0,13	0,17
O. 0,26	0,15	V. 0,02	0,15
SO. 0,19	0,13	NV. 0,02	0,14
		Stille	0,02

*) ○ betyder klar.
 ⊗ — blandet.
 ● — mørk.

1865. April.

Datum.	Barometer, reduceret til 0° Reaumur.			Thermometer i Skygge mod Nord.					Vindens Retning.				Vindens Styrke.				Luftens Udscende*).				Regn, Sne &c., maalt Kl. 9 Form.	Vedtegninger med Hensyn til Regntiden.	Datum.
	9 Form.	Middag.	4 Efterm.	2½ Fod over Jord. Middel Corr.—0°01	4 Fod over Jord.		I Jorden.		MN.	6	MD.	6	MN.	6	MD.	6	MN.	6	MD.	6			
					Reaumur.		1 Fod Middel.	2 Fod Kl. 2.															
					Lavest.	Høiest.																	
1	359,76	359,52	359,03	1°52 R.	—0°2	5°2	0°2	0°8	SV.	SV.	SSO.	SSV.	1.	1.	1.	1.	⊗	⊗	●	●			1
2	57, 67	57, 75	57, 69	1,79	—0,2	5,5	0,2	0,8	SSV.	SSV.	S.	Stille.	1.	1.	1.	0.	⊗	●	●	●	0,75	Taae 1—7.	2
3	58, 57	58, 60	58, 91	2,22	—0,1	6,0	0,2	0,8	Stille.	OSO.	SO.	SO.	0.	1.	1.	1.	●	●	●	●		Sne 15—22.	3
4	40, 51	40, 67	40, 59	1,66	—0,5	6,0	0,2	0,8	SSO.	SO.	OSO.	SO.	1.	1.	1.	1.	●	●	⊗	○			4
5	58, 85	58, 25	57, 83	1,96	—2,0	4,2	0,2	0,8	S.	SSV.	SV.	V.	1.	1.	3.	2.	○	⊗	●	⊗		Regn 11¼—15¼.	5
6	59, 51	40, 05	40, 00	3,29	—0,4	7,5	0,5	0,9	V.	NV.	NV.	SV.	3.	3.	3.	1.	●	○	○	⊗	0,18	Regn 0¼—1½ og 18—	6
7	58, 50	58, 67	58, 91	4,59	0,8	9,0	0,5	0,9	SV.	SV.	SV.	SV.	1.	1.	1.	1.	●	●	⊗	⊗		—0½.	7
8	41, 09	41, 07	40, 68	5,92	—1,2	9,6	0,5	0,9	SSV.	V.	S.	SSV.	1.	1.	1.	2.	⊗	⊗	○	○			8
9	59, 21	59, 29	59, 66	5,19	0,8	11,0	0,5	0,9	SSV.	V.	V.	NV.	1.	1.	2.	3.	⊗	⊗	⊗	○			9
10	59, 42	58, 16	57, 10	2,42	—1,8	5,4	0,2	0,9	V.	V.	SSV.	VNV.	2.	2.	2.	3.	○	○	●	○		Regn 11¼—15.	10
11	58, 62	59, 17	59, 21	4,52	1,4	9,2	0,2	1,0	NV.	NV.	VNV.	NV.	5.	3.	1.	1.	⊗	○	○	○	2,05		11
12	59, 12	58, 89	58, 60	4,72	0,2	10,0	0,5	1,0	NV.	V.	SV.	SV.	1.	1.	2.	2.	○	○	⊗	⊗			12
13	58, 76	58, 80	58, 45	5,56	0,5	9,8	0,4	1,0	Stille.	Stille.	SO.	SO.	0.	0.	1.	1.	○	○	⊗	○			13
14	57, 98	57, 84	57, 54	5,46	1,0	11,6	0,4	1,2	SSO.	OSO.	S.	SSV.	1.	1.	1.	1.	⊗	○	○	○			14
15	57, 70	59, 10	59, 25	4,52	1,4	8,8	1,4	1,8	SV.	N.	N.	N.	1.	1.	3.	3.	○	⊗	⊗	⊗		Taae 6—8½.	15
16	41, 28	40, 98	40, 69	6,46	—1,5	11,2	2,1	2,0	Stille.	Stille.	NV.	V.	0.	0.	1.	1.	○	○	⊗	⊗			16
17	40, 75	40, 75	40, 75	6,29	1,9	12,2	2,8	2,4	V.	V.	V.	S.	1.	1.	1.	1.	⊗	○	○	○			17
18	40, 24	40, 16	59, 70	6,52	1,5	10,7	3,2	2,8	S.	SO.	SSO.	SSO.	1.	1.	4.	3.	○	○	○	○			18
19	40, 55	41, 02	41, 61	5,76	3,0	10,0	3,9	3,1	SSO.	OSO.	OSO.	OSO.	1.	1.	1.	1.	○	⊗	⊗	⊗		Regn 10½—11¼.	19
20	45, 29	45, 52	45, 05	5,12	0,9	11,0	3,7	3,5	OSO.	OSO.	OSO.	OSO.	1.	1.	1.	1.	⊗	⊗	○	○			20
21	45, 48	43, 24	42, 88	5,46	0,2	12,0	3,6	3,4	OSO.	OSO.	O.	S.	1.	1.	1.	1.	○	○	○	○		Regn 4¼—	21
22	42, 67	42, 00	41, 58	6,46	0,5	12,1	3,8	3,6	SO.	O.	VSV.	SV.	1.	1.	1.	1.	○	○	○	○			22
23	41, 81	41, 21	40, 76	8,06	1,0	14,6	4,0	3,8	SV.	SV.	Stille.	N.	1.	1.	0.	2.	○	○	○	○			23
24	41, 61	41, 54	40, 69	6,66	2,6	11,8	4,4	4,0	N.	OSO.	SSO.	SSV.	1.	2.	3.	3.	○	⊗	○	○			24
25	58, 28	37, 72	56, 79	8,49	1,0	15,0	4,7	4,1	SV.	SV.	V.	NV.	1.	1.	3.	3.	○	○	○	○		—7¼ af og til.	25
26	55, 24	52, 77	52, 55	6,66	3,9	10,2	5,2	4,5	NV.	NV.	VNV.	NV.	4.	6.	7.	6.	⊗	●	⊗	⊗	0,27		26
27	55, 38	54, 95	54, 14	6,16	2,8	10,5	5,5	4,8	NV.	NNV.	NV.	NV.	5.	4.	4.	6.	○	○	⊗	⊗		Regn 12¼—16¼, ligel.	27
28	55, 67	55, 51	54, 99	4,46	0,8	9,0	5,0	4,8	NV.	NV.	NV.	NNV.	6.	3.	3.	3.	○	○	⊗	⊗			28
29	56, 25	56, 58	56, 05	4,56	0,6	7,6	4,4	4,5	NV.	NV.	N.	N.	1.	1.	3,5.	3,5.	○	○	⊗	⊗	0,04		29
30	57, 04	57, 17	57, 42	2,29	—0,1	6,2	5,6	4,5	N.	NO.	NO.	NNO.	1.	2.	3.	3,5.	⊗	⊗	⊗	○			30

Middel 359,21 | 359,14 | 358,89

Middeltemperatur.

	1865.	83 Aar.
1—10	2,82	3,01
11—20	5,45	4,52
21—30	5,91	5,85
1—30	4,73	4,45

Maanedlig Vandmængde.

1865.	46 Aar.
3,27 Par. Lin.	16,55 Par. Lin.

Vindforhold.

	1865.	62 Aar.		1865.	62 Aar.
N.	0,08	0,09	S.	0,13	0,12
NO.	0,02	0,10	SV.	0,18	0,15
O.	0,07	0,14	V.	0,13	0,15
SO.	0,15	0,16	NV.	0,20	0,13
			Stille	0,04	

*) ○ betyder klar.
 ⊗ — blandet.
 ● — mørk.

1865. Mai.

Datum.	Barometer, reduceret til 0° Reaumur.			Thermometer i Skygge mod Nord.				Vindens Retning.				Vindens Styrke.				Luftens Udseende *).		Regn, Sne &c., maalt Kl. 9 Form.	Vedtegninger med Hensyn til Regntiden.	Datum.											
	9 Form.	Middag.	4 Efterm.	2½ Fod over Jord. Middel Corr.—0°06	4 Fod over Jorden.		I Jorden.		M.N.	6	M.D.	6	M.N.	6	M.D.	6	M.N.				6	M.D.	6								
					Reaumur.		1 Fod Middel.	2 Fod Kl. 2.																M.N.	6	M.D.	6	M.N.	6	M.D.	6
					Lavest.	Höiest.																									
1	559,4	52	359,4	51	539,4	13	5°91 R.	—1°7	9°4	5°4	4°1	N.	VNV.	SO.	SO.	1.	1.	2.	1.	○	○	○	○			1					
2	59	52	39	28	58	95	6,24	—0,1	11,7	5,8	4,1	SO.	S.	SSO.	SSO.	1.	1.	3.	3.	○	○	○	○			2					
3	58	99	58	79	58	56	9,67	1,9	16,3	4,9	4,2	S.	SSV.	SV.	V.	1.	1.	1.	1.	○	○	○	○			3					
4	57	90	57	57	57	91	11,14	5,0	15,9	6,2	4,8	Stille.	SSO.	S.	Stille.	0.	1.	2.	0.	○	○	○	○			4					
5	56	94	57	02	56	64	10,91	7,8	14,8	7,2	5,5	SSV.	Stille.	ONO.	NO.	1.	0.	1.	1.	●	○	○	○	0,05	Regn 3¼—5½.	5					
6	54	95	54	95	55	12	8,94	6,9	13,5	7,7	5,9	NNO.	SSV.	SV.	V.	1.	1.	3.	3,5.	○	○	●	●	0,34	Regn 5½—18¼, af og til.	6					
7	55	75	56	52	56	65	6,94	4,2	11,0	7,5	6,1	V.	V.	NV.	NV.	5.	4.	5.	3.	○	●	○	○	1,55		7					
8	59	57	59	58	58	92	7,44	1,5	15,5	6,9	6,1	NV.	N.	SV.	SV.	1.	1.	1.	1.	○	○	○	○			8					
9	58	16	57	96	57	20	8,51	3,0	13,2	6,7	6,1	SSO.	SSO.	SSO.	SO.	1.	1.	3.	3,5.	○	○	○	○			9					
10	54	64	54	17	55	80	9,04	5,5	13,4	6,6	6,0	SO.	SO.	SO.	SSO.	6.	5.	4.	3.	○	○	○	○			10					
11	55	08	55	22	55	18	7,87	4,9	12,1	7,0	6,1	O.	O.	O.	SV.	1.	1.	1.	1.	○	●	○	○	1,76	Regn 5¾—8 & 9¾—10½.	11					
12	55	58	55	82	56	65	7,24	5,2	9,5	7,2	6,2	SV.	SSV.	VSV.	VSV.	1.	1.	1.	1.	○	○	●	○	0,08	Regn 8—14½, af og til.	12					
13	58	57	58	75	58	78	8,57	2,1	11,8	7,2	6,5	VSV.	VSV.	V.	SV.	1.	1.	1.	1.	○	○	○	○	0,52	Regn 18½—19.	13					
14	58	92	58	54	57	10	8,87	2,8	13,9	7,4	6,4	SV.	S.	SSO.	SSO.	1.	1.	2.	2.	○	○	●	●		Regn 23¾—	14					
15	54	49	54	06	55	60	10,47	6,0	16,2	7,9	6,7	SSO.	SSO.	SSO.	SSV.	2.	2.	1.	1.	●	○	○	○	0,75	—9¼, af og til.	15					
16	54	41	55	21	55	89	9,81	5,8	15,9	8,4	7,0	SSV.	SV.	V.	NV.	1.	1.	3.	2.	○	●	○	○	0,52	Regn 3¾—7.	16					
17	57	99	58	15	58	24	8,84	5,4	14,2	8,1	7,0	NV.	N.	S.	S.	1.	1.	1.	1.	○	○	○	○			17					
18	58	99	59	04	58	82	11,11	4,0	16,9	8,0	7,0	SSV.	SSO.	S.	S.	1.	1.	3.	3.	○	●	○	○			18					
19	40	25	40	55	40	77	10,21	5,6	15,8	8,5	7,1	S.	Stille.	NO.	NO.	1.	0.	2.	2.	○	●	○	○			19					
20	42	86	42	82	42	55	11,04	2,9	16,8	8,2	7,2	NNO.	NNV.	SV.	O.	1.	1.	1.	1.	○	○	○	○			20					
21	42	01	41	68	40	92	12,97	3,5	20,0	8,5	7,3	O.	O.	O.	O.	1.	1.	1.	1.	○	○	○	○			21					
22	59	94	59	52	58	92	15,14	8,2	22,9	9,5	7,6	O.	O.	OSO.	SO.	1.	1.	1.	1.	○	○	○	○			22					
23	59	22	59	24	58	92	14,14	8,0	21,8	9,9	8,0	OSO.	O.	SO.	OSO.	1.	5.	1.	1.	○	○	○	○			23					
24	59	02	58	95	58	50	15,24	9,9	21,7	10,4	8,5	OSO.	OSO.	SSO.	SSO.	5.	4.	1.	1.	○	○	○	○	0,08	Regn 2½—5.	24					
25	57	15	56	76	56	54	14,57	9,0	21,6	10,7	8,7	SV.	NO.	N.	V.	1.	1.	1.	1.	○	○	○	○			25					
26	55	62	55	55	55	07	15,24	10,0	19,6	10,9	8,9	V.	NNV.	NV.	NV.	5.	5.	3.	4.	○	○	○	○			26					
27	55	64	55	96	56	07	15,27	8,0	17,9	10,9	9,0	NV.	NV.	NV.	V.	4.	5.	3.	1.	○	○	○	○			27					
28	56	58	56	55	56	28	12,54	10,5	17,0	11,1	9,2	VSV.	SV.	SV.	SV.	1.	3.	3.	3.	○	○	●	●		Regn 10½—14.	28					
29	56	61	56	58	56	55	15,81	8,2	17,5	11,1	9,5	SV.	SV.	V.	SSV.	1.	1.	5,5.	2.	○	○	○	○			29					
30	52	52	51	65	51	51	15,11	10,2	18,5	11,2	9,5	S.	S.	SV.	VSV.	2.	2.	5.	6.	○	○	○	●		Regn 20—21.	30					
31	55	55	55	88	56	18	7,54	5,0	11,6	10,4	9,5	VNV.	VNV.	NV.	NV.	8.	6.	6.	4.	●	○	○	○			31					

Middel 337,40 337,57 337,19

Middeltemperatur. *

	1865.	83 Aar.
1—10	8,27	7,18
11—21	9,71	8,75
22—31	13,44	10,57
1—31	10,45	8,76

Maanedlig Vandmængde.

1865.	46 Aar.
8,22 Par. Lin.	16,90 Par. Lin.

Vindforhold.

	1865.	62 Aar.	1865.	62 Aar.
N.	0,05	0,08	S.	0,18
NO.	0,04	0,08	SV.	0,19
O.	0,11	0,15	V.	0,12
SO.	0,16	0,17	NV.	0,12
			Stille	0,05

*) ○ betyder klar.
 ○ — blandet.
 ● — mørk.

1865. Juni.

Datum.	Barometer, reduceret til 0° Reaumur.			Thermometer i Skygge mod Nord.				Vindens Retning.				Vindens Styrke.				Luftens Udseende *).		Regn, Sne &c., maalt Kl. 9 Form.	Vedtegninger med Hensyn til Regntiden.	Datum.
	9 Form.	Middag.	4 Efterm.	2½ Fod over Jord. Middel Corr.—0°00	4 Fod over Jorden.		I Jorden.		MN. 6	MD. 6	MN. 6	MD. 6	MN. 6	MD. 6	MN. 6	MD. 6				
					Reaumur.		1 Fod Middel.	2 Fod Kl. 2.												
					Lavest.	Høiest.														
1	538,44	538,45	538,46	6°87 R.	1°0	10°8	8°9	9°0	VNV.	NV.	NV.	N.	1.	3.	4.	2.	○ ○ ○ ○			1
2	539, 56	539, 17	538, 63	9,57	0,9	13,7	8,5	8,6	NO.	OSO.	SSO.	SO.	2.	3.	4.	4.	○ ○ ⊗ ●			2
3	536, 88	536, 95	536, 79	7,00	4,7	8,4	8,5	8,5	SO.	SO.	SSO.	SSO.	4.	4.	3.	1.	● ● ● ●	4,75	Regn 0¼—0¾ & 15¾—25.	3
4	537, 58	538, 20	538, 55	8,75	5,1	11,5	8,7	8,2	S.	SV.	NNV.	NNV.	1.	1.	3.	3.	● ● ⊗ ⊗	3,42	Regn 0¼—5; 6¼—8½ & 11¼—12½.	4
5	540, 55	540, 68	540, 64	9,57	6,2	12,0	9,1	8,5	NNV.	N.	NNV.	Stille.	3.	3.	1.	0.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗	0,05		5
6	539, 52	539, 05	538, 60	10,90	5,9	14,7	9,5	8,4	V.	V.	V.	NV.	1.	1.	2.	1.	⊗ ⊗ ● ⊗			6
7	538, 50	538, 41	538, 29	10,50	7,1	15,6	9,6	8,7	VNV.	VNV.	NV.	VNV.	1.	2.	3.	3.	⊗ ○ ⊗ ⊗			7
8	539, 66	540, 46	540, 62	10,57	5,2	13,9	9,3	8,8	NV.	VNV.	NNO.	NNV.	3.	3.	3.	3.	⊗ ⊗ ○ ○			8
9	538, 71	538, 54	537, 70	11,57	6,8	16,6	9,6	8,6	NV.	VSV.	V.	V.	1.	1.	3.	3.	● ● ⊗ ⊗		Regn 3—6½ & 9½—10¼.	9
10	536, 78	536, 56	535, 10	10,20	6,0	14,2	9,6	8,8	NV.	NV.	NV.	VNV.	5.	5.	5.	5.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗	0,40		10
11	532, 95	532, 95	533, 84	9,77	5,9	14,2	9,6	8,8	NV.	NV.	NV.	NNO.	3.	4.	3.	3.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗		Regn 1—5½ & 15¾—16.	11
12	537, 69	538, 22	538, 50	8,45	6,0	12,2	9,2	8,8	N.	NNO.	N.	N.	3.	3.	4.	4.	⊗ ⊗ ○ ○	0,43		12
13	536, 90	536, 47	536, 25	9,45	5,7	14,1	9,0	8,7	V.	SV.	VNV.	VNV.	1.	1.	5.	6.	○ ● ⊗ ○	0,19	Regn 5—8¾.	13
14	538, 03	538, 54	538, 69	9,57	7,5	15,2	8,8	8,5	NV.	NNO.	NNV.	NNV.	3.	3.	3.	3.	○ ○ ○ ⊗			14
15	540, 00	539, 97	539, 87	11,80	5,7	17,5	8,9	8,4	VNV.	VNV.	NO.	NO.	2.	2.	1.	3.	○ ○ ○ ○			15
16	540, 68	540, 54	540, 20	13,57	9,1	18,9	9,4	8,5	V.	N.	O.	VNV.	1.	1.	1.	1.	⊗ ⊗ ○ ⊗			16
17	538, 04	537, 16	536, 55	11,27	8,9	15,5	9,9	8,8	VNV.	V.	V.	ONO.	1.	1.	2.	3.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗			17
18	539, 25	539, 22	538, 88	10,05	6,8	15,0	9,6	8,9	NO.	NO.	N.	N.	3.	3.	3.	1.	○ ○ ○ ○			18
19	537, 22	537, 28	537, 78	12,50	6,8	16,9	9,5	8,9	V.	SSV.	NV.	N.	1.	1.	4.	4.	○ ⊗ ⊗ ⊗			19
20	538, 09	538, 08	538, 14	12,27	7,5	16,2	9,8	8,9	VNV.	V.	NV.	NV.	3.	2.	6.	3.	⊗ ⊗ ○ ○			20
21	540, 22	540, 48	540, 47	13,05	8,0	19,5	10,1	9,0	NV.	NV.	NV.	NNV.	2.	1.	1.	1.	⊗ ○ ○ ○			21
22	541, 82	541, 79	541, 48	11,70	7,6	17,6	10,2	9,1	NNV.	SO.	S.	S	1.	1.	2.	2.	○ ○ ⊗ ○			22
23	540, 07	539, 67	538, 64	13,65	6,7	19,1	10,1	9,2	Stille.	SV.	SV.	SV.	0.	2.	1.	1.	⊗ ○ ○ ○			23
24	535, 80	535, 24	535, 28	14,05	9,2	19,2	10,6	9,5	SV.	V.	NNV.	NV.	1.	1.	1.	4.	○ ⊗ ⊗ ⊗		Regn 13½—16.	24
25	535, 06	535, 09	534, 91	10,20	7,0	14,7	10,5	9,4	NV.	NV.	NV.	V.	3.	4.	5.	3.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗	0,25	Regn 22¼—	25
26	535, 18	535, 22	535, 50	9,47	7,0	14,1	10,1	9,4	V.	V.	NV.	NV.	1.	1.	3.	3,5.	● ● ⊗ ⊗	1,80	—6 & 9—10½.	26
27	536, 54	536, 68	536, 85	10,47	5,4	13,7	10,0	9,5	NV.	NNV.	N.	N.	3.	3.	4.	3,5.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗	0,81	Regn 3¾—4.	27
28	537, 91	537, 74	537, 51	9,50	6,0	14,5	9,8	9,5	N.	ONO.	NNO.	N.	3.	3,5.	1.	3.	○ ○ ⊗ ○			28
29	536, 51	535, 90	535, 55	9,75	5,1	15,2	9,6	9,5	NV.	VNV.	NO.	NO.	1.	1.	1.	1.	○ ⊗ ⊗ ⊗		Regn 19—20½.	29
30	534, 21	535, 85	535, 64	11,55	4,2	16,2	9,6	9,5	VSV.	NO.	SSO.	SO.	1.	1.	1.	3.	○ ○ ○ ⊗	0,51		30

Middel 537,483 537,480 537,466

Middeltemperatur.

	1865.	83 Aar.
1—10	9,51	11,65
11—20	10,80	12,46
21—30	11,55	12,94
1—50	10,55	12,57

Maanedlig Vandmængde.

1865.	46 Aar.
12,41 Par. Lin.	24,51 Par. Lin.

Vindforhold.

	1865.	62 Aar.		1865.	62 Aar.
N.	0,18	0,07	S.	0,05	0,12
NO.	0,09	0,06	SV.	0,07	0,16
O.	0,02	0,08	V.	0,19	0,19
SO.	0,05	0,12	NV.	0,55	0,19
			Stille	0,02	

*) ○ betyder klar.
 ⊗ — blandet.
 ● — mørk.

1865. Juli.

Datum.	Barometer, reduceret til 0° Reaumur.			Thermometer i Skygge mod Nord.					Vindens Retning.				Vindens Styrke.		Luftens Udseende *).		Regn, Sne &c., maalt Kl. 9 Form.	Vedtegninger med Hensyn til Regntiden.	Datum.	
	9 Form.	Middag.	4 Efterm.	2½ Fod over Jord. Middel Corr.—0°06	4 Fod over Jorden.		I Jorden.		MN. 6	6	MD. 6	6	MN. 6	MD. 6	MN. 6	MD. 6				
					Reaumur.		1 Fod Middel.	2 Fod Kl. 2.												
					Lavest.	Høiest.														
1	551,44	552,19	550,80	11°83R.	7°0	17°0	10°0	9°2	OSO.	O.	SO.	SSO.	4.	7.	1.	1.	● ● ● ⊗	7,83	Regn 1½—9½.	1
2	54,22	54,41	54,59	12,56	8,4	17,6	10,7	9,5	SSO.	SO.	N.	NNO.	1.	1.	1.	3.	⊗ ⊗ ● ⊗		Regn 5—11¼, af og til.	2
3	56,45	56,91	56,75	10,55	8,8	15,9	11,0	9,8	VNV.	NV.	VNV.	NV.	3.	5.	1.	3.	○ ● ● ○	0,14		3
4	56,98	57,04	56,88	10,45	7,5	15,8	10,8	9,9	VNV.	VNV.	V.	V.	1.	1.	5.	1.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗			4
5	57,72	57,79	57,61	14,16	7,5	19,9	11,0	10,0	V.	V.	VNV.	V.	1.	1.	2.	1.	○ ○ ○ ○			5
6	58,01	57,91	57,56	15,00	10,9	20,6	11,7	10,1	VSV.	NV.	NV.	VNV.	1.	5.	5.	1.	⊗ ○ ○ ○			6
7	56,56	55,45	54,72	16,45	11,8	20,7	12,5	10,4	SSV.	SV.	S.	SSV.	1.	1.	5.	2.	⊗ ○ ⊗ ⊗		Regn 15½—16 & 19½—20¾.	7
8	56,25	56,19	56,02	14,46	10,8	19,7	12,5	10,8	VSV.	SV.	SV.	VSV.	2.	3.	5,5.	3.	○ ○ ○ ○	0,12	Regn 20¼—21½	8
9	55,00	55,07	55,18	15,75	10,5	18,4	12,5	11,0	V.	VSV.	V.	NV.	2.	3.	5.	5.	⊗ ● ⊗ ⊗	3,00		9
10	55,26	55,20	54,74	11,96	6,9	17,0	12,1	11,0	V.	NV.	SO.	SV.	1.	1.	1.	1.	○ ⊗ ⊗ ⊗			10
11	54,01	54,41	54,54	12,16	9,0	15,2	12,0	10,9	SV.	Stille.	NV.	SSV.	1.	0.	3.	3.	⊗ ● ⊗ ⊗	2,46	Regn 1—5¼ & 18½—19¼.	11
12	55,12	55,29	55,94	11,55	9,4	15,2	11,8	10,9	SV.	SV.	N.	NV.	3.	1.	3.	3.	● ● ● ⊗	1,52	Regn 1½—15½.	12
13	57,65	58,01	58,15	11,60	5,8	15,9	11,2	10,9	NV.	NV.	VNV.	SV.	1.	3.	3.	3.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗	4,46		13
14	57,54	57,52	57,59	14,50	8,6	20,2	11,6	10,8	SSV.	SSV.	SSV.	SSV.	2.	2.	3.	1.	⊗ ● ⊗ ⊗	0,55	Regn 5—8½ & 22—22½.	14
15	58,74	58,81	58,60	15,15	10,9	20,9	12,5	11,0	SSV.	V.	O.	SSO.	1.	1.	1.	1.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗	1,50	Regn 1—5.	15
16	58,75	58,79	58,70	17,65	11,1	25,5	12,7	11,1	SSO.	S.	SSV.	SSV.	1.	1.	5.	3.	○ ⊗ ⊗ ⊗			16
17	58,68	58,46	57,79	17,50	12,2	22,8	15,2	11,4	SSO.	SSV.	S.	SSO.	3.	1.	1.	1.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗			17
18	55,55	55,52	55,94	17,85	12,7	25,7	15,4	11,7	SO.	SSO.	SSO.	VNV.	1.	1.	2.	2.	⊗ ○ ○ ○			18
19	57,19	57,55	56,97	15,40	10,8	20,0	15,6	11,9	V.	VNV.	O.	NO.	1.	1.	1.	3.	⊗ ○ ○ ○			19
20	55,49	55,60	56,02	17,90	15,6	25,8	15,9	12,1	O.	SO.	SO.	OSO.	1.	3.	1.	1.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗	1,16	Regn 6½—8¼.	20
21	56,59	56,56	56,55	18,26	15,9	25,5	14,4	12,5	N.	NNO.	NO.	SO.	1.	1.	1.	1.	⊗ ⊗ ⊗ ○		Regn 10—11.	21
22	56,08	55,85	55,54	19,26	14,9	24,6	14,7	12,6	OSO.	SO.	SO.	SO.	2.	2.	1.	5,5.	⊗ ○ ⊗ ⊗	0,61		22
23	56,07	56,51	56,90	18,05	15,6	25,0	14,9	12,9	SV.	ONO.	NNV.	VNV.	1.	1.	1.	3.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗	0,04		23
24	58,85	59,27	59,12	17,50	12,2	25,1	14,6	15,0	VNV.	VNV.	O.	NO.	1.	1.	1.	5.	○ ⊗ ⊗ ○			24
25	40,10	40,09	59,92	15,55	11,5	19,5	14,4	15,1	N.	N.	NO.	NO.	1.	1.	1.	2.	○ ⊗ ○ ○			25
26	59,88	59,82	59,50	15,56	11,0	21,2	14,0	15,0	N.	NV.	NO.	NNV.	1.	1.	1.	2.	○ ⊗ ○ ○			26
27	59,28	58,67	58,18	16,70	11,2	21,2	15,9	12,9	VNV.	VNV.	VNV.	VNV.	2.	2.	2.	1.	○ ○ ⊗ ⊗			27
28	57,14	57,14	56,69	14,10	11,5	19,0	15,8	12,9	V.	V.	VNV.	NV.	1.	1.	2.	2.	⊗ ● ⊗ ⊗	0,24	Regn 7—8.	28
29	56,07	55,64	55,40	12,90	8,5	17,2	15,2	12,7	V.	V.	VSV.	V.	1.	1.	3.	3.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗		Regn 9¼—10½ & 18½—20½.	29
30	55,56	55,24	55,85	11,56	12,0	15,2	15,0	12,6	SSV.	VSV.	VSV.	VSV.	4.	4.	3.	5.	● ● ● ●	0,27	Regn 2¾—21, af og til.	30
31	56,00	56,10	56,02	11,05	6,8	15,7	12,1	12,2	V.	V.	V.	SV.	2.	2.	3.	1.	⊗ ○ ⊗ ⊗	1,77		31

Middel 556,44 556,60 556,47

Middeltemperatur.

	1865.	83 Aar.
1—10	15,09	15,55
11—21	15,37	15,87
22—31	15,20	14,28
1—31	14,58	15,84

Maanedlig Vandmængde.

1865.	46 Aar.
25,05 Par. Lin.	26,50 Par. Lin.

Vindforhold.

1865.	62 Aar.	1865.	62 Aar.
N. 0,06	0,07	S. 0,10	0,12
NO. 0,06	0,06	SV. 0,16	0,18
O. 0,06	0,06	V. 0,24	0,22
SO. 0,15	0,09	NV. 0,18	0,20
		Stille . . . 0,01	

*) ○ betyder klar.

⊗ — blandet.

● — mørk.

1865. August.

Datum.	Barometer, reduceret til 0° Reaumur.			Thermometer i Skygge mod Nord.				Vindens Retning.				Vindens Styrke.				Luftens Udseende *).		Regn, Sne &c., maalt Kl. 9 Form.	Vedtegninger med Hensyn til Regntiden.	Datum.
	9 Form.	Middag.	4 Efterm.	2½ Fod over Jord. Middel Corr.—0°00	4 Fod over Jorden.		I Jorden.		MN. 6 MD. 6		MN. 6 MD. 6		MN. 6 MD. 6		maalt Kl. 9 Form.					
					Reaumur.		1 Fod Middel.	2 Fod Kl. 2.												
					Lavest.	Høiest.			MN.	6	MD.	6	MN.	6		MD.	6			
1	552,07	551,09	550,50	15°26 R.	9°5	17°9	12°2	12°1	Stille.	SO.	SO.	SSV.	0.	4.		3.	7.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗		
2	54, 70	54, 87	54, 81	11,05	8,0	16,7	12,0	12,0	SSV.	V.	SV.	V.	3.	3.	3.	1.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗		Regn 8—19¼.	2
3	55, 68	55, 72	55, 45	12,85	6,7	19,6	11,6	11,9	VSV.	SV.	S.	S.	1.	1.	3.	1.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗	2,09	Regn 8¼—18½.	3
4	55, 07	55, 21	55, 55	10,76	10,0	14,5	11,7	11,6	SSO.	SO.	O.	SV.	1.	1.	1.	1.	● ● ● ●			4
5	56, 12	56, 22	56, 25	12,53	8,2	16,7	11,8	11,5	V.	V.	O.	ONO.	1.	1.	1.	1.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗	6,56		5
6	56, 65	56, 60	56, 45	12,76	10,5	17,1	12,2	11,7	ONO.	NNV.	NNV.	NNV.	1.	1.	3.	1.	⊗ ⊗ ⊗ ●	0,14	Regn 7—25½; 17¼—	6
7	55, 72	55, 52	55, 16	12,66	10,8	17,9	12,3	11,9	NV.	NV.	ONO.	NO.	1.	2.	1.	3.	⊗ ⊗ ⊗ ●	4,08	—4; 10—10½ & 21½—25½.	7
8	52, 83	52, 61	52, 74	11,86	10,8	15,2	12,3	11,9	NNV.	NV.	NNV.	NV.	4.	3.	5.	3.	● ● ● ●	0,07	Regn 11¼—19½.	8
9	54, 10	54, 13	54, 51	13,20	10,0	18,5	12,2	11,9	NV.	V.	NO.	NV.	1.	1.	1.	1.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗	0,85		9
10	55, 64	55, 97	55, 96	12,26	10,0	15,6	12,1	11,8	V.	V.	VNV.	NV.	1.	1.	1.	1.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗	0,24		10
11	56, 81	56, 85	56, 78	12,50	8,9	18,1	12,1	11,7	Stille.	Stille.	OSO.	S.	0.	0.	1.	1.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗			11
12	57, 55	57, 62	57, 70	12,53	11,0	16,5	12,1	11,7	SO.	OSO.	SSO.	SO.	1.	3.	3.	3.	⊗ ⊗ ● ⊗		Regn 8¼—15.	12
13	57, 55	57, 28	56, 79	15,73	11,0	17,8	12,5	11,8	SO.	OSO.	O.	SO.	3.	3,5.	3.	2.	⊗ ⊗ ⊗ ●	0,28	Regn 17½—19.	13
14	56, 50	56, 58	56, 54	13,76	12,5	17,5	12,8	11,9	S.	NV.	SO.	NNV.	3.	1.	1.	1.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗	0,50		14
15	55, 74	55, 55	55, 41	13,26	10,0	17,8	12,6	12,0	NNV.	NNV.	ONO.	ONO.	1.	1.	1.	1.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗		Regn 5—6.	15
16	55, 19	54, 87	54, 50	15,50	11,0	19,1	12,6	12,0	O.	S.	S.	SV.	3.	1.	2.	3.	⊗ ● ⊗ ⊗		Regn 25¼—	16
17	53, 96	54, 52	54, 55	12,96	12,0	17,2	12,8	12,0	SSO.	SV.	NNV.	V.	4.	2.	1.	1.	● ● ⊗ ●	5,21	—5½, 7½—8½ & 15½—18.	17
18	55, 96	55, 85	55, 50	12,86	9,5	18,0	12,6	12,0	V.	V.	NV.	N.	1.	1.	1.	1.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗	1,51		18
19	52, 95	52, 92	53, 16	12,26	9,6	14,7	12,4	12,0	NNO.	N.	N.	N.	1.	1.	5.	4.	● ⊗ ⊗ ⊗	0,86	Regn 0—4¼, 7—8½ & 14½—18¼.	19
20	54, 95	55, 04	54, 90	12,06	9,7	15,8	12,4	12,0	N.	N.	NNO.	VNV.	2.	3.	3.	1.	⊗ ⊗ ⊗ ●	0,52	Regn 18½—22.	20
21	54, 13	54, 05	53, 92	11,53	7,9	16,6	12,2	12,0	VSV.	VSV.	NO.	NO.	1.	1.	3.	1.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗	0,85	Regn 9—14½.	21
22	54, 96	55, 07	55, 02	10,16	8,5	16,0	11,8	11,9	OSO.	SSO.	SO.	SSV.	1.	1.	1.	1.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗	0,55		22
23	55, 21	55, 21	54, 89	12,43	7,8	17,1	11,4	11,6	SSV.	OSO.	SO.	OSO.	1.	3,5.	1.	3,5.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗			23
24	54, 07	54, 54	55, 05	12,06	10,9	14,7	11,7	11,5	OSO.	OSO.	OSO.	O.	4.	5.	5.	4.	● ● ⊗ ⊗	1,14	Regn 3¼—4¼.	24
25	58, 62	59, 07	59, 51	11,03	9,5	16,0	11,5	11,5	O.	O.	O.	SV.	4.	4.	1.	2.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗			25
26	41, 25	41, 12	40, 77	11,50	7,0	15,2	11,0	11,5	SV.	V.	SSV.	VSV.	1.	1.	3.	2.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗			26
27	58, 59	58, 00	57, 76	13,43	9,2	18,4	11,1	11,2	VSV.	VSV.	VSV.	VSV.	1.	1.	5.	3.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗			27
28	56, 44	56, 24	55, 81	14,43	9,5	20,1	11,4	11,2	VSV.	VSV.	VNV.	SV.	3.	3.	5.	2.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗		Regn 16¼—19½.	28
29	55, 71	54, 43	54, 52	12,86	12,5	16,6	11,8	11,5	VSV.	VSV.	NV.	VNV.	2.	2.	3.	3.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗	0,16		29
30	55, 76	55, 75	56, 60	10,60	7,9	14,0	11,5	11,4	VNV.	V.	NV.	NV.	3.	1.	4.	3.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗			30
31	58, 87	58, 47	57, 52	11,25	7,2	15,9	11,2	11,5	VNV.	V.	NV.	V.	1.	1.	2.	2.	⊗ ⊗ ⊗ ●			31

Middel 355,66 355,63 355,53

Middeltemperatur.

	1865.	83 Aar.
1—10	12,50	13,99
11—21	12,78	13,52
21—31	11,95	12,67
1—31	12,35	13,40

Maanedlig Vandmængde.

	1865.	46 Aar.
25,19 Par. Lin.		29,12 Par. Lin.

Vindforhold.

	1865.	62 Aar.		1865.	62 Aar.
N.	0,09	0,06	S.	0,09	0,14
NO.	0,06	0,05	SV.	0,13	0,20
O.	0,12	0,06	V.	0,19	0,20
SO.	0,13	0,12	NV.	0,17	0,17
			Stille	0,02	

*) ⊗ betyder klar.
 ⊗ — blandet.
 ● — mørk.

1865. September.

Datum.	Barometer, reduceret til 0° Reaumur.			Thermometer i Skygge mod Nord.				Vindens Retning.				Vindens Styrke.				Luftens Udseende *).		Regn, Sne &c., maalt Kl. 9 Form.	Vedtegninger med Hensyn til Regntiden.	Datum.
	9 Form.	Middag.	4 Efterm.	2½ Fod over Jord. Middel Corr.—0°06	4 Fod over Jorden.		1 Jorden.		MN. 6	6	MD. 6	MN. 6	MD. 6	MN. 6	MD. 6.	Regn, Sne &c., maalt Kl. 9 Form.	Vedtegninger med Hensyn til Regntiden.			
					Reaumur.		1 Fod Middel.	2 Fod Kl. 2.												
					Lavest.	Höiest.														
1	552,“52	552,“25	552,“15	11°49R.	10°6	15°8	11°5	11°1	SSV. VSV. VNV. NV.	5. 3. 4. 5,5.	● ● ⊗ ⊗	4,55	Regn 7—7½ & 12½—19.	1						
2	54, 90	55, 40	56, 07	9,45	8,4	15,6	10,9	11,0	NV. NV. NNO. N.	3. 3. 3. 1.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗	0,95	Regn 7½—10¼.	2						
3	54, 18	54, 22	54, 68	11,16	7,4	15,0	10,6	11,0	VNV. SSV. NV. NNV.	1. 1. 4. 5.	⊗ ● ⊗ ⊗	5,17	Regn 1½—10½.	3						
4	40, 94	41, 05	40, 54	8,86	5,5	15,5	10,2	10,8	NNO. O. O. S.	5,5. 5. 1. 1.	⊗ ⊗ ○ ○	0,14		4						
5	58, 55	58, 14	57, 76	12,86	7,9	17,8	10,4	10,6	S. SSV. SV. V.	1. 1. 2. 2.	○ ○ ⊗ ⊗			5						
6	57, 62	57, 54	57, 62	15,46	10,0	17,8	11,1	10,6	VSV. V. V. VNV.	2. 3. 5. 3.	○ ○ ⊗ ⊗			6						
7	59, 58	59, 65	59, 49	15,06	11,0	17,2	11,6	10,9	VNV. V. VSV. S.	5. 3. 1. 1.	⊗ ● ⊗ ○			7						
8	59, 62	59, 55	58, 98	15,09	7,9	18,8	11,5	11,0	Stille. Stille. SSV. SSV.	0. 0. 2. 1.	○ ● ○ ○		Taage 4—5¾.	8						
9	58, 52	58, 18	57, 78	14,89	10,2	20,5	11,5	11,0	SSV. S. SV. VSV.	1. 1. 5. 1.	○ ○ ⊗ ●			9						
10	57, 93	57, 68	57, 05	15,75	10,8	14,2	12,0	11,2	V. V. SV. SV.	1. 1. 5. 1.	⊗ ● ● ●	0,28	Regn 9¼—11, 15—18 & 25.	10						
11	55, 20	55, 92	56, 65	11,45	12,1	14,6	12,2	11,5	SV. V. VNV. VNV.	5. 5,5. 7. 7.	● ⊗ ⊗ ⊗	1,07	—1.	11						
12	40, 55	40, 52	40, 54	9,15	6,9	15,9	11,1	11,2	VNV. NV. O. NV.	5,5. 2. 1. 1.	○ ⊗ ⊗ ⊗			12						
13	40, 11	59, 56	58, 68	10,69	5,8	14,1	10,7	11,1	NV. V. SV. V.	1. 1. 1. 3.	○ ⊗ ● ●			13						
14	58, 50	58, 95	59, 16	10,46	7,0	15,7	10,9	10,9	NNV. NNV. NV. NV.	5,5. 4. 4. 4.	● ⊗ ○ ○			14						
15	41, 07	41, 52	41, 55	9,99	7,0	14,0	10,2	10,8	VNV. VNV. NNO. N.	5,5. 2. 1. 3.	○ ○ ○ ○			15						
16	41, 65	41, 50	40, 85	10,65	5,4	16,0	9,9	10,4	NO. SO. OSO. S.	1. 1. 1. 1.	○ ○ ⊗ ⊗			16						
17	59, 15	58, 67	58, 45	11,66	6,2	17,8	10,0	10,4	SV. SSV. NV. NV.	1. 1. 1. 1.	⊗ ⊗ ○ ○		Taage 21½—25.	17						
18	59, 57	59, 45	59, 91	12,06	9,0	16,0	10,5	10,2	NV. NNV. NV. NV.	5. 3. 3. 5.	● ● ⊗ ⊗			18						
19	41, 55	41, 47	41, 19	10,96	8,7	15,1	10,5	10,4	VNV. VNV. NV. NV.	1. 1. 2. 1.	⊗ ● ○ ⊗		Taage 5—7¾.	19						
20	41, 15	41, 05	40, 71	10,45	9,0	14,4	10,6	10,4	VNV. VNV. Stille. SSV.	2. 1. 0. 1.	○ ⊗ ○ ○		Taage 1½—6.	20						
21	40, 58	40, 65	40, 60	9,76	7,2	15,4	10,2	10,2	S. SSO. SO. SSO.	1. 1. 5. 3.	○ ○ ○ ○			21						
22	40, 55	40, 55	40, 56	10,05	7,5	14,9	10,0	10,2	SSO. SSO. S. SSO.	1. 1. 5. 1.	⊗ ⊗ ⊗ ○			22						
23	41, 59	41, 81	41, 79	9,55	6,0	12,8	9,8	10,1	SO. VNV. NO. N.	1. 1. 1. 1.	○ ⊗ ⊗ ○		Taage 5½—25.	23						
24	45, 54	45, 59	45, 12	9,25	6,2	15,7	9,7	10,0	NV. NV. SSO. SSV.	1. 1. 1. 1.	○ ○ ⊗ ⊗			24						
25	45, 20	45, 55	45, 27	9,75	6,0	14,6	9,5	10,0	SSV. NV. VNV. NV.	1. 1. 1. 1.	⊗ ● ● ○		Taage 5—5.	25						
26	45, 59	45, 49	45, 15	10,15	6,6	16,9	9,5	9,9	VNV. VNV. NV. NNV.	1. 1. 1. 1.	○ ○ ○ ○			26						
27	42, 69	42, 25	41, 40	10,76	6,1	16,0	9,5	9,8	VSV. VSV. S. S.	1. 1. 1. 1.	⊗ ⊗ ○ ○			27						
28	58, 56	58, 71	58, 91	9,85	8,0	14,2	9,2	9,7	S. VSV. NV. NNV.	1. 1. 2. 3.	○ ● ○ ○			28						
29	41, 72	41, 65	41, 41	9,29	6,8	12,0	9,2	9,6	NNO. OSO. SO. OSO.	5. 2. 1. 1.	○ ○ ⊗ ⊗			29						
30	40, 69	40, 48	59, 98	9,96	7,7	12,0	9,4	9,5	Stille. OSO. SO. SO.	0. 1. 1. 1.	● ⊗ ⊗ ⊗			30						

Middel | 559,“60 | 559,“59 | 559,“46 |

Middeltemperatur.

	1865.	83 Aar.
1—10	12,20	11,82
11—20	10,74	10,67
21—30	9,85	9,72
1—30	10,92	10,74

Maanedlig Vandmængde.

1865.	46 Aar.
12,16 Par. Lin.	25,02 Par. Lin.

Vindforhold.

1865.	62 Aar.	1865.	62 Aar.
N. 0,07	0,06	S. 0,15	0,14
NO. 0,05	0,06	SV. 0,15	0,19
O. 0,05	0,10	V. 0,18	0,16
SO. 0,09	0,15	NV. 0,28	0,15
		Stille . . . 0,04	

*) ○ betyder klar.
 ⊗ — blandet.
 ● — mørk.

1865. October.

Datum.	Barometer, reduceret til 0° Reaumur.			Thermometer i Skygge mod Nord.				Vindens Retning.				Vindens Styrke.		Luftens Udseende *).		Regn, Sne &c., maalt Kl. 9 Form.	Vedtegninger med Hensyn til Regntiden.	Datum.			
	9 Form.	Middag.	4 Efterm.	2½ Fod over Jord.	4 Fod over Jorden.		1 Jorden.		MN.	6	MD.	6	MN.	6	MD.	6	MN.		6	MD.	6
					Reaumur.		1 Fod Middel.	2 Fod. Kl. 2													
				Lavest.	Høiest.																
1	340,17	340,09	339,98	9°76R.	7°6	11°5	9°6	9°7	NO.	NO.	O.	O.	1.	1.	1.	5.	● ● ⊗ ⊗			1	
2	41, 35	41, 39	41 57	9,06	7,8	11,9	9,5	9,7	O.	O.	O.	O.	3.	4.	4.	5.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗			2	
3	44, 14	44, 31	43, 27	7,76	5,9	10,4	9,2	9,6	O.	O.	OSO.	OSO.	5.	4.	5.	4.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗			3	
4	44, 74	45, 00	45, 85	6,60	5,0	10,6	8,6	9,2	OSO.	OSO.	SO.	S.	4.	5.	1.	1.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗			4	
5	41, 95	41, 44	40, 56	5,56	1,7	10,0	7,9	9,0	S.	S.	SV.	SV.	1.	1.	1.	1.	○ ○ ○ ○			5	
6	38, 49	38, 25	37, 46	8,83	2,1	15,0	7,6	8,8	V.	V.	NV.	NV.	1.	1.	5.	2.	○ ⊗ ⊗ ⊗			6	
7	36, 55	36, 15	35, 58	9,46	5,6	12,7	8,1	8,6	NV.	NV.	VNV.	V.	2.	2.	1.	1.	⊗ ● ○ ○			7	
8	34, 92	35, 15	35, 29	7,75	6,0	10,1	8,5	8,6	NV.	NV.	NNO.	NO.	1.	1.	5.	4.	⊗ ⊗ ○ ○			8	
9	37, 04	37, 04	36, 95	5,06	3,6	6,7	7,6	8,5	NO.	O.	O.	O.	5.	6.	6.	6.	○ ⊗ ⊗ ⊗			9	
10	36, 05	35, 90	35, 59	5,16	2,9	6,2	7,0	8,5	O.	O.	O.	O.	6.	5.	5.	5.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗			10	
11	34, 85	34, 80	34, 57	7,75	3,5	6,0	6,7	8,0	O.	O.	O.	O.	6.	6.	6.	6.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗		Regn 20¼—21¼.	11	
12	34, 12	34, 07	33, 81	6,60	3,6	7,9	6,8	7,8	OSO.	SO.	SO.	SO.	3.	5.	5.	5.	⊗ ⊗ ● ●	0,19	Regn 7½—18½, 25½—	12	
13	32, 64	31, 85	31, 20	8,53	5,7	11,0	7,4	7,8	S.	SV.	SV.	SV.	1.	1.	2.	3.	● ⊗ ⊗ ●	1,88	2½ & 15¾—19.	13	
14	34, 86	35, 61	36, 35	4,45	5,4	8,0	7,6	8,0	SSV.	NNV.	N.	NNO.	2.	2.	1.	1.	● ⊗ ⊗ ○			14	
15	37, 65	37, 70	37, 55	4,23	—1,4	7,7	6,6	7,8	Stille.	SV.	VNV.	V.	0.	1.	5.	1.	○ ⊗ ○ ●			15	
16	34, 42	34, 76	35, 19	4,46	3,6	7,1	6,4	7,5	SV.	V.	VNV.	NV.	3.	5.	5.	5.	● ⊗ ● ⊗	0,52	Regn 4¼—7½, 10¾—11¾, 21	16	
17	35, 50	35, 39	33, 01	4,55	3,5	5,7	6,4	7,4	V.	OSO.	S.	SSO.	5.	1.	1.	1.	● ● ● ●	2,87	—5¾, 10½—	17	
18	31, 10	30, 85	30, 58	7,20	3,2	8,6	6,5	7,3	SSO.	SSO.	S.	SSO.	5,5.	5.	1.	1.	● ● ● ●	2,64	—4, 6½—15½ & 21—	18	
19	29, 88	29, 51	28, 70	8,90	7,5	10,2	7,2	7,5	SSO.	SSO.	SSO.	SSO.	1.	5.	5.	5.	● ● ● ⊗	1,71	—5¾.	19	
20	27, 46	28, 28	29, 66	7,86	7,6	9,1	7,6	7,4	S.	SSV.	SV.	SV.	1.	5.	6.	5.	● ⊗ ⊗ ○		Regn 16—20½.	20	
21	31, 99	32, 68	32, 95	6,00	3,8	8,2	7,1	7,5	SSV.	SSV.	SSV.	SSV.	3,5	4.	4.	4.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗	0,48		21	
22	32, 88	31, 87	32, 71	5,96	4,0	9,2	6,9	7,4	SSV.	SSV.	SV.	SV.	5.	1.	1.	5.	○ ⊗ ⊗ ⊗			22	
23	31, 45	31, 77	32, 25	5,46	4,2	8,1	6,8	7,5	VSV.	NO.	NV.	V.	1.	1.	1.	1.	⊗ ● ⊗ ⊗	3,52	Regn 1½—7¾.	23	
24	35, 85	35, 95	35, 79	4,50	1,0	8,6	6,4	7,5	V.	V.	V.	V.	1.	1.	1.	1.	○ ⊗ ⊗ ⊗			24	
25	28, 64	28, 04	27, 54	6,55	4,5	8,4	6,4	7,1	SV.	S.	S.	ONO.	1.	3,5	1.	5.	⊗ ● ⊗ ●	1,25	Regn 1½—5¼ & 7—19½.	25	
26	30, 89	31, 84	32, 97	5,16	2,6	5,9	6,4	7,0	NV.	NV.	NV.	NV.	1.	4.	5.	5.	⊗ ● ● ⊗	1,40	Regn 1½—6 & 9½—12¾.	26	
27	26, 44	26, 68	26, 50	7,05	0,5	9,1	6,4	7,0	NV.	S.	SV.	SV.	4.	4.	5.	5.	⊗ ● ● ⊗	2,90	Regn 2½—8½.	27	
28	26, 24	27, 74	28, 92	4,25	5,2	7,0	6,5	7,0	SSV.	SV.	NV.	V.	5.	5.	4.	5.	⊗ ● ⊗ ⊗	0,85	Regn 7¼—11¼.	28	
29	35, 69	34, 14	33, 95	3,85	0,4	7,5	5,8	6,9	V.	V.	VSV.	SV.	4.	4.	1.	5.	○ ○ ⊗ ⊗	0,55		29	
30	30, 96	31, 07	30, 99	7,16	5,8	9,0	6,0	6,8	SV.	SV.	SV.	SSV.	5.	5.	1.	1.	⊗ ● ⊗ ⊗	0,87	Regn 0¾—5½, 22¼—	30	
31	31, 88	32, 55	33, 05	7,20	5,5	8,8	6,6	6,7	SSV.	SSV.	SV.	SV.	1.	5.	1.	5.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗	0,75	1¼, 15—16½ & 21—23.	31	

Middel 354,134 354,144 354,159

Middeltemperatur.

	1865.	83 Aar.
1—10	7,50	8,45
11—21	6,10	6,98
22—31	5,49	5,75
1—31	6,55	7,05

Maanedlig Vandmængde.

1865.	46 Aar.
21,98 Par. Lin.	24,66 Par. Lin.

Vindforhold.

1865.	62 Aar.	1865.	62 Aar.		
N.	0,02	0,05	S.	0,16	0,16
NO.	0,05	0,06	SV.	0,25	0,22
O.	0,18	0,11	V.	0,13	0,14
SO.	0,09	0,17	NV.	0,15	0,11
			Stille . . .	0,01	

*) ○ betyder klar.
 ⊗ — blandet.
 ● — mørk.

1865. November.

Datum.	Barometer, reduceret til 0° Reaumur.			Thermometer i Skygge mod Nord.				Vindens Retning.				Vindens Styrke.				Luftens Udseende *).				Regn, Sne &c., maalt Kl. 9 Form.	Vedtegninger med Hensyn til Regntiden.	Datum.	
	9 Form.	Middag.	4 Efterm.	2½ Fod over Jord. Middel Corr.—0°06	4 Fod over Jorden.		I Jorden.		MN. 6	6	MD. 6	6	MN. 6	6	MD. 6	MN. 6	MD. 6	MN. 6	MD. 6				
					Reaumur.		1 Fod Middel.	2 Fod Kl. 2.															
					Lavest.	Høiest.																	
1	534,85	554,76	534,80	6°12R.	4°4	8°8	6°7	7°0	S.	S.	S.	S.	5.	1.	1.	1.	⊗	○	⊗	●	0,28		1
2	56, 92	57, 03	56, 90	5,25	3,0	7,8	6,6	7,0	SV.	SV.	SV.	SV.	1.	1.	1.	1.	⊗	⊗	⊗	⊗		Taaqe 5—8.	2
3	58, 09	58, 15	58, 17	5,29	1,1	5,7	6,5	6,9	SV.	V.	S.	S.	1.	1.	1.	1.	⊗	⊗	○	⊗		Taaqe 15½—	3
4	58, 56	58, 50	58, 12	4,12	2,4	5,7	6,0	6,8	S.	S.	ONO.	ONO.	1.	1.	1.	1.	⊗	⊗	●	●		Regn —9, 17¼.	4
5	57, 61	57, 24	57, 65	4,52	5,2	6,0	5,9	6,7	ONO.	ONO.	NO.	N.	5,5.	5,5.	5.	1.	●	●	●	●	4,52	—6 & 8¼—	5
6	59, 50	59, 40	59, 41	6,89	4,7	8,4	6,4	6,6	OSO.	SO.	O.	O.	1.	1.	2.	2.	●	●	●	●	1,50	—9	6
7	59, 55	59, 42	59, 29	6,29	4,0	7,4	6,6	6,7	O.	O.	O.	O.	1.	1.	1.	1.	●	●	●	⊗	0,15	Regn 7—10½.	7
8	40, 08	40, 01	59, 89	4,65	4,5	6,7	6,6	6,8	O.	O.	OSO.	O.	1.	1.	1.	3.	⊗	⊗	⊗	○			8
9	57, 47	56, 89	56, 02	5,99	1,0	5,0	6,2	6,7	O.	O.	NV.	VSV.	1.	1.	1.	1.	○	⊗	●	●		Taaqe 6-11½, 15-21¼ & 22-22½.	9
10	55, 44	54, 12	54, 82	1,75	1,1	4,5	5,5	6,6	SV.	NV.	N.	NV.	5,5.	2.	4.	1.	⊗	⊗	○	⊗		Hagel 6¼—6½.	10
11	55, 29	54, 49	55, 56	4,65	—1,8	7,7	5,0	6,3	Stille.	VSV.	VSV.	V.	0.	1.	4.	5.	○	●	⊗	●	0,20	Regn 7¼—9½ & 15¾—19.	11
12	56, 69	58, 56	59, 78	1,59	0,5	5,7	4,8	6,0	VNV.	VNV.	NV.	NV.	4.	5.	4.	3.	○	○	⊗	○	0,69	Sne 7—7¼, 9½—14, 25—	12
13	45, 86	45, 71	45, 55	1,02	—5,0	5,5	4,0	5,7	NV.	V.	SV.	VSV.	5.	2.	5.	3.	⊗	○	○	○		1¼, & 4½—8.	13
14	45, 86	42, 85	42, 62	2,02	—0,2	5,0	5,9	5,4	V.	VNV.	VNV.	V.	1.	1.	2.	1.	○	⊗	○	○			14
15	41, 50	41, 50	40, 62	2,59	—1,8	4,5	5,6	5,2	SSV.	SSV.	SSV.	S.	2.	2.	2.	2.	○	○	○	○			15
16	59, 24	59, 56	59, 51	4,89	0,5	6,5	4,0	5,0	SSV.	SV.	SV.	SV.	5.	5.	2.	2.	●	●	⊗	●	1,57	Regn 0½—5½, 4½—9½ & 16¾—	16
17	59, 41	59, 51	58, 90	4,12	5,6	6,0	4,6	5,2	SSV.	VNV.	SSV.	SSV.	1.	1.	2.	2.	●	●	●	○	1,27	—8.	17
18	56, 92	57, 11	57, 61	5,69	1,6	4,8	4,6	5,3	S.	SSO.	SO.	OSO.	5.	4.	4.	5.	⊗	⊗	●	⊗			18
19	59, 45	59, 41	59, 24	5,69	1,0	5,4	4,6	5,5	OSO.	OSO.	S.	SSO.	5.	2.	1.	1.	○	⊗	○	⊗		Regn 18¾—21, 25¼—	19
20	56, 98	56, 55	55, 55	4,45	2,0	5,5	4,6	5,5	SSV.	SSV.	SSV.	S.	5.	5.	5.	5.	●	●	●	●		—1½ & 17¾—20¾.	20
21	54, 79	54, 61	54, 55	5,59	5,5	6,9	5,0	5,4	S.	S.	SSV.	S.	5.	1.	1.	1.	●	⊗	●	●	0,60	Regn 21—	21
22	52, 55	51, 84	51, 55	5,19	5,5	6,0	5,5	5,5	S.	S.	SSV.	SSV.	1.	1.	1.	1.	●	●	●	⊗	0,79	—1, 7—14½ & 20¼—25½.	22
23	29, 42	29, 52	50, 22	5,95	4,5	7,8	5,7	5,6	SV.	SV.	SV.	SV.	5.	5.	5.	5.	●	⊗	⊗	●	5,75	Regn 11¾—17.	23
24	52, 80	52, 52	51, 91	6,52	4,0	8,1	5,9	5,8	SSV.	SSV.	SSV.	SV.	5.	1.	1.	1.	⊗	●	⊗	⊗	1,17		24
25	55, 85	54, 55	54, 55	5,92	4,5	7,1	5,9	5,9	SV.	SV.	SV.	SV.	6.	6.	1.	1.	⊗	⊗	⊗	⊗			25
26	50, 81	50, 42	50, 55	6,69	4,5	8,0	6,0	6,0	SV.	SV.	SSV.	SSV.	1.	1.	5.	5,5.	⊗	●	●	⊗	0,04	Regn 7½—10 & 15½—15½.	26
27	55, 60	54, 05	54, 51	4,05	5,5	6,5	6,0	6,0	SSV.	SSV.	SSV.	V.	5.	2.	5.	1.	●	●	⊗	○	0,19		27
28	56, 51	56, 45	56, 05	5,52	0,2	4,5	5,5	5,9	SV.	SV.	SV.	SSO.	1.	1.	1.	1.	○	●	⊗	⊗	0,08	Taaqe 6—11¾.	28
29	54, 10	54, 06	54, 09	4,85	5,0	5,2	5,5	5,8	SSO.	SSO.	SO.	SO.	5.	5.	5.	5.	⊗	⊗	●	●			29
30	56, 57	57, 15	57, 54	5,59	2,6	5,9	5,5	5,8	SO.	O.	O.	O.	5,5.	4.	5.	5,5.	●	●	●	●	1,85	Regn 0¾—2½ & 7½—17.	30

Middel 556,85 556,74 556,68

Middeltemperatur.

	1865.	83 Aar.
1—10	4,69	4,54
11—20	5,25	2,77
21—50	5,15	2,02
1—50	4,56	3,04

Maanedlig Vandmængde.

1865.	46 Aar.
18,25 Par. Lin.	25,22 Par. Lin.

Vindforhold.

	1865.	62 Aar.		1865.	62 Aar.
N.	0,02	0,05	S.	0,25	0,15
NO.	0,02	0,09	SV.	0,50	0,24
O.	0,16	0,10	V.	0,09	0,15
SO.	0,08	0,14	NV.	0,07	0,08
			Stille . . .	0,01	

*) ○ betyder klar.
 ⊗ — blandet.
 ● — mørk.

1865. December.

Datum.	Barometer, reduceret til 0° Reaumur.			Thermometer i Skygge mod Nord.				Vindens Retning.				Vindens Styrke.				Luftens Udseende *).		Regn, Sne &c., maalt Kl. 9 Form.	Vedtegninger med Hensyn til Regntiden.	Datum.
	9 Form.	Middag.	4 Efterm.	2½ Fod over Jord. Middel Corr.—0°07	4 Fod over Jorden.		I Jorden.		MN. 6	MD. 6	MN. 6	MD. 6	MN. 6	MD. 6	MN. 6	MD. 6				
					Reaumur.		1 Fod Middel	2 Fod. Kl. 2												
					Lavest.	Høiest.														
1	558,77	558,74	558,61	2°87 R.	2°2	3°5	4°9	5°7	O.	O.	O.	O.	5,5.	5,5.	4.	4.	⊗ ⊗ ● ⊗	0,11		1
2	58, 18	58, 01	57, 92	1,51	0,5	2,2	4,3	5,3	O.	O.	O.	ONO.	4.	5,5.	3.	2.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗	0,06		2
3	58, 56	58, 67	58, 53	—0,16	—2,6	1,5	3,5	5,0	ONO.	ONO.	O.	O.	2.	2.	2.	3.	⊗ ⊗ ○ ○			3
4	57, 70	57, 40	57, 15	2,47	—2,6	3,5	3,5	4,8	OSO.	OSO.	SO.	SO.	4.	5.	5,5.	5,5.	● ● ● ⊗			4
5	57, 81	58, 02	58, 28	3,04	1,7	3,8	3,7	4,7	SO.	O.	OSO.	SO.	3.	5.	5.	6.	○ ● ⊗ ⊗			5
6	41, 94	42, 50	41, 99	1,57	0,4	2,1	3,5	4,6	SO.	SO.	O.	SO.	6.	6.	5.	5.	⊗ ⊗ ⊗ ⊗			6
7	44, 64	44, 60	44, 40	1,41	—0,2	2,0	3,5	4,5	SO.	SSO.	S.	S.	4.	3.	5.	3.	● ● ● ●			7
8	44, 54	44, 56	44, 40	1,51	0,5	1,6	3,5	4,2	S.	S.	SSV.	SV.	1.	1.	1.	1.	● ● ⊗ ⊗	0,14	Hagel 10½—17½. Sne 14—15½.	8
9	43, 61	43, 55	42, 92	2,54	0,0	3,2	3,4	4,2	SSV.	SSV.	SV.	VSV.	1.	1.	1.	2.	● ● ● ●		Taage 8—9½, 15— —14½ & 16—	9
10	40, 17	59, 58	39, 19	4,81	1,4	6,5	3,9	4,2	VSV.	VNV.	VNV.	NV.	3,5.	4.	5.	5.	● ● ○ ○		—11.	10
11	41, 81	42, 42	43, 01	2,44	2,8	4,0	3,8	4,5	NV.	NV.	NNV.	NV.	6.	7.	5.	5.	○ ○ ○ ○			11
12	44, 41	44, 88	44, 54	—1,86	—2,7	—1,2	2,8	4,1	N.	ONO.	Stille.	NV.	3.	2.	0.	1.	○ ○ ○ ○		Taage 15½—20.	12
13	41, 70	40, 99	40, 51	0,71	—3,4	3,0	2,4	3,9	SV.	SV.	V.	VSV.	1.	1.	1.	1.	○ ○ ● ●		Taage 6-10, 10¾-15½, 16-18½	13
14	37, 25	55, 91	53, 74	3,14	0,6	4,9	2,7	3,8	V.	V.	V.	V.	3.	1.	4.	7.	○ ⊗ ○ ●		Regn 14¼—18. a. o. t.	14
15	38, 90	59, 61	41, 65	0,11	—0,5	0,3	2,4	3,7	N.	N.	N.	N.	8.	8.	7.	1.	⊗ ○ ○ ○			15
16	37, 54	36, 67	36, 92	4,44	—3,0	5,9	2,5	3,4	V.	V.	NV.	NV.	5.	4.	6.	3.	○ ● ● ●	0,52	Taage 5—9.	16
17	38, 40	38, 42	38, 45	2,91	1,0	4,8	2,9	3,5	VNV.	VNV.	VNV.	NV.	1.	1.	3.	4.	○ ○ ○ ○			17
18	40, 29	40, 19	40, 14	5,94	0,9	4,8	3,1	3,7	V.	V.	VNV.	NNV.	1.	3.	2.	5.	○ ⊗ ⊗ ●	0,13	Taage 4—16½.	18
19	40, 35	40, 54	40, 70	3,11	1,8	4,6	3,6	3,8	NV.	NNV.	VNV.	VNV.	5.	3.	1.	3.	⊗ ⊗ ○ ⊗			19
20	40, 37	40, 07	39, 64	3,64	1,7	4,0	3,7	4,0	VNV.	SV.	VSV.	SV.	1.	1.	1.	3.	⊗ ⊗ ● ●		Taage 5-10½, Regn 8-15, 18-21.	20
21	40, 48	40, 60	40, 81	4,41	2,0	5,2	3,9	4,0	SV.	SV.	SV.	SV.	3.	4.	2.	5.	● ⊗ ● ●	0,48	Taage 11—16½, Regn 18—20½.	21
22	40, 72	40, 81	41, 11	5,81	3,5	6,5	4,4	4,0	SV.	V.	VNV.	VNV.	3.	3.	3.	3.	● ● ● ⊗	0,08	Taage 6½—10½.	22
23	42, 72	42, 73	43, 07	4,71	4,0	5,2	4,8	4,2	VNV.	VNV.	VNV.	VNV.	3.	1.	1.	1.	● ● ● ●			23
24	43, 51	43, 26	43, 50	2,51	2,1	3,4	4,4	4,5	V.	SV.	SV.	VSV.	1.	1.	3.	1.	⊗ ⊗ ● ●			24
25	43, 48	43, 42	43, 16	0,67	0,5	2,0	4,0	4,5	VSV.	VSV.	VSV.	VSV.	1.	1.	1.	1.	● ● ● ●		Taage 15¾—19 & 25— —5.	25
26	41, 48	42, 49	40, 67	0,44	—1,0	1,4	3,2	4,0	VSV.	VSV.	SV.	SV.	1.	3.	3.	3.	● ● ○ ○			26
27	40, 08	40, 61	41, 19	2,04	—1,6	4,0	3,0	4,0	SV.	VSV.	NNV.	Stille.	1.	1.	1.	0.	● ● ⊗ ●		Taage 5—15½, 16½—	27
28	40, 46	39, 79	39, 22	1,84	0,2	3,0	3,2	3,9	Stille.	VNV.	SV.	SV.	0.	1.	1.	1.	● ● ● ●	0,11	—8 & 16½—17 m. Regn.	28
29	36, 85	36, 07	35, 49	2,81	0,0	4,0	3,2	3,9	SV.	SV.	SV.	SV.	3.	1.	3.	3.	⊗ ● ○ ⊗	0,12		29
30	32, 70	32, 86	33, 27	2,91	1,2	4,0	3,4	3,7	SV.	SV.	SV.	SV.	3.	3.	3.	3.	○ ⊗ ● ●		Regn 9½—16.	30
31	34, 46	34, 50	35, 99	2,71	0,5	3,9	3,3	3,9	V.	SV.	SSV.	SV.	3.	5.	5.	5.	○ ⊗ ● ⊗		Regn 12½—22¾, a. o. t.	31

Middel 540,12 | 540,06 | 539,93

Middeltemperatur.

	1865.	83 Aar.
1—10	2,12	1,67
11—21	2,45	0,80
22—31	2,65	—0,10
1—31	2,40	0,79

Maanedlig Vandmængde.

1865.	46 Aar.
1,75 Par. Lin.	18,84 Par. Lin.

Vindforhold.

1865.	62 Aar.	1865.	62 Aar.
N. 0,06	0,05	S. 0,05	0,14
NO. 0,02	0,08	SV. 0,29	0,24
O. 0,12	0,11	V. 0,21	0,16
SO. 0,09	0,15	NV. 0,15	0,10
		Stille . . . 0,02	

*) ○ betyder klar.
 ⊗ — blandet.
 ● — mørk.

Bianco Lunos Bogtrykkeri ved F. S. Muhle.